

**Gilbert
Cesbron**

O albină se zbate în fereastră

Editura Eminescu

Gilbert Cesbron

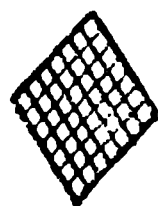
O albină se zbate
în fereastră

Coperta colecției : Val Munteanu

Ilustrația copertei : Ana Vasilache

1976

București, Piața Scînteii 1

Gilbert
Cesbron

O albină se zbate în fereastră

În românește de
Mircea Spiridoneanu
și **Ileana Zara**

Editura Eminescu

GILBERT CESBRON
UNE ABEILLE CONTRE LA VITRE
© Robert Laffont, 1964

Lui ARNAUD

I

CUMITIRUL CELOR VII

SIRENA MONOTONĂ A AMBULANȚEI suna fără-ncetare, la fel de neliniștitor și încăpăținat ca bătaia unei inimi. Băiatul observă, printr-un vizor minuscul din geamul mat, că mașina trecea toate stopurile pe roșu și atunci se liniști : fiecare minut, fiecare clipă conta pentru făptura întinsă sub învelitoarea albă. Albă cabina, albă targa și învelitoarea ; și încă și mai albă necunoscuta aceea, a cărei respirație devenea din clipă în clipă tot mai anevoioasă și mai pripită, ca și cum ar fi vrut să se ia la întrecere cu ritmul chinuitor al sirenei.

„Sete de aer... i-e sete de aer“, șopti băiatul.

Era expresia unui profesor. Deși student în medicină, se simțea de data aceasta cu totul neputincios, pur și simplu deghizat în halatul său, prizonier al celulei albe, împreună cu o femeie ea însăși iremediabil prizonieră comei.

Ținea între degete încheietura mîinii ei reci. Pentru că pulsul acela, abia simțit, ca loviturile prin care minerul îngropat de viu încearcă să-și semnaleze prezența, trebuia menținut cu orice preț, salvarea traversa orbește Parisul ; îi făceau loc mașinile celelalte, se opreau trecătorii și se iveau fețe alarmate pe la ferestrele încă luminate la ora aceea. Semnalul tînguitor, dar autoritar, lăsa în urma lui o diră de curiozitate, de compătimire sau numai de egoistă siguranță.

„Mai repede !“ își spunea în gînd studentul, fără însă a îndrăzni să repete îndemnul șoferului. Dacă plămîinii s-ar înăbuși de tot, dacă inima s-ar opri... Și i se părea un adevărat miracol că inima se încăpățîna să bată, în

vreme ce moartea nevăzută își făcea de lucru în trupul nemișcat. De ce bate o inimă ? Iată o întrebare la care dascălii lui dădeau răspunsuri sigure, dar cărora în noaptea aceasta le simțea zădărnicia.

La ora douăsprezece și douăsprezece minute pătrunsese în curtea spitalului o mașină albastră de-a poliției, cu încărcătura ei obișnuită : cinci oameni și un trup. Portiere trîntite.

— Sinucidere ? îl întrebase internul pe brigadier. Gaz sau barbiturice ? Adică, pastile sau...

— Amîndouă.

— Tii ! Etienne, Marc, ajutați-mă...

Și pentru că trupul se afla întins acolo, și pentru că băieții aceia cumsecade și somnoroși miroseau urît, decorul devenise și el murdar și neliniștitor ; dintr-o dată, *Timpul* pusese stăpînire pe noaptea fără formă. Clipă de clipă... fiecare numărată de pulsul acesta abia perceptibil. Opt bărbați în picioare și o femeie întinsă, mai mult decît nemișcată : absentă.

— Comă profundă. Etienne, cheamă ambulanța.

— Cu respirație artificială ?

— Firește. Marc, te duci tu. Eu telefonez la Claude-Bernard.

— Dar n-am mai...

— Trebuie să începi o dată. Controlează tot timpul pulsul și respirația. Tot timpul, tinere, auzi tu ? O sincopă pe drum — și s-a dus pe copcă !

— Dar actele... încercă brigadierul.

— Pe urmă, pe urmă ! Actele pot să aștepte, ea însă nu.

Acum, ceilalți completau probabil actele ; el însă nu mai avea de-a face decît cu acest corp rigid, cu această mînă rece și cu cele patru cuvinte : „O sincopă pe drum...”

Trase geamul care-l despărțea de șofer.

— Mai avem mult ?

— Nu pot mai repede !

Băiatul știa, chiar înainte de a întreba, că o să fie repezit ; simțea însă nevoia să audă o vorbă, o respirație.

— De ce ? reluă șoferul. Ceva nu-i în ordine ?

— Ba da, dar...

— Nu pot mai repede, repetă el ; totuși accelerează.

„Cît o fi ceasul ?” se întrebă băiatul. Își luă ochii de la femeia care părea moartă, ca să se uite la ceas ; dar cele două ace și unghiul pe care-l formau nu mai însemnau nimic ; numai secundarul, oarba, nemiloasa insectă care

macină viața, avea un sens. Îi reveni în minte o frază din manuale : „În respirație contează fiecare minut ; în circulația sîngelui, însă, orice secundă...” Oare așa are să-și petreacă de acum înainte toată viața, verificînd, în fața morții, afirmațiile din cărți ? Asta să fie meseria de medic ? Și băiatul se întreba dacă are să aibă destulă putere să suporte — sau mai curînd să se întărească, fără să se ascundă într-o carapace.

În vreme ce urmărea, nu fără un pic de recunoștință, acul minuscul, care, cu fiecare rotire, îi ușura răspunderea, respirația femeii devenea din ce în ce mai aspră, sacadată, ca și străină de trupul pe care-l ținea în viață cu atîta trudă.

— Se înăbușă ! strigă studentul.

Simțea nevoia să împartă cu cineva, țipînd, neliniștea lui tot mai mare ; dar șoferul nu-l auzi : cu țigara stinsă între buze, străbătea în goană Parisul. Nu, el nu avea o misiune prea complicată, iar studentul simți că-l invidiază. Vru să desprindă tubul... În clipa aceea, respirația femeii se opri. Fiindcă mîinile care încercau să pună în funcțiune aparatul de oxigen aveau un tremur care nu putea fi stăpînit și se păru că o clemă se înțepenise și, în neîndemînarea lui, se înverșună atît de tare s-o desfacă, încît o blocă de-a binelea. Rămase cîteva clipe descumpănit, apoi fu cît pe ce să-i strige șoferului să oprească. Să oprească ambulanța în mijlocul cartierului, între casele astea adormite, la ora trei dimineața, cînd „fiecare minut contează” ! Aparatul atîrna pe perete ca un acordeon stricat. Băiatul încercă încă o dată să-l dea jos ; gîfîia ; o picătură de sudoare căzu pe cuvertura albă. „Fiecare minut...”, cîte a și lăsat să treacă ?

Deodată, se plecă asupra necunoscutei și-i dădu capul pe spate. Gîtul, lipsit parcă de viață, gîtul acela de ceară, se întinse peste măsură. Studentul deschise cu forța gura crispată, care se încăpățîna să-i opună rezistență ca valvele unei scoici. Mîinile nu-i mai tremurau. Răsufală adînc, apoi, lipindu-și gura de gura ei, care i se păru de gheață, împinse în plămîinii străinei, cu mare încetineală, tot aerul pe care-l inspirase. Sub cuvertură, pieptul se ridică ușor ; îl lăsă să coboare din nou, apoi, de douăzeci, de cincizeci de ori la rînd, repetă operația, în ritmul propriei sale respirații.

În timp ce insufla, cu toată puterea plămînilor, viața acestui trup, îi veni în minte gîndul năstrușnic că la fel

de brutal sărutase, pentru prima dată, o fată — și-i revăzu fața dată pe spate și ochii închiși.

Pieptul se ridica și se lăsa ca o mașină. Studentului îi era aproape rușine că dăruiește acestui trup fără apărare un aer viciat ; în același timp, încerca însă mândria naivă a salvatorului. Știa de pe acum că va povesti întâmplarea cu un aer de falsă indiferență, când niciodată de fapt nu mai trăise asemenea momente de exaltare. „Oare profeții care se lipeau corp la corp, gură la gură, de cadavru, ca să-i redea viața făceau mai mult, decît mine ?“

Cînd ambulanța se opri, în sfîrșit, dinăntea pavilionului, în aparență adormit, necunoscuta își recăpătase respirația, o respirație fragilă și icnită, dar care, oricum, era a ei. Prin ușa larg deschisă le ieși în întîmpinare căruciorul, urmat de infirmieri ; unul dintre ei întrebă scurt :

— Cochin ?

— Da, zise studentul. Eu...

— Îndată.

Dintr-un pavilion vecin se apropia cu pași repezi medicul de gardă, încheindu-și din mers halatul. Trezit brusc dintr-un somn prea scurt, avea un aer de copil bosumflat ; zadarnic încerca să-și îndrepte cu mîna părul zburlit. Studentul îi ieși în întîmpinare.

— Eu sînt acela care...

— Îndată.

Acum, fiecare clipă conta. Găsiră femeia gata întinsă pe un pat pliant.

— Carrière ?

— Vine îndată.

Vorbeau în șoaptă, în timp ce medicul nu slăbea din ochi trupul ; căci, cu o mișcare bruscă, dăduse învelitoarea la o parte, și acum li se înfățișa aproape gol, alb și strălucitor, atît de puternic, atît de perfect, încît studentul se grăbi să-și întoarcă privirea, ca și cînd s-ar simți vinovat de indiscreție contemplînd o ființă fără apărare.

— Înclină treizeci de grade !

Patul se aplecă. Prima grijă a medicului fu să controleze încheietura mîinii stîngi, apoi a celei drepte, dacă nu cumva vreo cicatrice... Dar nu, necunoscuta nu-și tăiaze niciodată venele, și probabil că sinuciderea nu era o recidivă. Bun. Pișcă pielea brațului, ici și colo, apoi lovi cu ciocanul gleznele, genunchii. Simplă formalitate, ca și

vorbele spuse în șoaptă, pentru ca sora de alături să le noteze : „nici o durere... reflexele anulate...”

Se aplecă asupra necunoscutei, îi ridică pleoapele, îi atinse corneea, își adânci privirea vie în privirea ei moartă. Studentul văzu atunci, pentru prima oară, fața lividă pe care penumbra din ambulanță i-o ascunsese, dar pe care lanterna medicului o lumina atît de nemilos, și tresări : „Ce urîtă e !” Simțea o decepție inexplicabilă, sau cel puțin de nemărturisit. Drept e că, față-n față, nici medicul nu era frumos, cu buza lui de iepure, a cărei cicatrice îi brăzda de-a curmezișul mustața deasă și roșcată, îi arcuia nasul și-i răsfrîngea colțurile gurii, ca la cîini. Dar urîtenia celui-alt obraz era de-a dreptul neobișnuită, fiindcă nu se potrivea deloc cu trupul statuar și cu părul — un gest al medicului îl răsfirase de tot — admirabil, numai aur vechi, catifea și mătase. Lumina crudă a lanternei săpa umbre pe o față aproape masculină, pe care urmele de fard pronunțau și mai puternic trăsăturile. Un nas de luptător, maxilare nemăsurat de mari, o bărbie disproporționată. Obraz în același timp prea dur și prea moale, turtit și deformat, marmură și ceară ; operă neterminată, părăsită, în care degetele sculptorului își lăsaseră brutal amprente. Obraz făcut la întîmplare, care trăda trupul, ca în albumele acelea triviale în care copiii pot combina orice tors cu orice cap. Și, fără îndoială, încă mai adînc decît trupul, acest obraz trăda sufletul.

Studentul nu-și putea lua ochii de la el. Nu-l văzu pe intern intrînd și tresări cînd îi auzi glasul.

— Comă profundă ?

— Barbiturice, plus gaz. Am fost avertizat de la Cochin.

— Atunci, intubație ?

— Intubație.

Era mai curînd ordin decît răspuns. Un cărucior încărcat cu instrumente apăru ca din pămînt, și fiecare, fără o vorbă, fără să se atingă măcar unul de altul, își ocupă locul, așa cum fac actorii cînd li se anunță reluarea repetiției. Numai studentul ședea de o parte, neștiind ce să facă cu mîinile, iar inima îi bătea tare și ochii îi ieșiseră din orbite. Dar nu vedea altceva decît un zid de halate albe și nu auzea decît respirațiile încordate. Operația i se păru că durase numai cîteva clipe. Halatele se

despărțiră și căruciorul se îndepărtă ; sora care ținea mîna femeii zise însă alarmată :

— Pulsul slăbește.

— Stetoscop ! (Medicul se aplecă, ascultă un moment. Fața impietrită se albise ca varul.)

— Dați drumul aparatului ; cincisprezece litri de oxigen... Carrière, masaj cardiac, repede...

Medicul desfăcu brusc capotul de noapte și descoperi doi sîni de marmură. Nespus de tulburat — parcă i se oprise și lui inima în loc — studentul nici nu observă imediat această perfecțiune.

Internul își puse mîna dreaptă, cu palma în jos, sub sînul cel alb, apoi mîna cealaltă deasupra, și se lăsă cu toată greutatea asupra pieptului ; după aceea se ridică ; repetă mișcarea, cu perseverență de meseriaș experimentat. Gîfîia, dar figura lui exprima o răbdare rece, hotărîrea de a continua să maseze trupul acela inert, pînă ce sîngele avea să circule din nou. Îl împingea cu sila spre artere, apoi, de cîte ori mîinile de plumb își încetau apăsarea, inima amorțită se umplea la loc, fără voia ei.

După cîteva minute, celălalt medic spuse cu glas tare :

— Gata, a pornit. Carrière, poți să te duci la culcare, amice !

— Și dumneata ?

— Fac un mic rond prin saloane. Domnișoară Langlois, vino cu mine. Jeannine, n-o părăsești nici o clipă pe femeia asta, toată noaptea, ai înțeles ?

Internul se întoarse din prag :

— Ți-e teamă de ceva ?

— Cunoști deviza serviciului, Carrière : teme-te de orice, speră totul.

— A naibii de obositoare deviză ! șopti celălalt.

— Dar și miraculoasă. Nu-ți spun „noapte bună“...

— A, nu, mai bine „pe curînd“ !

Amîndoi, cu aceeași mișcare, ridicară din umeri zîmbind.

Rămas singur, medicul cu buza de iepure luă încheietura mîinii inerte și o ținu multă vreme între degetele lui groase, frămîntînd-o ca pe un obiect. „Ea intră în atribuțiile lui de acum, își spuse studentul, nu fără invidie. Bolnavul simte că aparține doctorului, așa cum copilul aparține mamei, și asta-i dă siguranță.“ Mîinile

mari și calde, atât de sigure pe ele, înveliră la loc trupul statuar care acum respira, cu un gest lent și pudic, în total contrast cu felul cum o despuiaseră adineauri. Medicul se întoarse ; umerii i se lăsară în jos ; privirea îi devenise vagă, ca și cum o imensă oboseală i-ar ține loc de gândire. Acum pieptul, ale cărui forme cearceaful nu le putea ascunde, se ridica și cobora ca într-un somn liniștit. Dar brutalitatea suplă a aparatului care respira în locul lui, clinchetul plăpînd, cadranele misterios de vii, tubul rigid, — toată această minune oarbă de oțel, cauciuc și sticlă împrumuta respirației o fragilitate neliniștitoare. Studentul își aminti de sînii lăbărțați sau descărnați, așa cum se vedeau prin răsacroiala îmbrăcăminții groase de spital, ca niște cămăși de eșafod, și pe care bătrînele bolnave îi etalau cu o inconștientă lipsă de pudoare. Dar poate uitaseră că trupul era făcut nu numai ca să îndure suferința.

— Nu mă ascuți, reluă încetîșor medicul.

— Iertați-mă...

— Te întrebam : nici un incident pe drum ?

— Ba da. S-a oprit respirația. Sau poate doar mi s-a părut, adăugă el mai încet.

— Din nefericire, în medicină e totuna. Și pulmostatul ?

— Nu funcționa.

— Sau poate doar ți s-a părut, zise doctorul, punîndu-i o mîină pe umăr. Și cum te-ai descurcat ?

— Gură la gură.

— Bun. Te-ai temut ?

— Foarte tare.

Și mîinile începură să-i tremure iar, ca în clipele acelea. Celălalt schiță un zîmbet, care s-ar fi vrut ironic, dar nu era decît timid.

— Cu atât mai bine. Căci dacă ai să scapi vreodată de teamă, ai să ajungi poate un șef tobă de carte, dar n-ai să mai fii un medic bun.

— Ea... (își înghiți saliva)... e în afară de pericol ?

— Da, minți celălalt. Și-acum fugi înapoi la Cochîn : poate că e nevoie de dumneata.

Băiatul nu se lăsă însă înșelat.

— Sau de ambulanță, rectifică el.

— Încîntat de cunoștință. O să ne mai vedem, cu siguranță. Hai, du-te ! (Și-i dădu un ghiont cam prea tare,

după care îi întoarse spatele.) Domnișoară Langlois, să începem cu 17.

— Te urci în față ? îl întrebă șoferul.

— Nu, vreau să verific ceva înăuntru.

Cînd se văzu în cabina albă, dinaintea cuverturii care, așa cum mai păstra forma corpului, semăna cu o cochilie goală, studentul simți o profundă nedumerire și în același timp o ciudată senzație de izolare : ca și cînd femeia aceea, dispărută cu secretul pecetluit în ea, ar fi fost mai adevărată și, cu siguranță, mai vie decît el. Nu făcea, desigur, decît să plătească — însă dintr-o dată — toată oboseala și neliniștea acestei nopți. I se părea însă cu totul absurd să ții la un moment dat în mîinile tale viața unei necunoscute cu certitudinea că n-ai s-o mai vezi niciodată. Și totuși cine dacă nu el singur decisese — și nu fără exaltare — că aceasta va fi de acum înainte viața lui ? Încă nu știa că dimineața alungă fantasmelor nopții și ne întoarce la bunele și banalele treburi cotidiene. Și nici că trăim doar pas cu pas, întocmai ca necunoscuta rămasă acolo, care respira secundă cu secundă.

Pulmostatul, martor al lipsei de experiență și al nervozității sale, atîrna intact, pe jumătate desprins. „Poate doar ți s-a părut !...” Dar ceea ce știa, ceea ce-l încredința chiar în clipa aceea inima lui, cu bătaii puternice, era că niciodată n-are să mai uite sărutul rece și patetic dat unei necunoscute, sărut care, fără voia lui, îi pecetluse, peste noapte, adevărata logodnă cu medicina.

La ora nouă, Carrière intră în birou cu bruscheta provocatoare a omului care vrea să acționeze cu orice preț. Celălalt ridică ochii și arboră imediat ceea ce personalul de serviciu numea „mutra lui de zile rele”.

— Nu ! strigă el de departe, prefăcîndu-se apoi că se cufundă din nou în hîrtii.

— Dar nici nu știi...

— Ba da, Carrière, știu că iar vii să-mi vorbești de 63, iar eu îți spun : nu !

— Sînt (se uită la ceas) cincizeci și cinci de ore de cînd am intubat-o.

— Știu și asta.

— Ei bine, la naiba ! Nu eu am scris că „după patruzeci și opt de ore...

— ...riscăm leziuni la laringe și trahee“.

— Și-atunci ?

— Și-atunci, așteptăm.

— Să iasă din comă ? Nu dă nici un semn.

Mustața roșcată se strîmbă într-un zîmbet forțat.

— O să se întîmple și asta !

— Pînă una alta, riscăm foarte mult.

— Ești generos, Carrière ! *Eu* singur risc atît de mult... (Se ridică și se înfipse în fața celuiilalt.) Și am să-ți spun de ce : pentru că fata asta este... urîță.

— Dar are un corp splendid !

— Asta-i și mai rău : fața o vezi tot timpul, doar noaptea nu ! adăugă el coborînd glasul. Urîță ! Dealtfel asta a fost și motivul sinuciderii.

— De unde știi ?

— Am primit ieri o vizită : directoarea școlii unde începuse să predea de luna asta.

— Și ce ți-a spus ?

— Mi-a spus tot : și poreclele, și caricaturile de pe tablă, și scandalul monstru de sîmbăta trecută...

— Doar n-oi fi crezînd că e de ajuns ca să...

— Cunoști copiii, amice ; și mai ales fetele ! Și poate ai auzit de faimoasa picătură care umple paharul !

— Bine, bine, i-o tăie celălalt destul de brutal, dar ce legătură au toate astea cu intubația ?

— Uite care-i : dacă-i facem traheotomie, fata asta rămîne pentru totdeauna cu o cicatrice, vizibilă, evidentă. Niciodată n-are să se mai uite într-o oglindă fără să nu-și aducă amînte de gestul ei.

— Dar...

— Și mai ales de motivul gestului. Să nu uite niciodată ofensa copiilor ? Nu, Carrière, nu e cu putință !

Celălalt tăcu o clipă, făcu gestul de a-și încheia halatul deși era perfect încheiat, și spuse în sfîrșit :

— De aici și pînă să-ți asumi riscul clinic...

— Între două riscuri !... Dealtfel, asta-i meseria noastră, Carrière : să cîntărești riscurile și să alegi. În cazul ăsta, eu văd unul eventual și altul sigur. Unul care, oricum, poate să aducă vindecarea, iar celălalt nevindecabil. Iată de ce vom aștepta. De acord ? întrebă el după o clipă de tăcere.

— Da, făcu celălalt ezitînd, dar...

— „Da“-ul este pentru mine, păstrează-l pentru dumneata pe „dar“ ! conchise voios doctorul. Haidem s-o vedem !

La ora cinci și un sfert după-amiază, șeful serviciului se întoarce la căpățiul patului 63. Pentru a opta sau a noua oară. Din nou ridică pleoapele, dă la o parte cearceaful, percutează călcîiul, genunchiul, revine la ochi, pe care-i examinează îndelung, mult prea mult timp, cu privirea încordată, de parcă ar vrea să fascineze femeia inertă. Fără să se întoarcă, o întreabă pe soră :

— Sînge în secreții ?

— Sînge și puroi.

Confratele lui îl observă în liniște. În sfîrșit, se ridică.

— Nu putem risca o infecție. Aveai dreptate, Carrière ; am pierdut și așa prea mult timp. Deci, traheo !

Mica sală de operație e totdeauna gata ; echipa se adună în cîteva clipe. Cei doi medici se spală pe mîini cu o migală de pisică, iar Carrière îl aude pe celălalt vorbind singur și înjurînd printre dinți. Li se leagă masca ; li se pun mănușile de cauciuc ; sub luminile necruțătoare, un infirmier scoate din cutia emailată instrumentele reci ca gheața.

— Ia stați ! șoptește deodată asistentul. Pleoapa cea vînată parcă a tresărit.

— Controlați reflexele.

Corneean... achîlean... rotulian... Umbre de reflexe. Da, din străfundul acestei nopți răzbate totuși un mesaj.

— Durere ?

O soră ciupește cu brutalitate brațul de ivoriu și fața se crispează aproape imperceptibil.

Pe deasupra măștii albe, două priviri s-au încrucișat, cu o străfulgerare de bucurie.

Așteptarea are să pară nesfîrșită. Și sînt cinci bărbați în picioare lîngă ea, ca și la spitalul Cochin, cu cîteva zile în urmă, dar acum nu mai stau în jurul unei statui. Acum trupul acesta are să tremure, să se înfioreze și apoi să recapete gesturile necontrolate ale unui nou născut. Cu cine se bate în taină la ieșirea din tenebre ? Și deodată, cu toată prezența intubatorului, se aude un geamăt.

— Scoate intubatorul ! poruncește medicul, care-și dă masca jos și, cu un gest scurt, își smulge mănușa și-o azvîrle — caracatiță viscoasă — drept în căldarea albă.

— Sînt ca un puști, Carrière, zice el foarte încet și fără să-l privească pe celălalt în față. Grozav îmi place ori de cîte ori lucrurile se petrec, și în profesia noastră, exact ca-n filme !

Isabelle Devrain, ocupanta patului cu numărul 63, deschise ochii și-i închise imediat, izbită de strălucirea insuportabilă a luminii. Apoi, trudindu-se să-i deschidă iar, distinse încet-încet cele două chipuri încordate, halatele, pereții. Atîta alb în jurul ei o 'dumiri : „Accident“, fu primul ei gînd. Încercă cu grijă să-și miște brațele, picioarele, și reuși : nu, n-o durea nimic. Atunci ce e ?

Ceilalți văzură cum sprîncenele i se arcuiesc a mirare, apoi cum obrazul i se întunecă deodată. Adevărul se prăbușise asupra ei ca un talaz : toate imaginile îi reveneau în amintire, talmeș-balmeș, dar atît de precise, încît conturul fiecărui personaj parcă se întipărea în propria ei ființă. Școlarii, strigătele lor ascuțite, fața vicleană și triumfătoare a celor trei din prima bancă... Străzile de octombrie, lampadarele aprinzîndu-se toate în același timp, trecătorii deveniți livizi deodată... Marianne plecată de acasă ; un bețiv care-i aținuse calea ; scara împutită și, la fiecare etaj, radioul, vesela... Și cheia aceea pe care nu izbutea s-o vîre în broască, pentru că-i tremura mîna... Tubul cu pastile, paharul plin de un nămol albicios, atît de amar că era gata să-l vomite ; și apoi spasmul de rîs, în clipa cînd deschisese toate robinetele mașinii de gătit, „ca în melodrame“... Amorțeala binefăcătoare, cu zgomotele acelea îndepărtate, cînd plină de speranță amestecată cu rușine se întrebese dacă nu cumva bătea cineva la ușă, pînă ce înțelesese că era inima ei... Și gîndul acela fulgerător : „Caietul“... Încercarea disperată de a se ridica : membrele de plumb, greața, iar în urechi clopotele sunînd ca în adîncul unui pustiu de zăpadă...

Înainte de a închide ochii, murmură — sora și doctorul o auziră clar spunînd : „Caiet... negru“.

Doctorul se aplecă asupra ei, îi scutură brațul :

— Domnișoară, domnișoară, răspunde-mi !

Dar ea își ținea cu atîta încăpăținare pleoapele închise (sperînd copilărește că o vor crede încă leșinată), încît toată fața exprima refuzul.

— Bine, zise celălalt calm, vom vorbi mai tîrziu.

Să vorbească, să răspundă, să explice — tocmai asta refuza ea din răspuțeri. Dar cum să ocolească întrebarea care se ridica din ea însăși și cum să-i dea ea singură răspuns ? „De cît timp sînt aici ? Și, mai întîi, unde sînt ? Și de ce această arsură în gît și acest jăratie în mine cînd respir ?” Dar prefera de o mie de ori să nu întrebe, decît să fie întrebată la rîndul ei.

Două lacrimi își făcură drum pe fața-i împietrită ca o stîncă. „Numai de n-ar observa cineva !...” Va să zică orgoliul era acela pe care-l recăpăta odată cu viața ?

La căpătîiul ei, sora se apucă să-i șteargă obrazul cu acea nerozie la care te împinge adesea mila și de care adevărata compătimire te ferește.

— Plîngi, o îndemnă ea, o să-ți facă bine.

Isabelle o urî. Se simțea parcă învăluită toată în umilință. Să-ți ratezi viața, să-ți ratezi moartea... Știa, era dureros de sigură că nu va mai atenta niciodată la această viață, dar și că nu va mai simți niciodată plăcerea de a trăi. Ah ! de-ar putea să doarmă...

Joi. De două zile refuză să mănînce, să se scoale, să vorbească și se prefăce că doarme ori de cîte ori aude glasul doctorului. Două zile de prostrație, cu capul fie pustiu, fie bîntuit de hora acelorași gînduri : „Ce s-o fi întîmplat cu caietul negru ? De ce nu vine Marianne să mă vadă ? (Cu toate că numai la gîndul acestei vizite se cutremura de groază.) Numai de n-ar afla *cei din Orléans* — adică maică-sa și soră-sa, cărora niciodată nu le-a spus altfel... Și acum, unde o să stau ? (Să nu mai dea ochii cu portăreasa ! Și nici cu indiscreții de la etaje !) Cum am să-mi cîștig existența ?...” Cum, de ce, unde, cînd ? Căci nimic nu te descumpănește mai rău decît un gest decisiv neizbutit. Iar mai presus de orice, și treptat tot mai apăsătoare pe măsură ce și-o pune și iar și-o pune, întrebarea asta umilitoare la care numai ei cunosc răspunsul : „Cum de n-am izbutit ?”

Vrednică de milă ? Singură ? Nehotărită ? — Nu, ci în primul rînd ridicolă : Isabelle Devrain se simte în primul rînd ridicolă și de aceea plînge.

Ședea pe marginea patului, ca bătrînii din aziluri, cu fața spre fereastră, cu privirea pierdută, cu obrazul fără expresie. Se lăsa în voia soartei. Timpul, în spitale, ca și în pușcării, nu e fluviu, ci canal. Dacă trăgea cu urechea, nu percepea decît clinchetul răbdător al tuturor acestor aparate de menținut viața, respirînd în locul celor optzeci de manechine jalnice, printre care se numărase pînă alaltăieri și dînsa. Răbdător și monoton mecanism... Apoi pașii tîrșiți ai infirmierelor (le puteai citi pe față dacă au mersul grăbit sau nepăsător) ; și, cîteodată, un dialog tainic. Ce deosebire e între zi și noapte ? Timpul nu-i aici decît o veghe nesfîrșită. Dar nu seamănă oare cu existența a milioane și milioane de ființe ? Inclusiv a ei de acum înainte ?

Ca un răspuns la întrebarea-i disperată, o frunză pătrunse în zbor pe oberlihtul ferestrei deschis spre grădină, plană mirată, ca să se așeze, în sfîrșit, pe patul cu numărul 63. Isabelle o apucă, stăpînită de neîncrederea pe care i-o inspira acum orice. „S-a și vestejit !“ Dar frunza n-avea decît culorile unei frunze moarte, maron-auriu și purpuriu : încolo rămînea catifelată, pură și proaspătă. Isabelle, ca toți oamenii, nu aștepta decît un semn ca să-și recapete curajul ; și tocmai frunza asta, în mod inexplicabil, era semnul.

Se ridică de pe pat, deschise ușa cu geamuri și, pentru prima oară, puse piciorul afară. Se lăsa călăuzită de trupul ei — ceea ce înseamnă bucuria de a trăi. Cîntul liniștit al unei păsărele, răspunsul alteia de pe o creangă învecinată, înăbușiră, în sfîrșit, clinchetul aparatelor de oxigen. Aerul liber mătură pur și simplu atmosfera îmbîcsită a celor pe jumătate morți și Isabelle Devrain începu să ridă fără să-și dea seama ; cu mîinile întinse, mergea spre copac.

Deodată încremeni : zărise o convalescentă așezată lîngă gardul viu ; apoi doi bărbați, care păreau cocoțați pe catalige și se plimbau, evitîndu-se cu mare grijă. Adevărat ! Mai existau și ceilalți... O clipă, o vreme i se păruse populată numai de copaci și păsărele, simplă, liniștită și fraternă ; dar uite că mai erau și ceilalți, cu chipurile lor,

cu convingerea lor că au dreptate, cu impresia lor că-s neînțeleși — permanenta concurență și complicitate a celorlalți... Cele trei siluete reprezentau aici lumea întreagă, iar lumea întreagă o judeca. „Am să mă întorc !“ fu prima ei reacție ; dar tot în clipa aceea își dădu seama că dacă nu-și va impune să meargă mai departe, la fel are să facă pînă la capătul zilelor ei — să bată mereu în retragere. Sînt zile cînd totul e simbol, promisiune ; sau cel puțin așa ni se pare, ceea ce-i de ajuns. Își impuse, deci, să meargă pînă la copacul de unde căzuse frunza și, ajunsă acolo, îl privi. Urias răbdător, pe care fiecare iarnă îl reducea puțin cîte puțin la esență și pe care noiembrie avea să-l dezgolească mîine, de o sută de ori mutilat și totuși din ce în ce mai viu ! Isabelle puse mîna pe el, mirată că nu-i simte căldura. Nimic de aici nu i se părea mai viu decît copacul. „Are să trăiască mai mult decît mine !“ își zise ea ; și gîndul acesta, de obicei dezolant, avu acum, dimpotrivă, darul să o liniștească. De-ar putea trăi singură, la umbra unui copac mare... Tare ar fi vrut să-și depene de acum înainte viața într-un ritm cît mai molcom, ca într-o convalescență nesfîrșită. După bietul ei act de curaj, se abandona cu încîntare slăbiciunii copiilor. Da, dar privilegiul copilăriei este de a găsi totdeauna o consolare. Cine are s-o consoleze însă pe mititica Isabelle ? Dar o consolase oare vreodată cineva ?

Pe deasupra pavilioanelor liniștite și a labirintului de coridoare albe, pe deasupra miilor de ființe care zăceau tăcute, vîntul aduse pînă la tînăra fată rumoarea neînteruptă a orașului. Abia dacă știa unde sa află ; niciodată nu se mai gîndise la oceanul care se spărgea de această insulă a liniștii ; niciodată nu se mai gîndise la tumultul, la gîlceava, la acel „dă-mi ca să-ți dau“ al orașului. Își auzi din nou inima bătînd, ca și cum n-ar fi făcut parte din propria ei ființă : un animal înfricoșat, ascuns în adîncul trupului ei. Și se întoarse cu grabă în camera liniștită ; ca pentru a se convinge de propria-i existență, se așeză în fața oglinzii și se privi. Își regăsi astfel toți dușmanii : fruntea îngustă, nasul borcănat, falcile colțuroase și, asemenea unui lac într-un pustiu stîncos, privirea aceea chinuită, singura care părea să fie a ei.

În apa oglinzii văzu apropiindu-se o altă față, cu fruntea și mai brăzdată, cu trăsăturile și mai livide, dar

barată de o mustață stufoasă, pe care cicatricea piezișă o despica închipuind parcă trecerea Mării Roșii.

„E urît, gîndi ea, e tot atît de urît ca și mine. Și el are fața asta pentru toată viața...”

Și se surprinse zîmbind în oglindă ; mirat, doctorul surîse la rîndul său. Dar cînd se întoarse spre el, spre om și nu spre imaginea lui reflectată, își recăpătă îndată gravitatea.

— Bună ziua, doctore.

— Ei, va să zică nu mai ești supărată pe mine pentru că te-am salvat ?

Un val de sînge i se ridică în obraz ; îi răspunse bîiguind puțin :

— Ba cred că da.

— Atunci, vino ! îi porunci el.

Ajuns la ușă, se întoarse : ea nu se mișcase.

— Hai, vino ! Ieși puțin din camera asta... și din dumneata însăși, adăugă el. (Arborase „mutra lui de zile rele“, dar de unde să știe ea ?)

— Pentru ce ?

— Ca să vizităm împreună pavilionul.

Ea dădu să facă un pas înapoi ; mîinile îi deveniseră într-o clipă umede.

— Are vreun rost ?

— Absolut necesar pentru unii bolnavi să-i vadă pe alții, vindecați, și de mare folos chiar și dumatăle. Poftim, te rog, repetă el cu mai puțină asprime, mi-o datorezi, să știi !

Pătrunse în urma lui în uzina de respirat. De-a lungul nesfîrșitei galerii văzu, prin ușile cu geamuri, fel de fel de cupluri om-aparat ; căci fiecare din fantomele acelea care o urmăreau cu privirea stinsă era însoțită de o mașină : fie platoșă, fie plămîn de oțel, fie pat legănat fără încetare în însuși ritmul respirației.

— Ascultă-mă, domnișoară Devrain, auzi ea cînd ajunseră la capătul coridorului. Aici nu-i nici o deosebire între zi și noapte : se lucrează în regim continuu. Chiar și externii, care sînt voluntari cu toții, se perindă în cîte patru echipe de-a lungul celor douăzeci și patru de ore. De două ori pe săptămînă dorm și eu aici. Ca și Carrière. În spitale există o soră la treizeci de bolnavi ; aici, una la trei — plus infirmierii, maseuzele, laborantele, femeile de serviciu ; adică mai mult de o sută de persoane în total.

— De ce-mi spuneți toate acestea ?

— Ca să termin cu o cifră care te privește pe dumneata direct.

Strunită de cicatrice, buza i se răsfrîngea peste dinți, dînd feței un aer de răutate totuși indulgentă. „Ce urît e !“ îndrăzni să-și spună ea din nou ; numai că n-are nici o importanță pentru el : *lumea asta e făcută de bărbați și pentru ei...* Și-n clipa aceea pricepu că nedreptatea o copleșea mai mult decît dizgrația, urîtenia.

— Camerele astea — dar apropie-te, te rog ! — cu cele două anexe ale lor, le numin „apartamente respiratorii“. Fiecare din ele este un spital în miniatură. Uită-te : aerul comprimat, oxigenul, curentul sînt distribuite de centrale subterane ; există chiar și o pompă de vid — da, pentru aspirarea secrețiilor pulmonare... Și spitalul acesta individual are mica lui uzină.) Îi arată o mașină misterioasă — un cilindru și niște biele, rezervoare, tuburi elastice, cadrane.) Iar în încăperea vecină, un laborator complet... Și toate acestea numai pentru un singur bolnav. Dar uită-te odată !

Ea însă n-asculta. Căci nu-și putea lua ochii de la un trup supus torturii spre a trăi, de la trupul acela legat fedeleș, legat și la ochi, cu gîtul străpuns de o sondă, în timp ce o alta îl alimenta prin nas, picătură cu picătură, iar brațul îi rămăsese prizonier în aparatul care-i măsura neîncetat tensiunea arterială.

— Nu te speria, zise doctorul, care o observa. Nu simte nimic. Ai auzit de curară ?

— Otrava aceea...

— Întocmai. L-am paralizat cu curara și l-am adormit : e ca și mort, pentru douăzeci de zile.

— Dar e îngrozitor !

— De ce ? Dar dumneata, mult ai suferit în timpul celor șaiszeci de ore de comă ? Singurul lucru „îngrozitor“ ar fi să se zbată și să-și desprindă tubulețul datorită căruia trăiește.

Se duse să verifice cadranele mașinii aceleia atît de liniștite, urmări bulele care se ridicau în rezervoare, învîrți cu grijă un reostat, apoi altul.

— Camerele respiratorii pe care le vezi, reluă el cu glas foarte scăzut și fără s-o privească, sînt speranța, singura speranță de salvare pentru unii bolnavi : cei cu polio, cu tetanos... Știi, pe aceia care sînt de obicei transportați

cu avionul și așteptați la aerodrom de motocicliștii noștri, ca să croiască ambulanței drum pînă la noi.

— Și... cîte camere ca astea sînt aici ? întrebă Isabelle, cu un glas cu care și l-ar fi dorit mai sigur.

Medicul se întoarse spre ea, neașteptat de brusc ; ochii îi sclipeau.

— Trei-zeci-și-do-ua, silabisii dînsul. Uite cifra care lipsea din expunerea mea : numai treizeci și două de camere. Îți închipui cît poate să coste fiecare... Iată de ce-mi spun, cîteodată, că toți cei ce le ocupă pe nedrept fură șansa de a trăi cuiva care vrea să trăiască.

— Lăsați-i să moară pe cei ce vor să moară, și atunci veți avea paturi disponibile !

Probabil că citise în ochii lui ceva ce semăna cu admirația, pentru că începu să-i placă dialogul.

— Domnișoară, din zece sinucigași, șase sînt femei între șaisprezece și treizeci de ani.

— Adică ar fi mai multe femei care...

— Ba nu ! Mai mulți sînt bărbații, dar ei nu dau greș.

— Vreți să spuneți că noi, femeile, am practica șantajul sinuciderii ?

— Nu, nu vreau să spun decît că eu am nevoie de toate paturile acestea pentru oamenii bolnavi, bolnavi de o maladie.

— Și că cei ce sînt bolnavi din cauza nefericirii nu vă interesează !

Simțea că-i vine să plîngă ; lucru pe care probabil îl simțise și el, căci, la rîndul lui, își întoarse privirea.

— Adică ceilalți nu sînt de competența mea, rectifică dînsul. Nu pot face nimic pentru ei.

— Nu prea, într-adevăr, mai ales dacă le vorbiți așa.

„Ei aș ! își zicea doctorul. Îi redau chiar în clipa asta dorința de a lupta, adică aceea de a trăi. Leșinații trebuie palmuiți...”

— Îți vorbesc astfel pentru că ești mai tare decît ceilalți.

— Așa credeam și eu.

— Ei, iartă-mă, reluă el după o clipă. Pentru că am fost aspru cu dumneata, nu pentru că te-am salvat ! Locul dumitale este alături de noi. („Alături de noi, cei urîți !” întregii ea mintal, cu amărăciune.) Nu văd nici un motiv, dar absolut nici unul, care să împiedice pe cineva — sau mai bine zis să-l scutească — de a fi folositor celorlalți. Nici un motiv, nici un cusur, adăugă el, plecînd ochii.

Era gata să-l întrebe dacă știe cu adevărat ce înseamnă singurătatea, dar zări verigheta strălucind pe degetul lui și se aștinu. Pe lângă urîțenie, nedreptatea, ca întotdeauna... El, doctorul, își putea permite, nepedepsit, să fie un bărbat urt — și mai mult ca sigur că și uitase că era așa.

— Domnule doctor !

În picioare în colțul galeriei centrale, domnișoara Langlois, sora-șefă, îndrăznise să-l strige, să-i facă semn.

— 17 ? întrebă medicul precipitat.

— 17.

Fără să-și mai ia rămas bun de la Isabelle, el se îndreptă spre coridorul alb. Măsura liniștită a pasului, încetineala gravă care inspira încredere îl părăsira pentru o clipă, dar apoi — Isabelle putea să jure — făcu efortul de a și le recăpăta, tocmai în pragul rezervei : cele câteva clipe pierdute nu puteau fi decît spre binele numărului 17.

„Să fii folositor celorlalți...” Simți că o invidiază pe domnișoara Langlois și chiar pe micuța asistentă care, puțin mai încolo, elibera un pacient de secrețiile sale, aproape cu aceeași indiferență cu care ar fi șters praful de pe o mobilă. Pusese o sondă în contact cu pompa de vid și-i explora liniștită plămîinii prin canalul unui tub. „Să fii folositor celorlalți...” Amărăciunea însă o copleși din nou : „Poate că e singurul mijloc de a nu fi doar folosit de ceilalți !” Cu privirea în același timp atentă și distrată — de muncitor prea deprins cu mașina lui — asistenta verifică nivelul aparatului de perfuzie, presiunea arterială și cadranele pulmostatului, fără a învrednici cu o privire trupul inert. Pe urmă trecu în laboratorul care servea drept anticameră, ca să execute vreo duzină de gesturi precise și exacte și să noteze patru cifre pe imensa foaie de observație atîrnată pe perete. Apoi păru dezorientată, așa cum te simți după ce ți-ai făcut conștiincios datoria. Se înapoie în rezervă și abia acum își îngădui să-l contemple, *inutil*, pe bolnavul care de treisprezece zile ignora nu numai prezența ei, dar și orice prezență, pînă și existența lumii. Îi atîNSE mîna rigidă, netezi cu grijă maternă cearceaful, apoi ieși.

Cum asistenta era prea departe ca s-o vadă și s-o împiedice, Isabelle pătrunse, la rîndul ei, în camera înaltă și se apropie de pat, unul din cele treizeci și două. Se uită cu atenție mai întîi la toată mașinăria aceea, apoi la cel ce zăcea acolo fără cunoștință, un obiect ca toate

celelalte, mai curînd *trăit* decît trăind el însuși, căci viața lui și-o asumase un mecanism, și ar fi fost de ajuns să apeși pe un buton sau să înlături un tub ca să curmi suflarea acestui necunoscut care ar fi murit la fel de ne-simțitor precum trăia. Era un tînăr nord-african, ne-ajutorat, necalificat, care abia dacă „făcea” 500 de franci pe lună, după tristul barem al copiilor acestui secol, dar a cărui viață plătîndă avea aici o valoare de neprețuit. La colțul buzelor se ivea și dispărea, în ritmul respirației impuse, un pic de spumă. Din cînd în cînd, cîte o convulsie scurtă îi făcea trupul slăbănog să tresară, dar era evident că și aceste străfulgerări de viață îi erau smulse fără ca el să-și dea seama.

Isabelle ieși de-a-ndăratelea, fără să-și poată lua privirea de la legătura care acoperea ochii celui ce fusese condamnat să trăiască, și-și continuă vizita prin cîmîtîrul celor vii. Încredibila vindecare lucra pe înfundate în fiecare — dar ce fel de vindecare ?

Era cît pe ce să se ciocnească de domnișoara Langlois, ieșită dintr-o rezervă, unde un om nemișcat, fără bandaj pe ochi sau picător, dar cu gîtul de asemenea străpuns și atașat la un aparat, citea o carte, întorcînd paginile cu ajutorul unui bețișor de lemn pe care-l ținea între dinți. Un supraviețuitor incurabil. Isabelle nu îndrăzni să-i caute privirea ; își simțea mîinile jilave.

— De cînd e în starea asta ? o întrebă șoptit pe sorașefă.

— De opt ani.

— Dar...

— Ba da, pînă la capătul zilelor lui, răspunse cealaltă, fără s-o lase pe Isabelle să-și termine gîndul.

Văzînd-o contrariată, urmă, luîndu-i-o iar înainte :

— Ei bine, încearcă dumneata să decizi dacă e cazul să scoți tubul sau să apeși pe butonul ăsta !... Oh ! ierta-ți-mă, domnule V., zise ea deodată foarte tare, întorcîndu-se către bolnav, eram să uit că e ora !

Deschise un aparat de radio, care nu după mult timp prinse a bîzîi : „...reportajul întîlnirii de fotbal Franța-Austria, a cărei lovitură de începere va fi dată dintr-o clipă într-alta...”

Obrazul domnului V. se lumînase instantaneu, ca scena unui teatru. Cu ochii dilatați, își dăruia atenția întregii lui făpturi de plumb celor douăzeci și doi de atleți și celor cincizeci de mii de spectatori, care aveau să gesti-

culeze timp de două ore. Dincolo de geam, Isabelle rămase fascinată de expresia feței lui : voința de a trăi, la maxima ei intensitate...

— Poftiți răspunsul ! îi șopti sora-șefă, trecînd din nou pe lîngă ea.

— Dar nu vă întreabă niciodată ce-o să se întîmple cu el ? Și nici dumneavoastră... ?

— Iată un lucru de care nu vorbim niciodată, veni răspunsul.

Ținînd valiza în mînă, Isabelle Devrain se opri în pragul spitalului, cu fața spre oraș. Își acorda o clipă de răgaz, înainte de a trece frontiera. Era poarta celor vii ; a morților se afla în spate, în cealaltă extremitate a clădirilor. Și ea orice om care stă cu o valiză în mînă, singur, în zori de zi, semăna cu un emigrant, cu una din ființele acelea care-ți inspiră în același timp și teamă, și milă. Și totuși, ca și ele, simțea în ea o forță neașteptată, născută dintr-o înțelegere cu sine însăși, înțelegere care e singura valabilă și pe care gestul ei disperat nu reușise s-o distrugă. Contemplă dimineața strălucitoare de octombrie, curată și trufașă ; reîntoarcerea la vară, la bucurie, mai părea posibilă... Ba nu ! Totul fusese de mult condamnat în taină : aerul răcoros o dovedea. La primul semn de bătrînețe, omul e singurul care știe că a trecut un hotar invizibil, dar ireversibil, chiar dacă nu vrea să recunoască ; și atunci se întreabă dacă nu cumva scopul final este doar acela de a fi trăit și nu de a trăi ; și dacă — oricum am fi : docili sau rebeli — nu sîntem altceva decît niște școlari care urmează a fi supuși unui misterios examen.

— Scuzați, domnișoară !

Omul în halat alb o dădu ușurel la o parte, în vreme ce făcea semn unei ambulanțe să pătrundă în curtea spitalului. „Pe cine o fi aducînd ? Și ce-o fi avînd ?“ Isabelle se surprinse reproșîndu-și zece ani de indiferență față de suferințele altora. Drept care făcu în sinea ei, cu toată sinceritatea, legămîntul că, de acum înainte, ori de cîte ori va vedea o ambulanță...

— Plecați, domnișoară ?

Poarta se închidea în urma ei. Da. Loc noului venit : „Treizeci și două de paturi...“ Dă-mi ca să-ți dau ! Dar nu

era oare adevărat ? Nu asta era oare cheia lumii bărbaților ?

Lumina verde a stopului slobozi o hoardă de mașini trepidînd de nerăbdare, care se năpustiră pe bulevardul exterior, fiecare accelerînd ca s-o depășească pe cealaltă. Un alt semafor le opri (Isabelle le vedea de departe, fremătînd), apoi le dădu drumul spre un pasaj subteran, în care vehiculele se aruncară orbește. O altă turmă le urmărea de aproape. Încremenită pe marginea trotuarului, Isabelle judeca sever goana lor nebună, dar în același timp le și invidia : „Astea, cel puțin, știu unde se duc...” Se simțea străină pe acest pămînt, o ființă pe care n-o așteaptă nimeni. La un colț de stradă, trei năpîrstoci de școlari, care stăteau la pîndă, o luară deodată la sănătoasa, țipînd cît îi ținea gura : „Uite-o ! Uite-o !”, la vederea unei femei cu păr cărunt, servietă neagră și pantofi cu tocuri joase. „Învățătoarea lor, ghici dînsa, cu inima strînsă. Ah ! Orice, numai nu bătaia lor de joc !” De aici, se va duce întins la Marianne, iar diseară, trenul o va purta spre Sud.

— De obicei, îmi trimit pacienții la serviciul profesorului D., de la spitalul Salpêtrière ; știi, „Psihologia subconștientului”... Dumitale, însă, îți trebuie numai soare. O casă de odihnă pe lîngă Nisa.

— Bine, dar...

— Trei săptămîni, atît ! O conduce un fost coleg de-al meu de internat. I-am și dat telefon. Te așteaptă.

— Dar aş vrea cel puțin să trec pe la... pe la o prietenă.

— Marianne ?

— De unde știți ?

— Ea ți-a adus taiorul și valiza. Nu i-am dat voie să te vadă. Ca să nu înceapă să-ți pună întrebări. Nici eu nu ți-am pus, cred că ai observat ?

Muștața roșcată i se zbîrlise : „Parcă ar fi un dulău de curte cumsecade, gîndea Isabelle, unul dintre aceia pe care numai străinii îi cred răi”.

— Și te sfătuiesc să nu răspunzi la nici o întrebare, în afară de cele pe care ți le vei pune chiar dumneata. Pentru că ești din rasa celor ce-și fac singuri psihanaliza. Ca și mine, dealtfel. „Orgolioșii”, cum ar spune ceilalți, adăugase dînsul dînd din umeri.

Isabelle zări ceva mai încolo o stație de autobuz și șirul celor ce așteptau răbdător ; privirile mohorîte o

speriau. Să ia un taxi ? Dar dacă nu găsește ? Și apoi, să se pomenească închisă în cușca aceea, la cheremul vreunui șofer vorbăreț... Își văzu, deci, de drum, întoarse spatele bulevardului, se afundă în prima stradă care făcea la stînga și, pentru că nimerise într-un cartier aglomerat la ora pieței, se trezi în mijlocul unui flux de chipuri felurite. Se apucă să le privească (ceea ce mai nimeni nu se învrednicește de obicei), ca și cînd n-ar mai avea niciodată ocazia să le vadă : cu sete, cu îngrijorare și, totuși, cu certitudinea liniștitoare că nici o întîlnire nu era zadarnică, nici irepetabilă. Băbuțe palide ca turta de ceară, bătrîni secătuiți, mame atît de sleite încît nici nu mai semănau a femei, tinere care se distrugeau definitiv trudindu-se să pară mai frumoase și care nu trăiau decît sîmbătă seara, infirmi — trei... patru... cinci... Isabelle, însă, fascinată, nu-și mai putea lua privirile de la spectacolul atîtor dizgrații. Dimpotrivă. Nu înțelegea ce febră o împinge să îngrămădească toate imaginile astea în străfundurile memoriei. Nu-și dădea seama că face provizie de dizgrații, ca să găsească tăria de a conviețui cu propria ei dizgrație.

II

UN CHIP PENTRU TOATĂ VIAȚA

PREVĂZUSE TOTUL : ȘI ȚÎRÎITUL soneriei, și așteptarea care i se va părea fără sfîrșit, și zgomotul pașilor, și mutra pe care o va face Marianne, și ce are să-i spună ea mai întîi, așa că-și compusese atitudine încă de pe cînd urca scara. Dar găsi ușa întredeschisă și pe Marianne așteptînd-o.

— Te pîndeam de la fereastră... Scumpa mea, scumpa mea ! Nu ești prea supărată pe mine ?

Era exact ce-ar fi putut spune și ea ; ce să răspundă ? Cealaltă o cuprinsese în brațe.

Isabelle simți cu oroare că roșește.

— Scumpo, șopti Marianne, de ce, vai ! de ce ?

Va să zică trebuia să dea explicații, să caute ceva verosimil... *Să nu răspunzi la nici o întrebare !* „De ce-am venit ? se dojeni Isabelle. Trebuia să nu mai văd pe nimeni : să schimb atmosfera...” Dar de unde atîta putere ?

Trei vorbe calde și un gest afectuos fuseseră de ajuns ca să-și simtă iar mâinile umede și să se bîlbîie.

— S... să intrăm. Marianne.

Odată ușa închisă, se simți la adăpost : de cînd părăsise spitalul, i se părea că toți trecătorii o privesc insistent, că gestul — și mai ales eșecul — i se citeau pe față. Se așezară. Marianne îi apucă mâinile într-ale ei.

— Stai să mă uit la tine...

— Nu ! strigă ea ; apoi, luîndu-și seama : Iartă-mă, sînt... sînt încă puțin zăpăcită.

Cealaltă plecă ochii ; Isabelle o privea însă fix, nu fără ranchiună : primul chip *dinainte*, reprezentantul unei lumi pe care avusese pretenția s-o desființeze.

— Văd că ești supărată pe mine, reluă Marianne. Dar gîndește-te că am forțat ușa și te-am găsit... Și tu ai fi făcut la fel, Isa ! Abia atunci mi-am dat seama ce mult țin la tine.

— La viață, vrei să spui, răspunse Isabelle fără s-o privească. Ai fi salvat pe oricine — și așa și trebuia. Tu ești... tu ești contrariul morții, Marianne, adăugă ea cu amărăciune, pentru că în sinea ei gîndea : „Asta le și place lor la tine“.

Dă, corpul acesta plin de nerv și în același timp molic, liniștitor și ispititor, făcut ca să-i aline pe bărbați și pe copii, ca să îmbrățișeze și să fie îmbrățișat, fața aceasta mereu zîmbitoare (care poartă urma zîmbetului pînă și-n coada ochilor, și în ambele colțuri ale gurii), cu privirea împăciuitoare și catifelată, — da, iată viața în deplina ei întruchipare. Totdeauna gata să ierte, să accepte un compromis : masca însăși a slăbiciunii femeiești, a acelei vocații exasperante de a fi victimă care naște și justifică orice tiranie.

— E drăguț ce-mi spui, rosti rar Marianne, dar ^oprivirea, nu știu de ce, ți-e răutăcioasă. Sînt sigură că-mi porți pică.

Isabelle își înghiți vorbele care-i stăteau pe buze și pronunță în schimb fraza pregătită dinainte :

— Dimpotrivă, am venit să-ți mulțumesc. Știu că te-au găsit aproape leșinată în fața ferestrei.

— Mă sufocase gazul. E un adevărat miracol că nu te-ai asfixiat de-a binelea.

— Probabil că sînt făcută să trăiesc.

„A citit sau nu caietul negru ?“ Întrebarea, care-o obseda de cînd își recăpătase cunoștința, era singura ei

preocupare în clipa asta, și orice alt subiect de conversație i se părea din această pricină frivol.

— Isa, reluă cu jumătate de voce prietena ei, vrei să-mi spui... de ce ?

„Va să zică nu l-a citit...” Închise ochii.

— Ascultă, Marianne, am... am să-ți pun mai întâi o întrebare. Ce-ai făcut cu caietul acela cu copertă neagră, care se afla...

— Iată-l.

Se ridică, deschise biroul, trase sertarul : fără voia ei, Isabelle întinse mâinile de departe.

— L-ai citit ?

— Ce ?! Privește eticheta : SĂ FIE ARS FĂRĂ A FI CITIT !

— Ai fi putut, zise încet Isabelle, tocmai ca să știi.

— Nici gând ! Eram convinsă că scapi și ai să-mi spui tu singură...

Ceva o făcu să se oprească. Citise, poate, pe chipul dizgrațiat refuzul categoric de a face confidențe ? Sau presimțea cauza acestui gest ? Ori poate că, ghicind-o, voia să-și scutească prietena de mărturisiri ? Îi spuse apoi precipitat :

— Dealtfel, nu mă privește. Aș vrea numai să nu te mai simți niciodată atât de singură.

Isabelle îi apucă mâna — o mână caldă și supusă. „E generozitatea întruchipată, în timp ce eu sînt numai acreală și amărăciune... Cine ar fi în stare să mă iubească ?” Dar își luă seama imediat : „Poate s-ar găsi, de-aș avea chipul ei ; și atunci n-ar fi greu să fiu și generoasă !” Copilăresc gând ; dar cine dintre noi nu rămîne invidios și vulnerabil, la fel ca un copil, atîta timp cît nu și-a primit partea lui de dragoste ?

— Directoarea școlii tale a fost pe la mine, reluă Marianne împurpurîndu-se. (Totuși nu-și putea stăpîni dorința de a-și verifica bănuiala.) Mi-a spus...

Isabelle i-o tăie :

— N-am să mă mai întorc.

— Bine, dar...

— Niciodată. Și cu asta basta !

Urmară două-trei momente apăsătoare.

— Știu că ai să stai cîteva săptămîni în Sud, reluă Marianne răbdătoare. („Bravo ! Va să zică ai aflat înaintea mea...”) Dar ce faci la întoarcere ?

— Ei bine, o să-mi caut de lucru. Doar este loc destul pentru toată lumea.

Însă chiar în clipa cînd o pronunța, își dădu seama cît de neadevărată era afirmația. Fals, cu totul fals! Nu-i adevărat că este loc pentru toată lumea. Bărbații se luptă toată viața ca să intre — sau să rămînă — în primele categorii, în rangurile cele mai înalte. Ca să ajungă acolo, erau în stare să calce în picioare orice, să lingusească, să se înjosească; iar femeile nu reușeau să se strecoare decît ținîndu-se de coada lor sau prin fraudă.

— Nu-mi fac griji pentru tine, zise Marianne, cu o voie bună a căreia falsitate o simțiră amîndouă. N-ai vrea totuși să încerc la revistă?... (Lucra în redacția unui magazin pentru femei.)

— În nici un caz!

— Știi, nici una nu-i atît de inteligentă ca tine.

„Dar nici atît de urîță!“ o completă cealaltă în gînd.

— Și nici eu, dealtfel. La liceul din Orléans, tu aveai totdeauna note mai bune decît mine, Isa, ții minte?

— Da, dar vezi că lumea nu e a elevilor buni; nu-i făcută nici de ei, nici pentru ei. Nu-i decît o iluzie optică pe care o cultivă „profii“ din tată-n fiu, în chip de consolare.

— Ei, uite că zîmbești, în fine, observă Marianne. Nici nu știi ce bine-mi pare. Pentru că mă simt vinovată față de tine. (Cealaltă tresări.) Nu, nu asta am vrut să spun. Știi doar că totdeauna vorbesc mai repede decît gîndesc...

— E singurul mijloc de a spune adevărul.

— Atunci, de ce sînt „vinovată“, Isa?

— Pentru că ești frumoasă!

Marianne îi auzi țipătul și o văzu cum își ascunde fața în mîinile tremurătoare.

— Isa, nu plînge! Altfel, îmi vine și mie, știi prea bine!... Și începu și ea să plîngă.

Și asta le ținu o bună bucată de vreme, pentru că fiecare se stăpînea de multe zile. Acum Isabelle își dădea seama că plînsul o ușurează; va să zică avea dreptate proasta de infirmieră...

Marianne își reveni cea dintîi.

— Bun, făcu ea aproape veselă, a încetat potopul și totul e curat. Destul cu întrebările! Și cu neroziile!

(Era obsedată, totuși, de strigătul Isabellei.) La ce oră pleacă trenul tău ?

— La 21 și 10. Dar de ce te uiți la ceas, Marianne ?
Avem tot timpul.

— Știi, e aproape șapte, și la șapte aștept pe cineva. Înțelegi, adăugă ea repede, nu eram sigură că...

— Înțeleg.

— Nu te superi, nu-i așa ?

— Hotărît, asta-i expresia ta favorită ! replică Isabelle aproape rîzînd și ea. Va să zică tu... tu nu mai trăiești chiar singură, Marianne ?

— Să trăiesc singură ! exclamă cealaltă prosteste. Cum se poate ?

— Cum se poate, murmură Isabelle ridicîndu-se.

Marianne, care n-o auzise, continuă, ocolindu-i privirea :

— Nu draga mea, sînt literalmente în puterea dragostei : am un iubit.

Expresia o izbi pe Isabelle, ca și intonația, în care se amestecau sfidarea și umilința. „Așa e, își zise, cu siguranță că el are depline puteri asupra Mariannei. Și pentru ce ? (Era fecioară.) Ea se crede «metresa» lui și, cînd colo, e tocmai invers¹. Eu, cel puțin, sînt liberă...” Și lacrimile își făcură iar drum pe sub pleoape, de data aceasta însă de ciudă, de invidie sau de furie — lacrimi de copil. Începu să examineze, dar cu alți ochi, locuința prietenei. Și-i păru deodată călduță, modelată de mii de obiceiuri ale vieții în comun, dormitînd parcă în așteptarea cuiva. Da, totul era numai așteptare. Fiecare lucru părea încărcat de priviri. Și se simți de prisos ; ah, unde și cînd se va sfîrși cu această umilință ? Marianne aparținea de acum necunoscutului ; însăși graba ei o dovedea.

— Să-mi scrii îndată ce ajungi ! Contez pe tine, nu-i așa ?

„Eu însă nu mai pot conta pe tine“, își zise, ingrată, Isa. Cealaltă s-ar fi cutremurat dacă i-ar fi ghicit gîndurile care o stăpîneau în momentul acela.

— Iar cînd te întorci, anunță-mă din timp, ca să ne rezervăm și noi o zi întreagă numai pentru noi două.

Isabelle o cercetă cu o privire deloc prietenoasă. „Va fi, îndată, cu atît mai fericită în brațele lui cu cît s-a li-

¹ Joc de cuvinte : *maîtresse*, femininul de la *maître*; înseamnă și stăpîină.

niștit în privința mea. La fel ca spaniolii care se spovedeau cu anticipație, mărturisind adulterul pe care aveau de gând să-l comită... Vai, ce fac, dar sînt îngrozitoare ! Nu e ea prietena mea cea mai bună, singura mea prietenă ?“

Și o îmbrățișă cu o duioșie care trezi în cealaltă remușcarea.

— Știi, zise Marianne gata să plîngă, am putea cina tustrei împreună...

— În nici un caz.

— Și tu ai expresia ta favorită în seară asta !... Atunci, drum bun, draga mea. Am să fiu mereu cu gândul la tine ; gîndește-te și tu la noi !

„La noi ? În nici un caz!“ își zise Isabelle.

În timp ce traversa strada, zări pe trotuarul celălalt (fără voie, deci cum nu se poate mai firesc) un bărbat înalt, cu ochi albaștri, cu părul nițel încărunțit înainte de vreme și foarte cu grijă asortat în toată îmbrăcămintea lui. „El e, își spuse dînsa, el trebuie să fie, sînt sigură !...“

Bărbatul traversă și el strada ; se încrucișară, iar dînsa, instinctiv, întoarse fața, ca să nu lase vederii decît un profil vag și părul în a cărui strălucire mai credea. El o depăși ; Isabelle simți că întoarce capul după ea și, sub privirea aceea închipuită, trupul i se cabră ca un cal sub șfichiul biciului. De data asta, făcea un efort conștient ca să redevină stăpîină pe ea, ca să pară mai atrăgătoare — într-un cuvînt, ca să-și ia o tulbure revanșă asupra Mariannei.

— Dar trenul dumneavoastră pleacă abia peste două ceasuri, domnișoară !

Casierul avea mustăți ca ale tatălui ei și-o privea pe deasupra unor ochelari cu ramă de metal ca cei ai bunicului.

— Știu. O să stau în sala de așteptare.

— Atunci, la stînga, de-a lungul ultimului peron.

Și sub lumina rece a lămpilor și-n acompaniament de huruit metalic, ea se îndreptă spre sală, care o înțîmpină încă din prag cu atmosfera ei searbădă de nopți fără somn. Ca și la spital, orele se-nlănțuiau aici ca o veghe permanentă. Numai orologiul și cu difuzorul dirijau de sus, singure vii, decorul cel posomorît. Afișe lipite

pe pereți te invitau zadarnic la lungi călătorii. Banchetele serveau drept paturi, fotoliile drept portbagaje : aici totul căpăta altă întrebuințare decît cea convenită, se degrada întristător. Stirpe morocănoasă și ostenită, la care ceasul ținea loc de inimă, cei ce stăteau ici-colo își fixară o clipă privirea rece asupra ei. Isabelle se așeză sub Alcazarul din Toledo, își deschise valiza și scoase caietul negru : în seara asta putea conta numai pe ea însăși pentru a-și ține de urît.

SĂ FIE ARS FĂRĂ A FI CITIT... Cuvintele acestea le scrisese cu cerneală roșie, ca și cînd culoarea singelui ar fi fost destul ca să descurajeze orice indiscreție. Încă de la prima pagină recunoscuse cerneala de pe vremea cînd avea treisprezece ani : verde, pentru că nimeni dintre cei din Orléans nu întrebuința o astfel de culoare. Cerneala violetă a mamei și cea albastră a soră-si îi produceau o oroare fizică. Ar fi preferat cerneală neagră, ca a tatei, dar doamna Devrain intervenise : „La vîrsta ta ? E ridicol !” Și mica Isabelle gîndise : „E geloasă”, ceea ce era adevărat. Cîțiva ani mai tîrziu fusese nevoită să renunțe la cerneala verde, pentru că degetele ei asudate murdăreau paginile curate.

Jurnalul pe care nu-l citise nimeni începea cu o enigmă : un cuvînt străin, o dată.

Blood (14 aprilie 1953)

Obrăzul Isabellei se înroși. Atunci, în dimineata aceea de aprilie --- cum ar putea s-o uite ? — își descoperise cearceaful plin de sînge. Al cui ? De unde ? Pe trupu-i, preschimbat cît ai clipi într-un dușman, nu văzu nici o rană ; apoi... — ce rușine, ce panică, ce singură se simțea în pustiul în care se pomenise dintr-odată... Și totuși, ar fi preferat să moară decît să-i spună mamei ! Îi venea să fugă. „Dar au să mă găsească după urmă !”

Blood. Căutase cuvîntul în dicționarul englez, cu speranța naivă că-și va pecetlui secretul prin secret — că va închide cu șapte lacăte spovedania ei de nemărturisit.

...15 aprilie 1953. Fîndcă nu-mi trece deloc, am spus totul mamei. Avea aerul că e mulțumită. „Iată-te în sfîrșit femeie !” Și mi-a explicat că, de acum înainte, în fiecare lună... Atunci, de ce aerul ăsta vesel ? De ce-o fi îmbucurător să nu mai poți să alergi, să ajungi să te

temi de tine însăși ? Probabil că i-a spus și Brigittei (Sper că nu și tatei ! Ba da, fiindcă își spun totul. Oribil.) pentru că, seara, m-am trezit cu soră-mea cea mare în odaia mea : „Știi că acum te poți procopsi cu plozi. Așa că fii atentă !” Mă privea exact ca mama și mi-a fost rușine că sînt din aceeași speță ca și ele : i-am aruncat cu perna-n cap. Pfui, să te procopsești cu plozi !... Am să trec repede pe lângă bărbați și am să-mi țin respirația. Nu mai vreau să mă văd cu Bernard între patru ochi : ar fi de ajuns să mă sărute.

„Așa e, roști tare Isabelle (dar nici o statuie din sala de așteptare nu se trezi din visare), îmi amintesc...”

Teama de băieți... Își închipuia vag că te poți procopsi cu plozi în anumite anotimpuri, la fel ca guturaiul cronic : sămînța înaripată, ca și microbul, e destul să o aspiți din neatenție, și gata ! Ți-a venit ploconul... Ce, pentru Sfînta Fecioară n-a fost de ajuns — și prea de ajuns ! — doar umbra unei păsări ?

Dar teama îi venea mai departe, și iat-o acum întorcîndu-se cu ochii închiși spre izvoarele ei pierdute în întuneric. Într-o dimineață — avea pe atunci opt ani, cea mare doisprezece, iar sora mamei aștepta un copil — Brigitte o tîrîse în camera cu lenjuri : „Hai să ne jucăm de-a mătușa Léa...” Și-i vîrîse la perne sub rochiță, de stătea gata să crape, ca să-i facă o burtă pînă la gură.

— Întinde-te colo. Așa. Eu sînt doctorul Morel și am să te operez. (O pereche de foarfeci.) Ăsta-i cuțitul meu de chirurg...

— Nu !

— Proasto ! Doar ne jucăm. Acum am să te adorm...

— Dar vreau să văd !

După o droaie de maimuțăreli, Brigitte se prefăcuse că scoate, dintre coapsele surioarei, păpușa ei de toate zilele :

— Uite-ți copilul ! E fată... o fată ! Dar uită-te odată la copilul tău !

Aceleiași păpuși, un an mai tîrziu, mica Isabelle avea să-i strivească fața de carton cu lacrimile în ochi. Era într-o joi. Se certase cu o prietenă de vîrsta ei, care, nemaigăsind argumente, îi aruncase în obraz :

— Mai întîi, că ești urîță !

— Nu-i adevărat !

— Toate fetele zic așa !

Isabelle nu mai răspunsese și mai ales nu izbucnise în plîns ; dar seara, cînd și-a luat păpușa fără de care nu putea să adoarmă, i-a ciopîrțit obrazul înainte de a-l acoperi cu sărutări. Cu ce drept ar fi frumos *copilul ei* în timp ce ea... Dacă mama ar fi fost, da, i s-ar fi părut normal, dar nu invers.

Totuși nu putea crede că e cu adevărat urîță. Sau, mai curînd, se mîngîia cu speranța că are să se schimbe pe măsură ce crește ; sau că are să se trezească frumoasă într-o bună dimineată, așa cum se întîmplă în basme. Frumoasă, dar nu chiar de tot schimbată : pentru că, în definitiv, ținea mult ba la una, ba la alta, în fine, la tot ce-i alcătuia chipul. Ei, haide ! Numai din răutate, dacă nu chiar din gelozie, ziceau fetele că e urîță. Și așa crezuse pînă cînd, într-o zi... — Dar întîmplarea era consemnată în caietul negru, puțin după capitolul *Blood*, pe o pagină pe care două lacrimi prelinse de pe obraji săpaseră vîrtejuri în oceanul de cerneală verde.

...Din vechile perdele de la camera mea, plus niște bucăți de pînză din ladă, îmi înjghebasem un costum spaniol (așa cum arată într-o carte). Eram atît de frumoasă, în fața oglinzii șifonierului ; parcă vedeam pe altcineva, totuși știam că sînt eu : eram două, care ne iubeam, și eram atît de fericită ! Cîntam, dansam. Mama a intrat fără să bag de seamă — am auzit pe cineva rîzînd și m-am întors : era ea. Mi-a fost frică să nu mă certe din cauza perdelelor ; dar ea se prăpădea de rîs și mă arăta cu degetul. Aș fi vrut să rîd și eu ; nu știu însă de ce, îmi venea mai curînd să plîng. În sfîrșit, a reușit să-mi spună : „Ești atît de ridicolă, biata mea copilă... Atît de ridicolă cînd încerci să te faci frumoasă...”

De ce își însemnase această umilință ? — Ca să se justifice dinainte : pentru ca ei să citească rîndurile acestea în noaptea de îngrijorare care va urma după dispariția ei și să afle astfel cauzele fugii ; pentru ca mama să plîngă de rușine ; și pentru ca tata să se certe în sfîrșit cu mama... O zi și o noapte — nu, nu chiar o noapte întreagă, ci numai jumătate — a stat cocoțată în copacul întunecos și rece : un brad, acest ostatec pe

care iarna îl dăruiește anotimpurilor pline de viață. Cu neputință de văzut, dar putînd vedea totul : și agitația, și îngrijorarea, și căutările lor dezordonate, apoi meto- dice. Își închipuia, după gesturi, ce-și spuneau : remuș- carea mamei, disperarea tatei, ciuda Brigittei, căreia nimeni nu-i mai dădea nici o atenție. Era cît pe ce să capituleze, cînd l-a auzit pe tata strigînd : „Draga tatei, dacă mă auzi, răspunde-mi ! Trebuie să-mi răspunzi dacă mă auzi...” Dar nu, nu ! Va merge pînă la capăt !

O zi întreagă și încă o jumătate de noapte... Cu fiori de voluptate și groază se văzuse murind de foame, de frig și de frică. Încălecată pe o ramură cleioasă, avusese tot timpul să-și închipuie, să-și repete, — în fine să se con- vingă că nu era mama ei adevărată, ceea ce explica totul. Odată cu venirea nopții intrară în acțiune jandarmii ; cîinii polițiști înconjuraseră ascunzătoarea ; culmea ghini- onului, Brigitte o văzuse cea dintîi și se grăbise, bine- înțeles, s-o denunțe. Brigitte, care, cu un mic rînjit vic- torios, i-a suflat la ureche din treacăt : „Nu ți-a mers !” Cînd însă tata, dezarmat de bucurie, o cuprinsese în brațe și o săltase în văzduh, ce privire încărcată de triumf aruncase ea de sus celorlalte două ! Niciodată, niciodată nu va uita Înălțarea ei...

Viața își reluase cursul neschimbat, caietul negru stătea mărturie. În fiecare zi, la ceasul cînd tata nu lucra, Isabelle (împlinise treisprezece ani) se strecura în *biroul* lui — peșteră de piele și lemn (la fel ca sala asta ursuză de așteptare), unde însă totul era căptușit, moale și ca- tifelat : tapiserii, covoare, perdele duble, biblioteci cu geamuri, cărți legate în culori închise, și ceața aceea al- băstruie de tutun plutind în aer. Se cuibărea pe cana- peaua de catifea și, fericită că e atît de mică, se abandona unei senzații de adîncă siguranță. Ce profesie pasionantă trebuie că exercita tata, cu complicitatea tuturor acestor obiecte pașnice și misterioase ! Spre deosebire de mama, care guverna în chip autoritar un domeniu populat cu servitoare gîlcevitoare și fățarnice, cu lenjerie ce trebuie mereu numărată, cu ustensile care se sparg și fac zgomot. Gospodărie, bucătărie, veselă, treburi pe care le ieși mereu de la capăt tocmai cînd crezi că le-ai terminat. Și Brigitte, care se agită pe lîngă ea, în culmea fericirii că e primită în clanul femeilor, încruntîndu-se cînd își pune șorțul și

oftînd cu satisfacție cînd și-l dezleagă. Brigitte, care, la fiecare Crăciun, primește un întreg dichis gospodăresc : bucătărie de păpuși, mașinuță de cusut în miniatură, în timp ce Isabelle capătă automobile, baloane și vaporase... „Ar fi trebuit să fie băiat !” Nu pentru Brigitte, firește, repetă tata aproape zilnic acest compliment ciudat, care pe doamna Devrain o făcea să dea din umeri. Făcea ș-o vezi pe Brigitte cum, lună de lună, devenea tot mai molie și smiorcăită, tot mai preocupată de persoana ei, și cum dădea ochii peste cap cînd zicea : „Ah... ce obosită sînt !” Era fudulă, zău așa ! Fudulă de un trup infirm și de servi-tuțile sale !

... la 23 aprilie, amintește caietul negru, ea mi-a spus... (Ea, adică mama, căci Isabelle nu-i spune niciodată altfel ; trec cîteodată zile întregi fără să pronunțe cuvîntul *mamă*...) Ea mi-a spus, pentru că voiam să-mi petrec după amiaza la piscină, că n-am să ajung niciodată „o femeie adevărată”.

— Ce crezi că ai să devii, biata de tine ? Jeanne d'Arc cumva ? Sau campioană de tenis ? Dacă nu știi să ții o casă, nici un bărbat n-are să se uite la tine !

✓ — Ei bine, atunci n-am să mă mărit și gata !

— Și cum ai să trăiești ? Cine are să-ți dea bani ?

— Pot să cîștig bani și singură.

— Să cîștigi, tu ? Dar nu-ți dai seama că cele care cîștigă sînt... În sfîrșit ! (Oftează, dă din umeri. Ce sînt adică, Inteligente ? — Dar sînt prima în clasă. Atunci ?)

„A vrut să spună : drăguțe”, înțelege abia acum, cu doisprezece ani întîrziere, Isabelle Devrain. Jurnalul continuă :

„Și-apoi, destul cu discuția : n-ai să te duci să te scalzi și gata. Nu-i un loc potrivit pentru o fată cuvi-incioasă. Ai să stai acasă și ai să coși împreună cu Elisa și cu sora ta.

— Dar tata mi-a dat voie...

✓ — Lasă că-i explic eu.

Aici, o pată verde, mult prea groasă ca să nu fi fost făcută dinadins. Dar Isabelle Devrain își amintește prea bine ce ascunde pata aceasta de cerneală. Două cuvinte : „O urăsc“.

Pe urmă, o jumătate de pagină albă ; după care, cu o scriere mai puțin rotunjită, pentru că s-a scurs între timp un an întreg, acest cuvânt, enigmatic pentru oricine în afară de Isabelle, care-l simte și azi ca pe o palmă : „Habsburgii“.

O galerie de portrete imperiale aliniaza, în manualul lor de istorie, mutrele cabaline și fălcoase ale Habsburgilor. O fată zice tare (prin „tare“, școlarii înțeleg destul de lămurit ca să audă colegii, nu profesorul) — o fată zice tare : „Numai portretul Isabellei lipsește de aici“, iar celelalte rîd. „De ce-or fi rîzînd ? se întreabă la început fetița. E totuși adevărat că semăn !“ Și cum ar putea fi urîta o împărăteasă ? Dealtfel nimeni nu i-a spus acasă cuvîntul ăsta, nici chiar Brigitte. Dar tot atunci, după-amiază, în curte, în timpul recreației, o colegă i-a aruncat în obraz : „Pocită ca Habsburgii !“ Orbită de furie, cea care ar fi trebuit să fie băiat o ia la bătaie, depășind limitele pe care le păstrează instinctiv copiii ca să evite amestecul celor mari. La țipetele disperate ale celei ce-o insultase, se ivește doamna directoare în persoană.

— Dar ce ți-a făcut ?

— Nimic, răspunde ea printre dinți.

— Atunci, ce ți-a spus ?

Acuzata tace ; s-ar lăsa mai degrabă eliminată decît să repete cuvîntul care e pe punctul de a o sfredeli ca un acid. Doamna directoare descifrează totuși o dramă pe fața dizgrațiată, pentru că n-o va elimina pe Isabelle și nici măcar n-o va pedepsi în vreun alt chip.

— Hai, ridică-te, poruncește ea celeilalte. Du-te și te curăță și... învață-te să-ți ții limba !

Doamna Devrain are o oglindă compusă din trei părți. Tot în seara aceea, școlărița se strecoară la oglindă și descoperă două Isabelle necunoscute. Pe cealaltă, pe cea din față, o cunoaște prea bine și găsește că are cu adevărat un cap de băiat, ceea ce e dealtfel și idealul ei ; cele două Habsburg însă o fascinează și o sperie. Apare pe neașteptate Brigitte. (Aici e ca la ea acasă : cine, dacă nu

chiar mama, o încurajează să se parfumeze și chiar să se fardeze, „numai să nu fie bătător la ochi“.) Și atât de tare se simte Isabelle la cheremul unui cuvânt, al unui surîs nesincer, încît atacă ea prima. Mica Habsburg nu mai ține minte ce-a strigat ea la sora ei și caietul negru nu menționează decît ce-a răspuns Brigitte :

„Ești rea, pentru că ești urîță și pentru că știi că ești.“

„E adevărat, își spune Isabelle cu o luciditate rece, da, e adevărat *acum*....“ Are paisprezece ani ; dar parcă abia acum s-ar fi născut.

Isabelle Devrain e nevoită să închidă caietul negru : lacrimile pe care nu le-a vărsat cu doisprezece ani în urmă o înăbușă acum, în seara asta.

O familie întreagă năvălește în sala de așteptare, și sala devine pe dată cabană, tren de Far West, castel de nisip pentru cei trei băiețași care iau cu asalt răbdătoarele bănci. Locul fiecăruia pare mai bun celorlalți doi ; de unde încăierări, vînzoleală, amestec zgomotos de leapșa pe cocoțate și de-a prinselea. „Stați frumos, copii !“ strigă mama cu voce obosită, mai curînd în speranța de a se face auzită de asistență decît ascultată. Și un glas atît de șters nu poate decît să-i încurajeze pe băieți ; mama face un gest, care înseamnă probabil : „Dacă se obosesc acum, poate că vor dormi pe urmă în tren...“ Sora cea mare s-a așezat mai la o parte și-și pleacă pleoapele vinete. Știe că are să vomite în timpul călătoriei, ca de obicei, și se întreabă dacă nu cumva viața toată nu-i decît un tren de noapte, rece, murdar, zgomotos și plin de străini insipizi. Isabelle Devrain se uită la fata asta care, fără îndoială, o socotește o persoană în vîrstă și se crede singură pe lume. Ce frămîntări nemaipomenite n-o fi încredințînd și ea vreunui caiet negru, rușinată la culme numai la gîndul că ar putea fi citit și disperată că s-ar putea să nu fie. „Și ea așteaptă o singură ființă ca să-i poată înfrunta pe toți ceilalți. Asta să fie infirmitatea femeilor ?“ Și găsește în ea destulă lașitate ca să se consoleze cu gîndul închipuitei urîțenii de propria ei urîțenie. Brusc, îi pare bine cînd își aduce aminte cîți ani numără și o deplînge pe copila aceea că mai are atîția de străbătut din suferință în suferință, atîtea obstacole de trecut. Comitea astfel

păcatul împotriva Timpului : să te bucuri că a trecut, să dorești să treacă mai repede... Ultima limită a decăderii,

Caietul negru se deschidea singur la paginile următoare. „A, și-a spus ea surîzînd, amintirile de la băl...” Se înșela însă : era episodul *Scăldatului*, și dacă paginile se despărteau de la sine, explicația era că fuseseră citite și recitite cu satisfacție. Pe atunci (avea șaisprezece ani), se credea destinată, la fel ca toți timizii, carierei literelor. „La urma urmei, nici doamna de Staël și nici George Sand n-au fost niște frumuseți...” Ce răzbunare pe mama, a cărei peniță ascuțită trudea pe niște biete felicitări de Anul Nou ! Astfel trecea inconștient în revistă căile ce mai rămîneau fetelor care, ca și dînsa, disprețuiau încă de mici bucătăria și ața de cîrpit. „Nici un bărbat n-are să se uite la tine...” Afirmație grea de roade otrăvite.

Scăldatul... Isabelle reciti compoziția aceea literară și o găsi cu totul insipidă. Avea culoarea cărților poștale ilustrate : cu atît mai falsă, cu cît voia să pară mai frapantă. Din nou lăsă caietul la o parte, închise ochii și retrăi scena. Sora celor trei băiețași o urmărea surprinsă pe doamna aceea care i se părea deodată la fel de singură și tristă ca și ea. Poți să mai ai încredere în cineva ?

Scăldatul... Isabelle făcuse o adevărată pasiune pentru sport. Mai mult din pricina dezgustului pe care-l manifesta mama decît din propria ei pornire. Și apoi, nu strica deloc un nou subiect de discuție între părinți ! („Devin răutăcioasă”, constata ea cîteodată, nu fără satisfacție ; dar puțin îi păsa dacă e așa ori altfel : totul e să fie...) Înota, alerga, juca mingea ; devenise mai voinică decît Brigitte, ceea ce, deocamdată, numai presimțea. „Vom vedea noi în ziua în care o să mai îndrăznească să pronunțe cuvîntul «urîtenie»” decisese ea cu toată răceala. Și-a avut de așteptat două luni, pînă-ntr-o seară cînd, sigură de impunitatea celor mari, Brigitte a îndrăznit. Fără să-și iasă nici un pic din fire și fără să-și schimbe ritmul respirației, cu dinții strînși și cu o satisfacție vulcanică, Isabelle o stîlci în bătaie. Mai mult uluită decît zdrobită fizicește, Brigitte i-a șoptit cu voce sugrumată : „Parc-ai fi bărbat !” Insultă ingenioasă, ca și cînd ar fi ghicit că bruta are s-o ia drept compliment. Nu, de acum înainte n-are să-și

mai măsoare niciodată puterile cu Isabelle ; în schimb, are să fie și mai perfidă, și mai pîrîcioasă.

Ei, dar *Scăldatul*, Isabelle ? — Uite cum a fost.

- Vacanța era pe sfîrșite. Cu toată interdicția mamei, cu toată furtuna și cu tot steagul negru arborat pe plajă, intră totuși în apă. Valurile, care în dimineața aceea n-aveau nici o altă pradă, se năpustesc asupra ei. Rostogolită, învîrtită, tăvălită, se ridică, totuși, în genunchi, iese în sfîrșit la suprafață, paralizată de ape, clănțănind din dinți de groază. Cu mîinile și cu picioarele se luptă, se agită, zgîrie, iese din nou la suprafață și, solid înfiptă pe picioare, ține piept. În loc să se întoarcă la țarm, are să rămînă acolo, urmărind cu privirea enormul zid verde care ascunde orizontul, crește din ce în ce, se apropie de ea... Asta nu-i apă sărată, Isabelle ! Astea-s rînjetele fetelor, profețiile mamei, perfidiile Brigittei — toată răutatea, dizgrația și nedreptatea care se adună laolaltă ca să se năpustească asupra ta. Ha, să vedem care pe care !... Monstruosul val se sparge la doi metri de Isabelle, preschimbată în fortăreață. Albă de mînie, spuma isterică își sfîșie în bucăți voalurile, se destramă în vârtejuri potrivnice, o biciuie orbește pe Isabelle care, lovită, cu sufletul la gură, rămîne totuși neclintită, în picioare, gata să întîmpine valul următor, sfidîndu-l deja cu privirea. Adevărul e că, încordată ca un arc, brutalizată de acele mîngîieri turbate, simte o voluptate pe care o crede de nemărturisit sau, cel puțin, îngăduită numai pentru cei mari. Și ea le-o fură în clipa asta ! Așa cum își închipuie că fură nu știu ce, de la nu știu cine, cînd pîndește noaptea de la fereastra ei umbrele necunoscute cu misterioasele lor îndeletniciri dincolo de ferestrele vecine. Și bucuria pe care-o trăiește în clipa aceea, cu tot trupul biciuit, înfășurat, pătruns de ape, parcă s-ar dubla la gîndul că n-are s-o afle nimeni — în afară de caietul negru, confidentul ei, memorialul ei — și n-ar înțelege-o nimeni, chiar dacă ar afla-o. Nici propriul ei duhovnic, dacă i s-ar spovedi, nu i-ar spune, desigur, altceva decît : „Ce e rău în asta ?” Știe, totuși, că mama ar fi geloasă, iar tot ce-ar face-o geloasă e pentru dînsa pur și simplu fericire.

Cineva intră în sala de așteptare. Și odată cu noul venit, pînă ce ușa să se închidă, dau buzna înăuntru zgomotul vagonetelor tamponate, forfota miilor de pași, zarva

întrebărilor, pe care atîtea glasuri nerăbdătoare le pun, toate deodată, într-o gară, țîrîitul tuturor soneriilor care fac să vibreze neîncetat geamurile întunecoase și o pală de vînt rece. Tot timpul anului, iarna e singurul anotimp al gărilor.

...Christiane mi-a spus TOT, urmează caietul negru cîteva pagini după *Scăldat*, dar nu pot să cred.

Uite și crucea cît toate zilele, așternută cu cerneală verde a doua zi după ce-a aflat secretul venirii ei pe lume. Ce vrea să-nsemne, își amintește ea prea bine : „Niciodată n-am să fac una ca *asta*. Jur !” De scris totuși nu cîutezase a scrie : din marea-i teamă — ori speranță — că odată și odată caietul negru ar putea fi citit de cineva. Și apoi se simțea atît de angajată prin tot ce era scris acolo, prin tot ce izvora din ea, încît n-ar fi vrut ca o efemeră Isabelle, oricît de hotărîtă ar fi fost, să le oblige și pe celelalte, pe toate cele în care presimțea că are să se mai întruchipeze.

Isabelle Devrain privește crucea îndelung. Oare ar mai desena-o încă odată ? Da, în seara asta, da. Gîndul îi zboară la Marianne și la bărbatul cu păr cărunt... E tot în situația să-și *imagineze* ; e tot atît de neștiutoare ca și fetița lipsită de frumusețe care se repezea dimineața la oglindă ca să vadă dacă nu cumva s-a schimbat cît de cît la față peste noapte.

... 1 octombrie. Toate s-au făcut femei ! Toate ! Dar eu ?

Reîncepuseră școala. Dar aveau acum șaptesprezece ani și școlărițele de pînă mai ieri se regăseau fără a se recunoaște pe de-a-ntregul. Un nu știu ce aer mai ferm, definitiv pe chip — ca zăpada de a doua zi, peste care a trecut gerul nopții — și o expresie mai îndrăzneată în priviri. Toate pe cale de a deveni femei... Toate, cu excepția ei ! Numai dacă nu-i e dat cumva să rămînă mereu băiatul care ar fi trebuit să fie. Toate i se păreau sigure de ele și calme, lipsite de apărare și în același timp de temut. „Dar eu ?...”

Asta i-a fost zbuciumul în luna aceea ; și cum toamna o predispunea la melancolie, iar programa îi cuprindea pe marii romantici, caietul negru s-a umplut cu poeme. Prin hățișul pădurii de cerneală verde se întrevedeau grădinile lor *à la française*. Isabelle reciti cîteva, care i se părură detestabile, în afară poate de acela intitulat : „Dar eu ?“ Regăsea în el anxietatea de atunci la vederea flotilei gata de drum, în timp, ce numai ea rămînea în port. Ce n-ar fi dat să poată ridica și ea pînzele, chiar de-ar pîndi-o naufragiul !... „Ia-mă și pe mine, crivăț viforos !...“

În anul acela, s-a cramponat cu disperare cînd de una, cînd de alta dintre colegele ei. Da, ea, singuratica, disprețuitoarea, care pînă atunci le socotise frivole, servile, indiscrete, indecente și atît de obsedate de băieți, încît își meritau în definitiv soarta — tocmai ea le-o invidia acum. „Așteptați-mă și pe mine, așteptați-mă !...“ De ce nu învățase mai bine să se coafeze, să coase și să gătească, decît să fie prima în clasă și pe stadion !

O prietenie mistuitoare ajunsese s-o lege, în noiembrie, pe mica sălbatică de una din fete, cea mai frumoasă din eleve, dar indiscutabil și cea mai prostuță. Douăzeci de pagini de caiet stăteau mărturie acestei pasiuni. Bizară pereche. din care nu se știa care era cîinele și cine era orbul. „Frumoasa și Bruta“, le porecliseră cu cruzime colegele, de trei ori invidioase : pe inteligența uneia, pe frumusețea celeilalte și pe prietenia lor.

Isabelle era pur și simplu îndrăgostită de Armande. În timpul orelor, nu-și lua o clipă ochii de la ea, nici măcar atît cît ar fi trebuit ca să dăruiască profesoarei, odată cu privirea aceea sticloasă și aerul de falsă concentrare, însoțite de mișcări aprobative ale frunții, senzația liniștitoare că era totuși atentă la lecție. Sub pretextul că o trăgea curentul, căpătă încuviințarea să-și schimbe locul : în realitate, voia să-și vadă idolul dintr-un unghi anume. Părul lor avea exact aceeași nuanță, ceea ce o umplea de încîntare, la fel ca țăranul fudul că poartă numele mic al ministrului cutare. O conducea pe Armande pînă la celălalt capăt al Orléans-ului și nu se mai sătura privind-o și ascultînd-o, fiecare amețită de cealaltă, ca și de ea însăși — semnul dragostei fragile. Isabelle ajunsese să se păsioneze chiar și pentru muzica și cîntecele pe care le prefera prostuța de Armande. Nu același lucru reuși însă și în privința lecturilor. A fost dealtfel cel dintîi nor

pe cerul senin al amicitiei lor. Armande o sfătuia cum să se machieze, cum să se coafeze, cum să se îmbrace.

Caietul negru lăsa să se întrevadă, printre rînduri, și alte lucruri, mai puțin agreabile, încît Isabelle, recitindu-l, se gîndi chiar să smulgă paginile cu pricina și să le arunce în locul cel mai discret din lume : coșul de gunoi dintr-o gară mare. Ce a împiedicat-o ? Spera (la fel ca școlărița cu degetele pline de pete de cerneală verde) să nu-i fie ars caietul, ci, în ciuda etichetei stacojii, să fie totuși citit ? Dar de cine ? Aici, în această întrebare, era fără îndoială cheia vieții sale. Și tocmai asta îi lipsea. Cu toate acestea, acum, toamna, la ceasurile opt și jumătate seara, rămasă fără lucru, abia ieșită din spital, părăsită pe banca unei gări, voindu-se fără familie și crezîndu-se fără prieteni, păstra în inimă ceva ce s-ar putea numi speranță.

Afecțiunea ei pentru Armande... Isabelle nu mai reciti aceste pagini înfocate și neroade : în seara asta, nu se simțea în stare să fie indulgentă. Știa că, peste alte cîteva pagini, schimbarea febrilă a scrisului (întreținută cu grijă — precum copilul care nu vrea să-și sufle nasul de teamă să nu-și sece lacrimile) însemna căderea în minciună și mediocritate a acestei prietenii pasionate. Cînd mergeau împreună, era destul de naivă să-și închipuie că vorbele ușuratece ale tinerilor și privirile grele de poftă ale trecătorilor mai vîrstnici li se adresau în egală măsură amîndurora. „Nici un bărbat n-are să se uite la tine !“ Uite că mă plimb braț la braț, de la egal la egal, cu cea mai frumoasă fată din Orléans. Ce ripostă zdrobitoare mamei, ce antidot împotriva veninului ei !

„Ar trebui s-o inviți la noi pe Armande *a ta*“, îi spusese tata, o dată și încă o dată. „Așa s-ar cuveni“, adăugase doamna Devrain, care, ca orice suflet meschin, puneă totdeauna mai presus de orice conveniențele. Și n-avusese încotro. Fusesse nevoită să-și sacrifice minunea pe altarul curiozității indecente. Ce prînz ! Isabelle judeca pe fiecare cu ochii celorlalți și suferea de două ori. Prostia Armandei, ironia perfidă a Brigittei, bodogăneala servitoarei, — totul o scotea din sărite. Abia atunci băgă de seamă că maică-sa ținea mereu degetul cel mic în sus, că tata avea mustățile pîrlite de tutun și jiletca pătată cu scrum. Ea însăși descoperi că era mai transpirată și mai bîlbîită ca oricînd (cu defectul acesta de vorbire se alesese curînd

după episodul Habsburgilor), Nici nu așteptase să se termine bine masa ca s-o ia cu ea pe Armande, sub pretextul cine știe căror treburi. Niciodată — vai, niciodată ! — nu coborîse cu atîta grabă scara și nu trăsese cu atîta sete în piept aerul dătător de viață...

„Ce drăguți sînt ai tăi“, îi spusese Armande (adică mama ? sau Brigitte ?), după care nu mai reveniseră la acest subiect. Seara, însă, acasă, de la înălțimea certitudinii lor absolute că au dreptate, ai ei o trecuseră prin ciur și prin dîrmon pe Armande. „E drept că e tare drăguță“, spusese tata pe un ton în care descifra îngrijorarea. Probabil că atunci întrezărise Isabelle adevărul, pentru că mîinile i se umeziseră pe loc. Iar perfida de Brigitte o întrebase a cîta era Armande în clasă — ceea ce voia să însemne : „Se poate să nu-ți dai seama ce proastă e ?“ Doamna Devrain făcuse cîteva observații acre-dulci despre ținuta ei la masă, prilej de a-și dezvolta veșnicele teorii despre societatea atît de pestriță din Orléans, ale cărei conflicte interne alcătuiau subiectul ei de conversație preferat.

Totul s-a năruit într-o duminică, în chipul cel mai convențional cu putință. Cu o zi înainte, Armande refuzase invitația Isabellei de a ieși la plimbare, invocînd vizita unei rude îndepărtate, pe care nu putea s-o lase singură... A doua zi după-amiază însă, pe cînd își plimba plictiseala și singurătatea pe malul rîului Loiret. Isabelle își zărise prietena cum nu se poate mai tandru încadrată de doi băieți. Rîsul ei se auzea de la un mal la altul.

Doi băieți... Și unul singur ar fi fost deajuns ca s-o facă să geamă de gelozie, deși ar fi găsit oricînd amara mărînimie să o ierte ; doi, însă, i se părea și ofensator, și necinstit în același timp. Fiindcă fusese în stare să-și închipuie că, în virtutea „pactului“ secret care o lega de ea, dacă frumusețea Armandei atrăgea doi admiratori, unul îi era destinat ei. Trădarea îi dezvălui nu numai duplicitatea frumoasei sale prietene, dar și ce interes o lega, în definitiv, de ea. Îi era neocaz acum și mai mult pe ea decît pe cealaltă, care i se părea de-a dreptul de neiertat — căci aceasta este logica decepției. Crezu că a fost jignită numai în amorul ei propriu ; rana era în realitate mult mai adîncă : nu numai Iubirea, dar și Prietenia fusese lovită ! De acum înainte avea să trateze pornirile inimii cu acea neîncredere care le înveninează îndoit.

Dacă Armande ar fi invitat-o și pe dînsa la plimbare, cu ea și cu cei doi băieți, întreaga existență i s-ar fi schimbat — își zicea ea acum, în pustiul sălii de așteptare care simboliza propria ei existență. Cauza nefericirii era, desigur, neînsemnată ; și, în definitiv, la ce i-ar mai servi cancerosului să știe că n-ar fi trebuit să zgîndărească nu știu ce bubuliță ? „De ce doi băieți numai pentru ea ?“ se întreba cu naivitate chiar și acum, în seara asta. De unde să știe că mulțumirea de sine nu e niciodată sătulă de dovezi și că neliniștea crește odată cu motivele care ar trebui să te liniștească ; acesta este supliciul celui ce-și este sieși suficient, acesta era supliciul Armandei.

În seara acelei duminici aruncase ea în Loara, de pe pod, cu o ridicolă solemnitate, nenumăratele fotografii ale Armandei, scrisorile pe care și le trimiseseră și cîteva bucle de păr — adică toate vechiturile fidelității. Ar fi fost, desigur, mai poetic să se arunce ea însăși în fluviu, ceea ce însă nu se simțea deloc ispitită să facă, cu tot scandalul strașnic ce s-ar fi iscat și s-ar fi spart, la urma urmelor, în capul mamei. Pe Armande, în schimb, n-o credea nici un moment capabilă de remușcări. „Inteligența inimii îi lipsește cu desăvîrșire, la fel ca și cealaltă, o stigmatiză Isabelle cu răceală. Doamne, ce-am putut găsi la ea ?“ Dacă s-ar fi uitat atunci în oglindă, și-ar fi amintit... Inima îi era secată la fel ca Loara acum, în decembrie. Apele împutinate dădeau la iveală mici ostroave sterpe și murdare, tot astfel cum în inima-i dezamăgită răzbăteau la suprafață fel de fel de sentimente meschine. În aceeași seară, mirosul de tutun al tatei o făcu aproape să lăcrimeze, convingînd-o că abandonase paradisul înmiresmat al grației pentru a se întoarce în imperiul ei băiețesc.

A doua zi dimineța, la liceu, ceru permisiunea să-și schimbe locul și se așeză în fața idolului ei, cu cîteva rînduri mai încolo, ca să n-o mai vadă, căci de auzit n-avea cum, fiindcă Armande nu deschidea gura în clasă. Era acum pentru ea ca și absentă, moartă. Doar în recreație se mărgini să-i spună : „Ei, v-ați distrat bine, tu și cu drăguța ta de verișoară, la Olivet ?“ Întrebare crudă, ticluită de-a lungul unei noți de insomnie. Apoi, fără să aștepte răspuns și chiar fără să se bucure de stînjeneala care se citea pe frumoasa dar neroada față, îi întoarse spatele. Armande se ținu de ea („inteligенța inimii îi

lipsește cu desăvîrșire !“), căci odată cu Isabelle își pierdea *a treia dimensiune*, lucru pe care-l simțea nelămurit. Cealaltă nu-și pierdea decît iluziile, care săptămîină de săptămîină deveneau tot mai primejdioase ; fără întîmplarea de pe Loiret, ea s-ar fi prăbușit mai tîrziu, deci mai de sus. Asupra tuturor acestora, caietul negru înșira tirade, pe cît de pline de demnitate, pe atît de false. Isabelle Devrain presimțise atunci adevărul pe care-l analiza cu luciditate în seara aceasta : crezuse că frumusețea e contagioasă, așa cum își închipuia cealaltă că poate fi inteligența ; prietenia lor nu fusese decît o simplă asociere, ruptura un faliment.

Și totuși, în mai, luna inimilor pătimase, o altă fată din clasă avea să-i dedice o prietenie tot atît de înfocată. Nu era chiar o frumusețe : ți-ar fi fost imposibil să spui ce era drăguț la ea și ce nu era. Nu, nu indiferentă îți putea fi Chantal, ci numai de nedefinit. Se atașă de Isabelle, care le fascina pe toate prin inteligența minții, vigoarea ei trupească și un fel de asprime ce le plăcea în taină. Bucuroasă de a fi găsit din nou cu cine să se plimbe, de a gusta fericirea fragilă a convalescenților, Isa (așa îi zicea Chantal) făcu, în sfîrșit, parte dintr-o „bandă“, apoi din alta. Pînă în ziua cînd luciditatea, pe care și-o ascuțise cu cruzime, îi dezvălui, fie grație privirii surprinse în ochii unui băiat, fie reflecției scăpate de un altul, că Chantal o folosea fără să-și dea seama numai pentru contrast : fata aceasta doar drăguță devenea o splendoare lîngă Isabelle, iar inteligența ei modestă se îmbogățea în contact cu a celeilalte. Nimic de pierdut, ci numai de cîștigat, deci, pentru micuța Chantal ! Isabelle nu-i purtă nici umbră de pică : încetă să mai iasă cu ea, și cînd aceasta o întrebă cu candoare care era pricina, se mulțumi să-i spună, privind-o țintă în ochi : „Fii liniștită, ești destul de seducătoare și fără mine...”

Așadar, a fost un an al prieteniiilor pierdute. „Teribil am mai slăbit“, notează în chip bizar jurnalul. „Ce înseamnă asta ?“ comentase ea marginal (și cu altă cerneală) cîteva luni mai tîrziu. Și totuși nu exista cuvînt mai potrivit : aspră, uscată, pustiiată, deopotrivă fragilă și invulnerabilă — într-un cuvînt : slabă. Cînd a rupt prietenia cu Chantal, a vrut să se debaraseze și de diminutivul „Isa“ pe care i-l datora ; dar și-a dat seama că

terminația *belle*¹ nu era cîtuși de puțin potrivită, și de atunci a rămas pentru toată lumea Isa. Nu a mai avut prietene, ci doar colege ; în afară de Marianne, care, cu surîsul ei stăruitor, bunăvoința și bucuria ei de a trăi, o împăca literalmente cu întreg universul. Marianne care, în seara asta, o trădase la rîndul ei, așa cum fusese trădată de mama și de sora ei, de falsele prietene din Orléans și, curînd de tot, de băiețașii de la școala ei. Și încerca în clipa aceea mîndria disperării simțindu-se singură de tot. Singură, cu testamentul ei cernit în mînă...

Un bătrînel îndoliat intră în sala de așteptare, stîngaci ca un copil. Închizîndu-se prea repede, ușa îi izbi bagajul : ușa, gara, secolul întreg — totul avea un ritm prea rapid pentru el. Nimic mai ușor de presupus că-și purta tot avutul în cele două valize, cu chiu, cu vai ținute în mîini, nu cu mult mai hodorogite decît propriul lor stăpîn, și că -n-are să se mai întoarcă niciodată din locul unde pleca în noaptea aceasta. Instinctiv, alese banca cea mai depărtată de lumină și se așeză pe margine, fără să se rezeme.

În momentul acela, difuzorul anunță un tren gata de plecare și sala se goli la iuțeală. „Repede, copii !“ comandă mama, care era în același timp și păstorița, și cîinele de pază al micii sale turme. Lălăind și disputîndu-se trecu liota pragul ușii, care-o înghiți închizîndu-se parcă ușurată în urma lor. Isabelle își aținti privirea asupra singurului tovarăș care-i mai rămăsese. Acesta își trăsese bagajele chiar lîngă picioare, cu gestul muribundului care-și trage cuvertura peste el, și acum ședea țeapăn și palid ca un condamnat la moarte. „La o moarte grabnică, își zise Isabelle în sinea ei. La urma urmei, nu există rău mai mare decît bătrînețea...“ Iar de-ar fi întîlnit un bolnav, și-ar fi spus că nimic nu-i mai prețios decît sănătatea. Pentru că instinctul vital îi poruncea, în seara aceasta, să caute cu orice preț consolare. Cum puteau fi oare atît de resemnați bătrînii, pe a căror față mîoartea își și pusese atît de lămurit pecetea ? O clipă îi trecu prin minte — ce gînd pueril ! — că dacă toți oamenii s-ar uni ca să se revolte împotriva morții...

¹ În lb. franceză : frumoasă.

Ei și ? Ce s-ar schimba ? Dealtfel, poate că bătrînul acesta nici nu se temea de moarte — și cine știe dacă nu chiar și-o dorea ? Și atunci, ce năpastă o fi întruchipînd el, mai rea chiar decît bătrînețea ? Isabelle avea curînd să înțeleagă, la un gest al necunoscutului : cînd își puse mîna gălbenă ca ceara în dreptul ochilor goi, văzu sclipind fugar, într-o rază de lumină, verigheta. Înseamnă că era singur, cu atît mai singur, cu cît nu fusese așa întotdeauna. Da, acum trebuia să se încline în fața evidenței pe care o bănuia de atîta timp, și anume că singura nefericire adevărată era singurătatea. Toate celelalte — slăbiciunea, boala, bătrînețea — nu-s decît instrumentele ei auxiliare. „Să nu fii singură... Ah, orice, numai să nu rămîi singură !...” Abia acum își dădea seama că asta-i o chestiune de viață și de moarte, și că jurnalul cu scoarțe negre nu era altceva decît povestea luptei oarbe a unei fete cu evidența aceasta pe care i-o revelase pe tăcute un bătrîn necunoscut.

Se uita la el. „Și el se uită la mine ; nu ne vom vorbi niciodată și, totuși, esențialul a fost spus...” Uite-l ce drept stă pe bancheta de piele ! Parcă ar fi chiar Isabelle Devrain, la vîrsta de nouăsprezece ani, singură și părăsită pe scalinul ei, în timp ce toți ceilalți dansau, rîdeau și petreceau în largul lor. *Balul* ! Da, asta-i reamîntea. Deschise din nou caietul, răsfoi paginile împestrițate cu semne de exclamare și întrebare și, deși știa că az s-o enerveze sentimentalismul și filozofia lor plîngăreață, reciti *Balul*.

Împlinise nouăsprezece ani și mama îi dăduse, în sfîrșit, voie s-o însoțească pe Brigitte la o serată dansantă. Amîna de mult clipa în care avea s-o scoată în lume (sau mai bine zis în „societatea pestriță” din Orléans) pe fiica ei cu care nu se putea mîndri. Domnul Devrain se interesa din cînd în cînd, pe un ton patern, cînd are să aibă și Isabelle propria ei „rochie de bal”. „Lasă, îi răspundea soția, nu te amesteca tu în treburile astea femeiești !” Și Isabelle băgă de seamă că nu părea deloc nemulțumit să fie înlăturat din acest regat-fantomă, ceea ce o făcuse nu o dată să-l deteste. Cum de nu-și dădea seama că la orice „mare dineu” oferit de Devrain, ea găsea mereu pretexte ca să n-o prezinte musafirilor pe mezină : ba

că Isa o să întîrzie puțin, ba că e cam indispusă... Ei bine, Isa era urîță, urîță, urîță, asta e ! Și sigur că nimeni nu pronunța cuvîntul. Dar cine vorbește de cancer la căpătîiul unui bolnav iremediabil condamnat ?

În ziua cînd împlinea nouăsprezece ani, Domnul Devrain se supără în sfîrșit. Tocmai i se comanda soră-si mai mari o rochie nouă, ceea ce însemna interminabile conciliabule cu croitoreasa, cercetări febrile în toate jurnalele de modă, efemere coafuri de probă și, dimineața, un schimb de replici cam în genul acesta : „Știi, m-am gîndit la rochia asta : mă întreb dacă albastrul...” „Bine, mamă, dar...” și așa mai departe. Verde sau albastră — iată dilema anului ! Domnul Devrain se supără, în sfîrșit, și croitoreasa trebui să lucreze și pentru Isabelle.

— Modelul mi-e indiferent, îi declară dînsa cu amara satisfacție a provocării, numai să fie strînsă pe corp.

— Dar domnișoară...

— Să-mi vină ca o mănușă !

Și tocmai ea, care nutrea cel mai profund dispreț față de nimicurile cu care se împopoțona Brigitte, se văzuse silită să probeze, suspinînd, în fața unor oglinzi care-i arătau și chipul. Acum însă, cînd se îmbracă, în deplină singurătate de data asta, ca să meargă la bał, încuie ușa și se privi mult timp, goală, în oglinda din cabinetul ei de toaletă. Se privea și nu se mai sătura privind statura ce-i fremătătoare (căci contemplația îi dădea fiori de voluptate) ; se uita la ea însăși pur și simplu ca și cînd ar fi fost vorba de alta ; mai mult : chiar cu ochi străini — cu ochi de bărbat ; și nu îndrăznea să-și mărturisească sieși ce ispititoare se găsea. Mai frumoasă decît o statuie ! Căci ce încîntătoare puteau fi imperfecțiunile aceluia corp ! Ce sîni, chiar dacă nițel cam împliniți (fără a fi însă cîtuși de puțin greoi), ce coapse, abia dacă un pic mai generoase, atîta cît să pară mai ispititoare, și ce viață palpita în umbrele îndeobște ascunse vederii ! Toată pielea îi era catifelată, căci nici netezimea, nici culoarea nu prezentau diferențe la limita obișnuită dintre părțile acoperite și neacoperite. Corpul întreg stătea în chip inexplicabil mărturie virginității ei, ceea ce îl făcea să pară în același timp periculos de atrăgător și straniu de inviolabil. Isabelle privea corpul acela, vrednic de admirație, pe îndelete, așa cum amatorul de artă contemplă în muzeu o sculptură, dîndu-i tîrcoale, făcînd un pas

înapoi, fără s-o piardă din ochi, apropiindu-se apoi, din nou, cu capul puțin înclinat. Și nu fără șovăială ea mîngîia statuia. Sigur că-și mai mîngîiasse trupul în chipul cel mai nevinovat, dar totdeauna pe întuneric, nu pe lumină, ca să-l vadă, ca și orbii, cu mîinile. După cîteva clipe, avu senzația amețitoare că aceste mîini nu-i mai aparțineau, că din proprie inițiativă și voință explorau cu o încetineală de îndrăgostit un trup pe care nu-l cunoșteau — în fine, că nu ea, ci altcineva o mîngîia. Își dădea seama că nu face bine, ceea ce însă doar îi sporea plăcerea, cea mai adîncă pe care-o trăise de cînd cu scăldatul acela pe furtună, în brațele răcoroase ale oceanului, atît de tandre în brutalitatea lor. Respingea orice mîngîiere impură și, totuși, se simțea gata să leșine de voluptate, iar noțiunea timpului o pierduse în așa măsură, încît atunci cînd o auzi pe mama bombănind dincolo de ușa încuiată, inima îi sări din loc, de parcă ar fi sunat ceasul deșteptător. Ușa simplă de lemn i se păru că desparte infernul de un paradis nițel blestemat, de o grădină ferecată, unde timpul își oprise cursul și unde trăia perechea proscrisă : ea și cu corpul ei.

— Dar ce tot meșterești acolo de un ceas ? (Simplu automatism verbal ? Sau se admira într-adevăr de atîta vreme ?)

— Îndată, îndată !

N-avea încotro : trebuia să se despartă de ea însăși, oricît de rău i-ar fi părut. „Pe mîine, își făgădui ea, pe mîine seară...” Căci, întocmai ca orice lucru oprit, oglinda aparținea de acum înainte serii. Nici o clipă din ora care părea să fi trecut nu-și oprise privirea pe imaginea din oglindă a feței ei. Altfel, cu siguranță că expresia ochilor și aceea, aproape bestială, a feței ar fi vindecat-o de dorința de a reîncepe. Uitase pentru o clipă chipul și, pînă la sala de bal, nu se mai gîndi la el ; cînd închidea ochii, își vedea numai trupul gol și surîdea.

— N-am spus eu ? rosti doamna Devrain cînd Isabelle compăru în fața tribunalului familiei. Rochia aceasta este cu-de-să-vîr-și-re indecentă !

— Eu o găsesc mai curînd nostimă, îndrăzni tata.

— Nu zic nu, totuși... În fine. Dar dumneata, Berthe, ce părere ai ?

Bătrîna servitoare, care se dăduse jos din pat ca să ia parte la acest consiliu, scoase un mormăit echivoc.

Brigitte, preocupată de propria ei persoană, își păstra neutralitatea. Iar Isabelle, — cum le-ar fi putut ea mărturisi că din voia ei îi scotea rochia în evidență corpul ? Ah, de ce nu-i cu puțință să dansezi goală ? Se uita la cei trei judecători și la martorul fals, și întreaga ei ființă era stăpînită de tremurul interior de bucurie al acuzatului care știe secretul evadării. Era un secret numai între ea și oglinda ei ; nici tatei, singurul din cei prezenți la care ținea și care ținea și el la ea, nu i-ar fi putut destăinui o vorbă.

Caietul negru cuprindea toate amănuntele acestei scene ; dar despre ceasul care-o precedase nu mai rămăsese decît un singur cuvînt : „oglindea“, iar despre ceea ce avea să urmeze, tot atît : „Niciodată...” .

Iată-le pătrunzînd în sala de dans ; zumzetul neîncetat al conversațiilor își schimbă imediat subiectul. Fiecare dintre surori își închipuie că ea e pricina ; Brigitte, în plus, își spune : „Cu siguranță că o găsesc urîtă. Nici nu pricep de ce a venit !“ Se înșeală, însă : fetele n-au ochi la început decît pentru rochie ; abia pe urmă îi examinează fața, care are darul de a le liniști. Cît privește Isabelle, care aparținea încă oglinzii, e în al nouălea cer ; totuși, Brigitte n-o prezintă nimănui și nici un dansator n-o invită.

Murmurul glasurilor se întărește deodată la intrarea unui grup care gravitează în jurul unui tînăr — dealtfel foarte conștient de aceasta — așa cum planetele se învîrt în jurul soarelui. Fascinată, Isabelle nu-și mai poate lua ochii de la el — de la umerii lui, de la brațele lui. Ar vrea — ~~cu~~ tot corpul ei ar vrea — să fie acum între brațele acestea. Dorință tot atît de elementară, de pură și de legitimă ca și aceea de a te întoarce acasă, la căldură, pe o seară de noiembrie. Se ridică brusc (scaunul aurit îi devenise de nesuferit) și face cîțiva pași, în bătaia luminii. Tînărul, căruia ceilalți îi spun Jean-Marc, se întoarce, o zărește și tresare. Are părul ondulat, fruntea cam îngustă, ochii languroși ; seamănă cu un tînăr împărat roman ; uite-l că se apropie de ea : „Dansați domnișoară ?“ Două cuvinte, o încuviințare simplă și iat-o în brațele lui, exact ca în povești, ca-n visuri. Și e atît de bine în brațele acestea, care și ele sînt atît de fericite

că o pot strînge, încît cei doi dansatori nu-și spun nici o vorbă. Isabelle știe însă că dacă totuși ar trebui să vorbească, nu s-ar mai bîlbîi, iar mîinile — dintre care una simte, sub stofa neagră, mușchii plini de vitalitate, iar cealaltă se abandonează fermității degetelor bronzate — mîinile nu-i mai sînt deloc umede. Nu poate totuși să nu vadă privirile celorlalte dansatoare, deopotrivă invidioase și batjocoritoare : „Dacă le vede și el, n-are să observe decît ironia“, își spune îngrozită. Fericirea aceasta absolută n-avea să țină, deci, decît atît cît durează dansul. Jean-Marc însă rămîne lipit de ea, pînă ce orchestra atacă alt dans ; respiră puternic și tot nu spune nimic ; ea observă că buzele îi cam tremură. O conduce în piruiete spre o sală mai puțin luminată și o strînge și mai tare la piept ; ea își lasă capul pe umărul negru ca pe o pernă și închide ochii. Continuă să danseze chiar și după ce orchestra s-a oprit ; își dau seama și le vine să rîdă ; apoi Jean-Marc o conduce pînă la blestematul acela de scaun. „Mă întorc imediat“, îi făgăduiește el încetîșor, iar Isabelle, cu inima bătîndu-i nebunește, e pur și simplu pierită ; se îndreaptă spre bufet, fără să-și dea seama că încă mai surîde, cere ceva de băut, dar încremenește brusc, cu paharul în mînă, pentru că, în spatele ei, o voce pe care-o recunoaște fără greș rostește :

— Da, și-i într-adevăr păcat, fiindcă e teribil de bine făcută. Este o dansatoare bună numai pentru sala obscură !

(Paharul era gata să-i scape din mînă : îl strînge mai-mai să-l spargă.)

— E chiar atît de inteligentă cum se spune ? se înterează o voce feminină necunoscută.

— N-am avut ocazia să mă conving, răspunde Jean-Marc ; nu ne-am...

— St ! șoptește altă voce.

Isabelle simte că a fost recunoscută și că cineva o arată probabil cu degetul. Conversația contenește. Să se întoarcă ? Dar știe că s-a înroșit și că ochii îi strălucesc prea tare ; mai știe și că are un spate desăvîrșit și că în clipa asta toți îl privesc. Bea încet și se îndepărtează ; fiecare pas îi pune corpul în valoare : doar a studiat mișcările adineaori, la oglindă...

O caută pe mama printre grupurile care sporovăiesc de-a lungul salonului.

— Mamă, eu plec.

— Ești nebună ? Trebuie să vină tata să ne ia.

— Ba plec.

— Dar ce va zice lumea ? (E singurul lucru care o interesa pe lume.)

— Zică ce-o vrea. Bună seara.

O mîină ca o gheară îi înșfacă brațul. Isabelle o privește cu un zîmbet rău :

— Și ce-ar zice, mamă ?

A cîștigat : orice, numai o „scenă“ nu ! (Altă expresie a mamei.)

— Bine, dar ai să răcești !

— Ce-ți pasă ?

Afară e frig ; și-a scos pantofii ca să meargă mai repede : parcă ar călca pe o banchiză de gheață. Străbate un cartier suspect, dar puțin îi pasă ; umbre nelămurite o urmăresc, dar ea nu se întoarce și nici nu grăbește pasul. „Dacă ai fi atacată, violată ? Ei și ? Toți sînt niște brute ! Toți, inclusiv Jean-Marc...“ Îl detestă, deși știe că nu-l va uita niciodată. Chiar și aici, pe canapeaua sălii de așteptare, i se pare că-l simte, că ține în mîna ei degetele lui groase, la fel ca ale doctorului cu buză de iepure. Oare bărbatul cărunt care în clipa asta se iubește cu Marianne are și el degete groase ? Și același aer odios de siguranță ? De imperturbabilă dominație ?...

Ajunge acasă fără să i se fi întîmplat nimic și-și găsește tatăl luptîndu-se cu butonii cămășii scrobite. Tata miroase a tutun ; brațele îi sînt groase și scurte. „A făcut din el un animal domestic, își spune Isabelle. O urăsc. Bărbații tiranizează femeile, iar acestea îi emasculează ; grotescă situație și fără ieșire...“

Omulețul acesta care se deghiza în corb ca să se ducă la femelele lui înzorzonate îi inspira dispreț și milă totodată. Ea îi spuse o minciună oarecare, pe care el abia o ascultă, pentru că nodul cravatei i se desfăcea mereu ; se duse la culcare, și nu după mult timp dormea dusă — ceea ce, a doua zi dimineață avea s-o facă să se simtă tare umilită. Sperase o noapte romantică, cu sau fără lacrimi, dar în care să fi înălțat eșafodajul unei teorii catastrofice despre lume și oameni — și cînd colo, dormise dusă. Nici trîncăneala papagalicească a celor întoarce de la bal nu reușise s-o trezească. N-a dat niciodată vreo explicație mamei ; ea și cu Brigitte și-au pierdut ceasuri întregi încercînd să găsească motivele acestei purtări nemaipomen-

nite „de care întregul Orléans s-a mirat“. O singură dată, totuși, Isabelle, sătulă de întrebări, a răspuns : „Să zicem că nu mă interesează *poveștile voastre* !“ Ceea ce însemna nu numai bucătăria și croitoreasa, ci și dansul, zorzoanele și marile manevre de sîmbătă seara, în care fetele recurgeau la tactica păianjenului, băieții la aceea a leului, iar mamele la a șarpelui. Rochia „indecentă“ a fost pusă într-o husă. Dar cum nu se putea stăpîni să nu tresară ori de cîte ori o vedea, Isabelle o ascunse pînă la urmă într-o ladă.

Cînd se întorsese de la bal și se dezbrăcase, se privise din nou goală în oglindă. „Va să zică acesta-i trupul care-l tulbura într-atît pe Jean-Marc... Cu care altă fată mai dansase el așa ?“ De data aceasta însă își privise nu numai corpul, ci și fața, și se redescoperise dedublată, lipsită de armonie. „Frumoasa și Bruta“, rostise ea cu glas tare, dar nu plînsese. Își mai privise o dată fața și trupul desperecheate, dușmane, apoi adăugase, cu bună știință, din adîncul inimii și înciudată că n-o auzea nimeni : „Urăsc pe Dumnezeu...“ După ce făcuse astfel pustiu complet în jurul ei, adormi liniștită, așa cum s-a văzut. Iată ce consemnase caietul negru în acel singur cuvînt : „Niciodată !“, sub care o linie groasă însemna, în mintea ei, că pusese cruce tinereții și dragostei îndeosebi.

Isabelle Devrain ridică ochii și fu cît pe ce să scoată un strigăt ; bătrînul dispăruse și, tot pe neobservate, un alt personaj se așezase nu departe de ea, în sala de așteptare : o călugăriță în negru și alb, foarte tînără, foarte frumoasă și care ținea în mîină un crin și un trandafir de culoarea sîngelui. Isabelle abia apucă să întoarcă capul, încercînd să-și ascundă lacrimile care o podidiseră, abundente. Cealaltă o privea cu ochii mari, plini de mirare și strălucitori de milă. Dacă ar fi avut mai multă experiență, s-ar fi apropiat de aceea care plîngea într-o sală de așteptare, ar fi apucat-o de mîină și i-ar fi vorbit ; dacă ar fi fost mai în vîrstă, ar fi făcut-o fără să-i spună nimic ; tînără fiind însă, nu îndrăzni. Cu cît încerca Isabelle să se stăpînească, cu atît plîngea mai tare, și lacrimile țîșneau ca sîngele dintr-o rană prost pansată. Mintea ei se căznea cu disperare să găsească o explicație, căci așa sînt făcuți oamenii mari : la ei, spre deosebire de copii, o durere justificată este pe jumătate

consolată. Încercă să se convingă că tînăra călugăriță îi amintea de aceea care-l veghease pe răposatul ei tată, și suspinele o copleșiră și mai rău. Nu ! Ceea ce-i zdrobea inima era tot acest faliment : frumusețea pierdută pentru lume a călugăriței, maltratată de bonetă, de bantă și de rochia aspră, sortindu-se singurătății reci dintr-o mîinăs-tire, în numele unui Dumnezeu care nu există sau, și mai rău, care nu merită să fie iubit. Al unui Dumnezeu care se distra înzestrînd un corp perfect cu un cap „bun pentru sala obscură“, care împărțea la întîmplare grația și dizgrația, care rezerva pentru sine însuși o față atît de pură și era în stare să aducă pe lume o ființă ca Isabelle. Pentru acel : „Urăsc pe Dumnezeu...“, de care își amintea acum, plîngea ea.

Îl revăzû pe tatăl ei mort, întins pe catafalc și întînerit, eliberat de ea, ajuns în nu știu ce birou, mai confortabil și mai discret decît încăperea capitonată unde-l așezaseră oamenii înveșmîntați în negru, și care avea să păstreze încă atîta vreme un miros apăsător. Nu-l putea ierta că dezertase așa (i se oprise inima într-o noapte), lăsînd-o pradă celor două, la care cu siguranță că nu ținuse niciodată și care n-o puteau suferi pe aceea care „ar fi trebuit să fie băiat“. Cînd era mică, ori de cîte ori pleca tata de acasă, i se arunca de gît și, îmbrățișîndu-l mult prea strîns și mult prea îndelung după părerea doamnei Devrain, îl implora la ureche : „Ia-mă cu tine !“... Nu aceleași cuvinte murmuraseră buzele ei, lipite de mîinile livide cu unghii vinete ? *Îl invidia* vîzîndu-l atît de liniștit, atît de străin de această casă care devenise, în sfîrșit, tăcută abia atunci cînd el nu mai auzea nimic. Și cînd ea însăși, întinsă, la fel de nemișcată, cu gazul deschis și tubul de somnifere golit, începuse să se scufunde în apa aceea adîncă, oare nu se gîndise, surîzătoare, la el ? Cadavrul atît de liniștit nici nu apucase să fie ridicat, că tevatura izbucnise iar, cu o înverșunare pe care nici un arbitru n-o mai ținea în frîu și pe care, în plus, problemele bănești o înveninau și mai tare. Caietul negru reda totul cu o scrupuloasă exactitate — în vederea cărui proces ? Isabelle nu avu curajul să recitească acea colecție de cuvinte și aluzii veninoase. În treacăt, totuși, următoarea replică dată mamei îi produse din nou o plăcere cumplită :

„Dacă eram frumoasă, ai fi fost geloasă pe mine. Ai să fii, într-o zi, pe Brigitte, și asta are să-ți fie pedeapsa pentru purtarea ta nedreaptă...”

Iar ceva mai încolo, când le spusese că pleacă din Orléans :

„Dar cum ai să-ți câștigi existența ? m-a întrebat ea, căutînd să-și ascundă bucuria.

— Am o licență ; se caută profesori ; de ce zîmbești, Brigitte ?

Nu mi-a răspuns, dar îmi închipui ce-i în capul ei :
«Au să-și bată joc copiii de mutra ta !»“

Oare nu din cauza acestui zîmbet a vrut să-și pună capăt zilelor ? Ca să scape de o lume care dădea dreptate Brigittei.

Criza de lacrimi trecuse : nu mai stăruia decît un fel de sughiț nestăpînit și umilitor. Observă că tînăra călugăriță închisese ochii. „Să știi că se roagă pentru mine, presupuse ea, și ideea aceasta o irită. De ce s-or fi amestecînd toți ?” Toți — adică Marianne, medicul cu mustața roșcată și, acum, necunoscuta asta, care se încăpățîna s-o mențină în clubul celor Vii, al celor Fericiți. Putea să cerceteze acum după pofta inimii fața aceasta cu ochii închiși, lăcașul acesta oblonit. Și, pe lîngă frumusețe, mai descoperi ceva : un fel de siguranță, pe care o invidie. „Să fi ales...” Crinul și roza purpurie o fascinau fără să-și dea seama : flori adverse, chin și plăcere, țipăt și tăcere — una nu reprezenta nimic fără cealaltă. Ca să uite, întoarce una din ultimele file ale jurnalului și citi următoarele :

...Ce nenorocire că oamenii urîți știu că sînt așa ! De ce nu le-a fost dată și lor satisfacția naivă a imbecililor sau a dobitoacelor, chiar și a celor respingătoare ? Sînt aruncați în viață fără bagajul de pretenții și trufie necesar. *Ei nu tin îndeajuns la ei înșiși ca să poată trăi.*

Pe cînd tocmai sfîrșea de citit aceste jalnice rînduri, difuzorul repetă pe un ton indiferent ceea ce mai anunțase o dată : „Saint-Raphaël, Cannes, Nisa...” Denumirile acestea o smulseră brusc din năuceala în care o ținea de două ceasuri lungă călătorie în noaptea memoriei. „Dar ăsta-i trenul meu !” Inima începu să-i bată cu furie ;

Înhăță vâliza și alergă spre ușă, pe care o împinse în loc s-o tragă spre ea. Fiecare clipă pierdută i se părea de nerecuperat. Și alergă, alergă, înghiontită și înghiontind la rîndul ei... Iar cînd, în sfîrșit, descoperi peronul, trenul, cu ușile închise, se pusese în mișcare.

— Urcați-vă, urcați-vă, o îndemnă o voce, vă arunc eu valiza... Haideți, grăbiți-vă !

Se pomeni pe un culoar tixit, fără să fi apucat să mulțumească necunoscutului și nici măcar să-i vadă fața.

Căci în timp ce ea scormonea cenușa în care mai ardea mocnit atîta jar, garnitura se formase și încet, încet se umpluse, iar toți călătorii se instalaseră. Oare nu era acesta însuși simbolul vieții ei atît de prost orînduite ? În vreme ce reînvia un trecut odios, viața cea adevărată își urma cursul în tăcere, fără știrea ei. O prinsese din zbor, tocmai la timp, dar nu mai era loc și pentru ea.

III

FOTOLIUL ROȘU

„PARCĂ NU MAI TRĂIESC EU :
Asigurările Sociale trăiesc pentru mine !“

Isabelle, care tocmai se deșteptase, izbucni în rîs, se sculă iute, merse căscînd pînă la fereastră, o deschise larg spre un decor de măslini și acoperișuri de țiglă roșie, apoi se întinse din nou între cearceafurile care-i mai păstrau căldura corpului.

De douăsprezece zile de lenevie și unsprezece nopți de liniște totală trăia grație Asigurărilor Sociale, într-o casă de odihnă albă, înconjurată de vii, străjuită de chiparoși, vizitată de porumbei. Societatea, de care voise să fugă, se aplecase compătimitoare asupra ei și-i trimisese, rînd pe rînd, la căpătăi, medici și infirmiere, asigurîndu-i convalescența într-o vilă pe care numai o pădure de stejari de plută o despărțea de vilele miliardarilor de pe coastă.

Solicitudinea aceasta nemeritată i se părea de-a dreptul hazlie. Hazlie, dar și comodă : era atît de bine să te lași fără grijă pe mîna Administrației ! Devenise matricola 01.44.37, plus alte unsprezece cifre, dosarul îi fusese cercetat succesiv de cinci servicii și permisesese funcționari-

lor acestora să-și cîștige searbăda lor existență. Căci ce-ar face aceștia fără ea și fără alții asemenea ei ? „Așa o fi Progresul : trist“, își zise Isabelle — dar chiar și gîndul acesta o făcu să rîdă.

În cameră intră, nu înainte de a fi ciocănit ușor la ușă, sora Sainte-Mathilde — șoricel alb, zîmbet devenit femeie.

— Rîzi ! Semn bun pentru dumneata și rău pentru mine ; înseamnă că te pierd curînd...

— Doar nu vrei să-mi spui că te atașezi cu adevărat de toate pensionarele dumitale, soră !

— Ba da, ba da, tocmai ăsta-i necazul. Și cînd încep iar să rîdă, înseamnă că sînt complet vindecate și că ne vor părăsi curînd.

— Dar dumneata, soră, rîzi mereu.

— Adevărat ? Asta pentru că sînt complet „vindecată“, adăugă ea, schimbîndu-și zîmbetul.

— Știi, va trebui... va trebui să stăm puțin de vorbă odată, zise Isabelle.

— Odată ? Dar ce facem acum ? (Și zicînd așa, ea umbla de colo-colo, ba ca să tragă mai bine perdelele, ba ca să potrivească cuverturile.) Așa sînteți cu toții, niște agitați. Și cînd mă duc să-mi văd familia, de trei ori pe an, toți mă întrebă chiar de la început : „Cînd mai vii ?“ Iar eu le răspund : „Dar nu vedeți că sînt aici ?“... E oare atît de greu să trăiești clipa prezentă ? reluă ea ca pentru sine. Parcă toți ar vrea să trăiască ziua de mîine ; dar mîine va fi peste două zile ieri ! Numai astăzi e interesant. Ei pierd o zi în fiecare zi...

— „Ei“, adică și eu, soră ?

Nu primi răspuns. Rochia albă plutea prin cameră de la o mobilă la alta, restabilind ordinea într-o liniște desăvîrșită — însoțită doar de un foșnet și de clinchetul mătăniilor de lemn. Apoi, fără să se oprească și fără s-o privească pe Isabelle, vizitatoarea reluă :

— Cînd îți dai seama că trebuie, te decizi să-ți schimbi viața. Deodată, fără nici o amîinare !

— Cum, ca și copiii ?

— Da, răspunse tărăgănat sora, încetînd aproape să surîdă, ca și copiii !

— Ai pilule și pentru așa ceva ? o întrebă Isabelle cînd cealaltă îi întinse, odată cu paharul cu apă, și porția de doctorii pentru dimineața aceea.

— Am să-ți mărturisesc ceva — dar te rog să nu-i spui doctorului. Nu cred în pilulele lui...

— Dar în ce crezi ?

Ea își puse mîna pe crucifixul care-i atîrna pe piept.

— Se vede în ce, nu-i așa ?... Și uite în ce mai cred : (Și cu un gest atît de spontan, încît mîneca păru că-și ia zborul, arată fereastra cu peisajul amorțit, dar grandios, din afara ei.) Hai, sus, domnișoară Devrain ! Dimineața, fie iarnă, fie vară, îmi scot plantele la soare. Nu sînt decît o grădinăreasă ; dealtfel toți sîntem grădinari...

Isabelle se ridică și, dîndu-și capul pe spate, își scutură coama blondă cu o energie animalică.

— Ia-ți totuși pilulele, o îndemnă sora, dar pe un ton atît de dezolat, încît le pufni pe amîndouă rîsul.

— Ascultă, făcu Isabelle, cînd ești lîngă mine, am impresia că e imposibil să mori.

— Sigur că e imposibil ! Mă întrebai adineaori... Ei bine, uite ce cred, ce știu eu : nimeni nu moare.

Ea puse paharul la locul lui, desfăcu patul, șopti : „Bun, bun !“, apoi se îndreptă spre ușă.

— Staî ! strigă Isabelle, cuprinsă aproape de panică. Nu pleca, te rog... Apoi, mai încet : Spune-mi, cum ai devenit sora Sainte-Mathilde ? (Călugărița se uită la ceasul-brățară agățat de rochie cu un ac de siguranță) Ah, lasă-l ! Ai tot timpul să-mi povestești...

— Am, pentru că va fi foarte scurt. Toate întîmplările importante ale vieții noastre sînt scurte. De fapt... scurte ca prăbușirea unei faleze ! Ani de zile își face marea de lucru pe ascuns, pînă ce, într-o noapte, „deodată“... Cînd în realitate nimic nu se produce deodată.

— Așa a fost și cu dumneata, soră ?

— Ei bine... Interlocutoarea se așeză. Și cum Isabelle n-o mai văzuse niciodată stînd jos, i se păru că pămîntul se oprește în loc, că intră în vacanță. Eram cam de vîrsta dumatăle cînd a trebuit să mă operez. Într-o clinică a călugărițelor din ordinul căruia îi aparțin. Am făcut cunoștință mai îndeaproape cu una din ele și mi-a povestit viața ei ; m-am... Un val de lacrimi îi întunecă ochii. Ce proastă sînt ! se dojeni singură, încercînd să schițeze un zîmbet. (Și totuși Isabelle apucase, măcar pentru o clipă, să-i vadă obrazul ca o zi de aprilie : ploaie cu soare.) Atunci m-am hotărît, și gata !

— Aşa, deodată !
— La fel ca faleza.
— Dar faleza nu ia hotărîri şi nici marea. Ce bine de ele !

— Dar libertatea copiilor Domnului, la ea nu te gîndeşti ?

— Şi cum o chema ? întrebă Isabelle după o lungă tăcere.

— Pe cine ? Pe infirmieră ? Sora Thérèse.

— Zîmbea ?

— Mereu.

— Va să zică asta-i contagios, murmură Isabelle amuzată, deşi nu mai avea poftă să zîmbească.

Se apucă să se pieptene cu un gest distrat ; sora se sculă şi-i luă cu blîndeţe pieptenele din mîină :

— Lasă-mă pe mine... Ce păr ai ! Parc-aş secera grîu.

— Da, *măcar* atîta am şi eu, ripostă Isabelle cu asprime.

Celaltă nu răspunse. Surîsul îi dispăruse şi acum căta de sus, cu nespusă duioşie, la bietul obraz, tot atît de nepotrivit cu părul de aur ca şi o stîncă în mijlocul unui lan de grîu.

— Sfînta Thérèse din Lisieux¹ era frumoasă ! Patroana tuturor *pin-up*-urilor ! „Totul e simplu şi uşor, oriunde, cînd ai norocul să fii frumos“, continuă Isabelle în gînd, fără însă a îndrăzni s-o repete cu glas tare.

— Te-nşeli ! Au fost publicate fotografiile autentice : avea maxilare foarte late, bărbie proeminentă — o faţă de bărbat... Am să ţi le arăt ; au fost retuşate, ca să pară mai frumoasă.

— Nu spuneam eu !

De fapt nu spusese, ci numai gîndise ; totuşi sora nu se miră.

— Ba nu, reluă dînsa, asta nu dovedeşte decît că trăim în alt secol.

Isabelle se sculă atît de brusc, încît pieptenele căzu pe podea.

— Doar n-ai să pretinzi că secolul ăsta preferă în sfîrşit sufletul în locul trupului şi spiritul în locul feţei ! Ştii bine că e tocmai invers !

¹ Thérèse Martin, născută la Alençon în 1873, decedată în 1897. Călugăriţă din ordinul Carmelitelor din Lisieux, canonizată în 1925.

— Fii bună, domnișoară Devrain, și așează-te la loc. (Pieptenele își reluă, cu blîndețe, activitatea.) În orice caz, cred că pînă la urmă fața ajunge să arate așa cum ți-e și sufletul.

Tăcere. Destul de lungă pentru ca sensul cuvintelor să aibă timp să pătrundă în Isabelle, așa cum intră apa în solul însetat.

— Ai părul la fel ca al ei, șopti la un moment dat sora Sainte-Mathilde.

— Al cui ?

— Al Thérèsei Martin din Lisieux.

— De unde știi ?

— La intrarea în Carmel poți vedea părul ei într-o vitrină : parcă e o cometă, o cascadă...

— Cum, i s-a tăiat părul ? Dar e îngrozitor...

— Cine-și închipuie că sacrificarea părului, atunci cînd ne-am hotărît, ni se mai poate părea o grozăvie...

Deși la fel de încet ca și mai înainte, tonul își pierduse blîndețea ; surprinsă, Isabelle ridică ochii spre ea :

— Ei bine ?...

— ...nu pricepe nimic, sfîrși cealaltă, surîzînd din nou.

În fața casei albe, terenul formează o succesiune de terase, aflate, toate, în bătaia soarelui. E locul preferat de pensionarele ei, iar Sainte-Mathilde îi spune „sera mea“. Aici se repede, între două treburi (dar oare nu-i aceasta cea mai importantă ?), vrednica grădinăreasă, ca să-și vadă plantele. Isabelle nu stă sau nu se plimbă niciodată decît pe terasa cea mai înaltă, căci onoarea de a fi văzută biruie neplăcerea de a-și întîlni semenele. Sînt treizeci de femei de toate vîrstele, care la prima vedere n-au altceva comun decît tenul cenușiu și un aer dezolat. La prima vedere, pentru că, în plus, fiecare, tînără sau bătrîină, căsătorită sau nu, drăguță sau urîță, duce cu ea povara unei complicate povești sentimentale, pe care o crede unică și nemaipomenită. Cum să scapi de confidențele lor ? Isabelle, care n-are obiceiul să facă mărturisiri, e ca o vază de preț : o vază goală, în care toate și-au descărcat inima într-atît, încît tăcerea ei li se pare de-a dreptul suspectă. Căci indiscreția, ca și lipsa de pudoare, implică reciprocitate. Isabelle a aflat deci, chiar din prima zi, că necunoscutele care nu țineau deloc să-și păstreze

anonimatul ofereau un tablou complet al tuturor dezordinelor sentimentale, lucru de care erau, în fond, la fel de mîndre pe cît păreau de copleșite. Oricît s-a străduit să le cîștige încrederea, nici una nu părea dornică să primească sfaturi, ci numai dovezi că e compătimită, dar și admirată pentru nenorocirea ei.

Pălăvrăgeala neîncetată de pe terase compunea un permanent palmares al pasiunii, devotamentului și slăbiciunii femeiești ; triste recorduri, mereu doborîte de o întrecere în lăudăroșenie și lipsă de pudoare, pe lîngă care mostrele oferite de recruți sau de medici niști ar părea simple glume de copii. Pensionarele casei tăbărau asupra unei noi venite ca niște pești carnivori pe un leș de măgar : o luau în primire, toate deodată și fără zăbavă, și n-o slăbeau pînă ce nu le destăinuia tristele ei secrete. Și fiecare tremura de teamă, dar și de speranță, că păta-niile ei pot să întreacă în măreție sufletească sau obscenitate „bunul” lor comun. Pentru ca îndată după aceea să-i pretindă să le asculte cu cea mai deplină luare aminte propriile lor confidențe : „Numai noi, femeile, sîntem în stare să ne înțelegem una pe alta...” Expresia aceasta, care frîngea lumea în două și-i zăvora tovarășele în haremul lor, o irita și umilea pe Isabelle ; și era de ajuns ca s-o reducă la tăcere. „Numai cele care nu vorbesc sînt sincere și cu adevărat nefericite”, conchidea dînsa grăbit și, fără îndoială, ca să-și justifice propria ei tăcere, care începea s-o cam apese. Căci ce-ar fi putut să le destăinuie ? În comparație cu acest curier sentimental, caietul negru nu era decît jurnalul unei școlărițe.

Pînă la venirea ei aici crezuse că, de la o vîrstă încolo, chestiunile sentimentale pier, iar cele ale pîntecului devin de nemărturisit ; precum și că orice „aventură” implică oarecum atracția fizică. Și cînd colo, nici vîrsta, nici decrepitudinea, nici urîtenia nu contau : avea treizeci de dovezi sub ochi. Cînd ființele caste nu sînt și pure, imaginația le pervertește : și astfel i se întîmpla Isabellei să și le închipuie, mai mult decît era cazul, pe necunoscutele acelea pradă interminabilelor lor zburdălnicii sentimentale și chiar animalice și să se simtă cuprinsă de dezgust. Ieri, pe cînd o femeie mai în vîrstă îi vorbea cu dezinvoltură de amantul ei, nu se putuse stăpîni să nu pufnească în rîs ; era și singurul remediu împotriva silei ; „În puterea dragostei...” N-o putea ierta nici pe Marianne

pentru o astfel de expresie, darmite pe baba asta cu dinții găunoși !

Și o vede de aici, sub ea, pe terasa a doua, cum face confidențe unui „boboc“. Aceleași, desigur ! Ce altceva ar fi în stare să spună ? Și versiunea ei e atît de bine ticluită... Cu siguranță că după ce a debitat-o de atîtea ori, se simte și ea la fel de sătulă, dar și în largul ei, ca și actorii după a suta reprezentație. Da, da, ca la toate actrițele fără haz, sînt în ea două femei, își zicea Isabelle fără a o slăbi din ochi : una care istorisește și alta care-și observă publicul și-și dozează efectele. Cît privește pe aceea care-a trăit și-a suferit cu adevărat respectiva melodramă, probabil că nici vorbăreața, ea singură, n-o mai ține minte. Răbdă răsufierea babei cu adieri de criptă și un parfum nepotrivit, de pe vremea tinereții, cînd nu-i servea ca să-i ascundă mizeriile trupesti. Sau poate că nici n-o ascultă, ci așteaptă numai clipa potrivită ca să-i facă la rîndul ei confidențe : „Te las să vorbești ca să mă ascuți“, — un imens „dă-mi ca să-ți dau“... I se pare că, dacă ar fi comis imprudența să se confeseze cuiva, secretele ei ar ricoșa din pensionară în pensionară și s-ar prăvăli din terasă în terasă ca apa unei cascade. Dar caietul negru e ascuns cu grijă în sertarul noptierei ; Isabelle își vîră mîna în buzunarul bluzei și strînge între degete cheița care-o apără de contaminare.

Niciodată în istorisirile lor convalescențele (care în privința asta nu se vor vindeca, desigur, niciodată) nu-și recunosc vreo vină. Ceea ce o determinase pe Isabelle să conchidă mai întîi că femeile sînt totdeauna victime ; apoi, cum nu păreau mai puțin satisfăcute, că sînt *victime înnăscute* și compătimirea i s-a preschimbat în furie : și contra bărbaților, și contra femeilor. Ce stupid e să te simți înrolată cu forța într-o colectivitate în care toți joacă și toți trișează ! Dar de ce ar fi de plîns cei ce pierd ? Noaptea ca un vis indecent, ziua ca o interminabilă șuşoteală — așa își reprezintă ea existența tovarășelor sale întîmplătoare. E ca într-un pustiu ; dar numai inima ei este pustie : din cauza dezgustului și a milei care nu-i decît dispreț deghizat — nici un dram de compasiune.

În săptămînile acestea cenușii sînt numai două zile deosebite : miercurea și sîmbătă, pilonii care susțin podul.

Miercurea apare Curierul sentimental, iar sîmbăta e vizita medicului-inspector. În dimineața cînd apar magazinele ilustrate, perechile de prietene se desfac, pentru a se reface în alt chip : fiecare se alătură, pentru cîteva ceasuri, eroinelor răzbătătoare, fiecare se va mărita cu patronul, va întîlni un văduv cu ochi ca oțelul, va deveni Miss Franța și va renunța la acest titlu în schimbul dragostei vreunui miliardar. E vremea regăsirilor miraculoase, a răsturnărilor fericite de situații (urmarea la p. 57) și a sacrificiilor rareori nerăsplătite. O lume feerică, în care neînțelegerile nu depășesc niciodată trei coloane și în care un Destin complice îți face binevoitor cu ochiul. Iată decorul înșelător care se înalță în fața viilor și a măslinilor pentru un răstimp de două zile, în care vreme copertile surîzătoare cu titlurile lor magice trec din mîină în mîină — drog ieftin, administrat cu regularitate, împotriva căruia nimeni nu poate face nimic, nici infirmierele, nici doctorul.

— Vrei să-ți împrumut *Confidences* ?

— Nu, mulțumesc.

De zeci de ori va repeta Isabelle „nu, mulțumesc“ miercurea și joia, căci preferă să rămîină săracă decît să primească bani falși.

Precedat de toți acești eroi cu părul încărunțit și cu portofelul bine garnisit sosește, sîmbăta, ultimul consolator săptămînal : doctorul. Un bărbat care te ascultă, se preface că te înțelege, ordonă și dojenește — dar care-i în primul rînd bărbat, pe meleagurile acestea unde bunele surori l-au înlocuit pînă și pe grădinar ! Trecerea doctorului ar fi o simplă formalitate, dacă el n-ar ține loc și de duhovnic și sfătuitor. Știe prea bine că e singurul leac adevărat pe care-l poate administra convalescentelor și nu-și precupețește timpul. În dimineața în care sultanul cu halat alb inspectează acest harem neobișnuit, constituit de-a-ndoaselea, fiecare din cele Treizeci — ah, ce oroare ! — „se face iar frumoasă“. Se scot la iveală fardurile, se face schimb de rujuri, dar nimeni nu-și împrumută parfumul. Culise de music-hall sau casă de mode, unde degajarea aferată și neglijența impudică a ținutei — minus grația și tinerețea — sînt la ele acasă. Pînă și Isabelle, în dimineața aceea, aruncă o privire în oglindă. Sau cel puțin așa a procedat în prima sîmbătă — și s-a văzut roșind : „Cum, și eu ?“...

— Ei, domnișoară... Devrain, cum stăm ? o întreabă familiar doctorul, cu oboseala abia perceptibilă a celui ce-și dă silința, pentru a zecea oară în dimineața aceea, să pară mereu altul și neîncetat atent.

— Nimic deosebit, domnule doctor, răspunde Isabelle pe un ton cam sec.

Brusc, simte că-l interesează ; dar nu se va lăsa trasă de limbă : totul devine pentru ea un joc, un joc trist și subtil, întocmai ca al copiilor bosumflați.

Isabelle se crede singura care „rezistă” ; și totuși mai e una, la fel de veselă pe cât e ea de întunecată : o fată deșălată din naștere și care, când merge, îți face impresia că dansează, cel puțin celui ce o privește din față, pentru că e toată numai zîmbet.

— Ai făcut o prozelită, soră Sainte-Mathilde, remarcă ea nu fără acreală.

— Pe cine ?

— Pe tînăra infirmă.

— „Infirmă” înseamnă fără putere : și avem aici treizeci — ba nu, cu mine treizeci și una.

— Claire și mai nu știu cum : și ea surîde mereu.

— Prozelită ? Crezi ? Eu sînt aceea care aș avea de învățat de la ea.

— De ce ?

— Pentru că a știut să-și schimbe dizgrația în grație.

— În grațiozitate !

— În gingășie, repetă apăsător sora Sainte-Mathilde. Grațiozitatea nu-i decît un produs derivat

Dintre toate zilele, duminica e cea mai plicticoasă. Slujnicuțele sînt libere atunci, iar cele treizeci își simt dintr-odată lanțurile ; multe renunță chiar să se mai îmbrace, să se pieptene, și casa cea albă cunoaște promiscuitatea fetidă a închisorilor pentru femei. Și-apoi e ziua când le trădează cel mai credincios tovarăș : minusculul aparat de radio, pe care-l pui la ureche ca pe o scoică de mare și care-ți repetă într-una aceleași șanso-nete de dragoste, nu face acum altceva decît să vorbească de sport. Și atunci prind a rătăci în papuci, trăgînd din chiștocul de țigară, își examinează cu ochi străini unghiile, părul, pielea, își rînduiesc, pentru a zecea oară, sărăcăciosul avut, la fel ca soldații consemnați în cazarmă,

recistesc slova moartă a scrisorilor. Ferice de maimuțe, care cel puțin pot petrece ore în șir despăduchindu-se !

Isabelle nu înțelege de ce respiră așa de greu și nu-și mai găsește locul. Și simte că se *dedublează*, pentru că începe să le urască pe femeile acestea, iar prin ele, pe toate femeile ; și pe bărbați, stăpînii lor, îi urăște ; și pe ea însăși se urăște, falsă convalescentă în această falsă clinică... Este a șaptesprezecea zi de cînd se află aici, și e duminică. Măcar de-ar avea casa pod : s-ar sui în pod și s-ar ascunde, cum făcea la Orléans. Ah, de ce nu e pasăre de noapte, care nu deschide ochii decît atunci cînd ceilalți îi închid ! De ce nu-i stăpînă și ea peste un decor întunecos și — fiindcă trebuie totuși să trăiești — să nu știi de nimeni și să nu te mai știe nimeni...

Camera îi face greață ; terasele, coridoarele nu-s decît locuri de tîrșit papucii, „salonul“ — un sobor de chici zburlete și capoate. Isabelle urcă două etaje, alege un coridor, pe cel mai singuratic, deschide o ușă și se trezește în capelă, cu toate că habar n-avea unde-i și nici măcar că ar exista. Surorile au încremenit ingenuncheate, ca stanele de piatră, toate la fel, iar Sfîntul Sacrament se înalță, umil și somptuos, în fața lor. Dacă te uiți mai bine, capela parcă nici n-ar exista : nu-i decît o încăpere oarecare, botezată așa. Și totuși, aici simte că poate respira în voie ; parcă s-ar fi descătușat ceva în ea și timpul s-ar opri în loc.

Și n-are să-și dea seama că ingenunchease la rîndul ei decît atunci cînd surorile se vor fi ridicat ca să cînte în cor — să cînte cu voci atît de înalte, atît de pure, încît simte ochii umplîndu-i-se de lacrimi, de data aceasta nu de milă sau decepție. Să plîngi pentru că e frumos ; să plîngi pentru că aparții acestei lumi, unde nu este durere fără iubire, o iubire la fel de misterioasă ca și ea, acestei lumi de suflete pe care privirea le trădează ; să plîngi că exiști... Și Isabelle plînge cu inima deschisă. Știe că tata e aici, lîngă ea, acum, în încăperea asta sărăcăcioasă ; cu aceeași afecțiune reușește chiar să-și plîngă mama, sora, pe Jean-Marc. Știe că tinerețea-i e gata s-o părăsească pentru totdeauna, ca o corabie care a plecat din port, că ultima legătură a fost tăiată de glasurile acestea atît de pure. De ce ?

Cînd sora Sainte-Mathilde ieși din capelă, o văzu pe domnișoara Devrain așteptînd-o cu ochii plecați. Și se

sperie cînd observă cum îi tremura capul și ce albe îi erau încheieturile degetelor strîns împreunate.

— Soră, pot să-ți vorbesc ? auzi ea un glas pe care abia îl putea recunoaște.

Sora Thérèse a Schimbării la Față — sau Isabelle Devrain pe numele ei lumesc — stă întinsă între bănci, cu fața în jos și brațele deschise în cruce. A întîrziat de cîteva ori la serviciul divin și acum ispășește pedeapsa cuvenită pentru postulante, ca și pentru novice și practicante. Dar poate fi oare umilitor să imiți, la numai cîteva pași de crucifix, însăși poziția lui Crist ? Iată de ce sora Thérèse se simte, dimpotrivă, fericită ; iar gîndul, prezumțios și neîntemeiat, că toate tovarășele ei, de la cea mai tînără, pînă la venerabila maică stareță, o văd astfel prosternată, îi face chiar plăcere. Lungită pe pardoseală, cu brațele în cruce, în vreme ce cuvintele — pe care premianta întîi la latină de la liceul din Orléans le înțelege fără excepție — răsună de la un rînd de bănci la altul.

Sora Thérèse a Schimbării la Față... Sînt șase luni de cînd poartă acest nume. Cînd și l-a ales, stareța a privit-o cu atenție, ridicînd puțin sprîncenele, apoi a ezitat cîteva clipe înainte de a încuviința. Șase luni de constrîngerii aspre pe care nu s-ar fi crezut în stare să le accepte : „Dresaj de înaltă clasă“, își spunea ea zîmbind ; dar zîmbetul nu-i mai trădează gîndurile : a devenit a doua ei natură. În fiecare seară se culca epuizată, ferecată cu mii de legături, străpunsă de mii de ace. În fiecare dimineață sărea în sus la auzul dangătului auster al clopotului și își înveșmînta corpul, ca pe un cal adormit, în harnașamentul cel greoi. Și-n fiecare dimineață primul ei gînd, cel adevărat (înainte de a-și face semnul crucii, în vreme ce dormitorul cu paravane de pînză albă vibra de un murmurat *Ave Maria*), era : „Îmi mai arde de zăbavă ?“ Mîinile însă, ca și tot trupul, se și aflau în acțiune, regăsindu-și îndemînarea și rapiditatea gesturilor, tăcutele lor servituți. Mănăstirea se umplea de zumzet, ca un stup închis, fără războinici, nici trîntori, care s-a pornit să strîngă în jurul reginei sale, preacuvioasa maică stareță, invizibilul nectar. Orășelul dormea încă, și chiar cei mai matinali locuitori și-ar mai fi putut permite să-și întindă membrele, să mai lenevească un

pic, să nu dea chiar în brînci. Ei aş ! Şi ei urmau o „regulă“, arbitrară sau oţioasă, pe care o izvodiseră încetul cu încetul, pe cînd aceea care o călăuzea pe Isabelle în fiecare oră a zilei străbătuse veacurile odată cu tunica grea şi albă şi odată cu boneta care părea că te face oarbă şi surdă, dar care în realitate îţi ascutea şi vederea şi auzul — străbătuse veacurile la fel ca şi cuvintele care se înălţau din strane. Aceleaşi ! Dar oare stanele acelea de piatră ale carităţii, înveşmîntate în alb şi negru, nu şedeau acolo tot de veacuri ? Sora Thérèse a Schimbării la Faţă se simte o verigă, la fel cu celelalte, dintr-un lanţ fără sfîrşit. Acum şase luni, nimic nu i s-ar fi părut mai umilitor ; azi, nimic nu i se pare mai liniştitor. Lungită pe lespezi cu braţele în cruce, e fericită aşa cum era mica Isabelle rezemată de biroul tatei ; fericită chiar aici, unde totul e numai piatră rece şi un şir de ferestre goale. Penitenţa nu-i îngăduie, desigur, să surîdă ; şi totuşi faţa-i nevăzută e surîzătoare : îşi face bilanţul. Ce cale a străbătut din dimineaţa cea tulburătoare, prima, cînd se deşteptase cu inima bătînd să-i spargă pieptul şi cu faţa încă scaldată de lacrimile vărsate în timpul nopţii ! De atunci, se deprinsese să-şi ţină mîinile nemîşcate şi ascunse, să deschidă şi să închidă uşile fără zgomot, să meargă (sau mai curînd să alunece) cu ochii plecaţi şi fără să se legene. Cînd coboară scara, îşi ridică puţin rochia instinctiv, ca să nu-i roadă marginea. Să nu uzeze nimic, să nu strice, să strîngă firimiturile în sala de mese pentru a le mînca, să cîrpească îmbrăcămintea cea mai zdrenţuită, să scoată din cămăşi vechi şervete acceptabile, apoi cîrpe din şervetele uzate — toate acestea deveniseră pentru ea un fel de sport. La fel ca şi a înţelege şi a se face înţeleasă cu ajutorul gesturilor cînd era vorba de cerut apă, pîine. În această tăcere, care adaugă mănăstirii un al doilea zid, pătrunde sora Thérèse, cînd iese de la slujbă, ca într-o piscină cu apă încălzită. Şi totuşi cîte dintre tovarăşele ei nu se îneacă în ea ! Dovadă privirea lor imploratoare. Să nu vorbeşti, în pauze, decît în grup de cel puţin patru, să n-ai voie nici-odată să spui „eu“ şi nici „al meu“, să faci cît mai puţin aluzie la trecutul tău — ce constrîngere blajină ! Şi cum să nu respire uşurată „mica Habsburg“ în această împărăţie din care oglinda a fost izgonită, chiar dacă o postulantă mai trişează, contemplîndu-se în geamul uşilor,

ca să-și mai întrevadă o dată fața atrăgătoare, pierdută pentru totdeauna ? Singurele oglinzi îi sînt surorile, toate la fel sub boneta și banta lor de pe frunte. Și a sfîrșit prin a se încredința că e la fel cu ele. Dar oare nu de asta venise aici ?

Cît e de odihnitoare toată această caznă migăloasă ! Isabelle descoperă, prin proprie experiență, că furnicile, contrar aparențelor, sînt într-un adevărat repaos. Doar suveranii, între abdicare și exil, mai pot avea, probabil, parte de atîta pace : imensa ușurare de a nu mai fi tu însuși. Și e atît de convingătoare senzația aceasta, încît sorei Thérèse a Schimbării la Față ajung să-i placă pînă și penitențele cu care-i sînt sancționate abaterile. Alaltăieri, a trebuit să sărute picioarele a zece dintre călugărițele cele mai venerabile. De ce zece și nu douăsprezece ? În elanul ei de umilință, nu i-ar fi fost decît cu atît mai ușor să se identifice lui Crist spălînd picioarele apostolilor săi...

Și totuși, la adăpostul pardoselii, fața i se crispează : sora Thérèse își adusese deodată aminte că, după-amiază, mai marea postulantelor are s-o pună să-i citească din carnetul ei greșelile de care se mai făcuse vinovată. Iar carnetul negru îi amintește de celălalt, pe care ar fi trebuit să-l încredințeze preacuvioasei starețe cînd intrase aici, odată cu toate lucrurile ei personale. Primul gest de renunțare fusese și ultimul ei act de nesupunere (niciodată confesat), pentru că i-l expediase în plic sigilat Mariannei, pretinzînd, prudentă, că avea „intenția de a călători un timp“ — întocmai ca eroinele bogate ale romanelor proaste. Ciudată călătoare, care nu trimite niciodată vești și n-are nici măcar bani de timbre...

Mîna cuiva o trage, vioi și insistent, de mîneacă pe postulanta prosternată : scurta penitență a luat sfîrșit. Sora Thérèse a Schimbării la Față se ridică de jos cu o singură mișcare a brațelor, apoi a genunchilor, așa cum fusese învățată.

Coborîse cu precauții de pisică scara infirmeriei ; plecase mașinal capul trecînd prin fața ușii capelei, o închisese încetișor pe cea de la sala de studii, uitată deschisă — ceea ce constituia un adevărat eveniment — și acum luneca de-a lungul coridorului tăcut și ceruit care

ducea în sala de lenjerie, cînd deodată, în dreptul celei de a treia ferestre, se opri ca paralizată. Niciodată n-are să uite ghearele care i se înfipseaseră în ceafă și o ținuseră pe loc. Din stînga parcă o priveau, pe fereastră, mai mult decît le privea ea, coridorul cu coloane, pustiu la ora aceea, crucea cenușie asaltată de trandafiri, grădina de zarzavat, spălătoria, un colț al cimitirului călugărițelor și Zidul. Trăznetul care se abătuse asupra ei înțepenindu-i trupul îi redeșteptase în același timp luciditatea, iar mintea sorei Thérèse lucra acum febril. În mai puțin de o clipă reuși să cuprindă cu privirea întreaga-i viață monahală, atît de asemănătoare cu acel interminabil coridor : monotonă, tăcută, singuratică, punctată doar de lumina cîtorva zile ce se succedau cu o regularitate mult prea mare. Iar forța care o copleșea în momentul acesta îi șopti : „E tot o sinucidere !” Și mai ales o împiedică să cedeze primului îndemn și să se repeadă în capelă, cît mai aproape de altar, ca să-l cheme în ajutor pe Dumnezeu.

Cînd, mai tîrziu, a stat să analizeze revelația de atunci — căci important e, vai ! să ne găsim întotdeauna justificare pentru orice — i s-a părut că în miercurea aceea a lui 3 mai, la orele 17 și 10, avusese aceeași iluzie — răsturnată însă — care-o adusese aici cu șase luni în urmă. Sînt momente cînd, ajuns la capătul puterilor sau copleșit de neîncredere, omului îi vine deodată să-și pună necondiționat încrederea într-o ființă oarecare sau într-o decizie neașteptată. Și atunci își lasă viața la cuier și respiră ușurat. Cîte căsnicii efemere sau angajamente definitive, cîte lungi peregrinări n-au fost hotărîte astfel ! Din naivitate sau din lașitate îți amaneți viitorul, perpetuînd clipa prezentă. Te arunci în apă nu ca să înoți, ci ca să te lași dus de curent. E ca și cînd copilul, cu întreaga lui credulitate și putere de imaginație, ar pune deodată stăpînire pe cel ce se crede, mai mult ca oricînd, om în toată firea, din cauza acestei decizii prompte și irevocabile. Întîlnirea cu sora Sainte-Mathilde, apariție radioasă în mijlocul turmei triste a convalescentelor, îi deschisese Isabellei drumul către mănăstire ; și tot fulgerător îi deschideau acum ochii mirosul de ceară sau vederea spălătoriei (dacă nu cumva vreun tainic mecanism lăuntric, ajuns la punctul său de declanșare). Din nou timpul se ciocnea brutal cu sine însuși, iar perspectiva

de a nu mai ieși niciodată de aici îi devenea deodată insuportabilă, tot așa precum cu șase luni înainte dorința de a intra pentru totdeauna aici i se păruse singura salvare

Clopotul, care era și el oarecum stăpînul acestei mănăstiri, observînd totul de la înălțimea lui și chemînd la ordine pe fiecare, o făcu să recapete, cu dangătul său calm, noțiunea adevărată a timpului. O clipă, glasul acela care-ți picura în suflet liniștea și împăcarea, fu gata s-o scufunde din nou în ceea ce i se și părea a fi o îndelungată anestezie.

„Era și timpul !...” Gîndul o făcu să-i bată inima de îngrijorare și-i aduse în ochi privirea rătăcită — amestec de frică și de bucurie — a animalului scăpat din cursă. Își continuă drumul aproape în fugă, ceea ce mai marea lor le interzicea cu strășnicie. Dar a fugi și a-ți căuta scăparea e tot una cu *a evada* ; or, evadare era și fuga Isabellei spre saia de lenjerie.

Hainele de novice pentru ceremonia îmbrăcării (care trebuia să aibă loc peste trei zile) așteptau împăturite — ultimul teanc de pe lungă masă ceruită — ca să fie încercate. Dar ce rost mai avea ? Și totuși, le încercă, atît din curiozitate, cît și din cauză că întîmplarea de pe coridor i se părea acum neverosimilă, mai curînd vis decît realitate. Trupul continua s-o asculte, dar știa că spiritul ei, adormit de atîta vreme, era gata să se revolte. Îmbracă deci acel veșmînt, pe care de fapt îl și respingea ; gesturile atît de așteptate, adeseori imaginate, le îndeplinea febril, ca pe o parodie vinovată : se deghiza. Era și o oglindă acolo, singura în toată mănăstirea, de care aveau nevoie pentru probe. Se privi mult timp în ea și, ca și adineaori la chemarea clopotului, totul fu cît pe ce să se răstoarne din nou. „Frumoasă călugăriță ai să mai fii...” Crezuse că ia în glumă aprecierea aceasta stupidă, pe care sora lenjereasă, o bătrînică tare de treabă, i-o servea de fiecare dată, ridicînd brațele sale ivorii ; în fața oglinzii pricepu că lauda căzuse pe solul cel mai propice din adîncul sufletului ei. Nici o îmbrăcămintă n-ar izbuti să-i ascundă urîțenia mai bine decît aceasta ; nimic n-ar reda-o lumii mai aptă de a trăi, de a iubi și de a fi iubită decît îmbrăcămintea aceasta, menită tocmai s-o despartă de lume. Nu avea nici măcar alternativă ; mai bine zis, alegerea era peste puterile ei ; ori

să fii frumoasă numai pentru Dumnezeu, să nu mai fii decît un suflet ; ori să lupți pe pămînt, în ciuda unui chip ingrat. Și totuși ceea ce contempla cu naivitate și mîndrie în oglindă nu era oare statuia sfintei Thérèse a Schimbării la Față ? „Aș fi iubită, în sfîrșit, gîndea «mica Habsburg». Ar fi obligați să mă iubească. Fotografiile mi-ar fi retușate...”

Auzi zgomot în camera alăturată : mai marea postulanelor tempera cu blîndețe rîsetele prea explozive. Isabelle își aminti că, în timp ce li se tăia părul, viitoarele novice aveau voie să vorbească și să rîdă, ca să nu cadă pradă plînsului nervos. Și se apucă să se dezbrace cu atîta grabă, încît, scoțîndu-și boneta, părul ei, încă neatins, i se desfăcu și se desfășură încet, ca un animal care se întinde la soare. Îl apucă în mîini, materie vie și suplă, zălog uitat printre pietrele acestea necuvîntătoare, și-l mîngîie cu voluptate. Dimineața, cînd îl împletea în coc strîns, ca să ocupe cît mai puțin loc sub bonetă, o făcea cu același gest mașinal cu care își aranja patul. Oglinda, însă, o reînzestra cu un trup, iar părul — cu brațe. Și gîndul i se îndrepta — nu-l putea opri să se îndrepte — spre noaptea balului și spre oglinda din Orléans : spre corpul acela vrednic de a fi dorit, pe care șase luni de penitență și de țesături aspre nu izbutiseră să-l înmormînteze. O clipă se gîndi și la celălalt păr, mai tandru decît acesta, care atîrna la intrarea mănăstirii carmelite din Lisieux. Pentru ultima oară simți dorința de a și-l sacrifica, de a păși pe urmele Sfintei Thérèse. Dar luciditatea acută care pusese stăpînire pe ea cu puțin timp în urmă o încredință că n-ar fi fost decît un gest vanitos, mai mult laș decît merituos.

În timp ce ședea cu privirea pierdută și-și mîngîia părul, ușa se deschise :

— Soră Thérèse, zise blînd mai marea postulantelor, ești ultima. Ai încercat îmbrăcămintea ?

Isabelle încuviință, dar fără a reuși să o privească. Aceasta urmă, cu falsă siguranță :

— Ți-ai și pregătit părul ? Greu sacrificiu, copila mea... nu-i așa ?

Isabelle făcu un semn de tăgadă, dar cealaltă nu înțelese :

— Atunci e în ordine. Vino.

— Nu, maică ! izbuti în sfîrșit să articuleze Isabelle, și se aruncă la picioarele ei.

Două mîini căutau orbește pe ale maicii, care i le dădu, cu toate că regula nu încuviința un asemenea gest.

—Nu plînge, soră Thérèse, murmură ea fără asprime (dacă Isabelle i-ar fi văzut privirea chinuită și afectuoasă, ar fi plîns și mai cu foc). Mă cam așteptam eu la această... clipă de îndoială.

— Trebuie să stau de vorbă cu cuvioasa noastră maică stareță... Să-i vorbesc... imediat. *

— Nu, soră Thérèse, nu acum, numai mîine dimineață se poate. Și te sfătuiesc să-ți îngădui să veghezi noaptea asta în capelă, atîta cît... Era gata să-i spună „cît vei dori“, dar se abținu. Atîta cît va trebui. Pune-ți boneta... Du-te.

Intrînd, ea nu vede, mai întîi, decît imensul crucifix negru, pe care soarele îl luminează în clipa asta ca un proiector de teatru ; iar sub crucifix, fotoliul monumental de catifea roșie și pe cuvioasa maică stareță stînd dreaptă, țeapănă, cu mîinile ascunse sub mînecele care atîrnă ca niște aripi moarte și cu privirea strălucitoare. Crucifixul fără Crist e ca o săgeată neagră care arată înspre stareță : „Ea este reprezentanta mea pe pămînt...“ Fotoliul roșu pare un tron foarte umil, și nu-i e deloc greu să îngenuncheze dinainte-i, în fața ei, în fața Lui. Vocea rostește :

—Ridică-te, soră Thérèse.

Isabelle tresare : după noaptea petrecută în capelă, nu mai poate răbda să i se spună așa. Destul cu prefăcătorie ! Șoptește :

— Nu, maică stareță... (Și-a recăpătat graiul lumesc, pentru că nu mai spune „cuvioasă maică stareță“.) Nu, sora Thérèse nu mai există...

— Deci te-ai hotărît, copila mea ?

E atîta blîndețe în aceste cuvinte, încît Isabelle trebuie să facă un mare efort ca să nu izbucnească în plîns.

— Soră Thérèse a Schimbării la Față, reia stareța încetișor, n-ar fi trebuit să-ți îngădui niciodată să alegi acest nume... Pentru că nu face decît să consacre echivocul.

— Care echivoc, maică ?

— Știi prea bine care.

Și Isabelle simte că în convorbirea care urmează nu va fi loc pentru vorbe de prisos. O convorbire în care nu mai încap șiretlicuri, în care trebuie să înțelegi tot și să te știi înțeleasă din jumătăți de cuvinte...

— Păcat, urmează stareța, pentru că avem nevoie mai mult de ființe care luptă decît care acceptă.

— Să lupți zi cu zi și ceas cu ceas, maică ? Dar e nefiresc !

— Ce vrei să spui, copila mea ?

— Să-ți controlezi și să-ți reprimi orice gest ! continuă Isabelle. Cum să te mai interesezi de ceilalți, de restul lumii, dacă Regula te împiedică să urmărești altceva decît gesturile tale cele mai mărunte ?

— Regula ! Va să zică asta-i tot ce-ai înțeles, asta-i tot ce-ai aplicat ? Ce rătăcire, biata mea copilă... Dar, urmează ea însuflețindu-se deodată, nu-ți dai seama că te plîngi de aceste prescripții tocmai atunci cînd ele încep să nu te mai apese ? E oare cinstit din partea ta ? Crezi că am face imprudența să te primim în viața monahală înainte de a-ți fi însușit Regula ? Înainte ca ea să-ți fi devenit a doua natură ?... Oare salteaua de paie ți se pare tot așa de tare ca și în primele nopți ? o întreabă ea pe neașteptate.

— Nu, maică.

— Ei bine, salteaua dumată de altădată are să ți se pară de nesuferit, chiar de mîine seară.

„Chiar de mîine seară...” Isabelle tresare la auzul acestei sentințe care o alungă de aici ; și se revoltă.

— Cum, înapoi la lumii o infirmă ?

— Care a făcut această alegere, precizează stareța. Dar este ea oare infirmă din cauza prescripțiilor Regulei ? Nu ! Și viața lumească o are pe a ei, mai puțin vizibilă, dar tot atît de exigentă și mult mai arbitrară decît a noastră. Noi, cel puțin, avem un scop : să facem vid ; să cîștigăm timp, să nu pierdem o clipă, un gest, o vorbă. În viața lumească e invers : să umpli cu orice preț timpul, totuși atît de prețios, cu indiferent care vorbă, cu indiferent care gest. Viața lumească are oroare de vid. Copila mea, ai să suferi mai mult decît aici.

— La ce bun să cîștigi timp ca să te rogi ? rostește Isabelle cu putere. Nu voi ști niciodată să mă rog !

— Nici eu nu știu. Și nimeni nu știe. Numai Domnul singur știe ce înseamnă acest cuvînt. Și pentru fiecare

dintre noi el înseamnă altceva. Numai dacă nu te-ai mai înșela în ceea ce privește smerenia, surioară Thérèse.

— Ai milă, maică, nu-mi mai spune așa, șoptește Isabelle cu voce sugrumată ; și lasă capul în jos, pentru că ochii i se umplu de lacrimi.

— Și totuși sora Thérèse există, continuă cu blindețe stareța. Sora Thérèse a Schimbării la Față există. Așa cum există tot ce ar fi putut să fie. Aceasta este cea de a treia dimensiune a noastră : Purgatoriul, adaugă ea, încet. Ce mister ! Dacă n-ar fi mizericordia...

Și stareța pare gata să plîngă la rîndul ei, să se-nece. Isabelle întinde mîna spre ea. „Mi-e mamă, își spune pentru prima dată, singura, adevărata mea mamă. Și uite că o părăsesc...” Din nou Isabelle se revoltă, de data asta împotriva ei înseși — dar odată mai mult se înșală pe ea însăși.

— Nu poți trăi toată viața cu o familie întâmplătoare !

— Principalul e s-o iubești. Nici pe adevărata dumitale familie nu ți-ai ales-o.

— Dar n-am ținut la ea ! strigă Isabelle.

— Aici voiam să ajung, rostește cealaltă, aplecîndu-se spre ea. Ia spune-mi : ți-ai îndreptat cu adevărat pașii spre Dumnezeu ? Sau n-ai vrut decît să întorci spatele celorlalți ?

— Maică !

— Doamne ! glăsuiește iar stareța ; și glasul ei sună a rugă. Iartă-mi răul pe care i-l fac, dar fă ca răul să se preschimbe în bine !

Apoi :

— E rugăciunea unui chirurg.

Apoi, și mai încet :

— Sau poate că ceilalți îți întorceau spatele, biata mea copilă ? În orice caz, nu ți-e niciodată îngăduit să-ți faci din Domnul un complice, un alibi... Dar cît de departe am ajuns de măruntele prescripții ale Regulei, adaugă ea, — din milă, pentru că știe prea bine că Isabelle n-are ce să răspundă ; și pentru că știe, de asemenea, că trebuie să lase cuvintelor răgazul necesar să pătrundă în conștiința ei. Dar Isabelle scutură capul :

— Să conviețuiești cu aceia pe care nu ți i-ai ales ?

Reia discuția de la nivelul de unde i-o mai îngăduie orgoliul, făcînd abstracție de ultimele cuvinte ale sta-

reței, ca și când n-ar avea nici o importanță. Cealaltă însă, plină de răbdare, se prefăce că o ia în serios.

— Să conviețuiești cu aceia pe care nu ți i-ai ales, — iată una dintre definițiile împărăției lui Dumnezeu ; nu este oare aceasta caracteristic copilului ?

— Poate copilului iubit !

La strigătul ei, stareța se schimbă la față.

— Dar noi nu te iubeam, surioara mea ?

„Nu știu“, răspunse Isabelle printr-un semn. De când a trecut pragul adolescenței — de la moartea tatălui ei — n-a iubit niciodată și n-a fost iubită. Nu știe, pur și simplu nu știe. Va răspunde, la fel ca și copiii, orice, numai să nu izbucnească din nou în plîns.

— Sînt surori care țin la mine, e-adevărat...

— Știu.

— Dar toată comunitatea s-a străduit să ne despartă.

— Trebuie să fii ca o carte deschisă, murmură stareța cu voce schimbată. Cine nu e ca o carte deschisă e pierdută !

— Iar eu nici nu pot să-mi închipui că mi-aș petrece toată viața fără să-mi pun mîna în altă mîna, vie !

— Nici eu, răspunde stareța.

Isabelle vede mîneca neagră mișcîndu-se abia simțit pe brațul fotoliului : o clipă, ispita dă ghes stareței să-și pună mîna pe a ei, dar se stăpînește. Ghicește că Isabelle e la discreția unui asemenea gest și-i respectă libertatea.

— Și-apoi, nu mai pot trăi în contratimp.

— În contratimp ?...

— Da, adică să dorm cînd 'celelalte veghează și să veghez cînd celelalte dorm.

— Ce importanță are ? O jumătate de lume trăiește în contratimp cu cealaltă și nu se sinchisește niciodată de asta. Important e să nu mai trăiești în contratimp cu veacul tău. Cu douăzeci de ani în urmă, mai marea postulantelor v-ar fi educat ca pe tinerele burgheze de la 1880, cu acuarele și poezii proaste... Dar s-a terminat cu toate astea.

— Și totuși ni se impune să vorbim un limbaj învechit : „scumpă soră, cuvioasa noastră maică...“

— Și dacă în viața lumească vei afișa „sentimentele cele mai distinse“ și te vei adresa unui notar cu „scumpe maestre“, crezi că vei fi mai sinceră ? —

— Totuși...

— Să lăsăm asta, i-o taie stareța nerăbdătoare. Rigorile Regulei sînt cam ca și acelea ale vieții pentru femeia sărmană. În plus, cu certitudinea că nimic nu e zadarnic și că, dacă totul e penitență, atunci totul e grație : grație pentru oricine, pentru orice necunoscut care nu se poate lipsi de noi, dar nu-și dă seama de aceasta. Iar tu te-ai oprit în prag, biata mea copilă, tocmai în clipa în care prezența Domnului avea să copleșească totul. „Pentru că a fost credincioasă în cele mici, o voi pune peste cele mari“. Ai uitat aceste cuvinte, această făgăduială. Cîta nerăbdare !

— Regula...

— Regula nu-i decît un mijloc, un ghid, calea cea mai scurtă. Dacă ai rezuma-o într-un cuvînt...

— Să te supui !

— Nu, copila mea, ci să iubești ! Ah, exclamă stareța plecîndu-se înainte, iar ochii par că o imploră pe Isabelle, spune-mi că atîta timp cît ai trăit printre noi l-ai întîlnit pe Domnul, ai întîlnit Iubirea, măcar o singură dată !

— Nu știu. Nu mai știu.

— Asta-i „Vocația“, spune stareța coborînd glasul ca și cînd ar vrea să-i dezvăluie o taină. Nu o chemare vagă, lingușitoare și slugarnică, ci o întîlnire adevărată, adesea unică și decisivă, cu Cineva.

Cum s-ar putea înșela Isabelle ?

— Cînd am întîlnit-o pe sora Sainte-Mathilde... începe ea.

— Cu Cineva, repetă stareța de data aceasta cu putere. Să trăiești „în contratimp“, reia ea după o lungă tăcere. Nu, tu ești aceea care n-ai reușit să te integrezi timpului nostru.

— Dar am ajuns să număr zilele, cîteodată și ceasurile fiecărei zile !

— E tocmai contrariul timpului nostru, șoptește maica. Să trăiaști „ziua de azi a Domnului“ — iată ce înseamnă Bucuria. Biată... Isabelle !

Ezitate o clipă înainte de a-i reda prenumele care consacra definitiv reîntoarcerea sorei Thérèse în lumea mirenilor. Nu însă fără o discretă duioșie îl rostește.

— Biată Isabelle, cum ai putut sta printre noi pînă acum ?...

— Dar eram fericită ! strigă Isabelle.

— Vezi bine însă că...

— Tot ce-am spus e adevărat : și totuși eram fericită, fericită !

— Ce mult se abuzează de acest cuvînt ! Sînt printre noi unele care se simt „fericite“ aici din aceleași motive care pe tine te alungă : fericite de *încîntătoarea* capelă, fericite că leșia le ajută să facă economie de săpun. Își închipuie că viața religioasă le va satisface instinctele de gospodine. Nici ele nu vor putea rămîne... Problema nu e să fii „fericită“, ci împăcată. Te simțeai împăcată ?

— Cu mine însămi ?

— Cu întreaga Creație, cu viii și cu morții, i se răspunde blînd, și mai ales cu această mică creatură care se crede singură pentru că e unică : Isabelle Devrain.

— Cred că da, cîteodată.

— Ei bine, vei regreta acele clipe.

— Și de ce nu le-aș regăsi în lumea laică ?

— Le vei regăsi, și atunci te vei gîndi la noi ; dar cu atît mai mult atunci cînd îți vor lipsi... Iar ori de cîte ori...

Bate clopotul. Stareța se întrerupe brusc și închide ochii. Isabelle se ridică, aproape strigînd :

— Și nici cu asta nu m-am putut obișnui ! Cu clopotul care întrerupe totul, chiar și ruga !

Maica așteaptă să contenească dangătul. Abia după aceea deschide ochii și răspunde :

— Da, chiar și ruga, spre împlinirea alteia, și mai înalte, care se cheamă Supunere — și cred că tocmai ea te îndepărtează de noi.

— Să mă supun — dar cui ? La ce ? Unei ființe omenești, unei Reguli omenești !

— Să te supui cu bucurie, pentru că aceasta este ucenicia umilinței.

— Ce înseamnă umilința ? murmură Isabelle.

Se crede ajunsă la puritate și paupertate pentru că practica economia și castitatea. În timp ce umilința...

— Înseamnă să devii conștientă de distanța care ne separă de Dumnezeu și să fii totuși fericită din această cauză, ca un copil care întinde mînuțele spre soare. Să realizezi prăpastia care ne desparte și în același timp să te simți mai aproape de El ca oricînd. Iată o mare taină...

Tăcerea coboară între ele ca seara, o tăcere însă care nu se va mai risipi niciodată.

— Maică, rostește Isabelle dezamăgită, nimeni nici măcar nu încearcă să mă oprească...

— Ce copilă ești ! Ai vrea ca să poți spune Nu ! Cu toate acestea...

Se ridică și atinge acum cu boneta crucifixul negru care pare o sabie ce-i străpunge capul. Se ridică, și abia acum își dă seama Isabelle că de fapt nu se rezemase nici o clipă de spătarul fotoliului roșu.

— Cu toate acestea, reia stareța, făgăduiește-mi că nu vei spune azi Nu vieții mănăstirești, ci Da vieții lumești !

Dacă pe acest Da aproape că-l strigă, în schimb murmură abia auzit ceea ce urmează :

— Căci totul începe printr-un Da.

Călugărițe trec pe coridorul alăturat și clinchetul mătăniilor de lemn i-l reamintește Isabellei pe acela al mașinilor vieții din spitalul Claude-Bernard. O ghicește, după tusea ușoară, printre cele ce trec, pe maica culare și-i vede, chiar prin ușa închisă, gestul familiar cu care-și ține legătura cu chei atârnată de cordonul de piele, ca să le împiedice să zornăie. Și își dă seama brusc ce bine cunoaște întreaga comunitate, Ia fel de bine cum își cunoaște un orb satul și un câine casa. Un gest văzut din spate, o tuse ori chiar și mai puțin : un târșit de sandale sub colonade — totul capătă pentru ea chip și înfățișare. Va sacrifica deci aceste economii agonisite cu atîta trudă, încît nici nu-și închipuia ce mari erau ! Și-n seara asta simte același gol, același frig ca-n dimineața cînd murise tata.

Cît timp durează buimăceala stupoarei ? Destul pentru ca stareța să repete :

— Un Da vieții lumești...

— Ah, binecuvintează-mă ! cerșește Isabelle căzînd în genunchi.

— Și azi, ca și totdeauna, murmură vocea.

Pentru prima dată ies la iveală mîinile de sub stofa neagră și abia acum observă ea cît sînt de tinere. O curiozitate neastîmpărată o împinge s-o examineze mai departe pe stareța și descoperă, cu imensă mirare, ce tînără i-e fața.

Instinctiv, Isabelle iese cu spatele. Mîna albă, sutana albă, fotoliul roșu, crucifixul...

Din nou singură, într-o dimineată străină, cu valiza în mînă, abia simțindu-se înveșmîntată în rochia ei de

odinioară ; poșeta i se părea ridicolă și zgomotul de afară insuportabil. Primele ființe omenești pe care le-a văzut (după bătrîna croitoreasă, care-o îmbrățișase fără un cuvînt înminîndu-i valiza) au fost niște copii care se duceau la școală fugărindu-se. Îi găsea în același timp periculoși și neînsemnați, excesiv de violenți, dar și calculați și siguri de ei. Nu, aici nu se mai simțea în apele ei.

Cu halatul descheiat, coaforul împăturea prosoape în clipa în care pătrunse ea în prăvălie.

— Puteți să mă serviți imediat ?

Era prima frază pe care-o pronunța în dimineața aceea și vorbise așa de încet, încît el o rugă să repete.

— ...să mă serviți imediat ?

— Depinde ce doriți, doamnă.

— Să-mi tăiați părul.

El o privi mai atent, îi văzu părul minunat și nu se putu abține să nu murmure :

— Glumiți, probabil !

— Se poate *acum* ?

— Firește, dar...

Ea se așeză pe un scaun :

— Atunci, repede, vă rog ! Dar ordinul nu era decît o șoaptă.

Coaforul nu mai termina desfăcînd și netezind acea adevărată lîă de aur. Ceea ce o făcu să insiste :

— Ei bine ?

El strînse părul în mînă și, cu un gest, îl scutură în soare.

— Sînteți într-adevăr hotărîtă ?

— Absolut.

De mai multe ori fu nevoit să-și întrerupă și să-și reia lucrul, ca un călău neîndemînatec, și, în vreme ce foarfecele scrișnea în jurul cefei, Isabelle simțea că-i vine să vomite.

— Gata, rosti coaforul în sfîrșit, fluturînd părul ca pe un cap tăiat.

Și el era lac de sudoare ; adăugă încetișor :

— E o crimă...

Isabelle credea că o constelație de lumînări îi va semnală statuia în biserica aceea necunoscută. Dar ea se ascundea într-o nișă retrasă și nici o flacără nu-i împrumuta viață cu reflexul ei nesigur și tremurător ca și speranța noastră. Mica ei povară, suplă, călduță și mirosi-

toare, avea cu toate acestea s-o încredințeze mâinilor unei sfinte vii, lângă crucifix și un buchet de roze, iar nu unei alcătuirii pestrițe de ghips.

Ieși precipitat, fiindcă-i venea să plîngă, dar nu voia să plîngă aici. Arunca încoa și-ncolo, fără să știe, privirea hăituită și încărcată de rușine a femeii care și-a abandonat copilul.

Și atunci auzi deodată sunetul acela zglobiu și vesel de clopot pe care de acum înainte avea să-l recunoască dintr-o mie : începea ceremonia înveșmîntării.

IV

ZAPADA ÎN LUNA MAI

PREȘEDINTELE ARUNCA O PRIVIRE severă împăratului roman care-l observa din oglindă — severă, apoi binevoitoare, căci imaginea îl liniștea. „Șaizeci și cinci de ani...” Dar nu-i arăți deloc !” Auzit de la prietenii, complimentul acesta familiar nu-i mai producea nici o plăcere : nu i-l făceau decît ca să li-l facă și el la rîndul său. Dealtfel, astfel de lingușeli se înmulțiseră de cînd ajunsese președinte, ceea ce, din fericire, băga încă de seamă. Așa că-l privi mai scrutător pe imperatorul cam rotofei.

„Și totuși e adevărat că nu-i arăt !” murmură dînsul.

Fiindcă îi aparținea, aprecierea își păstra valoarea neștirbită : era complet de acord cu sine însuși și nu cu altcineva. Președintele își încruntă sprîncenele, își strînse maxilarele, încercă suplețea obrazilor, se întoarse puțin ca să-și pună în valoare profilul, apoi se despărți de acest personaj, singurul cu care îi făcea într-adevăr plăcere să conviețuiască.

Privirea lui lunecă pe fotografia soției, a copiilor și a nepoților : ținea să le aibă pe birou, cu toate că nu le băga în seamă decît atunci cînd cineva se prefăcea că le acordă atenție. Privirea nu zăbovi mai mult nici asupra ustensilelor de birou costisitoare ; erau cadouri de la colaboratorii lui și în același timp, jaloane ale propriei sale cariere de care, în ciuda inutilității lor, îi făcea totuși plăcere să se servească.

Privirea îmbrățișă la fei de distrată jucăriile tehnice, ale căror cadrane și semnalizatoare acopereau marginile biroului. Una din ele, care semăna cu un mic monument funerar, avea vreo douăzeci de cartonașe pe care erau înscrise numele principalilor săi colaboratori. El apăsă pe un buton.

— Aici Blondal, fornăi un glas.

— Ei bine, Blondal... (Contrar Dumnezeuului biblic, care-și spune totdeauna numele, el era aici singurul care-și permitea să nu se recomande niciodată prin microfon.)

— Respectele mele, președinte.

În schimb, directorul său administrativ își aroga privilegiul enorm de a-i spune „președinte“ în loc de „domnule președinte“.

— Ei bine, Blondal, ai ales ?

— Cred că da, președinte. Adică... sub rezerva aprobării dumneavoastră, bineînțeles. (Interlocutorul coborî glasul, aparent fără motiv.) Domnișoara Devrain tocmai...

— Dovrain ?

— Devrain, e tocmai la mine și, dacă ați dispune de o clipă...

— Puteți urca la mine împreună peste cinci minute.

Aceste „cinci minute“ erau regulă pentru președinte : i s-ar fi părut de-a dreptul indecent ca unul „de-al casei“ să-l creadă oricând și neîntârziat la dispoziția lui, oricare ar fi fost motivul. Nu era pur și simplu o pretenție, ci mult mai mult decât atât : o anumită concepție despre Ordine. Căci în aceste cinci minute se putea întâmpla prea bine să nu aibă nimic de făcut, cum era de pildă cazul chiar acum.

Călău cu sine însuși când era vorba de muncă, mort de plictiseală îndată ce-și părăsea biroul, el nu se întorcea niciodată seara acasă, fără o servietă burdușită cu hîrtii. Șoferul urca s-o ia din mâinile secretarelor, iar valetul i-o lua apoi din mâini în pragul casei. Președintele, în ceea ce-l privește, nu purta cu sine, dureros înclinat sub povara gândurilor, decât capul, — cel mai prețios din toată Societatea.

— Mulțumesc, Joseph... Mulțumesc, Roger...

Servitorilor le spunea pe numele mic, membrilor statului major pe cel de familie, iar tuturor celorlalți colaboratori, „domnule, doamnă sau domnișoară cutare“. „Politețea, obișnuia el să spună, are avantajul că păstrează distanțele“. Atunci când șeful personalului îl auzise numindu-l

pur și simplu Blondal, murmurase, suprimându-l la rîndul său pe „domnule“ pentru prima dată, „mulțumesc, președinte“. Nota care-l promovase director administrativ apăruse, într-adevăr, a treia zi. Dar să tutuiască pe cineva vreodată — nici gînd ! Nici pe soția sa, nici pe directorul general adjunct, deși îl cunoștea de pe băncile liceului. Așa cerea Ordinea.

Problema era cum să folosească cele cinci minute fără să impieteze asupra activității pe care și-o rezervase pentru după-amiază, adică fără să se atingă de vraful hîrtilor care, rînd pe rînd, vor da naștere la tot atîtea scrisori dictate în galop imperial sau unei note mîzgălite cu scrisul acela atît de binecunoscut tuturor, pe care și-l păstra dinadins neciteț și unor DA, NU, RAPORTAȚI DE URGENȚĂ, ce brăzdau ca un fulger hîrtia...

Mutate dintr-un dosar într-altul, de la un etaj la altul, de la un imobil la altul, foile cu pricina nu vor fi niciodată distruse, afară doar de cazul că un faliment, o mutare sau mai curînd un incendiu ar pune capăt, în sfîrșit, acestui coșmar de hîrtie. Pe la ora trei, după „dejunul de afaceri“, care va înghiți, în compania cîtorva comeseni cu părul alb și bumb roșu la butonieră, leafa pe o lună a unui ciclist și care va avea darul să-l dispună numai pe el (verdețuri, friptură la grătar, apă minerală), se va întoarce degrabă lîngă cele două secretare ale sale, cărora cei de-ai casei nu le spuneau altfel decît *Șoricelul* și *Calul*, ceea ce face de prisos orice încercare de a le mai descrie. Și atunci, judecător-arbitru care practică decizia fără drept de apel și care, uneori, ca să dea mai multă greutate verdictului, își îngăduie să închidă o clipă ochii sau chiar să facă în tăcere zece pași pe mocheta groasă (ba nu, douăzeci, adică 'atît cît trebuie pentru ca *Șoricelul* și *Calul* să înceapă a schimba între ele priviri neliniștite), simțindu-se Jupiter, Hugo și Dioclețian la un loc, președintele se va așterne pe treabă, pînă seara.

Totuși, ce să facă în aceste cinci minute ? Luă un pachet legat cu sfoară, pe care de fapt intenționa să-l desfacă acasă, și, neavînd încotro, se apucă să-l dezlege. Nodul era strîns tare, iar unghiile, tăiate pînă-n carne, nu reușeau să apuce, așa că îl strîngea și mai tare, pe măsură ce încerca să-l slăbească. Se irită : numai lucrurile materiale îi opuneau rezistență și nu aveau aerul să înțeleagă că el era președintele.

În al patrulea minut, apucă foarfecele aurit (un dar din partea Comitetului de direcție) și tăie nodul, fără să manifeste însă cîtuși de puțin intenția să desfacă pachetul. Nu se gîndea nici să calculeze cît o costă pe Societate, la nivelul veniturilor sale anuale, încăpățînarea oarbă a acestei sfori.

O sonerie țîrîi și, timorată (îi trebuiseră cinci ani ca să se dezvețe de a începe orice frază cu „vă cer iertare că vă deranjez“), vocea Șoricelului anunță :

— Domnul Blon...

— Știu. Să intre. Singur.

Două ciocănituri în prima ușă, apoi în cea de-a doua, capitonată, o privire, o față, un corp care pare în totalitate sa că cerșește permisiunea de a intra — într-un cuvînt, întregul ritual al servilității — și iată-l pe Blondal în picioare dinaintea președintelui care stă jos. (Nu face semn cuiva să ia loc decît după cîteva clipe. Tot Ordinea...)

— O domnișoară Dovrain, spui ?

— Devrain, președinte.

„Păcat, gîndește celălalt, mi-ar fi fost mai ușor s-o țin minte, pentru că așa îl chema pe unul dintre adjuncții mei“.

— Sper că n-ai ales o *pin-up* !

— Dimpotrivă, președinte.

La serviciul personalului avea nevoie de o femeie, pentru ca funcționarele să se simtă la largul lor, dar nu prea drăguță, ca să nu-și tulbure funcționarii...

— Și ca să nu ne creăm complicații cu celelalte femei, încuviință trist imperatorul. Dar ia seama, Blondal : are să fie cu ochii pe tine !

— Nu înțeleg, președinte...

— Bine, bine. N-am spus nimic...

Blondal se întreba cine i-o fi raportat președintelui strengăriile lui ; probabil că cealaltă, dacă informațiile sînt veridice.

Dincolo de uși, Isabelle Devrain și cele două secretare schimbă zîmbete pudice și năînge de călătoare în același compartiment, înainte de plecarea trenului. Isabelle stă jos, cu mîinile pe genunchi, așa cum cere Regula, stîngherită că mînecele rochiei nu le mai ascund. Trage cu coada ochiului la gesturile celorlalte două ; le găsește în același timp sigure și de prisos.

„O libertate inutilă“, acesta i se pare a fi semnul distinctiv al lumii în care s-a întors. Să deschizi clasoare, să prinzi hîrutiile cu agrafe, să formezi numere de telefon zi de zi și ceas de oas... Invidiază *qbișnuința* pe care o descifrează în aceste gesturi, chiar dacă sînt absurde. Cele două femei le repetă, trăiesc din ele și știu (dar se gîndesc ele vreodată la asta ?) că le vor face și a doua zi. Asta înseamnă Siguranța. „Și nu tot pentru ea m-am dus la mănăstire ?“ Dar o va cunoaște ea vreodată ? De la moartea tatei, sau poate de la Bal, dacă nu chiar de cînd a fost rostit pentru prima oară în fața ei cuvîntul „urîțenie“, Isabelle se simte ca o barcă rătăcind în tumultul unui mare port, printre cargourile ancorate.

— Dar nu stați bine acolo, domnișoară, observă cu amabilitate *Calul*.

— Nu îndrăzneam s-o spun, adaugă *Șoricelul*.

Așa e : în lumea astălaltă te rezemi de obicei de spătarul scaunului... Isabelle se execută degrabă, pentru că, la fel cu cei sloboziți din închisoare, i-e teamă — și poate rușine — să-și trădeze etapa prin care a trecut. Nici Mariannei nu i-a pomenit o vorbă. Nu-s nici opt zile de cînd, în îndoita liniște a unei mănăstiri din inima unui tîrgușor, stareța i-a spus : „Un *da* vieții lumești, făgăduiește-mi...“ Da învălmășelii de pe străzi, mutrelor posomorîte, manevrelor băieților și fetelor la baluri sau ale bărbaților burtoși și femeilor fleșcăite din bistrouri ? Da jalnicului șir de solicitante din anticamera domnului Blondal, care se măsoară din ochi una pe alta, pentru că știu că numai una singură va ocupa locul ? Da lumii, da mamei mele ? Lumii acesteia aflate în puterea sexului, a concurenței și a banului ?

Un bec de semnalizare se aprinde : una din secretare se apleacă spre aparat :

— Da, domnule președinte... Este aici. O voi introduce imediat la dumneavoastră, domnule președinte.

Și, întorcîndu-se spre Isabelle :

— Domnul președinte vă așteaptă.

Probabil că, ori de cîte ori pronunță primele două cuvinte, își aduce aminte că e secretara „domnului președinte“, ceea ce îi întărește sentimentul importanței și al propriei securități. Isabelle simte deodată dorința lașă de a fi orice, chiar și un șoricel, numai să poată sta la umbra unui leu.

Iar pe acest leu, atît de venerat și atît de bine păzit, îl descoperă în sfîrșit, în vizuina lui de aur și de lemn prețios — și nu se poate stăpîni să nu tresară.

— Pofțiți, domnișoară... Devrain. Luați loc.

Tresare pentru că-l vede tronînd într-un fotoliu roșu. Din care pricină, în timp ce-i vorbește cu o atît de incontestabilă autoritate, gîndul îi zboară la celălalt fotoliu, la cealaltă autoritate, la cealaltă suverană. Ce-or fi făcînd fostele ei colege în clipa aceasta ? E recreație : s-au strîns în cerc, astfel ca nimeni să nu întoarcă spatele nimănui. Din fericire, nu e ora cînd se cîntă *Salve Regina*, altfel domnișoara Devrain ar izbucni în plîns în biroul somptuos. „În viața lumească vei afișa «sentimentele cele mai distinse»“... Tocmai un astfel de limbaj mincinos i se servea în clipa asta cu amabilitate ; nici nu-și dă osteneala să asculte ca să înțeleagă. Răspunde scurt, corect, cu modestie : exact așa cum pretinde Ordinea.

„Păcat (de ce păcat ?) că fața e atît de dizgrațioasă, gîndește președintele, are un trup ca de statuie...“ Iar Blondal : „Să ciopîrțești un păr ca ăsta — ce masacru ! E o blondă pe cînte, pe onoarea mea...”

Isabelle, la rîndul ei, îi studiază cu interes, dar și neîncredere, pe acești străini — bărbații. Mîinile groase, vînoase, păroase și împodobite cu inele de aur, cuta albă de pe gît, moțul de cocos. Și-și spune deodată — ce i-o fi venit ? — în sinea ei : „Sînt învingătorii, nu dușmanii noștri“. La Marianne se gîndește în clipa asta, ca și la cele două secretare.

Între timp, președintele vorbește, vorbește mereu, numai pentru el singur, așa cum facem fiecare.

„Etajul 5, camera 207... Stați puțin !. Albert, «Curierul inimii» e la 207 ? (Albert confirmă mișcînd chiștocul de țigară.) Atunci, ascensoarele sînt acolo, la dreapta, în fundul holului“.

De la un etaj la altul, ascensorul culege un lucrător tipograf în bluză albastră cu șpalturile încă umede în mîini, o secretară, un paginator cu ochelari cît toate zilele : cabina miroase acum a cerneală, a parfum și a pipă. La al cincilea, o schimbă pe Isabelle cu două dactilografe, pe care nu le întrerupe din confidențele lor : „...Și cine crezi că dă telefon chiar în seara aceea ? Tot el !

Cică uitase de întâlnire. Auzi tu ! Și ce crezi că i-am spus ? : Să nu-ți închipui că..." Închiderea ușii taie neroada confesiune.

205, 206... Prin ușa întredeschisă, Isabelle pătrunse în biroul 207, unde căldura Mariannei, parfumul și aroma Țigărilor ei favorite îi semnalau prezența și-i destinseră fața într-un surîs prietenos. Pe perete, portretul cît toate zilele al redactorului șef părea că o amenință cu degetul pe cea care lipsea ; cineva scrisese dedesubt, foarte gros, cu cerneală albă : „EI, MARIANNE, ȘI HÎRTIA ACEEA ?“ Pe celălalt perete însă, jos de tot, foarte aproape de birou, Isabelle recunoscuse fotografia bărbatului cu părul încărunțit : era trecătorul cu care se încrucișase pe stradă acum opt luni. Și își dădu seama că se gîndise adeseori la el de atunci și că și-l închipuia ca pe Jean-Marc (cavalerul ei de la Bal), dar un Jean-Marc cvadragenar. Studie în voie fotografia. O față ascuțită, care avea în ea ceva de lup și de vulpe totodată. Schimbă locul, dar ochii portretului păreau că o urmăresc și nici ea nu voia sau nu putea să le ocolească privirea.

— Mi-ai violat bîrlogul, sînt dezonorată !

Se întoarse brusc și o văzu în prag pe Marianne, ciufulită, cu ochii mijiți și rîzători, radioasă și obosită ca întotdeauna.

— Ei, acum pricep cum poate să arate o dezordine adevărată, urmă ea. Apoi, schimbînd tonul : Vai, Isa, dar întoarce-te spre mine odată ! Repede ! Nu pot suporta să-ți văd ceafa goală. Ce idee să te măcelărești așa, cînd ai un păr ca al tău...

— Las' că a și început să crească.

— Și ce-i cu tine ? Ia spune !

— S-a făcut !

Marianne trase un chiot ca-n Far-West și, înșfăcînd-o pe Isabelle, începu să dănuiască prin cameră. O mutră bărboasă se ivi la moment, ca Guignol, prin ușa biroului vecin :

— Ce e ? Ce s-a-ntîmplat ?

— Prietena mea cea mai bună și-a găsit un post.

— Se-ntîmplă, ripostă celălalt, dispărînd.

— Cine-i ? întrebă Isabelle.

— Jacques Sannois, „Am citit pentru dumneavoastră“ — știi rubrica, nu-i așa ? Aici toți avem nume de rubrică. Și, făcînd o reverență în fața ei, o gratulă : Doamna „Curierul inimii“ te felicită... din toată inima.

— A fost un noroc : eram șapte candidate.

— Dar eu eram sigură, Isa ! Ah, în ce hal poți să-mi calci pe nervi cu complexele tale de înfrîntă ! Auzi tu : adjunctă a directorului administrativ al Generalei...

— Al Centralei.

— Al Centralei Produselor Chimice, îți dai tu seama ? Dacă se află la Bursă, cresc acțiunile imediat ! Jacques, strigă ea întredeschizînd ușa, ai acțiuni de-ale Generalei Produselor Chimice ?... Ba nu, nu te iau peste picior !... Dacă n-ai, atunci cumpără imediat !... Nu, nu, e secret, nu pot să-ți spun...

Isabelle se așezase în fotoliul cel mai adînc și o urmărea cu privirea, în tăcere.

— La ce te uiți ? întrebă Marianne netezindu-și mașinal părul.

— La explozia ta de bucurie, răspunse Isabelle, cu vocea puțin schimbată. Mă uit la tine cum se uită un bătrîn la un copil, cu uimire și tristețe. Ce frumos e să fii făcut să trăiești !...

— Dar toți sîntem făcuți să trăim !

— A, să nu-ți închipui așa ceva...

— Vai, Isa, te-am necăjit. Marianne îngenunche lîngă ea. Nu știu cum, dar te-am necăjit. Hai, știi doar că sînt o nebună. Așa că nu te mai gîndi la mine !

Isabelle îi cuprinse obrazul drăgălaș între palme, dar cu atîta putere, încît îi strică pentru o clipă armonia.

— Să nu mă gîndesc la tine ? rosti ea cu voce răgușită, eu, care nu te am decît pe tine pe lume ? !

Intimidată, Marianne încercă să glumească :

— Pe mine și Generala, adică Centrala aia...

— Taci !

— Ia ascultă, o admonestă cealaltă sărînd în sus, m-am săturat ! Parcă ai fi o babă, deși sînt cu doi ani mai mare ca tine ! Vorbești ca o bolnavă, deși ai o cheres-tea de invidiat. Faci pe infirma și... și ai văzut cum se holba Jacques Sannois la picioarele tale ! A, nu, sigur că n-ai văzut ! Și apoi, ești de zece ori mai inteligentă decît noi doi laolaltă. Dar deschide ochii odată ! Tot Parisul la picioare, toată viața înaintea noastră — și îndrăznești să pretinzi că nu mai ai nimic pe lume ? Ia termină !

„Ți-aș pune o singură întrebare, Marianne, își zise Isabelle : ai schimba chipul meu cu al tău ? Restul nu-s decît biete vorbe goale... A, își urmă ea gîndul, dar văd că

fac progrese : altădată aş fi întrebato de-a dreptul, ceea ce ar fi fost destul, şi pentru ea, şi pentru mine, ca să ne otrăvească viaţa pentru cîteva zile. Acum m-am deprins să păstrez otravă numai pentru mine. Ce bine mi-a prins mănăstirea !“

— Ascultă, reluă Marianne, pe care tăcerea şi privirea ei fixă o tulburau, am să-ţi ofer o baie bună şi reconfortantă. Şi zicînd aşa, trase un scaun lîngă birou. Vezi muntele ăsta de scrisori ? Trebuie să nască un şoarece de articolaş, dar, ca de obicei, sînt cu două zile în urmă. Dă-mi, te rog, o mîină de ajutor, Isa, vrei ?

— Dar nu mă pricep !

— Ba te pricepi ! E greu să salvezi pe cineva de la înec aruncîndu-te în apă, dar dacă-i întinzi mîina cînd eşti pe mal...

— Marianne, o întrerupse cealaltă cu glas scăzut, de ce te-ai apucat de meseria asta ?

— Dar... din întîmplare, ca mai toată lumea.

— Şi o găseşti într-adevăr „reconfortantă“ ?

— Auzi vorbă ! Dar nu-i straşnic oare ca oricine să-şi poată găsi fericirea orice ar face ?

— Chiar şi iubind pe oricine ?

— Dar fericirea nu ţi-o găseşti : vine de la sine.

— Aşa răspunzi tu cititoarelor tale ?

— De cele mai multe ori.

— Pentru că e mai comod ?

— Pentru că e adevărat, cel puţin pentru femei.

— A, aici e cheia ! „Cel puţin pentru femei“... Va să zică există două adevăruri, două morale : una pentru bărbaţi, alta pentru femei ?

Era de-a dreptul exasperată, ca ori de cîte ori interlocutorul are şi în acelaşi timp nu are dreptate, şi ţi-e imposibil să mai distingi limita dintre bine şi rău. Îşi afundă mîinile în teancul de scrisori, pe care le risipi ca pe un muşuroi de frunze moarte.

— Atunci, dacă toate nefericitele astea vor să nu moară de foame, trebuie sau să cerşească, sau să vină cu provizii de acasă...

— Dacă nu le-ai fi amestecat, remarcă Marianne cu răbdare, ţi-aş fi dat să citeşti scrisorile bărbaţilor. Căci

și de la ei primesc multe. „Inimă“¹ e în definitiv substantiv masculin, nu uita...

— Vai, iartă-mă, o rugă Isabelle și o îmbrățișă. Pielea i se păru prea moale, ca o catifea puțin fanată, și impregnată toată de parfum. „Pielea ei are cu zece ani mai mult decât ea, își spuse dînsa nu fără invidie. De mult ce-a fost sărutată...“ Te rog să mă ierți, nu mai sînt în toate mințile. Cred că n-ar strica să mă adresez și eu „Curierului inimii“ și să-i cer un sfat.

Prietena își puse pe vîrfurile nasului, într-un chip caraghios, ochelarii prea masivi — așa cum și-i aleg de obicei cei ce n-au de fapt nevoie — și adoptă o poză doctorală.

— Ia să-ți vedem scrisoarea, domnișoară.

Isabelle însă nu căzu în cursă. Cei ce se iubesc nu discută serios despre problemele serioase ; abcesul supurează printr-un orificiu minuscul.

Începu așadar să se plimbe prin cameră, cu capul plecat, cu ochii în pămînt, și, cu o voce care voia să pară absolut indiferentă, începu :

„Doamnă, am douăzeci și opt de ani ; sînt bine făcută la trup, dar sînt urîță... Rectific : *foarte* urîță la față. N-am familie : sînt singură — absolut singură, repetă ea cu tremurare în glas. Ce motiv aș avea să trăiesc în epoca noastră, în care nu contează decât frumusețea fizică și atracția sexuală ?...”

— Ei bine, răspundeți ! strigă ea după o clipă de tăcere, pe care propria-i sinceritate o făcea insuportabilă.

Cealaltă își scoase ochelarii și-și ascunse fața în mîini ; apoi zise încet :

— Să iubești !

— Poftim ? !

— „Ce motiv aș avea să trăiesc“, repetă Marianne și mai încet. Îți răspund : să iubești.

— Fără să fiu iubită ?

— Eventual.

— Dar n-ai nici un pic de mîndrie !

„În schimb, am experiență“, îi replică cealaltă în sinea ei, totuși o înfruntă, ridicînd capul :

— Poate că n-am ; dar dacă ai, fii gata s-o plătești foarte scump !

Isabelle, care de la începutul discuției avea senzația că-și vede mereu fața (ceea ce nu ni se întîmplă aproape

¹ În lb. franceză : le coeur, substantiv de genul masculin.

niciodată), o cercetă cu atenție pe a celeilalte și descifră o supunere atât de resimnată, încît o găsi vecină cu înjosirea. Trăsăturile încîntătoare i se păreau acum desfigurate. „Nu cumva e tocmai ceea ce le place lor ? Capitulara noastră e victoria lor. Gata înfrîntă ? Dar mai curînd Marianne și toate femeile celelalte sînt și-si transmit, din generație în generație, lașul lor consemn...” Gîndul îi zbură la maică-sa și această evocare o contrarie atât de mult, încît Marianne i-o putu citi la rîndul ei pe față.

— Cu ce ți-am greșit iar ? Vai, Isa, am impresia că mă urăști.

— Nu mai fi obsedată de ceea ce gîndește altul despre tine. Doar nu ești oglindă ! În definitiv ești, și gata !

— Da, cînd iubesc. Altfel...

— Altfel ?

— Mă apucă disperarea.

— Atunci eu ar fi trebuit să mă duc de mult pe copcă, replică Isabelle cu asprime.

„De asta ai și încercat“, nu se putu abține cealaltă să gîndească ; ceea ce-și spunea în aceeași clipă și Isabelle, din care pricină roși toată.

— Vai, e șapte și încă n-am scris nici un rînd pentru „Curierul“ meu !

— EI, MARIANNE, CE-I CU HÎRTIA ACEEA ? mormăi vizitatoarea, mimînd atitudinea celui din fotografia atîrnată pe perete.

— Teribil șel al personalului ai să fii ! încercă cea vizată să glumească, în timp ce-și spunea însă, cu inima strînsă, în sinea ei : „Nici că se poate ceva mai potrivit pentru ea decît titlul acesta masculin ! O femeie blestemată să poarte o față de bărbat, care-i respinge și pe unii, și pe ceilalți. Oare de asta refuză ea să fie femeie ?“ Pentru Marianne „să fii femeie“ însemna să accepți ; poate nici atât, ci să te resemnezi ; dacă nu chiar și mai puțin : să nu-ți faci probleme. Căci cine-i în stare să schimbe lumea ? Să fii femeie însemna, după credința ei și a altor o mie de milioane de surate ale ei, să rămîna tot copil. „Dar ești o victimă înnăscută“, o apostrofase exasperată odată Isabelle, la capătul unei discuții. O clipă, cealaltă crezuse că-i face un compliment.

— Hai, Isa, la treabă ! Citește, pregătește răspunsurile și pune-ți mintea la contribuție puțin !

„...Am de mai multe luni legături cu un bărbat cu cinci ani mai tânăr decît mine. Sîmbăta trecută m-a prevenit că părinții lui...” — „M-am îndrăgostit de un bărbat căsătorit, pe care soția lui nu l-a înțeles niciodată și-l face foarte nefericit...” — „Băiatul cu care ies zice că dacă nu-i cedez, înseamnă că nu-l iubesc...”

Într-un stil pretențios sau primitiv, zgîrcit sau generos, cu sau fără greșeli de ortografie și, mai cu seamă, între nenumărate semne de exclamare, se înșirau aici toate dilemele, vechi de cînd lumea, și care sfîrșesc într-un fapt divers ori într-o uitare moralizatoare. Simple vijelii sau furtuni devastatoare, între care însă Isabelle nu făcea deosebire, pentru că refuza să-și dăruiască simpatia acestor necunoscute. În scrisorile lor imploratoare ea nu vedea decît ceva ieftin și nerușinat, o pădure de egoism. „Oare am dreptul... ? N-ar trebui oare ca el... ? Ce să cred despre el...” Dar despre tine însăși, fata mea ? Toate nu-s decît niște victime înnăscute, smiorcăite, oarbe și lipsite de pudoare.

— Dacă le-ai publica fotografiile alături de scrisori, ai primi de zece ori mai multe, remarcă ea cu glas tare.

— Totuși preferă să se ascundă sub pseudonime.

— Drăguț din partea lor !

— Ia stai, o opri Marianne, și, cu un gest, dădu la o parte vraful de scrisori din fața prietenei sale. Văd că nu ții deloc la ele ; atunci, cum ai putea să le răspunzi ?

— Adevărat.

Isabelle se ridică. Prin ferestrele largi se zărea Parisul în amurgul zilei de mai, oferindu-se, ca în fiecare an, speranței naive de fericire. Acest furnicar de victime îi făcu silă.

— E adevărat că nu-mi plac, confirmă ea fără să se uite la Marianne, pentru că fiecare se crede unică.

— Dar așa și e, Isabelle, pentru că trăim numai odată.

— Grație detergentului Cutare, lenjeria dumneavoastră va fi cea mai curată din lume !

— Asta-i publicitate ; dar că fiecare femeie tânără are cel mai frumos bebeluș din lume, asta-i adevărat.

— Pînă la un punct.

— Și totuși asta contează.

— Nu, hotărît că nu-mi place, reluă Isabelle după o tăcere mai lungă. Și cred că ești singura la care țin.

— Îți mai aduci aminte de compoziția aceea la franceză, de la liceul din Orléans, cînd ni s-a cerut să comentăm cugetarea lui Amiel : „Cînd iubești pe toți, înseamnă că nu iubești pe nimeni“ ? ¹ („Da, își amintește Isabelle, și am fost prima, cu nota 17½...”) N-am s-o uit niciodată, pentru că m-au clasat penultima din clasă, cu un 3 ! Ce scandalizată era domnișoara Ménardin, că am fost în stare să găsesc absolut falsă această maximă ! „Ce puțin înțelegi dumneata !“ mi-a scris pe margine cu cerneală roșie. În definitiv, cred că nici ea nu iubea pe nimeni, sub pretext că-l iubește pe Dumnezeu...

Cealaltă tresări ; săgeata nimerise în sora Thérèse a Schimbării la Față cu mai multă precizie decît oricare dintre observațiile stareței.

— Cu toate acestea, aveam dreptate ! În realitate, e tocmai pe dos, Isa, tocmai pe dos : ca să iubești pe toată lumea, cel puțin dacă nu ești un sfînt, trebuie să iubești măcar pe cineva... Dar de ce ți-oi fi spunînd eu toate astea ?...

— Pentru că eu nu țin la nimeni.

— Cel puțin deocamdată, draga mea, cel puțin deocamdată, replică Marianne cu gura ca iasca. Speram — vai, dar ai să zici că vorbesc ca o midinetă ! — speram că în timpul acelei călătorii misterioase ai întîlnit și tu pe cineva...

— Deloc, i-o tăie Isabelle, am fost într-o insulă pustie.

Bărbosul întredeschise foarte inoportun ușa biroului, tocmai în clipa în care Marianne voia să-i ceară explicații asupra unui cuvînt pe care Isabelle îl și regreta.

— Marianne, dacă te interesează, află că Maryse Barjou e la etajul întîi.

— Cred și eu că mă interesează ! strigă Marianne sărind în sus. Pe dumneata nu ?

— Dacă ar scrie o cărțuție despre ea, m-ar interesa ; ca persoană, însă, cîtuși de puțin !

— Și ăsta-i o figură, murmură Marianne nițel înciu-dată după ce bărbosul se retrase. Nu-i în stare să iubească o ființă vie decît prin intermediul hîrtiei !

— Totuși am impresia că... fizicul nu-i este indiferent.

— A, da ! Sex, creier, dar nici o legătură între unul și altul. Dacă Maryse Barjou ar avea un bust de nouăzeci de

¹ „On n'aime plus personne quand «on aime».”

centimetri, să vezi cum ar mai fi coborît scările pînă la ea. Hai, vii cu mine ?

— Da cine-i Maryse Barjou ?

— O tipă formidabilă. Descoperirea noastră. Ambii părinți morți într-un accident. Își crește singură frații și surorile — șase la număr. (Ajunseseră în fața ascensorului ; Marianne apăsă pe buton de mai multe ori.) Și ca și cînd nu i-ar fi de ajuns, a mai cules patru puști părăsiți.

„Ce-ar fi să fac și eu la fel ?“ îi trecu Isabellei prin minte. Se simțea ca un animal hăituit și ar fi făcut orice numai să scape, să scape din acest pustiu. „Nu trăiesc decît din obișnuință“, medită ea. Își aduse aminte de pacienții de la spitalul Claude-Bernard. Robotul care-o forța să respire era imensa mașinărie a vieții din jurul ei, toată această societate în care acceptase să fie o rotiță. „Rotițele n-au nevoie să iubească...“

— Ei, drăcie, uite că nu vine ascensorul. Haidem pe jos.

Și Marianne, apucînd-o de mîină, o trase după ea.

— Dar ce-aveți de gînd cu această Maryse Barjou ?

— Pregătim o istorie formidabilă pentru numărul din iulie. Ne-am asigurat un fel de exclusivitate și ne așteptăm să...

— Dac-ați fi descoperit-o voi pe Ioana d'Arc, iar v-ați fi asigurat exclusivitatea...

— Te cred !

— Bun. Va să zică o veți exploata pe nenorocita asta din față și din profil, o veți pune să semneze niște memorii din care ea n-a scris un rînd — și pe urmă ?

— Încă două sau trei lovituri ca astea — frumos orchestrate — și batem *Femmes nouvelles*. (Adică celălalt hebdomadar, concurentul lor.)

— Bun. O să vindeți de două, de trei, de zece ori mai multe exemplare decît *Femmes nouvelles*, ea o să fuzioneze cu voi, și o să rămîneți numai voi stăpîni pe piață — și pe urmă ?

— Dacă președintele Generalei tale — pardon, al Centralei Produselor Chimice — ar înghiți Pêchiney și Rhône-Poulenc...

— Ar crăpa pe loc de bucurie.

— Dar parcă tu, la liceul nostru din Orléans, cînd ai reușit s-o întreci pe Simone Demange, care era mereu prima...

Isabelle se opri pe treaptă.

— Nici nu mai știam cum o cheamă. Iar cît privește satisfacția de a fi fruntea clasei, află că n-a durat mai mult de un trimestru. Asta vă așteaptă și pe voi. Și-atunci mai merită s-o chinuiți pe Maryse Barjou și pe cine mai știe cine pentru atîta lucru ?

— Dar ce merită, Isa ?

— Să iubești, răspunse aceasta fără s-o privească. Aveai dreptate : să iubești. Nimic altceva...

Celeilalte nu-i venea să-și creadă urechilor, dar nu mai apucă s-o privească, fiindcă se deschise o ușă în fața lor și un val de lumină, de parfum și de căldură, însoțit de larma glasurilor, le tîrî într-o sală imensă. Toată redacția se strînsese acolo, pălăvrăgind, bînd, ridicîndu-se în vîrfurile picioarelor ca să vadă mai bine : o sută de perechi de ochi mitraliau o fetișcană oacheșă, prost îmbrăcată, care, în mîna-i, la fel de tremurătoare ca și surîsul ei, ținea o cupă de care nu îndrăznea să-și atingă buzele. Directorul și redactorul șef o copleșeau cu complimente pe biata Scufiță cenușie. Se așternu însă liniștea cînd o altă ușă se deschise în fața patronului cel mare al grupului, ușor de identificat după butonieră, după aerul buimac și după graba servilă cu care gradele mici i se fereau din cale, iar cele mari se îmbulzeau în jurul lui. Isabelle găsi că seamănă cu propriul ei președinte. Ah, acești împărați care conduceau Franța și care nu se temeau de nimeni și nimic, exceptînd infarctul miocardic... Patronul cel mare rosti cîteva cuvinte care, cu prea mici deosebiri, îi serviseră și la întîlnirea cu campioana olimpică de schi, și la aceea cu cosmonautul rus. Avea refrenul lui, cu „lecțiile pe care femeile știu cîteodată să le dea bărbaților“ — un adevărat model de amabilitate. Maryse Barjou, deși nu credea decît în Cel de Sus, se lăsă păcălită de Dumnezeu caricatural din fața ei și nu mai știa cum să-și exprime recunoștința. Eroina se simțea, evident, în mare inferioritate față de lumea sclipitoare în care nimerise. Ce, chiar au s-o fotografieze împreună cu domnii aceștia mari ? Îi puteai citi pe față că nu se simte demnă de atîta cinste. Isabellei îi venea s-o înșface de mîină și s-o tragă cît mai departe de locul ăsta. Ar fi dat orice ca să fie demnă de stima ei.

— Ce-aveți de gînd cu ea ? șopti Mariannei

— O aranjăm puțin — machior, coafor, croitor. Pe urmă o exhibăm. Radio, televiziune, jurnalul cinematografic de actualități. Dineu la *Maxim*, *Opera*. Și-apoi Versailles și un ministru. Iar a doua zi o expediem acasă.

— Cu *Jaguarul* patronului cel mare.

— Probabil. Dar unde te duci ?

— Te aștept afară, răspunse cealaltă cu vocea schimbată. Simt că mă sufoc.

Se sufoca, dar nu de căldură, ci de furie și milă. Ca și de regret, căci în clipa asta îi venea să se arunce cu lacrimile în ochi la picioarele fotoliului roșu.

„Uite cui am spus Da, își reproșa ea. Uite lumea pe care am ales-o, lumea imposturii și a servilității... Unde cele care, ca Maryse Barjou, îi salvează onoarea, sînt exploatate la fel ca maimuțele savante, numai pentru ca unii să vîndă mai multe exemplare decît concurenții lor și patronul să se aleagă cu Legiunea de onoare... Maryse Barjou — iată un nume pe care n-am să-l uit niciodată ! Am să mă duc în satul ei, am s-o ajut pe ascuns. Am să mă duc...” Dar știa prea bine că n-are să se ducă și nici n-o să-i țină minte numele.

— Ai dreptate, o auzi pe Marianne, care se luase după ea, te înăbuși acolo ; hai să ne întoarcem la treaba noastră.

Dar la etajul trei se opri :

— Ia să ne abatem pe la atelierul foto. Cred că sînt gata colecțiile de vară. Ai să te distrezi.

— De vară ?

— Ei, noi trăim în contratimp.

„A trăi în contratimp...” Unul din reproșurile pe care i le făcuse stareței — își aminti cu amărăciune Isabelle.

— Din august începem să ne frămîntăm mintea cu numărul de Crăciun, continuă Marianne rîzînd. În meseria noastră, îmbătrînești repede.

Atelierul, cu fete parcă abia ieșite din Postul Mare, cu proiectoare deșălate și cu fotografii cu ochelari imenși, semăna cu o împărăție a insectelor. Ici o mulțime obscură care fuma, își tîrșîia papucii și rămînea mereu în umbră, dincolo, la lumina orbitoare a reflectoarelor, idolii pictați, înveșmîntați din cap pînă în picioare în aur și mătase și acoperiți cu bijuterii. Dar între două clișee, bărbații negri îi manipulau ca pe niște lucruri neînsuflețite, silindu-i să ia atitudini grotești, impudice sau aparent candide, pur și simplu de nesuportat. Atît de absurde, încît, ori de cîte

ori se stingea lumina, divele își lăsau fețele sulemenite să se destindă, redevenind la fel de vulgare ca și glasul lor. „Din oricine poți face orice, gîndea Isabelle, asta-i emblema Parisului și a veacului nostru“. Se simțea peste măsură de umilită ; explicația, însă, n-o descoperi decît abia cînd ajunseră în fața camerei 207. Se întoarse spre Marianne.

— Noi nu sîntem decît niște instrumente, asta-i.

— Noi ? Adică cine ?

— Noi, femeile. Nenorocitele astea sînt coperta nu numai a revistelor voastre, ci și a întregii societăți, adică a lumii bărbaților.

— E mai curînd măgulitor ce spui tu.

— Crezi ? Ne-or fi punînd ei pe primul plan, or fi toate alegoriile lor feminine, dar la atît se reduce rolul nostru. Ne place, fără să vrem, că Republica este încarnată de o femeie, dar a văzut-o cineva vreodată ? Republica, Democrația — toate acestea-s bărbații, numai bărbații.

— Din fericire ! Fiecare cu meseria lui.

— A noastră nu-i decît aceea de a ne lăsa fotografiate, de a ne da ifose pe coperta revistelor sau la balustrada lojei, în timp ce bărbații discută în spatele nostru despre afacerile și despre banii lor.

— Cînd nu e, cîteodată, replică cealaltă, să creștem șase frați și surori și să...

— Și ce se întîmplă atunci ? Tabără pe tine o echipă de femei ca să te machieze după canonul lor, de prostituate, să te fotografieze în chip de „Miss Pieptoasa“ și să te exploateze, ca să constrîngă alte femei să cumpere revista pe care o editează bărbații și care le aduce bani numai lor.

— Dar știi că ne urăști !

— Dimpotrivă, tocmai pentru că țin la femei nu pot să le mai suport umilința și plăcerea cu care ling mîna care le lovește.

— Noi sîntem turma, bărbații sînt păstorii.

— Ba nu păstori, ci lupi... Ah, instinctul ăsta al femeilor de a se trăda unele pe altele ! Ca și cînd n-ar putea supraviețui decît bălăcîndu-se în poveștile murdare care-ți alimentează „Curierul inimilor“...

Se opri o clipă ; știa că un val de sînge îi împurpurase obrazii ; reluă însă gîfîind :

— Știu ce gîndești, Marianne : dacă aș fi frumoasă, nimic nu mi s-ar părea mai firesc și mai pasionant...

— Vai, Isa...

— Ei bine, prefer să fiu urîță, dar lucidă ! Urîță și singură, numai să nu cad și eu în umilința și abjecția asta... Ah, Marianne...

Se aruncă în fotoliul mare și adînc și își ascunse fața în mîini, dar lacrimile răzbăteau printre degetele strînse. Marianne dădu să se repeadă la ea, dar îl zări pe Jacques Sannois în picioare, în cadrul ușii, cu gura căscată de mirare :

— Ia te uită, murmură dînsul, ce personaj pasionant. Ce-ar fi să scrie un roman despre...

— Ia șterge-o de aici ! îl repezi cealaltă printre dinți. Și-i trînti ușa în nas.

Cu mașinuța ei rotundă și albă ca un ou, Marianne o duce acasă, căci apartamentul în care stă, bine împărțit, îi permite să-și găzduiască prietena fără să se simtă stingherită : două uși plus un pic de discreție sînt de ajuns ca să o izoleze cînd primește pe *cineva*. Și fapt e că Isabelle încă nu l-a întîlnit niciodată.

— Cît e ceasul ?

— Aproape nouă. Dar ce e ? Pari contrariată.

— Francis ar trebui să fie acasă.

— Ei și ? O fi acasă la el.

— Isa...

— Ia mai lasă-mă... Draga mea, de ce ții atît de mult să nu ne întîlnim ? Crezi că m-aș scandaliza ?

— Tu ești atît de intransigentă, îi răspunse Marianne fără a o privi, atît de pură. Așa erai și la Orléans. Și-apoi...

— Și-apoi ?

— Destul. Măcar o dată să nu mă ia gura pe dinainte.

— Și-apoi, o completează Isabelle încet, ți-e teamă să nu mă faci să sufăr pentru că sînt singură, nu-i așa ? (Cealaltă pleacă fruntea a încuviințare.) Marianne, tu nu ești doar prietena mea cea mai bună, tu ești singura mea prietenă. Și-am să profit de faptul că ți-e teamă să nu...

— Bine, dar...

— Uită-te înainte cînd conduci !... Să profit de asta, ca să-ți cer în bloc, masiv și definitiv, pentru trecut, prezent și viitor, iertare pentru toate văicărelile și teoriile mele... Ei, ai grijă cu volanul tău ! o dojenește fără convingere,

pentru că Marianne își pusese mîna pe a ei și-o strîngea de-i trosneau încheieturile.

— Puțin îmi pasă de teoriile tale, îi răspunde ea cu glas tremurător, deși le cred corecte, pentru că tu ești inteligentă și eu nu-s. Nu dreptate aș vrea să ai, ci un pic de fericire.

— Dar poate că ăsta-i singurul mod de a avea dreptate. „Cel puțin pentru femei !“ e gata să adauge cealaltă. Din fericire, Isabelle continuă :

— Aș fi încîntată să-l cunosc pe Francis, draga mea, cu adevărat încîntată.

O spune aproape fără nici un efort. Furtuna de adinea-ori măturase de pe cerul ei orice nor, cel puțin pentru cîteva ceasuri. Simte că ar vrea să fie prietenă cu Francis, cu tot genul uman. Și profită de oprirea la un stop ca să-și îmbrățișeze prietena.

Iată-le ajunse. O ușă se deschide. Uite-l, așadar, pe faimosul Francis, pe care a încercat de atîtea ori să și-l imagineze, dar l-a detestat din prima clipă ! „Sînt literalmente în puterea dragostei : am un iubit, draga mea...” La fel ca firul de nisip în jurul căruia se formează perla, așa s-a priceput expresia aceasta să polarizeze, la timpul ei, toată gelozia nebună a Isabellei. Măria sa Bărbatul ! Ori de cîte ori te gîndești prea mult la cineva fără a-l fi văzut, în clipa în care-l întâlnești, în sfîrșit, nu ești în stare să-l *recunoști*. Instinctiv, se transpune — sau cel puțin așa își închipuie că se transpune — „în pielea” Mariannei, ca să-l cerceteze amănunțit ; dar și ca să înregistreze cu tot dinadinsul orice ar fi în dezavantajul lui : suficiența cam nătîngă a zîmbetului, dimensiunile nu prea generoase ale frunții, căutătura piezișă a privirii. Ce n-ar da să nu-l găsească atrăgător ! Are însă o regularitate a trăsăturilor și o proporție armonioasă a tuturor părților făpturii, de unde trebuie că-i vine acea siguranță de sine atît de liniștitoare pentru ceilalți — „cel puțin pentru femei !“ Da, iată ce-o atrage cel mai mult la acest necunoscut : potriveala aproape perfectă dintre trup și față, adică tocmai ceea ce nu-i va fi dat ei să aibă niciodată.

— Bun, zice Marianne, curios de intimidată, ei bine, cred că prezentările sînt de prisos, ajung două prenume : Francis, Isabelle...

El îi strînge mîna, cam lung, și ea și-o simte umezindu-i-se. Mare, caldă, mîna lui sugerează autoritate și protecție. Simte că o invidiază pe Marianne, care și-a și

schimbat înfățișarea : o liniște vizibilă crește în ea ca apa într-o ecluză. Și apoi, cum l-a văzut pe Francis, parcă s-a făcut și mai frumoasă. Revenire și în același timp abandon. Ajuns pe culme, ciclistului nu-i mai rămîne decît să-și dea drumul la vale fără grijă, cu viteză din ce în ce mai mare. „Asta e, își spune dînsa, Mariannei nu i-a rămas decît să-și dea drumul fără grijă...” ! Toată ziua ei, cu corespondente necunoscute, cu Maryse Barjou, cu biroul înăbușitor și zgomotos și cu „Ei, Marianne, ce-i cu hîrtia aceea ?”, și-o lăsase la cuier, odată cu mantoul străveziu, iar de rest se îngrijește Francis. În timp ce Isabelle, prizoniera singurătății și a dizgrației, gustă din plin amara mîndrie de a conta pe ea, numai pe ea.

— E șefa personalului de la... ăă... Generala Produselor Chimice. (Isabelle n-are curajul s-o corecteze.) Da, chiar de astăzi !

Francis scoate un fluierat ușor, mai mult ironic decît admirativ ; probabil că nu-i plac femeile care îmbrățișează o profesie masculină. Și privirea i se schimbă : o clipă, doar o clipă, se uită la ea ca un concurent, ca un bărbat la alt bărbat ; apoi își recapătă superioritatea aceea calmă pe care Isabelle n-o poate suferi, dar pe care o și solicită în același timp. Adineaori, în penumbră, nu-l văzuse cercetîndu-i cu răceală chipul ; acum însă nu poate să nu observe cum îi examinează corpul, la fel ca Jacques Sannois cu cîteva ceasuri mai înainte. Numai că de data asta e pur și simplu bucuroasă, chiar dacă-și spune (și chiar și-o spune) că e o privire furată în definitiv Mariannei.

— Copii, propune Francis, un eveniment ca ăsta trebuie sărbătorit : haidem la un cabaret să cinăm tustrei !

Glasul sigur, *de bronz*, completează acordul. Isabelle nu-și mai poate imagina personajul cu altă voce, nici că altcineva ar putea avea una la fel. Și cum întîrzie cu răspunsul, el devine nerăbdător și insistent :

— De acord, Isabelle ? Spune-mi, te rog, și tu : de acord, Francis !

— De acord... Francis.

— Numai un pic, să ne facem frumoase, sare Marianne, gafînd cu cruzime.

Se așezaseră la o masă chiar lîngă podium, în atmosfera aceea fără griji care se înscăunează ori unde-i puțin prea multă lume, mîncare și băutură și care e cel mai

bun remediu contra fricii de moarte. De două ceasuri Isabelle nu se mai gîndea la fața ei — semn că se simțea bine. Oare tot ea fusese aceea care după-amiază îi veștejea fără milă pe bărbați, acești „călăi din născare“ ?

Lumina se stinse. Reflectoarele se fugăriră o clipă înainte de a o prinde în raza lor orbitoare pe Rita de Rio la ieșirea din culise. Era, cum s-ar spune, regina, sau împărăteasa, ba nu : „zeița strip-tease“-ului. Înainta înveșmîntată în blănuri pînă la bărbie, dar cu aerul că se știe deja nudă, și, în privire, singura vizibilă, se concentrau indecența și provocarea întregului ei corp. În întunecimea sălii se produse o fisură, pe care Isabelle o intui cu promptitudine : în fiecare bărbat se deștepta un altul, pe care nu-l mai putea ține în frîu, în timp ce clanul femeilor se împărțea și el în două, după cum făptura aceea de lumină părea unora ambasadoare iar altora dușmancă. Fiecare își spunea : „Nu-i decît un joc, un simplu joc, doar sîntem la cabaret“, cam la fel cum își spune copilul : „Asta nu-i decît un chibrit“. În realitate, se și așteptau, fascinați și îngroziți, la tot ce putea fi mai rău sau mai miraculos. Bărbați și femei, la aceeași masă, încremeniseră în așteptare, iar țigara sau pudriera nu tremurau în mîini. Așa cum unele palate rămîn cu fațadele intacte, în timp ce interiorul e pur și simplu întors pe dos, la fel se petrecea și aici, cu singura deosebire că nu numai în sală, ci și în fiecare dintre spectatorii cufundați în beznă.

După ce-și plimbă ochii, mergînd în pas de dans, peste turma invizibilă ale cărei priviri le simțea învăluind-o (curînd acestea aveau să-i fie singurul veșmînt), Rita de Rio rămase nemișcată un lung moment. Pentru că așa era jocul, iar în jocul acesta totul era calculat. Și, așa cum le e de ajuns strugurilor o singură dimineată cu soare ca să devină tocmai buni de mîncat, o așteptare încordată puse stăpînire pe sala întunecată. Zeița binevoi atunci să lase să-i cadă capa de blană, cedînd prima linie de apărare dintr-o dată, cu o grabă înșelătoare, pe care avea apoi mereu s-o dezmință. Primul acoperămînt înlăturat, goliciunile trupului se și anunțau pe jumătate, căci așa cerea jocul : să-ți dea impresia că se grăbește pentru ca, în realitate, să-ți ofere deliciile zăbavei după fiecare gest. Vechiul vis masculin al femeii goale sub mantoul de blană, al ducesei care se prostituează, devenea astfel aproape realitate. Dealtfel fiecare gest,

fiecare intenție a Ritei de Rio vorbea instinctelor celor mai brutale și-n același timp celor mai subtile nuanțe ale depravării. Nici o echipă întreagă de psihanaliști nu s-ar fi dovedit capabilă de ceea ce era în stare să producă în chip spontan această fată incultă și stupidă. Nu se lăsa niciodată surprinsă fără apărare, fără ca un semn al mâinii sau o privire strecurată peste umărul gol să nu-ți dea a înțelege că totul era cu știrea și cu consimțământul ei. Totul era, pentru ea, să-și facă dorit fiecare centimetru pătrat al pielii și provocator fiecare gest, oricât de neînsemnat, amintindu-l pe cel ce va urma în așa fel, încât sfârșitul (cu atîta ardoare urmărit și totuși din clipă în clipă amînat) să se cuprindă în tot ce îl precede.

Ori de cîte ori își scotea cîte un veșmînt, propria-i mînă care-l desfăcea trebuia să pară în același timp și dușman, și complice. Voia și nu voia, rezista și se abandona, victorioasă și învinsă totodată. Mîna aceea era mesagera tuturor spectatorilor din sală, iar prefăcătoria de mironosiță le prindea în jocul ei pe spectatoare. De n-ar fi fost decît ațîțătoare, Rita de Rio ar fi fost bună într-un spectacol doar pentru soldați ; pe cînd această trecere neîncetată de la consimțământ la rezistență adăuga viciului inocența compromisă, după străvechea rețetă a erotismului.

— Artă de mare clasă, șopti Francis, care ținea astfel să se ridice cu orice preț deasupra animalității.

— Da, concedă Marianne, fără convingere, lucrează destul de bine. Tu ce zici, Isa ?

— Niciodată n-am văzut ceva mai umilitor.

Cei doi îi aruncară o privire surprinsă, băgînd de seamă că pălise și parcă tremura.

Rita de Rio se apropie de masa lor. Pentru că așa cerea jocul : să pară la îndemîna oricărei mîini, la discreția unui gest necugetat, și totuși să rămînă destul de departe pentru a sili pe orice imprudent să se domine (în timp ce biete fete de cabaret literalmente se freacă de mese). Accesibilă dar de neatins — spațiul acesta dintre carnea goală și spectatorii săi era măsura exactă a conveniențelor, sau a convențiilor mai curînd. Destul de aproape și ca să-i poți distinge pigmentul pielii, pe alocuri foarte fin, pe alocuri însă aproape aspru, evocîndu-ți și mai bine animalul. Ceea ce ea nici nu mai

încerca să ascundă, știind că numai femeile au să i-o reproșeze și că prilejul nu putea decît să le liniștească, în timp ce bărbații se vor bucura în taină că zeița era tot un animal și că nu se mai preface.

Corpul ei nu forma un tot — așa cum reclamă arta dansului — ci ai fi zis că fiecare parte lucrează pe cont propriu, vrîndu-se dorită prin ea însăși. Isabelle își dădu seama că era incomparabil mai bine făcută decît dansatoarea pe care seară de seară, ca și în clipa asta chiar, atîția bărbați o doreau și atîtea femei o pizmuiau. Constatarea îi dădu curaj, dar o și exasperă. Căci nu se putea împiedica să se identifice mai departe, de la bust pornind, cu necunoscuta aceea de o suverană indecență : cum, trupul ăsta aproape despuiat, care imită acum gestică dragostei, care se oferă fără apărare nevăzutului Bărbat, ar putea fi chiar ea ? Ea însăși, în orice noapte, în fiecare noapte ? „O amantă bună numai pentru sala obscură...”

Atunci însă își aminti din nou de fața ei, cu o precizie nemiloasă. Ea, care nu zăbovea niciodată în fața oglinzii, care se farda mașinal și închidea ochii atunci cînd se pieptăna, lăsîndu-și mîinile să lucreze singure, ca un orb, nu neglija în clipa asta nici cel mai mic detaliu al acestui chip. „Proașto, care bărbat de aici se uită la fața acestei fete ? se admonestă ea. S-ar schimba ceva dacă ar fi urîță ?” Nu reuși totuși să se amăgească. Fața vulgară în slujba unui trup de prostituată și care era însăși masca indecenței (iar de cîteva clipe chiar a obscenității) îi deveni insuportabilă. Întorcînd ochii, observă că Francis își pusese mîna pe a Mariannei cu acea cupiditate cu care două trupuri se caută unul pe altul ; îi văzu de asemenea schimbînd privirea și zîmbetul celor care-și aparțin. „Iată, va să zică, la ce-i bun *strip-tease*-ul și de ce-l îngăduie femeile...”. Isabelle se simți nespus de singură ; lumea fericită și simplă a trupurilor satisfăcute sau sigure că vor fi o alunga, ca pe o străină. Se ridică.

— Iertați-mă, însă găsesc că e pur și simplu josnic.

— Dar e aproape gata, replică Francis cu naivitate.

„Vorbește ca un dentist care vrea să-și potolească pacientul”, îl stigmatiză ea. Îl vedea acum cu alți ochi : avea o privire piezișă de copil prins cu o poznă. Marianne își trăsese mîna dintr-a lui și dădu și ea să se ridice.

— Rămîi, îi spuse însă Isabelle autoritară și porni cu pași repezi.

Ajunsă la draperia care masca ieșirea, nu se putu împiedica să nu mai întoarcă odată capul spre scenă. Fata încremenise și numai privirile ei făceau înconjurul tenebrelor. Privirea aceea i se păru deodată atît de scilpitoare, încît se întrebă : „Parcă ar vrea să vorbească... Dar ce-ar putea spune ?“

Cu un strigăt răgușit, fata își lepădă brusc ultimul veșmînt. Și tot atunci se stinse ultima lumină.

V

O INSULA PUSTIE

CÎND IESE DIMINEAȚA DIN CASĂ, Isabelle se uită la cer, ca toți provincialii stabiliți la Paris. Ghicește cum va fi ziua ; presimte ce are să-i aducă săptămîna. Calendarul și termometrul încă nu-i spun nimic ; a rămas legată tot de păsărele și copaci, de Orléans, de copilăria ei pe care crede că o urăște. Din mulțimea în care se amestecă, nimeni nu va ridica ochii măcar o dată în timpul zilei : pentru parizieni, cerul nu-i decît un acoperiș, iar cînd plouă, ei nu-l învrednicesc decît cu privirea supărată a locatarului căruia i s-a spart plafonul.

E septembrie, e luni dimineața și plouă ; dar pe cînd trecătorii și-au și compus o înfățișare autumnală, Isabelle știe că ploaia nu-i decît un capriciu al cerului.

Afluent al marelui fluviu subteran care vuiește pe sub oraș de la revărsatul zorilor și cîteodată zgîlție casa Mariannei, Isabelle coboară scările metroului împreună cu o mulțime de necunoscuți. Iat-o în mijlocul miilor de fețe. E oare una din diminețile în care-i plac ? Le deplînge ? Sau se teme de ele ?

Luni. Fiecare arborează fără să vrea aerul de școlar cuminte care-și reia cursurile în octombrie. Sîmbăta seara și duminica și-au lăsat pe fețe aluviunile, amestec de plăcere și regret. „Toți par dezamăgiți“, gîndește Isabelle. Căci pătrunzînd în aerul încropit și stătut al metroului, își începe și ea interminabilul monolog al fiecărui călător solitar, de care nu scapi decît citind hîrtie tipărită. „Dezamăgiți fiindcă e luni ; și totuși, dacă nu s-ar

întoarce la atelier sau la birou, ce gol, ce haos ar fi ! Chiar și eu..." Dintr-o dată, ca un decor de teatru care se alcătuieste într-o clipă din elemente răsărite de pretutindeni, toate problemele biroului îi revin în minte și monologul se bifurcă. „Telefon la sindicat... Listele pentru Comitetul de întreprindere... Și Monique R. care plîngea vineri..."

Atîtea griji ! Dar ele au darul de a o calma ; la fel ca pernița pe care-o strecoari sub umerii unei bolnave, fiecare din aceste griji îi dă încredere, o face să simtă că este „Domnișoara șefă a personalului“. *Domnișoara...* O femeie-bărbat, după cum îi sînt și trupul și fața ; dar de mai multe luni a încetat să-și mai savureze amărăciunea, mulțumită că a pus în sfîrșit piciorul pe un teren ferm. „Serviciu“, îi spunea ea la început ; acum îi spune „Casa“, și dacă mai locuiește la Marianne, realitatea e că adevăratul ei cămin a devenit biroul, această Centrală a Produselor Chimice pe care oamenii bursei și bancherii din toată lumea o numesc pur și simplu C.P.C. Spre ea se îndreaptă tot acum, în clipa asta, din toate cartierele și suburbiile orașului, armata ei de funcționari. „«Taraba», îi spun ei, dar ce s-ar face fără ea ?“

Metroul scoate un țipăt animalic cînd dă de luminile stației. Cei ce urcă aruncă mai întîi o privire grăbită asupra fețelor necunoscute, înainte de a se cufunda din nou în singurătatea lor. Fiecare din ei este un univers, vagonul o galaxie. Amețitor ! „În metrou, meditează mai departe Isabelle, sau crezi în pronie, sau te paște dispararea..." Sînt dimineți cînd i se pare că mila divină și-a pus pecetea pe aceste fețe, în altele — Moartea. O călătorie nesfîrșită în adîncul mormîntului, fețe livide, tunelul subteran — nu formează oare acestea imaginea Infernului ?

C.P.C. Iată așadar ușa pe care ezita să intre acum cîteva luni, în mîină cu scrisoarea de convocare. Acum, fata de serviciu, care nu-și întrerupsese atunci pălăvrăgeala cu băiatul de la ascensor decît pentru a-i arunca un „așteptați acolo“, se ridică și o salută pe domnișoara șefă a personalului.

— Unde-i Annie ? (E a doua fată de serviciu.)

— Încă nu a venit, domnișoară.

Era gata să-i spună că Annie e la toaletă, dar nimeni nu încearcă s-o înșele pe domnișoara Devrain, care ar băga de seamă imediat. Pe Blondal, pe un director sau pe oricare alt bărbat poți să-i duci — e chiar ceva distractiv — dar nu și pe „Devrain“.

— Sigur că n-o să întârzie, domnișoară.

— De unde știi dumneata, Simone ? Dar nu de asta-i vorba. Ați... ați ieșit împreună ieri ?

— Dar...

— Mi-a spus Annie. Ascultă-mă, Simone : dumneata ești pe cât de drăguță, pe atît de... liberă.

— Vă asigur, domnișoară, că...

— Dar nu-ți fac nici un reproș. Și apoi, cu ce drept ți-aș face ? Vezi însă că Annie e foarte tânără, foarte curată, mă înțelegi ? Nu mai are părinți ; tatăl ei era un vechi funcționar al Casei ; n-aș vrea să i se întâmple vreo... neplăcere. Așa că contez pe dumneata, Simone.

Cealaltă nu știe dacă trebuie să se arate flatată sau jignită. Pentru că e foarte redusă : totdeauna a avut mai multă grijă de păr decît de creier. Deocamdată, se întreabă cui să-i repete toată discuția. „Auzi, tu ! Adineaori mi-a spus Devrain... Și-atunci i-am spus... Și ea zice...”

— E de prisos să-ți mai spun că discuția noastră nu interesează pe nimeni altcineva.

— Vai, domnișoară, sigur că nu...

O urmărește cu privirea pînă la ușa ascensorului. „E bine făcută tipa ! De n-ar fi bărbia asta... — își va spune, probabil, Simone. Mă întreb dacă Blondal nu s-o fi culcînd și cu ea. Că ăsta, cînd mă gîndesc... (Amintire personală. Suspin.) Pramatie ! Mă întreb dacă Devrain e fată mare.”

O să-și petreacă toată dimineața în același fel, întrebîndu-se ba una, ba alta, și întrebîndu-și și colegele.

În ascensor, cu ușile închise :

— Ei, François, cum ți-a mers duminică ?

— Bine, domnișoară, foarte bine.

— Tot cu vechii dumitale amici ?

— Tot.

— De mîncat n-ai mîncat prea mult ?... Dar de băut ?..

— Păi, de...

— Fii atent, François. Vineri, *asta* se cam cunoștea.

— Vineri ?...

— Așa că nici un pahar după-amiază ! Altfel, vom avea neplăceri...

Acest „vom“ avu darul să-l emoționeze pe bătrînul bețivan.

— Asta-i numai de cînd a răposat nevastă-mea, domnișoară. Dacă ați ști...

— Știu, știu. (Doar i-o spusese de zeci de ori.)

— Că ea îmi zicea mereu : „François, dacă o fi să mor, făgăduiește-mi...”

— Tocmai ! Și mie trebuie să-mi făgăduiești...

— Gîndiți-vă și dumneavoastră, domnișoară, că, oricum, tot e mai cuviincios decît să alergi după fuste, ca... alții !

— Uite că am ajuns. Mulțumesc. Gîndește-te la ce ți-am spus. Îți doresc o săptămînă bună, François !

„Săptămînă bună, rumegă bătrînul care face o meserie potrivită pentru un băietan, săptămînă bună. Vorbă să fie !...” Cum să fie bună dacă nu mai poți să ieși și tu cu un plic în mînă și cu un aer plin de importanță și s-o faci la stînga, pe urmă la dreapta, taman pînă la Frédo...

— Un păhăruț de Beaujolais, patroane, da' iute, că mă grăbesc !

— Salut, François ! Da' mai schimbă și tu plicul ăla, băiete !...

Cine nu cunoaște la Frédo plicul cu pricina ; e adevărat că s-a cam jerpelit.

„Așa-mi trebuie dacă mă bag !” bodogănește François, care dă paharul dușcă, „se redresează” și pleacă ceva mai puțin demn ; drept care, bîrlogul lui de la mahala, unde se va întoarce diseară cu un pas tare șovăitor, are să i se pară mai puțin singuratic.

Într-o după-amiază, cînd François „se adăpase” — cum zicea Frédo — mai mult ca de obicei, Isabelle, îndurătoare, îl expediase acasă cu taxiul. „Sau îl dau afară, sau ascund toată povestea.” Procedase așa din pricina unei mărturisiri pe care i-o scăpase, cu răsufierea lui înfierbîntată, în față : „Omul singur, e vai de capul lui, biata de tine !” Și e adevărat că personalul pe care-l conduce „biata de ea” numără destule văduve, cam prea hrănite, totdeauna gata să verse lacrimi cînd vine vorba de răposatul, dar în fond mai liniștite ca oricînd, și cîțiva văduvi de-a dreptul jalnici, mari amatori de fuste, de clondire sau plini de jeg din cap pînă-n picioare. Isabelle se bucură involuntar de această tristă superioritate ; toate victoriile femeilor sînt o revanșă pentru ea. Ce-i place ei la bătrînul François — deși nu-și dă seama — e

că moartea nevestei a fost de-ajuns ca să-l dărîme ; ce-i displace la Blondal, ca și la atîția alții de aici, e că-și bat jîc și de neveste, și de cuceriri : le umilesc pe toate — și pe ea însăși odată cu ele.

Aerul curat (căci fumează, chiar de dimineată, trabucuri subțiri) și liniștea (căci de obicei vociferează) îi arată că șeful ei, directorul administrativ, încă n-a venit. Nimic, așadar, care să-i întunece bucuria de a-și regăsi biroul înflorit, unde o așteaptă dosarele pe masă și creioanele ascuțite în sertar și unde chiar și fotoliul a rămas întors spre ușă ; de a-și regăsi biroul în Pădurea Adormită, cu pereții împodobiți de grafice și organigrame, la care a trudit atîta și care i-au atras considerația șefului și a președintelui.

— Cine a întocmit situațiile acestea, Blondal ?

— Domnișoara Devrain, șefule, noua mea asistentă.

— Niciodată n-am avut niște situații atît de clare... („N-ar fi trebuit să i le arăt“, regretă celălalt.) Bună achiziție, adăugă președintele, am avut noi fler. („Ba eu am avut fler.“) Natural, îi dai în sarcină tot ce privește personalul, nu-i așa ?

— Treptat, președinte.

— Totuși curînd, sper, nu-i așa ? Cît mai curînd.

„Am insistat pe lîngă președinte să preiei dumneata singură toate sarcinile privind personalul. Curînd, cît mai curînd“, îi transmise, în felul său, Blondal, care chiar începea să creadă ce spune. Așa că se văzuse nevoită să-i mulțumească.

De cîte ori intră în biroul șefului ei, o privire de care Blondal nici nu mai e conștient o măsoară și o învăluie ; e ca turistul în fața Venerei din Milo, cu singura deosebire că între timp vorbește de salarii și cheltuieli. Probabil că la toate se uită așa, își spune Isabelle, și, oricît de dezgustător ar fi personajul, gîndul acesta o decepționează. Blondal nu și-a permis față de ea nici un gest sau cuvînt echivoc. Săptămîna trecută a făcut numai următoarea remarcă : „Văd că lași să-ți crească părul, domnișoară Devrain. Și-ți dau dreptate...“ Ea a simțit că nu trebuia să-i lase nici o clipă frîiele libere, nici măcar la o remarcă atît de inocentă, pentru că necuviincioșii pătează tot ce ating. Și atunci l-a privit ca și cînd ar fi spus o necuviință, a încruntat sprîncenele, apoi, ridicîndu-le surprinsă, a ieșit fără să răspundă. „Dacă toate ar face la fel... Bărbatul căruia nu-i răspunzi la complimente își

pierde cumpătul, rămîne dezarmat. Dar pentru celelalte, complimentele sînt ca aerul pe care îl respiră !“

Aruncă o ultimă privire pe fereastră înainte de a se așeza la birou. Pe stradă, întîrziatele zoresc spre destinația lor ; unele aleargă, școlărițe pînă la ultima lor suflare, ca să nu piardă probabil condica. Sigure de impunitatea lor, „cadrele“ își pot permite să-și păstreze demnitatea, să se salute de pe un trotuar pe celălalt, să se complimenteze reciproc în prag. Așa cum le vede de aici, de sus, cît niște gînganii, Isabelle poate da fiecăreia cîte un nume. Nu-i mult de cînd colecția aceasta de fețe noi o împiedica să doarmă ; îi defilau prin minte, așa cum se întîmpla anul trecut cu elevii ei, apoi cu surorile de la mănăstire.

„La mănăstire“ Isabelle poate să se gîndească acum fără nici o teamă, fără să se mai întrebe iar și iar dacă nu cumva și-a ratat viața în ziua cînd a părăsit-o. Negru, alb, roșu... O vede iar pe cuvioasa maică stareță și-i aude vocea fără vîrstă. „Un Da vieții lumești...“ Ei bine, în dimineața asta mintea, mîinile nerăbdătoare, întreaga ei ființă spun da acestui birou, acestor dosare pe care le recunoaște de la distanță, acestui telefon care va prinde îndată să sune fără încetare. Da acestui zumzet de care a și început să se umple stupul, Casei, președintelui, ba chiar și lui Blondal, — da, da, da ! Dar oare aceasta este „viața lumească“ ? O fi existînd ea oare numai între orele nouă și optsprezece ? Iată întrebarea pe care și-o va pune diseară, cînd soneria stridentă va slobozi din zăgazul lor pălăvrăgeala și îmbulzeala zglobie din fața oglinzilor de la toalete, cînd turma funcționarilor va năpădi scările strigîndu-și la nesfîrșit „pe mîine !“ și va galopa spre metrou și spre trenurile de periferie. Soneria îi amintește în fiecare seară tîlazul sonor al clopotelor, care încă umplea cerul. Acolo, nimic nu se schimba ! Pe cînd aici, în vreme ce Casa se golește și ferestrele se sting aproape toate, neliniștea pune stăpînire pe Isabelle.

Deocamdată însă — mai precis : la orele nouă și cinci minute — își poate vedea în geam fața surîzătoare. Rămas în urma tuturor, domnul Tannoire de la serviciul de facturare, pe care poliomielița îl lăsase de mic copil schilod, traversează strada bălăbănindu-se cînd pe un baston, cînd pe celălalt, ca o insectă care-și tîrăște trupul strivit înapoi la mușuroi. Trebuie să fi plecat de acasă de mai bine de un ceas. Toți taxatorii autobuzelor îl cunosc și-i

admiră „curajul“, pentru că-l văd surîzător ; zîmbește el, ce-i drept, dar cu dinții strînși și cu sclipiri de panică în priviri. Dacă ar greși o treaptă, numai el știe în ce hal și-ar frînge mădularele. Taxatorii s-au învățat cum să-l apuce de subsuori ca să-l salte pe platformă, solitudine pentru care el le mulțumește cu răsufierea tăiată. Mai mulți călători se grăbesc să-i ofere locul ; el își cere iertare din priviri și-și instalează membrele rînd pe rînd, așa cum îți aranjezi lucrurile în valiză. Ceilalți dau să-l ajute ; toți îi întind mîna, inutil însă, căci numai el știe cum să-și manevreze biata epavă. Oricum, autobuzul a devenit deodată fratern ; domnul Tannoire surîde mereu, dar odată așezat, zîmbetul i se schimbă.

Un alt întîrziat, Paul Blanchouin de la departamentul comercial, își scoate pălăria și aproape că se înclină în fața infirmului. Probabil că-l întreabă „ce mai faci ?“ și găsește firesc ca celălalt să-i răspundă „foarte bine“. Văzuți de sus, par a fi un rege ros de podagră și curtezanul său...

Sună telefonul. De azi pînă vineri seara, are timp berechet să răgușească. Țîrîitul perseverent, nerăbdător îi sună-n urechi ca vocea unui vechi prieten. Ridică receptorul :

— Aici Devrain... O clipă vă rog, să iau dosarul...

„Aici Isabelle Devrain“ e mai greu de pronunțat, iar „aici domnișoara Devrain“ i s-ar părea pretențios ; se recomandă, deci, ca un bărbat și toată Casa îi zice așa.

Odată cu primul apel, odată cu primul dosar începe ziua și întreaga săptămînă. Să iei problemele și să le examinezi fiecare în parte, rînd pe rînd, în fondul lor, cu discernămînt, să-ți aduni apoi însemnările ca să vezi dacă mai concordă după luni și luni de zile, să răspunzi punct cu punct, să rezumi un dosar în cîteva paragrafe, să alegi numai ce e urgent și important — toată această pașnică voluptate a oamenilor de birou pe care o vor ignora întotdeauna negustorul sau militarul, omul de acțiune sau maestrul expresiei alese, este pentru Isabelle ca o carte deschisă, ale cărei taine ea le pătrunde așa cum tăietorul pătrunde în inima copacului. Înconjurată de obiecte familiare — telefonul negru încolăcit ca un cățeluș ascultător, pendula cu inima palpitîndă — ea face fără să știe exact aceleași gesturi ca să întoarcă pagina, să aștearnă o adnotare, să caute într-un coș

sau să arunce în altul ca și — cu trei etaje mai sus — imperatorul, președintele ei.

Cineva bate la ușă : „Hîrtille, domnișoară...” Va să zică e zece. În fiecare dimineată, cînd secretara ei îi aduce foile de pontaj, înseamnă că la toate clopotnițele pierdute în tumultul Parisului clopotele bat zadarnic ora zece. Și această punctualitate face parte din fericirea Isabellei.

— Mulțumesc, Geneviève.

Ochii ei caută îndată pe listă numele cu pricina...

— A doua fată de serviciu lipsește ?

— Nu, dar a întîrziat.

— Roag-o să vină la mine.

Cîteva clipe mai tîrziu, alte bătăi în ușă : două bătăi atît de hotărîte, încît domnișoara șefă a personalului se așteaptă să vadă apărînd un bărbat nemulțumit. „Intră !”. Și totuși nu e alta decît Annie, dar...

— Ce s-a întîmplat ?

— De ce m-ați chemat, domnișoară ? Pentru că am întîrziat cinci minute ?

— De fapt vreo zece și ceva. Dar nu de asta e vorba. Isabelle se ridică și se apropie de ea. Ce-i pe fața ta, Annie... ce s-a întîmplat ?

Cealaltă își întoarce fața și, pentru că n-o mai vede pe domnișoara Devrain, reușește să-i răspundă arogant :

— Asta nu-i ceva care să intereseze Casa asta, domnișoară.

— În primul rînd, eu nu sînt Casa, după cum știi și tu prea bine, pe urmă casa „asta”, cum zici tu, e un pic și a ta...

— În orice caz nu sîmbăta și duminica, atunci cînd tot omul are libertatea lui !

Ultima apărare a celor fără apărare. Isabelle scrutează obrazul acela de fetiță, pe care evenimentul și-a lăsat urma ; cearcănele vinete ale ochilor o confirmă însă mai puțin decît expresia lor deopotrivă sfidătoare și rebelă.

— Tot omul are libertatea lui, repetă prosteste Isabelle, pentru că se simte atinsă, tulburată. Și pentru că un șef trebuie să aibă totdeauna ultimul cuvînt. Are, nici vorbă, dar cel puțin să vină la timp. (A, nu ! N-o poate lăsa să plece după această observație meschină...) Ascultă, Annie, nu uita că dacă ai vreo neplăcere, sînt gata să te ajut.

— Ce neplăcere să mai am ? rostește fata cu voce schimbată. Neplăceri am avut întotdeauna, nimic n-o să se schimbe.

— Ba știi prea bine că da. Știi prea bine că neplăcerile și disperarea nu-s același lucru, că nu-i totuna să te simți singură sau... părăsită. Nu șefa personalului ți-o spune în clipa asta.

— Dar cine ? N-ați zis să vin și am venit ?...

— Annie !

Tentativa de apropiere sună însă fals ; de cînd un bărbat i-a spus așa o noapte întreagă, nici un alt glas nu mai poate avea putere asupra ei. Isabelle o simte — și Annie la fel ; din care pricină și explodează în sfîrșit, pentru a se justifica însă doar în propriii ei ochi.

— Dumneavoastră nu puteți înțelege ! Dumneavoastră sînteți șefă, aveți o meserie de om deștept, aveți relații. Dar eu, eu ce am de la viață ? De trei ani de cînd sînt aici, ce fac eu cînd plec seara acasă ? Cumpăr ceva de mîncare, gătesc mîncare și mîncînc. Pînă și animalele au parte de un pic de plăcere ! Puteam s-o mai țin așa, spuneți-mi ?

— Înțeleg, te-nțeleg prea bine. („Nici nu-și poate închipui ce bine o înțeleg !“). Nu-i vorba să nu vezi pe nimeni, ci numai să alegi. — să iubești, cum s-ar spune, adaugă Isabelle încet.

— Adică să mă aleagă și pe mine cineva ! Doar nu de noi depinde. Că nu-s nici miliardară, nici prințesă, nici vedetă.

— În tot cazul ești drăguță, replică Isabelle cu gîtul uscat. Și pentru prima dată Annie își dă și ea seama că șefa ei este femeie și că femeia aceasta este urîță.

Se așterne o lungă tăcere.

— Pot să plec ?

— Sigur.

„Uite cum i s-a moleșit trupul, își spune Isabelle, mai mult pentru a se convinge pe sine însăși. Ce aer opac, de abandon, de slăbiciune... Da, da, de slăbiciune !“

Apoi, repede, înainte ca Annie să iasă :

— Și nu uita ce ți-am spus : dacă ai vreodată...

— Dar nu mai sînt copil ! strigă aproape Annie cea mică, ne mai încăpîndu-și în piele de mîndrie că se lăsase, în sfîrșit, vătămată de un bărbat, fără să cunoască în schimb nici dragostea, nici plăcerea, nici speranța.

Isabelle Devrain închide ușa brutal. Nu simte în clipa asta nici un pic de compasiune pentru Annie, ci numai

un fel de gelozie, o invidie atît de jalnică, încît îi vin lacrimile în ochi. „Nu, corpul ei nu s-a schimbat. Ba poate că da ! Dar e mai grațios... mai demn de dorit... Și asta într-o singură noapte ! Trup de femeie adevărată... Va să zică de asta mi-era oroare, sau poate pur și simplu teamă... Ce-o fi fost în viața ei înainte ? Dar într-a mea ce e ? Un șir de dosare, o închisoare de hîrtii la care țin și nu țin decît la ele. Annie a început să trăiască : să spere și să dispere. Să sufere ? Poate. «Suferă»... ce cuvînt femeiesc. Totul e să știi dacă preferi anestezia generală... «Sîmbăta și duminica» — pe ce ton mi-a spus-o ! De ieri, asta are un sens pentru ea. Și pentru mine nu ? Ba da. Dar care ? Gol, pustiu, părăsire. Ziua mea preferată e luna : eu sînt aceea care trăiește în contratimp... Am tratat-o ca pe o vinovată — așa cum ar fi făcut și mama. Și la urma urmelor de ce ? Pentru că nu mai e fecioară ? La mănăstire, asta avea un sens, dar aici ?...”

Această Annie, de care avusese grijă din prima zi, îi devenise într-o clipă dacă nu chiar dușman, în tot cazul străină. Intrase în cinul sulemenitelor cu tocuri pocănitoare. Al sălbaticelor înzorzionate cu podoabe ieftine care, sîmbăta, dau ăsalt raioanelor de modă ale marilor magazine. Cinul celor ce se oferă, celor dinainte vîndute, al roabelor facile ! Femei acefale care tabără pe o indiscreție — cu condiția să fie de ordin erotic („sentimental“, zic ele) — așa cum găinile se năpustesc cu zecile pe o singură grăunță ! La fel ca toate funcționarele pe care le conduce, le spovedește și care nici nu așteaptă să treacă două ceasuri de cînd s-au cunoscut ca să-și spună una alteia care e numele mic al amantului ! Iată ce devenise Annie peste noapte...

Cu un gest brusc, Isabelle își smulge cerceii cumpărați tot într-o sîmbătă și tot la un mare magazin, în timp ce da din coate dinaintea oglinzii care reflecta un ciorchine de fețe aprinse și buimace. Îi alesese ca să-și îndulcească forma obrazului și să-și ascundă maxilarele de căruțaș ; acum îi aruncă în sertar, odată cu brățara care scoate un clinchet cînd manipulează telefonul și cu inelul despre care-i place cîteodată să-și închipuie că e un inel de logodnă. Dispare astfel tot ce mai putea semnifica apartenența ei la Trib.

„N-am să mai port nici o bijuterie, niciodată, rostește ea înăbușit, ca un jurămint, iar de mîine, n-am să mai dau nici cu fard.“

.Nu fiindcă ar căuta să semene cu un bărbat, nici fiindcă n-ar mai vrea să semene cu o femeie ; vrea doar să fie ea însăși, fără artificiu, nici îngăduință. „Atîta pagubă dacă ele n-au să mă mai simtă de-a lor ! Iar dacă ei n-au să se mai uite la mine, cu atît mai bine !“. O forță lăuntrică însă o asigură că ei tot o vor mai privi, că bustul, coapsele, picioarele ei vor continua să-i tulbure și că va rămîne mai femeie decît toate celelalte, chiar și fără parfum, fără bijuterii și fără fard.

În momentul acela intră în birou Blondal — ca de obicei fără să bată la ușă, privilegiu pe care și-l arogă la fel ca și pe acela de a spune pur și simplu „președinte“. Bine ai mai nimerit, Blondal ! În drama pe care și-o montase Isabelle, el are să joace rolul Bărbatului...

După cîteva considerații asupra vremii, „care la urma urmei e așa cum se cuvine să fie la timpul ăsta“, urmează:

— Am văzut-o pe fata de serviciu — știi ? pe cea mai tînără dintre ele ; ieșea de aici și n-arăta prea bine. S-a întîmplat cumva ceva ?

— Nimic care să intereseze Casa, domnule.

Repetîndu-i cuvintele, ea se răzbună astfel pe aroganța fetei.

— Poți conta oricînd pe mine, dacă crezi că intervenția mea...

Ce l-ar mai pocni ! Se uită la mîinile lui masive și și le închipuie frămîntînd trupul delicat al fetei care pînă mai ieri era încă un copil. În dimineața asta se simte în stare să le ghicească pe toate acelea care au trecut prin aceste mîini. „Bunăoară, Simone, cealaltă fată de serviciu, aș băga mîna în foc...“ Și un demon o împinge să-i spună :

— Colega ei i-a destăinuit ceva care a tulburat-o.

Ce satisfacție pe ea să vadă obrazul acela gros cum devine incandescent sub afluxul unui șuvoi de sînge, iar privirea i-o ocolește pe a ei !

— O destăinuire... de ordin particular ? Vreau să spun : fără legătură cu Casa ?

— De ordin într-adevăr particular, totuși avînd legătură cu Casa, după cîte am putut înțelege. (Din roșu, Blondal se face vînăt.) Dealtfel, asta se întîmplă destul de des. Sînt luată drept confidentă, ceea ce mi-e de multe ori foarte neplăcut.

— Nu le da atenție ! Sînt în stare să spună orice.

— Orice, într-adevăr, repetă ea încet, cred că și pe dumneavoastră v-ar surprinde...

E clar că a câștigat prima manșă. Și n-are de gând să-l slăbească o clipă ! Ca să plătească pentru batjocorita Annie, pentru gelozia Isabellei și mai ales pentru rușinea ei că e geloasă.

— Domnule Blondal, vreau să discut câteva probleme cu dumneavoastră.

— Dă-i drumul, micule. (Curierul, telefonista sau bătrînul François, — oricine e pentru el „micule“ ; ține în felul lui la toți, dar cu bonomie, nu din bunătate.)

— Mai întîi, risipa de rechizite, v-am mai spus...

Rechizitele, primele, schimbarea sistemului de comunicație, revizuirea polițelor de asigurare, noul proiect de regulament interior anunțat încă de la Crăciun... Îi enumeră metodic toate punctele pe care știe că celălalt le-a uitat sau la care e în întîrziere, evocîndu-i spectrele începutului de săptămîină cu cruzimea indiferentă a elevului bun în fața celui prost. Și-l face pe Blondal să regrete amarnic că a avut atîta *fler*. „Ce poziție și-a asigurat asta ! Cunoaște problemele mai bine decît mine. Joia trecută, cînd președintele voia s-o convoace la conferința directorilor, a trebuit să-i aduc aminte că nu e de-a Casei decît de șase luni !...” Se întreabă ce s-ar face fără ființa asta și în același timp cum s-ar putea descolorosi de ea. Un singur gând are darul de a-l liniști pînă la urmă. „Noroc că, în definitiv, nu-i decît femeie...”

Marianne era bolnavă de cîteva zile ; o gripă urîcioasă îi moleșea trupul, îi făcea ochii să sticlească și-i buhăia fața.

Cînd o auzi pe Isabelle răsucind cheia în broască (avea felul ei de a o răsuci și Francis pe-al lui, așa că nu puteau fi confundați), se cuibări mai adînc în pat, continent familiar cu pustiuri toride și cîmpii răcoroase. Febra o vlăguia plăcut — „ca un bărbat“, își zicea dînsa — și gîndul îi zbura la Francis cu aceeași recunoștință a întregului corp care-o imobiliza deseori, mcale, în afara timpului.

— Isa, vino încoa repede !

— Cum te simți, draga de tine ?

Ciufulită, cu colțurile gurii lăsate în jos, arăta ca un bebeluș în mijlocul patului imens, cu cearceafurile răvășite. Și tot ca un copil răspunse :

— Mă plictisesc, vai ce rău mă plictisesc... Și nu pot să sufăr să mă plictisesc !

„Ba eu pot“, își spuse cealaltă în sinea ei. Cu toate acestea, Marianne o invidia, pentru că, așa cum o vedea în prag, cu cheile în mână, aruncînd cu un gest nepăsător poșeta în stînga, pălăria în dreapta, era întruchiparea vieții însăși.

— Mititica de ea ! Stai că vine îndată mămițica și se ocupă ea de tine. Vai, ce pat ! Asta-i groapă, nu pat ! Ce temperatură ai ?

— Nu mi-am luat-o.

— Trebuia să ți-o iei la șase ! Asta ți-era singura grijă...

— Tocmai de aceea...

— Dar știi că nu ești cuminte ? Nu ești cuminte deloc !

— Nu, mămițico, nu sînt...

Fiecare-și juca din toată inima rolul. Dar în afecțiunea subită maternă a Isei se amesteca și o satisfacție destul de tulbure, al cărei mobil nu i-ar fi plăcut deloc dacă l-ar fi înțeles. O Marianne neajutorată, fără farmec, redevenită copil, echilibra sensibil balanța între ele două. O îngrijea destul de autoritar, dar și cu o mare tandrețe, iar situația îi procura o plăcere cu totul nouă pentru ea. E drept că și una, și cealaltă adăugau o notă comică, dintr-un soi de pudoare, ca ori de cîte ori prietenia își arată în întregime adevărata față.

— Ce m-aș face fără tine ? murmură Marianne.

Isabelle o îmbrățișă ; o mărturisire ca asta are totdeauna puteri magice asupra celor ce n-au destulă voință de a trăi.

Universul acesta gingaș le izola atît de evident de restul lumii, încît amîndouă tresăriră cînd telefonul prinse a suna.

Era Francis : persoana cu care trebuia să cineze devenise indisponibilă ; putea deci să vină ; vine imediat... Gripă ? Nu se mira : arăta cam ciudat Marianne alaltăieri... Ei bine, are să-i facă el ceaiuri și are să-i schimbe termoforul. Pe curînd !

— Repede, draga mea, ajută-mă !

— Ce ! Doar n-ai să...

— Cum să-l primesc în halul ăsta !

Telefonul întrerupsese brutal jocul de-a mama și copilul.

— Sau atunci, reluă Marianne, cu obrazii din nou în flăcări, trebuie schimbat patul. Așternuturile sînt în șifonier, scumpo, repede ! Vezi pe cel albastru pal.

Infirmiera se preschimba în cameristă. În fața oglinzii, cealaltă se farda cu mîini tremurătoare, își examina dezaprobator fața pe care încerca să și-o dreagă la iuțeală.

— Vai, ce urîtă pot să fiu !

Abia acum înțelese Isabelle de unde-i venea, pînă la telefonul acela nenorocit, partea inavuabilă a satisfacției : urîtenia trecătoare a Mariannei le pune pe amîndouă pe picior de egalitate.

— Ce zici, sînt prezentabilă ?

Isabelle continua să se agite cam înciudată prin cameră, refuzînd să-și arunce ochii la miracolul tremurător de pudră, de ruj și de albastru.

— Prezentabilă ? Cred că de mult nu mai e cazul să vă prezentați unul altuia ! replică ea grosolan.

— Isa, ce-ai pățit ?

— Nimic. Adică da ! Pur și simplu mă exasperezi. Cu numai cinci minute în urmă erai ca un copil fără apărare, iar acum, pentru că un glas de bărbat...

— Glasul *unui* bărbat.

— Ei aș ! Vechiul atavism și-ar spune cuvîntul oricine ar fi.

— Vechea vrajă, Isa, din fericire !

— Dacă ar fi bolnav Francis, reluă cealaltă cu pofidă, și ai pica tu pe neașteptate, fii sigură că s-ar purta cu totul altfel : s-ar sclifosi și mai tare.

— Ba n-aș pica pe neașteptate, pentru că aș fi tot timpul lîngă el...

— Infirmieră, bucătăreasă !

— Și croitoreasă, și dădacă la copil — da, da, astea-s meserii în care reușim destul de bine.

— Și tîrfă ?

— Isabelle !

— Și totuși asta-i reușita noastră cea mai incontestabilă. Și mereu cu nevoia asta mizerabilă de a fi ocrotite...

— Și de a ocroti !

— Mama cu puiul ei, bun ! Dar găinuşa cu cocoşelul ei ? Ea îl alintă, îl îngrijeşte, îl răsfată ca pe un copil — şi totuşi nu se poate lipsi de „ocrotirea“ lui. Şi atunci ?

— E acel îndoit instinct, replică slab Marianne, cel matern şi cel...

— Dar unul e genial — deşi din păcate pervertit — pe cînd celălalt e abject de laş.

— Ți-ai ales un caz extrem ca să te amărăşti şi mai tare.

— Ba nu. În orice bărbat doarme nu un porc, ci un proxenet, şi-n orice femeie o locatară supusă a unei anumite case.

— Numai în tine nu, bineînţeles !

Isabelle rămase cu gura căscată. Blînda Marianne era aceea care-i vorbise astfel ? Dar oare nu furia oarbă, din pricină că era geloasă pe Francis, îi dictase ei însăşi teoriile de adineaori ? Chiar dacă nu înţelesese, Marianne o intuia, fără îndoială. „Mititica, mititica de ea...”

— Tu ai temperatură şi eu delirez, scumpa mea !

— Ba nu, o contrazise prietena, cu glas răguşit de febră. Dar ce pot să fac, Isa ? Are să vină, are să aprindă o ţigară, şi numai mirosul de tutun...

— Are să-ţi facă mai bine decît toate îngrijirile mele ! Te-ai parfumat destul ? o cercetă apoi pe un ton amar. La urma urmei, dacă acceptaţi şi unul şi celălalt moneda voastră falsă... O lume în care nu circulă decît monedă falsă !

— Dacă e aşa, atunci devine singura adevărată, conchise Marianne cu seninătate.

Isabelle nu găsi nimic de răspuns. Şi nu-i dădea prin minte că poate nici nu există răspuns. Înfăţă şi a doua pernă în albastru pal, apoi ieşi zicîndu-şi : „Are să rămînă noaptea aici, mîine ea are să fie de două ori mai bolnavă, iar eu va trebui s-o îngrijesc !” Simţea un dezgust profund pentru Francis, pentru Marianne, ca şi pentru ea însăşi.

Starea Mariannei se înrăutăţi, apoi, mulţumită drogurilor miraculoase, a căror denumire rimează cu cea de *medicină*, se restabili prea repede : se trezi deodată vîndecată, dar secătuită, lipsită de vlagă, de poftă de mîncare

și de somn. Trebuia să-și petreacă undeva convalescența. Isabelle și Francis o conduseră la gară, cu mult înainte de ora plecării trenului. Nu-i prea simplu să-ți dozezi, de pe scara vagonului, sărutările și vorbele de adio cunvenite iubitului și bunei tale amice...

— Aveți grijă să nu pierdeți legătura în lipsa mea, le strigă ea când trenul se puse în mișcare.

Urmăriră cu privirea, pînă ce dispăru, zîmbetul pe care fiecare îl iubea în felul său și care părea și mai palid pe fața slăbită. Apoi se pomeniră numai ei doi, tăcuți și parcă intimidați, și se despărțiră cu parizianul „pe curînd“, care în fond nu înseamnă nimic.

Și totuși, într-o dimineață, tocmai cînd Blondal se afla în biroul ei și o otrăvea cu trabucul lui subțire, fu anunțată că un oarecare domn Favier o chema la telefon; Isabelle trebui să-și trudească mult mintea pentru a-și aminti că așa îl chema pe Francis.

— Să vi-l dau, domnișoară ?

— Te rog.

Francis stătea cîteva zile la Paris între două inspecții pentru nu știu ce fabrică de automobile; ce-ar fi să se întâlnească ?

— Ce program ai diseară ? E vreme frumoasă. Trec să te iau. Vom cina la țară.

Isabelle se arătă zgîrcită la vorbă, din cauza lui Blondal, a cărui ureche i se păru deodată enormă; pe față i se putea totuși citi că nu de Casă era vorba. Celălalt își compusese o mină ironică, încîntat că-l prinde în sfîrșit pe picior greșit pe judele fără prihană. Ea puse receptorul la loc, zise scurt : „O prietenă“ și se pricepu să reia discuția exact din locul unde o lăsase dînsul.

Cînd, în locul „bistroului liniștit de pe malul rîului Loing“, alese *Le Grand Veneur* („N-am mai fost acolo pînă acum, Francis, sînt o provincială“), fața însoțitorului se umbri, contrariată, dar ea nu observă.

La început nu vorbiră decît de Marianne, apoi fiecare se interesă de celălalt și pînă la urmă și unul, și celălalt vorbiră despre ei înșiși. Între felurile de mîncare, Francis aprindea cîte o țigară.

— Nu te deranjează ?

— Sigur că nu.

În realitate, o tulbura enorm. S-ar fi simțit cu totul ridicolă dacă-ar fi recunoscut că fumul i se părea emanația vizibilă a forței lui Francis, a siguranței lui nestrămutate. Abia acum o înțelegea pe Marianne („Are să vină, are să aprindă o țigară...”) și înțelegea și cât era de potrivit propriul ei răspuns („Te-ai parfumat destul ?”). Căci mirosul acesta era tot atît de tulburător ca și un parfum ; nu voluptate evoca, ci, în mod inexplicabil, certitudine și încredere. Era exact opusul sărăciei, al suferinței și al morții.

La întoarcere, mașina gri deschis le depășea pe toate celelalte. Francis avu de luptat îndelung și periculos, dar pînă la urmă victorios, cu una stacojie, al cărei șofer ținea cu siguranță să facă o demonstrație junei sale însoțitoare.

— Mi se pare că asta-i mai tare decît tine, comentă Isabelle.

— Exact.

Ajunseră pe autostradă. La stînga lor, marginile orașului își etalau peisajul abstract. Înșiruirea de lumini neomenești ascunde o viață simplă ; această capodoperă nocturnă nu era decît un furnicar.

— Da, reluă Francis cu un surîs îngăduitor, sînt multe lucruri „mai tari decît mine”. Și nici prin gînd nu-mi trece să mă împotrivesc lor.

— Ești copil unic, zise Isabelle.

— De unde știi ?

— Crescut de o mamă singură.

— Pareă ai fi ghicitoare !

„Nu-i greu de ghicit cînd se și vede atît de bine”, își spuse ea ; tare, însă, îi replică :

— Doar sînt șefa personalului, adică psiholog !

— E adevărat că mama mi-a dat o educație complet greșită. De cum am împlinit optsprezece ani, deviza ei a fost : „Păziți-vă găinile, că-mi las cocoșelul slobod !”

— Totdeauna femeile sînt trădate de femei, șopti Isabelle. Și nu mai scoase o vorbă pînă pătrunseră în subterana prin care te înghite de obicei Parisul.

— Haidem sus să mai bem un scotch, hotărî Francis. Nu încerca să refuzi : am cheia apartamentului.

Ea n-avea intenția să refuze. Știa cîte parale face însoțitorul, dar societatea unui bărbat, chiar dacă ușuratic și mai puțin inteligent decît ea, i se părea atît de recon-

fortantă, atît de liniştitoare, încît, pe drum spre Paris, ideea despărţirii o torturase din ce în ce mai tare, ca atunci cînd ţi se face foame.

Se duse în bucătărie după gheaţă ; cînd se întoarse, constată că Francis stinsese două din cele trei becuri care luminau încăperea şi că radioul cînta în surdină. Instinctul o înştiinţă de pericol ; dar ce înseamnă pericolul la care aspiři cu întreaga ta fiinţă ? Numai curajoşii cunosc atît de bine starea aceasta de exaltare.

— Nu se mai vede nimic !

— De ce ţi-e teamă ?

— Nu de tine, în orice caz, replică ea.

Constată însă, în aceeaşi clipă, că palmele i se umeziseră ; asta nu i se mai întîmplase de luni de zile.

— Te-nşeli, o provocă el. De la unul ca mine te poţi aştepta la orice.

Isabelle se aşeză lîngă el în chipul cel mai firesc. Pentru că îi venise în minte, din adîncurile copilăriei, povaţa celor mari : cînd îţi iese în cale un animal periculos, treci pe lîngă el prefăcîndu-te că nu ţi-e teamă...

— De ce zîmbeşti ?

— Aşa... un gînd.

— O fi la fel cu al meu, riscă el proteste.

Ea nu răspunse, dar, instinctiv, aduse vorba de Marianne. Fu rîndul lui să nu răspundă : o lăsa intenţionat să epuizeze subiectul singură, fără concursul lui. Cu cît îşi apăra mai mult prietena, cu atît simţea că se depărtează de dînsa. O cuprinse panica, de parcă numai prezenţa Mariannei ar mai fi putut s-o apere. După ce sporovăi inutil de nimicuri, trecu la amintiri, apoi la confidenţe :

— Îi spun de multe ori „mititica mea“...

— Iar ţie, o întrebă brusc Francis, apucînd-o de mîină, cum ţi se spune, cînd te place cineva ?

Ea se desprinsese uşurel, cu părere de rău.

— Asta n-are nici o importanţă, Francis.

Se ridică şi făcu vreo cîţiva paşi, ca şi cum s-ar fi depărtat de un foc prea puternic, uitînd însă că, dacă stătea în picioare, faţa i se ascundea în umbră şi nu-şi arăta decît corpul splendid.

— Sculpturală, lăasă el să-i scape cu o voce înfundată (Ce expresie gazetărească ! În oricare altă seară, ar fi pufnit-o rîsul.) Isa, vino lîngă mine !

Se lungise pe jumătate, ca să-i facă loc chiar lângă el : ultimul bec lumina porțiunea aceea, stofa moale, mîna cu o țigară între degete.

— Nu vin ! Un bărbat culcat este cu totul altul.

— Și o femeie care mîngîie și se lasă mîngîiată este cu totul alta.

— E unul din cele mai umilitoare lucruri din cîte am auzit vreodată, replică ea sec, dar se surprinse bîlbîindu-se. Drept ce ne iei ? Care femeie ar fi dispusă să-și schimbe personalitatea ?

El își stinse țigara.

— Toate, în afară de tine ! Critica cea mai mică le scoate din minți, sînt în stare să-și schimbe și coafura, și culoarea părului. Iar cel mai mic compliment...

— Știu ! Chiar' dacă nu li se adresează lor, ci unui lucru care nu le aparținea cu cinci minute mai înainte. Închipuiește-ți însă că eu nu-s așa !

— Mie-mi spui ? Nimic nu te impresionează — și tocmai asta-mi place. Nici un artificiu. Nici măcar de fardat nu te mai fardezi... Ei bine, Isa, te-am dorit chiar din ziua aceea.

Abil demers. Cu atît mai verosimil, cu cît venea din partea unui bărbat destul de necugetat. Simți că se clatină ; locul oferit alături de forma cufundată în semi-obscuritate, care era aceea a unui om viu, înzestrat cu mîini și buze vii și calde, o *magnetiza* atît de tare, încît se temea să nu cadă pe covor dacă s-ar mai împotrivi. Își adună toate puterile ca să se gîndească la Marianne, la privirea, la zîmbetul ei ; nu erau însă atît de vii ca celelalte. Și atunci și-o închipui plîngînd. De ce n-o fi făcînd la fel și dînsul, dușmanul acela irezistibil care o urmărea cu un zîmbet prefăcut, cîtuși de puțin în armonie cu privirea-i dură ? Nu-i puse încă nici o întrebare. Se întoarse încet, ca să se așeze lângă el, țeapănă și dreaptă, convinsă că-și compune o ținută demnă, cînd, în realitate, nu făcea decît să-și scoată și mai mult în evidență bustul.

— Ești foarte stăpîină pe tine, remarcă Francis suav, dar nu și pe privirea ta...

— Ce-ți...

— ...speriată, rugătoare, o întrerupse el brutal. În clipa asta, te crispezi din răsputeri. De ce ?

— Și de ce-aș ceda ?

— Pentru că e atît de plăcut, pentru că e miezul nopții, pentru că sîntem numai noi doi...

— Pentru că mi-ai dat să beau cam mult, pentru că ai condus prea repede, pentru că ai pus o muzică insinuantă ! Bietele mijloace de seducție ale bărbaților...

— Atunci de ce ești atît de tulburată, Isabelle ?

Îi puse mîinile pe umeri, iar ea simți că o ard. Vii și libere ca două animale, mîinile o atrăgeau spre el. Tremura toată. Era cu neputință să nu observe ! Ideea o teroriza. Ghici că-și aplecase capul și respira greu ; îl auzi murmurînd :

— Fiecare cu parfumul ei...

Ce dezgustătoare expresie de colecționar ! Numai o midinetă ar fi putut-o lua drept declarație de dragoste. Totuși nu reacționează. Odată — împlinise treisprezece ani — leșinase în curtea liceului. Și-i rămăsese în amintire o senzație delicioasă : toate grijile se topeau, trupul își pierdea greutatea, un uriaș de catifea o primea în brațele sale. E ceea ce simțea apropiindu-se acum și se abandona fără pic de teamă acestui simțămînt.

Niște buze străine se apropiau de ale ei ; tot trupul parcă i s-ar desface ; dar buzele acelea, înainte de a o săruta, murmurară : „Micule...”

Într-o fracțiune de secundă era în picioare, gîfîind.

— Isabelle !

„Micule !” Expresia lui Blondal ! Cu siguranță că așa șoptea și el bieteii lui prade, cu răsufierea lui duhnind a tutun. Ce deosebire era între Francis și Blondal ? Numai cea dintre un trabuc negru și o țigară blondă, atît și nimic mai mult ! Și unul, și celălalt nu erau decît niște vînători de fuste, niște colecționari cinici, niște impostori cu păr cărunt... „Păziți-vă găinile că-mi las cocoșelul slobod !”. Unul își bătea joc de dolofana de nevastă-sa, celălalt o trăda pe Marianne. „Mititica mea, mititica mea, ah ! iartă-mă, iartă-mă...”

— De ce, Isabelle, de ce ?

— Întrebarea asta ți-o pun eu ție, Francis.

Era sigură că n-are să se mai bîlbîie ; mîinile îi erau din nou uscate ; numai răsufierea nu reușea să și-o recapete și respira precipitat, în ritmul inimii pe care o simțea izbindu-i pieptul.

— Într-adevăr, urmă ea, de ce ? Îți lipsea din colecție și una urîtă ?

— Noaptea, toate femeile sînt frumoase.

Credea, fără îndoială, că-i face un compliment care repară totul și nu înțelegea de ce ea îl privește cu atît de vizibilă aversiune. Stînjeneala îl făcuse răutăcios. Își aprinse altă țigară, dar degetele îi cam tremurau, ceea ce-i dădu Isabellei curaj. Suflă în chibrit cu ciudă.

— Ești numai complexe, biata de tine.

— Iar tu nu, vezi bine ! Gîndul la Marianne nu pare să te tulbure deloc.

— Dar mai slăbește-mă cu Marianne ! La urma urmei, mă iubește așa cum sînt.

— Ce simplu e !

El trase îndelung fumul, apoi îl slobozi pe ambele nări, cum sloboade iarna un cal aburii răsufării. Splendid animal... Și fiindcă mirosea și a tutun blond, Isabelle se simți căzînd iar în puterea farmecului.

— Ai și tu cusurul tău, continuă el, dealtfel cel mai mic : vrei să îndrepti lumea. Știi ceva ? Las-o așa cum este !

— O lume pe potriva bărbaților. Dac-ai fi femeie...

— Dac-aș fi femeie, aș ști și atunci să-mi găsesc plăcerea.

— Furînd-o ?

— Da de unde ! E de ajuns pentru toată lumea.

Și, schimbînd deodată tonul, scînci ca un copil răsfățat.

— De ce nu eu, Isabelle ?

„Habar n-are că nici nu există altul. S-ar prăpădi de rîs dacă ar ști că sînt fecioară...” De rîs însă ea fu aceea care începu să rîdă.

— Uite-așa, *mîcul meu* Francis.

Radioul difuza una din acele melodii care răspîndesc, pe nesimțite, înfiorarea pe care-o fi încercat-o autorul într-o seară ca asta. Fumul albastrui se strecura, perfid, în toată încăperea.

Isabelle își simți trupul cuprins din nou de slăbiciune și intui că el sesizase situația, pentru că privirea îi redevenise iscoditoare, ca a unui vînător.

— Bună seara, Francis, zise cu glas tare, dar parcă înstrăinată de propria ei voce.

El vru să spună ceva, dar Isabelle îl opri cu un gest, apoi se îndreptă spre ușă.

— Cel puțin să ne îmbrățișăm prietenește, ca de obicei !

— Prietenește ?

El se ridică ; ea își dădu silința să nu grăbească pasul, căci și asta se recomandă cînd ai de-a face cu un animal periculos.

Și dacă totuși ar încetini și mai mult pasul, lăsîndu-l să se apropie, ar leșina ca altădată în brațele uriașului uitînd de tot : și de complexe pe care i le descoperise, și de fecioria inutilă — cert, ar ajunge și ea, deodată, în rînd cu celelalte... Trebui să se agațe de clanța ușii ca să se stăpînească. Fără îndoială că el remarcase asta, dar, în loc să facă gestul potrivit — chiar și vînătorii cei mai destoinici se pot înșela cîteodată ! — preferă să spună :

— E tîrziu. Am să rămîn să dorm aici, la doi pași de tine, Isabelle. La doi pași ! repetă el insistent.

— Bună seara !

Ajunsă în camera ei, mirată, liniștită și în același timp decepționată că n-o urmărise, încuie precipitat ușa și, aproape inconștient, aruncă cheia în fundul unui dulap, pe care-l încuie de asemenea. Își închipuia că pune astfel, între ea și un act de slăbiciune, o întreagă serie de gesturi care ar împiedica-o să facă o greșeală. Uita însă că, alături de dînsa, fereca în aceeași încăpere pe cei mai răi din propriii ei dușmani — Regretul și Imaginația — și că avea să petreacă o noapte întreagă în compania acestor teribile cuvinte : „Dacă aș vrea...”

Ce speranță de evadare nutrea oare cînd deschise larg fereastra spre noaptea atît de liniștită ? Cu excepția cîtorva lumini, în rest totul părea cufundat în somn și numai cerul înstelat semăna cu un oraș imens și nespus de îndepărtat. Odată cu liniștea, Isabelle sorbea acea puritate care se naște numai din absența oamenilor sau din somnul lor.

Rămase așa multă vreme, singură în fața pustiuului nopții, dar pacea tot nu reușea să și-o găsească. Deodată se apropie de masă, se așeză, luă o coală de hîrtie și se apucă să scrie Mariannei, cu o mîină al cărei tremur agitat, trebuia să și-l controleze neconținut :

„Draga mea, iată o veste și bună, și rea. Am găsit, în mod cu totul întîmplător, o locuință mică și extrem de potrivită. Nu încăpea zăbavă : ori tratam pe loc, ori

o pierdeam. Și am zis da, pentru că îmi dau prea bine seama că, de multe ori, cu toată amabilitatea-ți nesecată, prezența mea vă apasă, pe tine și pe Francis. Știu că ai să protestezi, dar sînt sincer convinsă că e mai bine așa“ etc.

Puse scrisoarea în plic, scrise adresa, îl închise și, ca și cînd expedierea ei ar fi devenit, de acum înainte, inevitabilă, lipi și timbrul. Nu-i mai rămînea decît să găsească și locuința cu pricina, ceea ce, însă, i se părea cu mult mai ușor decît adoptarea hotărîrii însăși.

Încerca să se convingă că rezolva astfel toate problemele ivite în noaptea asta. Totuși, abia după ce pecetluse scrisoarea, avea să-și dea seama că esențialul încă nu fusese rezolvat. La numai cîțiva pași veghea un bărbat care o dorea și pe care îl dorea și ea, cu tot trupul ei. O fi Isa urîță, totuși bărbatul acela se simțea atras de dînsa. „Ei aș ! Nu-i trebuie decît un pîtec și niște sîni. Noaptea, toate femeile sînt frumoase. S-ar culca și cu o femeie fără cap !“ încerca ea cu cruzime să-și bată joc de bieteile ei iluzii, ca și de ranchiuna ce și-o purta. „Ai vrea să te mai și iubească. Dar, la urma urmei, cine pe cine iubește ?... Neisprăvitul ! Dacă-l tăia capul cum să-și joace comedia stimei și atașamentului, erai acum în brațele lui... În brațele lui !“ repeta ea, și un ocean de regrete o îneca. „În brațele lui...“ Trupul îi semăna cu o peșteră din care marea se retrage sufocîndu-se ; se simțea poroasă și pustie — și apoi, cum să reziste imaginației ?

Se apropie și-și lipi urechea de ușă. Cine știe dacă nu făcea și el la fel de partea cealaltă... Cine știe dacă dorința și închipuirea nu-l țineau la fel de treaz și atent la cea mai mică mișcare... Crezu, își întreținu iluzia că-l aude cum o cheamă. De-ar fi făcut-o cu adevărat, ar fi căutat cu degete tremurătoare cheia, ar fi deschis ușa și i-ar fi căzut în brațe. Dar nu ! El doarme. — și cine știe pe care alta o visează ? Alta pe care are s-o viziteze mîine sau să o seducă fără nici o greutate ! Pentru că toată lumea era a lui, lumea aceasta a bărbaților pofticioși și a femeilor ușor accesibile... Marianne ținea la el așa cum era ; și celelalte, desigur. Oare nu era de ajuns ca să o justifice ? Și oare n-aveau toate dreptate ? Mai bine să iubești pe oricare așa cum este, decît să pretinzi „să îndrepti lumea“, ceea ce, în definitiv, nu e decît un alibi ca să nu ții la nimeni. La nimeni, nici măcar la Marianne ! Dar se gîndise oare cu adevărat la ea, în

timpul acestei furtuni ? Oare din cauza ei rezistase ? Nu, cu siguranță că nu, ci din cauza complexelor ei, ca să-și apere virginitatea — „onoarea“ ei, nu pe a Mariei.

Nici dragoste, nici prietenie, nici plăcere, nici pace — atunci ce-i mai rămînea ? Domnului îi întorsese spatele, iar vieții lumești îi spunea nu. Era vina ei că trăia pe o insulă pustie.

Își încrucișă brațele pe masă și, ca un copil rupt de oboseală, își așază pe ele fruntea înfierbîntată și începu să plîngă.

VI

IEȘIREA DIN PRAPASTIE

DUMINICĂ — ERA CEA DINTÂI DIN primăvara aceea — François, bătrînul liftier de la C.P.C., coboară cu o prestață de suveran cele patru trepte de cărămidă care-i despart bîrlogul de grădiniță. Cît timp a trăit răposata, nu prea deschidea gura : avea ea grijă de toate ; de un an încoace însă, între una caldă și alta rece, vorbește singur mereu, și monologul său seamănă cu sforțarea titanică a delfinului care țîșnește din apă și rămîne cît poate mai mult în văzduh înainte de a-și urma drumul neștiut. Cîteodată, cînd plictiseala îi înfige gheara în gît, glasul ăsta fără ecou e singura dovadă că mai există. Ca murmurul fîntîinii din piața satului la mijlocul nopții.

Iar acum, moș François simte că-n straturile lui are să găsească noi interlocutori, odrasle ale unei nopți calde și bîntuite de păsări.

— Ia te uită ! Spuneam eu ! Parcă nu știam că ești galbenă, șoptește dînsul unei mlădițe pe care abia o vezi cu ochii. Și ăla (adică negustorul de semințe) care zicea că ești violetă... Auzi, tu, violetă !

Repetă cuvîntul cu dezgust profund, după care mai face trei pași și se oprește încremenit în fața unei întregi societăți nu mai înalte de-un sfert de centimetru.

— Hei, voi ăștia ! Pe voi nu vă așteptam. Vă pofțirăți singuri ! (În fața acestor floricele pe care le-a plantat

vîntul în locul lui, e pur și simplu extaziat, extaziat aidoma calicului căruia un copil necunoscut îi dăruiește un zîmbet.)

După ce-și va sfîrși monologul din grădiniță, se va întoarce în bîrlog, unde răposata îl pîndește din fiecare colțișor, din fiecare mobilă, din fiecare lucrușor, așa că nici el singur nu mai știe dacă tăifăsuiește molcom cu Marie-Louise sau cu perna aceea urîcioasă în formă de păpușă, pe care o cîștigase ea la un tîrg, a doua zi de Paști.

Tot acum, duminică dimineața, „face temeinic curățenie“, ceea ce înseamnă că deschide ferestrele și mai mută lucrurile de colo, colo. Ușor dar încăpățînat, praful, deranjat doar pentru o clipă, se așază, din nou, ceva mai departe. În celelalte zile ale săptămîinii, François se mulțumește să-și facă patul (la drept vorbind, jumătatea lui de pat, pentru că doarme și acum numai în culcușul lui) și să sufle doar așa, în treacăt, pe unde vede prea mult praf. De gospodărit n-a știut niciodată să gospodărească. De gătit, nici atît. Se mulțumește să copieze cu stîngăcie, seară de seară, ce-a văzut și el timp de patruzeci de ani. Cum s-o fi făcînd însă că, de sub degetele îndemînatice ale Mariei-Louise, ieșeau niște bucate al căror miros te dădea gata încă de la poarta grădinii, în timp ce, de sub degetele lui greoaie, nu iese decît un terci nenorocit ? Se încăpățînează totuși, din fidelitate, să critice cantina întreprinderii : „Dragii mei, asta nu se compară cu bucătăria de-acasă...”

Duminica, însă, el nu mai stă de vorbă cu mașina de gătit, cu cratița sau cu sarea zgrunțuroasă : ia masa împreună cu vechii lui amici, de care domnișoara Devrain, nu fără temeii, îl întreabă luni dimineața. Nici Marie-Louise nu-i vedea cu ochi buni, cu toată ocrotirea generoasă pe care femeile o acordă de obicei bărbaților singuri. Mai toți văduvi sau părăsiți, care s-au reînsoțit cu sticla ! François știe dinainte că-n tovărășia lor apăsătoare iar are să întreacă azi măsura, lucru la care încearcă să nu se gîndească atunci cînd trece pe dinaintea fotografiilor Mariei-Louise (cu pălăria cloș, pe bicicletă ori la nunta lui Victor), care-i stau de pază pretutindeni.

„Tii ! Liliacul bătut ! Nu m-am uitat la liliacul meu bătut...”

Și se-ntoarce în grădină ; la fiecare pas, stoluri de păsărele izbucnesc din boschete.

La o zvîrlitură de băț mai încolo, în cămăruța ei cocoțată sus, Annie vorbește și ea singură. Nu floricelelor care răsar din pămîntul glastrelor de pe balcon, ci misterului abia înfiripat — o știe de ieri, de cînd a fost la medic — care i s-a cuibărit în pîntece. Aștepta diagnosticul cu inima strînsă, dar de cum l-a auzit, o bucurie copleșitoare a pus stăpînire pe ea. Cu toate că a rămas fără părinți și că are de acum un bărbat la pat, încă se mai simte o fetișcană ; și atunci cum ar putea o fetișcană s-o scoată la capăt cu propriul ei copil ? Nu-i nimic ! N-a dormit toată noaptea. Va să zică bucuria, ca și durerea, te poate ține trează ! Ca și teama fără de temei că poți să-ți strivești puiul dacă dormi pe burtă... Îi vin în minte fel de fel de șansonete în care „leagăn descîntat“ rimează cu „înger preacurat“, la un loc cu toată pledoaria magazinelor în favoarea Mamei și a Copilului. Căci nu-i spune „Curierul inimii“, unica ei lectură, că un copil înseamnă unica fericire durabilă ? Cîntece, publicitate, reviste ilustrate — toate oracolele o încîntă pe Annie, copilul Veacului ei... Deseară vine drăguțul de Marcel ca să-și petreacă noaptea cu ea, și își muncește de pe acum creierii cum să-i spună noutatea. „Cum e-n filme sau în benzile ilustrate ?“ Și surîde, fiindcă pentru oamenii obișnuiți e mare lucru să ai de comunicat o noutate.

„La început, am să-ți pun leagănul în odaia noastră. Nu se cade să nu-l lași pe Marcel să doarmă ! Înțelegi ? Dac-aș fi numai eu, n-ar avea nici o importanță ; dealtfel, văd că și dai semne. Ai răbdare...”

Se și gîndește să se mute. Băiat sau fată ? Ce-ar prefera Marcel ? Și ce nume să-i dea ? Are să-l întrebe deseară. Dar cu slujba, ce-o să facă ? O s-o mai poată păstra ? O s-o lase ? O să găsească alta ? Ei aș ! Las'că o ajută domnișoara Devrain pe ea. Și apoi Marcel câștigă frumusețea. Să-și dea copilul pe mîna doicii ? Nici-odată ! Dealtfel nici Marcel n-ar fi de acord...

Annie își vorbește pe șoptite și atenția ei sare de la una la alta, ca o pasăre care ciugulește. Mare mirare că toate preocupările astea bune pentru oameni mari îi vin în minte neașteptat de ușor ! Pînă mai ieri nici nu era

în stare să priceapă cum poți să-ți pierzi noaptea cu un bărbat, să aștepti un copil, să mori. Nu, astea nu erau pentru ea. Astea îi priveau numai pe ceilalți. Cum ar putea să i se întâmple ei așa ceva ? Pentru ca, pe urmă, totul să se desfășoare în chip atât de firesc, încât să se simtă aproape dezamăgită și să cadă pradă altei neli-niști : așa s-o fi petrecînd viața, ca un fluviu care curge pe sub fereastra ei și pe care uită să-l privească ? Oare să mori o fi tot atât de simplu ? Sau să mori e mai greu decît să iubești un bărbat și să ai copii ?

Ceva — ba nu : cineva în adîncul ei freamătă pe-nfundate și o readuce la viață. Nici gînd să mori !

„Ce-aș mai dansa, zice tare mica Annie. Dacă ne-am duce la bal astă-seară, Marcel și cu mine ? Oare medicul mi-ar da voie să dansez ? (Dansează singură prin cameră.) O să-i punem numele Jean-Marcel și am s-o rog pe domnișoara Devrain să-i fie nașă...”

Zece și jumătate. Pentru două zile, Blondal a devenit „papa în halat și papuci” : gospodărit și grădinărit ; și nici măcar un singur trabuc, pentru că Hélène nu poate suferi mirosul și pentru că el își adoră fiica, singurul lui copil. Nu i-a trecut niciodată prin minte că slujbașele pe care le cheamă în biroul lui și după care încuie ușa ar putea fi o Hélène a cuiva. Vai de acela care ar pîngări-o pe-a lui ! În Blondal sînt doi bărbați, din care unul l-ar strînge cu dragă inimă pe celălalt de gît, dar el e singurul care nu-și dă seama de asta.

Zece și jumătate : președintele se duce la biserică împreună cu soția.

— Și după masă ce facem ?

— Vai, dragă, tare mi-e teamă că am să-mi petrec iar ziua cu nasul în dosarele mele.

Amîndoi oftează, căci așa e ritualul duminical. Ceea ce nu-i mai face să sufere, nici pe unul, nici pe celălalt. Dimpotrivă.

La aceeași oră, Marianne mai doarme, cu capul reze-mat de brațul lui Francis, care s-a deșteptat. El îi cercetează fața, pe care somnul a destins-o și chiar a schim-

bat-o puțin, și suride. O iubește pe Marianne ; sau crede într-adevăr că o iubește, ceea ce însă nu e decît un joc de oglinzi : dragostea ei constantă îl înduioșează și-i dă o senzație de siguranță. Pe ea n-o poate defini altfel decît în comparație cu altele : mai veselă decît aceea, mai focoasă decît cealaltă — și are atîția termeni de comparație, încît nu mai sfîrșește trecîndu-i în revistă. „Mai puțin pretențioasă decît Isa“, își spune la sfîrșit, fără plăcere.

Jucătorul care cîștigă mereu e mîndru de asta, dar și dezgustat. Fiindcă nu pierde niciodată, Francis nu mai cunoaște regulile subtile care dau farmec jocului : așteptarea, îndoiala, imaginația. Fără voia ei, Isabelle e pe cale să-i redea atracția și astfel, cu brațul petrecut sub capul nevinovatei adormite, Francis o visează, indecent, pe Isabelle.

Pe Isabelle care, la zece și jumătate, sfîrșește, bombă-nind, de dereticat faimoasa „locuință mică și ideal de potrivită“. Căci o găsisese, slavă Domnului ! Chiar în ajunul întoarcerii Mariannei. De peste tot poate privi afară, căci dacă încăperile sînt trei la număr, în schimb ferestrele sînt șase. Jumătate din ele dau spre o grădină publică, iar grădina publică îi ține loc de barometru și de calendar totodată : dintr-o ochire ghicește ce temperatură e afară și dacă azi e joi, sîmbătă sau duminică. Nici în dimineața asta nu se poate înșela. Copiii, ca stolurile de păsărele, se îmbată cu strigătele lor ; întind brațele, închid ochii și au impresia că zboară. O adiere ușoară și atît de zglobie încît pare indiscretă pătrunde pe o fereastră, iese pe alta, după ce s-a jucat cu părul despletit al Isabellei. „A venit primăvara ?“ Nu scuarul acela i-o vestește și nici chiar mierla cocoțată într-un copac pe jumătate înfrunzit la înălțimea geamurilor, ci o neliniște care-i taie răsufarea, îi dă spasme, o săgetează pînă în adîncul ființei. Căci așa obișnuiește acest anotimp, să pună stăpînire pe trupurile tinere, odată cu grădinile ; și cum se mai pricepe trupul intact, de marmură și lavă, să-i reamintească existența lui ! „Cum, se întreabă Isabelle, totul o ia iar de la început ?“ Dar oare *totul* a încetat vreodată să existe, chiar și-n toiul iernii ?

Și, deodată, aruncă mătura, cîrpele și pămătuful, își pune costumul de gimnastică și deschide larg ferestrele.

În celelalte duminici sacrifică sfertul de oră zilnic de gimnastică ; în dimineața asta, însă, îi trebuie, așa cum îți vine câteodată dorința irezistibilă să dansezi : să-ți simți corpul ascultător și puternic, invizibil dar gol sub veșmîntul generos, liber deși strunit în plasa lui de mușchi. Cu ochii deschiși, ea își percepe formele ; iar din cînd în cînd efortul întrece limita celui strict necesar, pentru ca însăși truda ei să le scoată în relief. Stofa o mîngîie aspru ici și colo, într-un fel cu totul neașteptat, și un val de aer proaspăt pătrunde în plămîinii ei, la fel de adînc precum șuvoiul apei reci într-un burete.

Cînd se simte destul de obosită, mai viguroasă și în același timp mai slabă ca înainte, se aruncă sub duș, pe care-l vrea cît mai puternic. Atît de brutal, încît îi taie răsufllarea ! Dar de unde-i vine umbra asta de neliniște ? De la ce amintire ? A, scăldatul ! Valurile care-i dau rînd pe rînd asalt, o asediază orbește... (Nu a mai recitit caietul negru, dar nici nu l-a distrus. Veghează în fundul unui sertar, ca un păianjen de seară.) Scăldatul... Orléans... Brigitte... „Am o soră și o cheamă Brigitte. Nici nu știu dacă s-a măritat ! Dacă ar fi murit, m-aș gîndi mai des la ea...” Dar la răposatul ei tată de cîte luni nu s-a mai gîndit ? A și început să-i uite trăsăturile. În timp ce mama îi apare, deodată, întreagă în amintire. Ah ! Fîină și parfumul pudrei de pe obraji, pînă și mirosul ei de dimineață... Ce vîrstă o fi avînd acum ? Cu cîtă îngrijorare, din zi în zi crescîndă, nu s-o fi uitînd în oglindă „frumoasa doamnă Devrain” ! Și la ce biete artificii n-o fi recurgînd ca să oprească în loc timpul ! *Lacuri și vopsele*, ca pe o firmă de magazin, ăsta-i simbolul tristei preocupări a tuturor celor ce luptă ca niște miopi cu vîrsta, studiindu-și mereu obrazul, dar uitînd că un plus de rigiditate în mers, vagul din priviri o trădează. În timp ce Isa-cea-Urîtă e zi cu zi tot mai sigură de trupul ei ; uite, dacă dă drumul acum numai la apa rece, carnea parcă i se împietrește și mai mult. Oferă potopului fiecare pîrticică. „Și Marianne, și Simone, fata de serviciu — toate îmbătrînesc ; chiar și Annie se ofilește — numai eu nu !” Așa încearcă să se consoleze de singurătate. Dar crede oare cu adevărat că timpul o cruță ? Chiar nu înțelege că timpul îi pare invizibil pentru că e gol ? Gol, Isabelle ! De două ori pierdut...

Iat-o în fața oglinzii ; părul i-a crescut la loc și nimic n-o mai împiedică să-și reia gesturile familiare. „De șapte ori cu peria la dreapta, de șapte ori la stînga, apoi pieptenele, apoi acele, — și am să arăt exact ca ieri...”

Unsprezece ceasuri (clopotele au în dimineața asta sonoritatea cristalină a primăverii) : peste un sfert de oră începe slujba. Isabelle speră să se simtă după ea la fel de proaspătă, purificată și-n bună dispoziție ca după duș.

La ieșirea din biserică, un tînăr se apropie de ea, cu un surîs atît de stînjenit încît părea mai degrabă un rictus.

— Vă rog să mă iertați... dar, de la spate, am crezut că vă recunosc...

Tristețea absolută pe care i-o produce incidentul îi arată o dată mai mult cît de vulnerabilă rămîne în realitate și cît de fragile erau „consolările” găsite între cîntări și făclii pîlpîitoare. Nu era decît aceea pe care ceilalți „credeau c-o recunosc” și nimeni la drept vorbind n-o cunoștea.

Primăvara își deschidea larg porțile, duminica se pregătea să-și adune din toate părțile fideli în grupuri vesele și fără de grijă ; dar pe ea, cine o va scoate azi, cine o va scoate vreodată din prăpastia singurătății sale ?

Parcă nu-i vine să se întoarcă acasă. Scuarul era plin de crenguțe verzi, de păsări, de copii ; pătrunse acolo cu pasul emigrantului care calcă pămîntul unei țări străine, cu speranță dar și cu neîncredere. Îl văzuse numai de sus ; acum străbătea dezamăgită aleile prea scurte, pe care abia le putea recunoaște. Niciodată nu observase că erau trase la întîmplare, că plantațiile aveau ceva artificial. Omul nu știe decît să ciopîrțească în formă de decor darurile naturii.

Se opri sub un copac plin de păsărele și aprinse o țigară. Căpătase acest obicei acasă, ca să-i țină de urît, pe urmă începuse și la birou, iar acum i se întîmpla să fumeze chiar și pe stradă. Se așeză pe bancă și începu să-și urmărească semenii — acești străini — așa cum urmărești marile vapoare încrucișîndu-se în port.

Două fetișcane și un băiețandru năvăliră pe alee rîzînd prosteste. Ținîndu-le pe amîndouă de braț, el le săruta pe rînd. Cînd întîrzia prea mult la una, cealaltă protesta chicotind : „Și pe mine ! Și pe mine !”. Era drăguț

băiatul, nici vorbă, dar ca o reclamă ; așa trebuie să fi arătat și Francis cînd era tînăr. Isabelle descoperi că n-ar fi avut nimic împotriva să se afle în locul uneia dintre cele două, oricare ar fi fost. L-ar fi împărțit pe drăguțul de băiat cu oricare alta, dar în același timp îi venea și să-l pălmuiască. Așa cum se îndepărtau, siluetele lor îi amintiră deodată pe cele zărite în duminica aceea pe malul opus al rîului Loiret : Armande cu însoțitorii ei ; și retrăi, cu o forță nouă, furia care-o cuprinsese atunci.

O negresă se așeză pe banca ei. Fără să o fi examinat, Isabelle ghici, după privirile pe care i le aruncau trecătorii, că vecina era înzestrată cu trista și teribila putere de a dezlănțui în semeni animalul. Căci într-un fel te uiți la fața cuiva, și-n alt fel cînd te gîndești la corp. Or, toți bărbații care întorceau capul spre bancă, aruncau căutătura asta, scurtă și scăpărătoare, de animal de pradă.

Ceea ce o determină să-și schimbe locul, pentru că nu mai putea suporta involuntara complicitate. Cînd era gata să se ridice, i se păru că ar fi curată lașitate s-o abandoneze pe creatura aceea, al cărei ghinion îl cunoștea atît de bine. Băgă însă de seamă că atenția o flata pe cealaltă, așa că se sculă și-i cedă terenul.

Un bărbat o urmări un timp, i-o luă înaintea, întoarse capul și, după ce o examinează, își văzu de drum indiferent. Isabelle, care grăbise involuntar pasul ca să evite întîlnirea, se simți iarăși rănită, nu atît de ofensă, cît de nedreptate : căci bărbatul era și el urît.

Un stol de păsărele se abătu pe gazon ; micile zburătoare își disputară cu zgomotoase țipete și fîlfîiri de aripi niște grăunțe invizibile, apoi se împrăștiară fără dușmănie.

După ce făcu înconjurul grădinii, Isabelle ajunse din nou în dreptul băncii ei și, găsind-o liberă, își reluă postul de observație. Se perindară cîteva femei foarte nostime, îmbrăcate ușor dar bine puse la punct, fragile alcătuiuri de derizoriu și perfecțiune, discreție și provocare, în stare să inspire, în același timp, respectul și dorința. Isabelle privea cu o plăcere fizică legănarea voluptoasă a coapselor atît de sigure de ele — a acestor superbe „purtătoare de copii“. Era gata să-și aprindă altă țigară, dar rămase nemișcată, cu gura căscată, cu bricheta aprinsă în mînă : își dăduse seama că le privea pe femeile acelea

cu ochi de bărbat ! Le cîntărea, studia și asimila ca pe reprezentantele unei alte specii. Gîndul o umplu mai întîi de mîndrie, apoi o îngrozi ; dar această mîndrie fugară i se păru elocventă : punînd piciorul pe tărîmul bărbaților, își închipuia oare că urcase o treaptă ? Ar fi însemnat să admită că femeile erau inferioare. Ar fi însemnat să admită că Francis o depășea pe Marianne și că Blondal prețuia mai mult decît ea însăși. Și oare nu tocmai convenția aceasta umilitoare îi devenise odioasă încă din copilărie, determinînd-o să respingă orice posibilitate de înțelegere cu mama și cu sora, să nege cu înverșunare servitutea lor frivolă și trufia lor de sclave ? Iar mai tîrziu, cînd se trezise și ea cîntărită pentru prima oară de un mascul („dansatoare bună pentru sala obscură“), nu reușise să supraviețuiască ofensei numai dovedind că e în stare să-și cîștige existența la fel ca un bărbat, ceea ce nici mama și nici soră-sa n-ar fi fost probabil în stare ? Oare chiar să fi uitat că e femeie, de vreme ce era acum în stare să privească totul — oameni sau probleme — cu ochi de bărbat ? Sau poate că era blestemul unui chip care aducea prea puțin cu acela al unei femei ?

Strivi țigara pe pămînt cu furie, de parcă ar fi vrut să alunge tot ce era bărbătesc în ea ; și fu recunoscătoare celor doi derbedei care, trecînd pe lîngă bancă, scoaseră un șuierat admirativ și-i făcură, prin gesturi, propuneri fără echivoc. Se prefăcu că-i ignorează, dar tocmai grosolănia lor îi aminti că era totuși femeie.

Un bătrîn venea încet pe alee, tîrîndu-și picioarele, urmat la trei pași de femeia lui, cu capul plecat. El nu se întorcea spre ea nici măcar ca să-și manifeste nerăbdarea ; probabil că o uitase de vreo treizeci de ani. „Singura revanșă pentru biata oaie ar fi să supraviețuiască stăpînului, își zise Isabelle, care se simțea umilită pînă în adîncul sufletului de această imagine atît de evidentă a servituții. Și cîte alte bătrîne n-or fi în oraș care, ca și asta, nu-și trag sufletul decît după moartea tiranului pe care l-au crezut atîta amar de vreme atotputernic, unic și indispensabil. Dar dacă se-ntîmplă să-i supraviețuiască dînsul, ce epavă lamentabilă ajunge ! (Se gîndea, desigur, la François.) Și fata asta, în stare să țopăie ca un tînc pe lîngă băiatul ei, al cărui braț îi apasă umerii ca un jug și a cărui mîină îi frămînta distrat obrazul, fata

asta n-o să ajungă tot ca bătrîna sclavă care merge la trei pași în urma celuilalt ? A, uitam că asta-i « generația divorțului » ! Trist progres, într-adevăr ! Eu, dacă aș fi cu un bărbat, aș merge numai în pas cu el ! ” Și totuși, cine țipa în ea de plictiseală în dimineața asta, în duminica asta, în primăvara asta, și-ar fi fost gata să tropăie ca un cățeluș în urma stăpînului, oricare ar fi fost el ?

Calmă și maiestuoasă, dar cu totul în alt chip decît trecătoarele nostime de adineaori, se apropia, mai încet decît navele, o gravidă, atît de lipsită de apărare și totuși atît de sigură de ea. Diformitatea ei neobișnuită, de care n-ar îndrăzni să rîdă nimeni, nici chiar un copil, justifica orice : și abuzurile seducției și ale dorinței, și însoțirea pe viață a două ființe. Cu toată tirania, cu toată nestatornicia și cu toată ambiția lui, Bărbatul n-ar însemna nimic dacă nu s-ar pricepe, înainte de orice, să fie pavază acestui fragil tezaur. „ Echilibrul lumii, viitorul ei, rațiunea ei de a fi își au înțelesul, pe de-a-ntregul, în acest personaj diform, gîndea Isabelle, în regina aceasta monstruoasă — într-o gravidă ! ” De două ori propria-i mamă fusese, așadar, o astfel de zeiță respectabilă... Și gîndul acesta, chiar dacă n-o împăca cu ea, îi dădea muștrări de conștiință : nu credea cu putință ca oribilul miracol să i se întîmple și ei, dar se întreba dacă fără această încercare i s-ar putea împlini destinul. Căci, la urma urmelor, ceea ce definea și justifica Femeia era tocmai diformitatea, riscul acesta și cea mai animalică dintre servituți. Își aminti ce spaimă a tras în dimineața aceea, cînd o inițiasse Brigitte, scoțîndu-i păpușa dintre coapse... Ce spaimă, dar și ce mîndrie ! „ Tu n-ai să ai niciodată copii ! ” îi aruncase în obraz unui băiat, pe care-l socotea în taină logodnicul ei. De ce mai trăise douăzeci de ani dacă, la un simplu gînd, mai putea retrăi, intacte, aceeași mîndrie și aceeași teamă de odinioară ? Pe atunci, însă, mică Isabelle nu se îndoia că oribilul și sublimul ei destin avea să se împlinească ; pe cînd în dimineața aceasta, în care Firea se logodea cu primăvara, Isa se întreba dacă-i va fi și ei vreodată dat să aibă parte de așa ceva, și amarul ei reproș se revărsa, în chip ciudat, asupra lui Francis.

Guraliv și sprintar ca păsărelele de adineaori, un cîrd de copii puse stăpînire pe bancă și pe spațiul înconjură-

tor. Ea deveni ținta jocului lor, locul convențional unde nu mai puteau fi prinși și spre care fugeau cu sufletul la gură. Primii ajunseră băieții, strigînd cît îi ținea gura, gîfîind și trăgîndu-și de brăcinari, cu amîndouă mîinile, pantalonașii care le cădeau mereu pe vine. Urmară fetițele, interesate nu atît de hîrjoană, cît de micile lor secrete fără însemnătate pe care și le șușoteau cu rîsete înăbușite și priviri furișe. Era printre ele și una urîță, și totuși la fel de veselă ca oricare alta ; Isabelle simți cum i se strînge inima. „Ce bine e să mori tînără, medita ea, să mori înainte ca ceilalți să-ți spulbere iluziile !” Trebui să facă un efort ca să se stăpînească și să nu se repeadă la fetiță ca s-o îmbrățișeze. Îi venea s-o înșface în brațe, ca în pagina finală din *Le Grand Meaulnes*¹, și s-o ducă spre necunoscut. „În Țara celor Urîți, unde se adună toate necazurile de pe lumea asta... Ba nu ! își luă ea seama. În Țara unde toate necazurile pier la un singur semn”. Și ceea ce mai supraviețuia în ea din sora Thérèse a Schimbării la Față știa cum se cheamă locul cu pricina.

Cînd te uiți la copii cum se joacă, timpul parcă își oprește cursul și te apucă aceeași toropeală ca atunci cînd contempli jăraticul din sobă sau oceanul. Se lăsa și ea, încîntată, în voia acestei amorțeli. Două fetițe mai răsărite o făceau pe „mama” cu un băiețel mai mic, ținîndu-l mereu din scurt cu strășnicie. Era evident că fiecare o maimuțarea pe propria ei mamă, răzbunîndu-se astfel de muștruluiala la care trebuie să fi fost supusă pe vremea cînd era de-o șchioapă. Numai prichindelul nu imita pe nimeni ; trăia pur și simplu clipa prezentă micul animal, care abia gîndea și se dăruia cu totul fiecărui gest fugar devenit, rînd pe rînd, universul lui. Isabelle crezu că le observă pe fetițe cum, în toiul comediei maternității, admirau pe furiș minusculea forță a naturii și, cu toate că se prefăceau că-i administrează cîte o bătaie, păreau să-i recunoască, în fond, superioritatea. El însă nu participa la jocul lor decît ca să-l poată gusta și mai bine pe al său ; așa că, atunci cînd au vrut să-l împiedice să bea apă de la fîntînă, sub pretextul că era prea încălzit, el se revoltă :

— Dar mi-e sete !

— Păi tocmai cînd ți-e sete nu trebuie să bei.

¹ Cunoscut roman de Alain-Fournier.

Întoarse către ele fața, care era însăși fața libertății, deși semăna teribil cu a furiei, și strigă :

— Ia dați-mi pace, fetelor !

În strigătul lui se și făcea simțit tonul Bărbatului, stăpînul creațiunii, pe care Isabelle îl pricepu cu atît mai bine, cu cît, între cele două tabere în miniatură care se înfruntau sub ochii ei, inima îi dăduse ghes încă de la început să aleagă.

Toți ciuliră urechile cînd o mașină-sport demară bubuitor dincolo de gardul viu care înconjura scuarul. Băieții se cățărară pe gardul cu zăbrele.

— Ia uitați-vă ce mai M.G., băieți !

— Ei aș ! E un TRIUMPH !

— Habar n-aveți ! Numai o italienească bubuie așa ! De ocupanții mașinii nici nu le păsa.

— Au să-și rupă gîtul ăia doi ! fu de părere, în schimb, o cumătră, cu dezgustătoare satisfacție, și-n gura ei răutăcioasă profetia suna mai curînd a urare.

Isabelle, în picioare, nu-și putea lua ochii de la „ăia doi“ : un bărbat foarte tînăr, cu prietena lui, căreia vîntul îi răvășea părul și-i făcea să fîlfîie, ca două steaguri, capetele eșarfei. Le urmări siluetele, drăgăstos înfrățite, pînă ce pieriră într-o trepidație și un vacarm care păreau însăși imaginea tinereții. „Și chiar dacă i-ar pîndi moartea la cea dintîi răs_pîntie, își zise dînsa, oare clipa pe care au trăit-o nu face mai mult decît o întreagă existență cenușie ? Ce n-aș da și eu să mă consum așa, deodată, cu o flacără vie și pură ! Ah, de ce ni-e dat să hotărască altcineva în locul nostru ?“

Ieși din grădină. Mica ei lume, orașul, Creațiunea întreagă îi păreau un imens talmeș-balmeș. „Cei mai mulți se consolează de eșecurile și necazurile lor, zicîndu-și că nici ceilalți n-au parte de ceva mai bun ; dar tocmai asta ar trebui să-i aducă la disperare !“

Ceasul de la mîină arăta aproape douăsprezece ; exact aceeași poziție o vor avea cele două ace oarbe la noapte, cînd somnul binefăcător o va reda, în fine, neantului ; între timp, va trebui să trăiască douăsprezece ore cu ea însăși ; căci, cu toată muzica lui Mozart sau programele de televiziune, avea parte de același tîete-à-tête, de același gol, de aceeași sală obscură care înseamnă a fi singur cu tine însuți. Trăznetul care se abătuse asupra ei, într-o după-amiază, țintuind-o locului pe coridorul mănăstirii

o lovi din nou. Timpul ! Avea senzația că-l vede ca pe o ființă vie și, dintr-o singură privire, îmbrățișă existența care o aștepta. Viața întreagă nu-i făcută decît din ani, care la rîndul lor nu se compun decît din zile — și iată cum arăta o zi ! O prăpastie de singurătate i se deschidea în față ; o cuprinse amețeala atît de tare, încît trebui să se sprijine de un felinar, ca un om beat. Porni apoi mai departe, de data asta, însă, atît de repede, încît aproape că alerga. De cine oare o fi fugind ?

La poarta cealaltă a scuarului se afla cabina de sticlă a unui telefon public ; se repezi înăuntru și, fără a mai sta pe gînduri, formă numărul Mariannei. Clopoțelul sună îndelung și numai pentru simplul fapt că nu mai putea răbda, era sigură — la fel de sigură cum sînt copiii — că are să-i răspundă, totuși, cineva pînă la sfîrșit.

Într-adevăr, o mîină ridică receptorul și auzi, la celălalt capăt al orașului, un glas somnoros.

— Marianne... Dormei ?

— Nu... Ba da... Isa, tu ești, draga mea ? Apoi, brusc trează : S-a întîmplat ceva ?

— Nu, nu. (Asta însă numai pentru că-i răspunsese un glas la capătul firului.) Dar tare aș vrea să te văd chiar azi.

— După aproape șase luni ? întrebă prietena, cu reproș în glas.

— Tocmai de aceea.

— Dar azi, noi...

— Să *vă* văd, rectifică Isabelle. Ce-ar fi să veniți la mine, să cinăm tustrei ?

— Dar ne înțelesesem să cinăm cu Bertrand Fery.

— Cu jucătorul de tenis ?

— Vai, scumpo, nu „jucătorul“, ci campionul ! Și cu Vera Walter, de la revistă. Mai bine vino tu la noi !

— Ba nu, se încăpățîină Isabelle, veniți voi la mine. Cu toții.

— Tuspatriu ? Bine, dar...

— E loc destul, n-ai grijă !

— Stai, stai, nu te supăra. Mă gîndeam că te deranjăm ; tocmai duminica...

(„Duminica... dacă ar ști ea ce înseamnă *pentru noi ceilalți*, duminica...”)

— Atunci, ne-am înțeles ? Toată lumea la mine la opt și jumătate. Da ? Am să vă fac o paella¹.

— Vai, Francis se topește după ea ! („Și ce-mi pasă mie ! Oricum, tot o făceam“, ripostă în gând Isabelle.) Bine, draga mea, atunci pe diseară. Și ce ți-am putea aduce ca să-ți facem plăcere ?

— Plăcuta voastră prezență, atît !

Abia după ce puse la loc receptorul își dădu seama Marianne că glasul prietenei cam tremura cînd îi servise butada.

Deși toate ușile erau închise și ferestrele deschise, mirosul paellei se strecura insidios pretutindeni, punînd stăpînire pe micul apartament. Isabelle simți mai întîi o ușoară greață, pe urmă însă, pe măsură ce ziua trecea, aroma îi făcu poftă ; și apoi era, oricum, o prezență difuză, dar prietenoasă care-i crea senzația unei tovărășii.

De pe la opt — cu bucatele la cald și sticlele la rece — nu mai avu nimic de făcut și Timpul își reluă periculoasa dominație. Nu atît întîlnirea cu campionul acela de tenis și cu Vera cutare, cît ideea că-i va revedea pe Marianne și pe Francis împreună o intimidă. Dacă prietena ei observă jena lui Francis ? Și dacă el n-are, să se arate deloc jenat, va reuși ea să-și ascundă disprețul ? Oricum, indiferent cum s-ar fi purtat Francis, Marianne risca să sufere, iar Isabelle suferea de pe acum. Dădu pe gît două păhărele pline cu whisky, deși băutura asta îi repugna ; era însă cel mai bun remediu împotriva timidității care și începuse s-o cuprindă. Ori de cîte ori un automobil se oprea în fața casei, arunca pe fereastră o privire pe care ar fi voit-o indiferentă.

Nu mult după ora stabilită, auzi două mașini trăgînd la trotuar și ghici, chiar înainte de-a ajunge la fereastră, că erau oaspeții așteptați. Îi recunoscuse de sus pe Marianne și pe Francis. Oare cei doi adolescenți din mașina roșie de azi dimineață vor ajunge și ei la fel ca perechea de jos care, prin cam prea multele atenții reciproce, trăda o cam prea mare obișnuință reciprocă ? Dar oare nu asta era pentru oameni fericirea ? O fericire cam prea netezită de uzură. Din mașina cealaltă își făcură apariția mai întîi trupul imens al tenismanului, dezdoindu-se parcă

¹ Mîncare franțuzească.

anevoie, și, pe portiera cealaltă, o creatură minusculă. Patru portiere pocniră în serie, ca-n filmele polițiste. Marianne ridică ochii și, zărind-o pe Isabelle, îi adresează surîsul cel mai luminos cu putință. Francis îi făcu un gest scurt de salut.

În timp ce urcau scara, Isabelle își mai examinează odată apartamentul cu un ochi pe care-l vroia critic și-l găsi drăguț. Așa că nu-i fu greu să reacționeze în chipul cel mai firesc la exclamații și complimente. Francis o sărută pe obraji cu un respect care o amuză ; Marianne (de bine ce-i părea că-i simte iar parfumul, aproape că-i dădură lacrimile) o trase de-o parte :

— Părul ți s-a făcut și mai frumos, îi șopti dînsa, arăți splendid. Hei, reluă ea tare, dați-mi voie să fac prezentările. Bertrand Ferry...

— Dar mai e nevoie să-l prezinți pe Bertrand Ferry ?! strigară în cor ceilalți doi ca niște școlari din clasele primare.

— Scuză-i, draga mea, dar așa s-au obișnuit să glumească de cînd a cîștigat Bertrand campionatul... Ce campionat ai cîștigat ?

— Dar al Franței ! explodară din nou școlarii.

Tînărul cel zdravăn nu știa ce atitudine să ia ; oferi Isabellei o strîngere de mînă primejdios de viguroasă, după care se pierdu în mulțumiri pentru „ospitalitatea neașteptată cu care avusese gentilețea să...”

— Etcetera, etcetera, i-o tăie însă Marianne. Vezi, Isa, că e nu numai bine făcut ca un zeu, dar și atît de bine-crescut...

„Se poartă cu el ca un cornac cu elefantul lui, constată aceasta. Probabil că e cam prostuț. Dar ce fizic, Dumnezeule ! Pe lîngă el, biata Vera Walter pare un pui de șobolan“.

Pe un trup de școlăriță, noua cunoștință avea o mutră de asistentă la filosofie : negricioasă, cu trăsături ce o făceau să semene vag cu o indiană, buze fremătînde și, îndărătul ochelarilor enormi, o privire de copil dus pentru prima oară la teatru. „Ăștia doi nu-și pierd timpul degeaba împreună, își spuse Isabelle. S-a însoțit muntele cu torentul. Fiecare dă celuilalt ce-i lipsește. Dar la urma urmei, dacă tot ieșeau în seara asta tuspatri... Așa-s oamenii, nu le tihnește seara dacă nu s-au asigurat pentru la noapte. Eu sînt *desperecheată*, întotdeauna !” Și, sim-

ținându-se cu desăvîrșire cinică, le oferi cîte un păhărel de whisky, care pe ea o făcea aproape să uite prezența lui Francis, sau mai bine zis amara lor aventură.

Paella li se păru fără cusur, prilej de a se întrece în superlative, la care îi tăie pe toți Vera, decretînd-o „nemuritoare” și chiar „shakespeariană”. Ca s-o mănînce, trebuiră s-o apuce de-a dreptul cu degetele ; or, nimic nu e mai potrivit pentru a crea o atmosferă intimă și degajată, căci ai impresia că-ți regăsești copilăria și, în plus, libertatea.

De băut băură numai șampanie ; Isabelle tocmai scotea a cincea sticlă din carcera de gheață. Sfîrșiseră de elogiat sau de făcut praf și pulbere principalele spectacole din Paris și ultimele premii literare, mai ales pe acelea pe care încă nu le văzuseră și nu le citiseră ; nu lipsea decît vorba mai provocatoare care să declanșeze o discuție prelungită pînă-n zori — și Bertrand fu nevinovatul care o lăsă să-i scape citînd-o pe Simone de Beauvoir, din care nu citise niciodată un rînd și pe care-o socotea probabil nepoată a contesei de Ségur. Francis — mirosul tutunului său blond umplea încăperea — se legă, spiritual și superior, de *bas-bleus* *, Isabelle, în luptă cu beția de odinioară pe care o redeștepta acest miros, respinse cu promptitudine mingea și tonul discuției urcă la fel ca spuma în cupa cu șampanie : cam prea repede, dar și ușor.

— Beauvoir, adică inamicul public numărul 1. Să-și permită ea să atace lumea bărbaților !...

— Lumea bărbaților ?!

— Dispută veche de cînd lumea, Marianne ! Lumea asta făcută de bărbați așa cum le-a convenit lor. În care noi nu sîntem decît niște instrumente, din păcate destul de necesare, și-n care numai dînșii au cuvîntul.

— Oricît, se hazardă Bertrand, dar, și voi votați.

Șobolănașul negru îi luă Isabellei cuvîntul din gură :

— Sigur ! Și sînt și femei-avocați, și femei-medici — și chiar femei șefi de personal !

Și adresă gazdei un surîs adorabil. Nici ea nu se farda. „Cu ochelarii ăștia imenși, are și ea o față de bărbat ; probabil însă cu atît mai atrăgătoare pentru ei, fiindcă e imperceptibil feminină. Ce-o fi găsind Bertrand la ea

* Aici în sens de pedante.

în ceasurile eînd nu mai ai ce face cu inteligența ? O bu-cățică de om pe care-o copleșește cu totul, pe care-o în-fășoară și-o rostogolește în brațele lui, un mic animal impur și docil“. Aproape că regreta trupul ei de statuie, căci, ori de cîte ori o cuprindea disperarea, era gata să urască tocmai ceea ce le făcea pe celelalte s-o pizmuiască.

— Ai dreptate, Isabelle, continuă Vera. Pentru ei, noi nu contăm nici măcar ca perechea potrivită, nu contăm decît ca simple instrumente. Numai că, vezi tu, asta-i ceea ce ne place, sfîrși ea zîmbindu-i de data aceasta lui Bertrand.

„Își plătește cu anticipație noaptea“, o stigmatiză în sinea ei Isabelle, care se decise să n-o cruțe. Nu putea conta nici pe Marianne, care și în calculele, și în felul ei de a gîndi, se lăsa modelată instinctiv de această lume a bărbaților. Rămăsese singură pe baricada ei ? Ce-are a face !

— Ei bine, mie nu-mi placé deloc să fiu un instrument.

— Vera se simte bine în sclavie, interveni Marianne. Dar, la urma urmei, copiii nu trăiesc în lumea celor mari ? Și nu sînt, în general, fericiți ? Tu, Isabelle, te simți sau nu la largul tău în această „lume a bărbaților“ ? Iată întrebarea.

— Din ce în ce mai puțin, replică ea cu voce înfundată.

Dar pentru că simțea că toți se gîndeau la același lucru în clipa asta și pentru că băuse cam prea mult (și încă — lucru destul de curios — pentru că voia ne-apărat să-l înfunde pe Francis) adăugă :

— Din ce în ce mai puțin la largul meu — dar nu numai pentru că sînt urîță.

— Isa !

Văzu lacrimi strălucind în ochii Mariannei. Bertrand se ridică, imens, și, apropiindu-se de fereastră, rosti peste umăr :

— Nu știu dacă ești... urîță, Isabelle, dar pot să-ți spun un lucru : nîciodată n-am văzut o femeie atît de bine făcută ca tine.

Toată lumea răsufală ușurată. Isabelle, în ceea ce-o privește, i s-ar fi dăruit pe loc — lui, acestui imbecil ! Tristă ilustrare a convingerilor ei cu privire la puterile bărbaților.

— Ești un înger, Bertrand ! Iar eu le încurc pe toate, din cauza șampaniei. Dar... (o clipă, ezită să reia o discuție

care n-o ușura decît rănind-o.) Dar... nu, zău, lumea asta e atît de mult a bărbaților, încît totdeauna cuvîntul „mascul“ e măgulitor și „femelă“ degradant.

— Ei și ce ? replică Francis cu brutalitate, căci începea să simtă în Isabelle un dușman. Femeia este femela Bărbatului ; asta-i o lege universală.

— În lumea animală, da. Ori poate gîndești că nici femeile n-au suflet ?

— Dar oare eu am ? murmură el fără să zîmbească.

— Pentru voi, sufletul nostru nu-i decît o primă incomodă plătită pentru trup.

Vera își aprinse o țigară ; toate gesturile îi erau precise și în același timp pline de neliniște : tot ce făcea părea că trădează graba de a trăi.

— Că lumea asta o fi a Bărbaților, reluă Bertrand, iată ceva ce nu mi-a trecut niciodată prin minte...

— Ce mărturisire ! Și ce mai dovadă !

— Și totuși, stăruie dînsul, femeile au jucat în ea un rol al naibii de important.

„Te pomenești că ne-o dă ca exemplu pe Du Barry“, se amuză Isabelle în sinea ei.

Dar el o cită ca exemplu pe Pompadour.

— Al naibii de important, dar totdeauna prin intermediul unui bărbat. Chiar și Ioana d'Arc, la urma urmei.

— Probabil pentru că e în firea lucrurilor să fie așa.

— Mulțumesc, Francis !

— Bine, dar...

— Îți mulțumesc pentru această demonstrație ! Ceea ce numești tu „firea lucrurilor“ e firea pe care voi o impuneți lucrurilor, iar noi o acceptăm din mamă-n fiică. Și chiar ne mîndrim cu asta : faimoasa mîndrie a doamnei de Pompadour !

— Și de ce nu, în definitiv ?

— Stupid de mîndre ! La fel ca atunci cînd vedem creaturi superbe pe coperta revistelor în care nu e vorba decît de războaiele voastre și de politica voastră. „Fii frumoasă și ține-ți gura !“ Și noi răbdăm toată prostia și toate scandalurile lor.

— Dar tot voi vă alegeți ambasadoarele !

— Ai dreptate, Francis, fiecare cu reprezentanții pe care-i merită.

— Mama mea, care e o adevărată sfîntă, spune totdeauna...

Dar n-aveau să afle niciodată ce zicea mama lui Bertrand, pentru că Isabelle îl fulgeră :

— Totdeauna mamele voastre sînt niște sfinte, în timp ce femeile celelalte nu-s decît pradă ușoară, cocote sau proxenete. Cîtă vreme vă leagăna mămica pe genunchii ei, lumea e un basm cu zîne ; v-a scăpat din poale, gata — devine harem și casă de toleranță. Asta nu vă surprinde ?

— Ce viziune ! replică scurt Francis. Dacă ar fi exactă, de mult s-ar fi stins speța umană !

— Nu-i deloc exclus ca romanul de dragoste al bărbatului cu femeia să fi fost chiar de la început un șir de inconștiente represalii.

— Cum ? sări Bertrand. Ești cumva pentru războiul dintre sexe ?

— Așa zic învingătorii cînd se răscoală învinșii... Dar tu, Vera, de ce nu zici nimic ? Știi prea bine că am dreptate !

Vera slobozi fumul albăstrui pe nările arcuite, care fremătau cînd respira. „Ea e o mică și strașnică mașină de trăit, pe cînd eu sînt un monstru, medită Isabelle. Eu, care n-am deloc voința de a trăi. Îi ajunge că-i dorită — și oricînd se găsește un bărbat care să dorească indiferent pe cine. Oare de ce nu mi-o fi ajungînd și mie ?“ Îi trecu din nou prin minte că nu dădea vina pe lume decît din orgoliu : „Astea-s teorii de femeie urîță, se admonestă ea, teorii de femeie urîță !“

— Nu zic nimic pentru că eu mă simt la largul meu, Isabelle. Nu vreau să spun că n-ai dreptate. Nu. Dimpotrivă, cred că ai dreptate, dar, vezi tu... crezi că important e să ai dreptate sau să fii fericit ?

— Pentru bărbați, important e să aibă dreptate, pentru femei e să fie fericite — iată toată deosebirea.

— În fond, interveni Marianne pe un ton placid, tu ești supărată mai mult pe noi decît pe bărbați.

Isabelle se întoarse brusc, dar părea că se uită la Marianne și la prietenii ei fără să-i vadă. Începu apoi să măsoare încăperea dintr-un colț într-altul cu pași mari, cu pași prea mari, cu pași de prizonier. Și în același timp vorbea. Tare. Foarte tare, ca la tribunal. Dar în fața cărui tribunal pleda ?

— Noi sîntem ca și pămîntul, zicea Isabelle, cu care avem un tainic și adînc legămînt, la bine și la rău. Băr-

bații sînt doar logodiți cu el ; noi, însă, noi sîntem chiar pămîntul. Răbdarea, forța, tainele lui sînt și ale noastre. Și ca și el purtăm în noi, tăcute, viața. Ei nu știu decît să distrugă spre a inventa, să inventeze spre a distruge. Iubesc progresul, care însă, dintotdeauna, îi păcălește. Și ori de cîte ori catastrofele lor ne reduc la esență, reîncepe stăpînirea efemeră a femeilor. Ori de cîte ori e vorba de a supraviețui. Noi ar trebui să nu avem de ce ne teme, să ne lăsăm în voia soartei ; dar ei au creat o lume în care totul le înspăimîntă pe femei. Și atunci, ele se lasă protejate, devin din ce în ce mai slabe, devin însăși imaginea slăbiciunii. Dar realitatea conturează un alt adevăr, izbucni dînsa (și furia o făcea aproape frumoasă) ; bărbatul — nimeni altul decît el — este însăși imaginea slăbiciunii. Bărbatul contrariat, dezamăgit, umilit. Și ele o știu prea bine ; și-l mîngîie, și-l alină ca pe un copil, pentru ca, în clipa următoare, el să redevină pentru ele zeul, siguranța, viitorul lor. E un joc de-a Doamna și Cavalerul. Și cît e de galant și delicat acest Cavaler ! Dar bruta care inspiră încredere nu e niciodată departe. Dacă bărbații n-ar avea păr pe trup, fața lumii ar fi alta...

— Isabelle !

— Mirosul lor de tutun, de soldat, de vînător, jocurile ca și războaiele lor, înfrățirea lor prin sport ca și prin profesii — orice ar face și ar scorni n-are altă menire decît să ne păcălească, să trădeze tot ce reprezentăm noi. Cum de-am fost în stare să ajungem spectatoarele lor îngăduitoare ?... Ei clădesc orașe unde nu poți trăi ; noi știm prea bine cum s-ar cuveni să fie o casă, un oraș, — dar cîte femei sînt arhitecți ? Bărbații au hotărît o dată pentru totdeauna că...

Se opri brusc. Ceilalți o văzură făcînd ochii mari (ce-o fi văzut în camera cealaltă ?), apoi scuturînd capul, Isabelle murmură, dar atît de încet, încît numai Marianne putu s-o audă :

— Toate astea n-au nici un rost.

— Ce n-are rost, draga mea ?

Isabelle întinse degetul spre camera alăturată : pe ecranul televizorului, imaginile se succedau în tăcere. De multe ori, ea întrerupea sonorul, ca să rămînă numai în compania neapăsătoare a siluetelor alb-negre, ceea ce făcuse și-n seara asta, uitînd aparatul deschis. Tocmai

acum, chipul unui bărbat ocupa tot ecranul : convulsionat și vehement, cu tîmplele congestionate și ochii ieșiți din orbite, se trudea să convingă niște fantome. Patetic și ridicol, dar mai ales atît de singur, singur... „Toți sîntem la fel, gîndea Isabelle. Nimeni nu ascultă pe nimeni și fiecare nu-i decît un spectacol pentru ceilalți“. O clipă se întrebă dacă n-are să izbucnească în rîs sau în plîns ; oricum, fiind și sub influența alcoolului, nu mai era în stare să aleagă. Urmarea fu o criză de rîs nestăpînit, care-i molipsi și pe invitați, și avu darul să-i destindă, căci discursul amfitrioanei și mai ales tonul ei profetic îi cam pusese în încurcătură. Numai Marianne, care n-o slăbea din ochi, o apucă de mîină și-o sili să se așeze lîngă ea. Ceilalți se adunaseră în fața ecranului ca să-l „sonorizeze“ pe mutul actor cu cele mai extravagante adaosuri verbale și se prăpădeau de rîs.

— Bea-o, draga mea.

— Ce-i asta ? Cafea ? Dar de ce, Marianne ?

— Bea-o repede !

Uneori e mai bine să fii consolată decît înțeles ; Isabelle se lipi strîns de singura ei prietenă, închise ochii și se abandona. „Imaginea însăși a slăbiciunii...”

După ce-au rîs pe săturate, Francis întoarse un buton, și fața necunoscută se zbîrci furioasă, ca o bășică ce se dezumflă, se făcu nor, pată, apoi punct luminos care se refugia în adîncul spațiului, în adîncul tăcerii.

Și atunci, din copacul de lîngă geam, din copacul care dormea în picioare, o pasăre își slobozi cîntul, atît de pur, că orice voce, orice vorbă omenească ar fi părut trivială, aproape jignitoare.

— Ia ascultați, zise Vera.

Și rămase nemișcată, cu gura întredeschisă ; privirea fixă îndărătul ochelarilor, părea înghețată. Un aer de tristețe îi umbrea fața.

— Auziți ? murmură iar. O auziți cum nu dă dreptate nici unuia din noi ?

Bertrand căscă ochii mirat ; Isabelle însă avu intuiția amară a acestui adevăr inexplicabil. Ca și fața fără grai dinainte, pasărea nevăzută anihila orice încercare de explicație ; una te făcea să rîzi, cealaltă te făcea să plîngi — și amîndouă te aduceau la deznădejde. Ascultară pasărea. Ca o adunare de statui, în timp ce, afară, cîn-

tăreața minusculă umplea noaptea de farmec, oprea în loc timpul...

Sonerie telefonului îi smulse din visare. Francis și Vera se uitară la ceas : era unsprezece și jumătate.

— O fi redacția ta ? sugeră Marianne. Le-ai dat numărul, Vera ?

— Dar nici nu-l știam.

Isabelle ridică receptorul și, aproape imediat, încruntă sprâncenele.

— Domnișoara Devrain ?

— Da.

— Aici Annie.

— Poftim ?

— Annie, repetă vocea, o voce pe care însă Isabelle nu izbutea s-o recunoască. V-am sunat pentru că eu am să mă omor.

Ceilați văzură cu stupeoare cum totul la Isabelle — fața, privirea și chiar statura — se schimba sub ochii lor.

— Annie, fetița mea, zise ea cu un ton ciudat de calm, îmi pare bine că te aud și-ți mulțumesc că m-ai chemat. Ce s-a întâmplat ?

„De ce-i tremură mîna cealaltă ?” se întrebă Marianne. Se ridică dintr-un salt și se lipi de Isabelle ca pentru a o sprijini. Cu privirea, aceasta o îndemnă să ia receptorul ; Marianne auzi și ea vocea gîfîitoare.

— Am să am copil, domnișoară. I-am spus și lui Marcel. Nici nu vrea să audă. Și nici de mine nu mai vrea să știe. Și așa că am să mă omor.

Marianne era gata să spună ceva, dar Isabelle o opri cu un gest.

— Dar ce se întîmplă ? murmură Francis.

— Annie, vorbi din nou Isabelle pe același ton, unde ești acum ?

— Într-o cabină, pe stradă.

— Bun. Uite ce faci. Te duci cuminte acasă și mă aștepti acolo. Ai înțeles ? Tu stai pe strada... Picart, nu-l așa ?

(Din ce străfunduri de memorie țîșnise acest nume ?)

— Oh ! Mai țineți minte, domnișoară... Da, la 112, ultimul etaj, în stînga.

— Întoarce-te, Annie, și urcă încet, că vin imediat !

Marianne se prăbuși pe un scaun.

— Dar ce-i cu voi, ce s-a întâmplat ? repetă Francis.

— O fată de la firma noastră... vrea să se sinucidă. Pot să iau mașina ta, Marianne ?

— Merg cu tine.

— Și eu.

— Ba nu, Francis, îl respinse prietena lui, prezența unui bărbat ar fi ultimul lucru de care ar avea nevoie mititica în seara asta.

— Așteptați-ne, îi rugă Isabelle. Vera, dacă ești atât de drăguță să pregătești patul în camera de alături... Găsești așternuturi în șifonier. Îți mulțumesc.

— Crezi că ai s-o poți aduce aici ? se îndoii Bertrand. Isabelle nu răspunse ; dar din prag întoarse capul.

— Țineți-ne pumnii, murmură ea. Și glasul implora.

Mașina străbate repede, prea repede, un oraș încă supraîncălzit. Huruitul motorului obosit, scrișnetul cauciucurilor, vîntul care le zburlește părul — totul pare gata să transforme această goană într-o aventură, într-un film de senzații tari. Greșeală în care Isabelle se ferește să cadă, evocîndu-și mereu fața micuței Annie, sau mai curînd cea, cu totul necunoscută, care ar corespunde vocii de la telefon, chiar în clipa asta („Urcă scara, sau se învîrtește prin cameră, sau...“). Mărinimoasă, Marianne o lasă pe ea la volan și orice ameteală îi piere dintr-o dată. Haimanalele duminicale se mai tîrăsc pe străzi ; odată cu venirea primăverii, orașul, ca și copiii, nu mai vrea să se culce.

Cu ajutorul lanternei, Marianne descifrează planul Parisului.

— Picart... Picart... A, uite-o. Fă prima la dreapta, e mai scurt așa.

Nu-i totuși mai scurt, pentru că strada e cu sens unic ; toate semafoarele trec pe roșu la apropierea lor și zăbovesc așa mai mult ca oricînd. „Urcă scara, se învîrtește prin cameră...“ Isabelle nu îndrăznește să se uite la ceas, dar inima măsoară timpul. O pereche ce și-a găsit să se îmbrățișeze tocmai în mijlocul caldarîmului pare a-i întîrzia la nesfîrșit. Îndrăgostiți ! Ce dramă nu degenerază în melodramă numai din pricina unor mărunțișuri ? Cu siguranță că luna trecută Marcel și cu Annie

se sărutau cu aceeași patimă. Destinul e complet lipsit de gust !

— Acum, Isa, a doua la stînga...

— 108... 110... 112. Fuga !

Un cartier sărac : mai ai loc unde să-ți parchezi mașina.

— În orice caz, nu văd nici pompieri, nici poliție, șoptește Marianne.

— Asta zic și eu.

Aleargă amîndouă în același ritm, ca altădată, la Orléans. Scara, prost luminată, miroase acru a bucătărie, a veselă, a copii nespălați. De la un etaj la altul, radioul le însoțește cu reclame de detergenți, ușile își etalează panopia de zăvoare, sonerii, ștergătoare. Iată-le și la al șaptelea ! Nici inima, nici respirația nu le avertizaseră. Isabelle închide ochii și își acordă o clipă de răgaz ; mintea nu mai e în stare să-i ofere decît o rugăciune. Lovește de trei ori în ușa din stînga și, fiindcă nimeni nu se grăbește să deschidă, începe să strige :

— Annie ! Annie ! Sînt eu, domnișoara Devrain. Deschide, te rog, Annie !... Annie !...

În sfîrșit, ușa se întredeschide, o formă se strecoară pe jumătate afară și-i cade în brațe. Annie arzînd. Ba nu ! De gheață. Fruntea îi arde, mîinile îi sînt reci. Pare gata să leșine.

— Domnișoară... Vai, domnișoară... ați venit.

O simte, deodată, foarte grea în brațe.

— Ajută-mă, Marianne...

O întind amîndouă pe pat ; cămăruța și decorul ei ieftin par să privească cu stupefacție la vizitatoare.

— Trebuie să fie apă pe undeva...

Da, pe palier, în duhoarea toaletelor înfundate de un deceniu, la peretele plin de mîzgilele obscene.

O stropesc pe frunte. Statuie de marmură a unei fete ofilite. Numai pleoapele-s roșii — urme ale unei duminici de lacrimi.

Ca toți cei ce fug de viață, primul gest al micuței Annie cînd se reîntoarce la ea este să protesteze : răsucește violent capul de la stînga la dreapta și de la dreapta la stînga, precum calul cînd i se pune zăbala.

— Annie, sînt eu, domnișoara Devrain...

Isabelle repetă cu răbdare acest semnal, ca de la un pilot rătăcit la altul. Cealaltă deschide, în sfîrșit, ochii,

vrea să strige „Nu !“, dar, la fel ca fața de pe ecranul televizorului, nu face decît o strîmbătură. „Nu !“ O strîmbătură urmată de un val de lacrimi.

— Annie... Ai înghițit ceva ? Răspunde ! Te rog... Hai, repetă ea aproape cu asprime, trebuie să-mi răspunzi, auzi tu ? Ai înghițit ceva ? Pilule ?

— Nu... domnișoară... nimic...

Din adîncul cețurilor care o învăluie, ea se întreabă de ce-or fi oftînd așa domnișoara Devrain și cu necunoscută de lîngă ea ; și parcă totuși i-ar zîmbi.

Annie își revine. Și se redescoperă părăsită, cu un trup devenit dușman, cu un pîntece care nu mai e al ei. Își plimbă încet, în jurul camerei, ochii împăienjeniți de lacrimi ; nu mai recunoaște acest interior, mica ei fericire încropită cu atîta răbdare. Trăiește din nou, dar ceva s-a frînt definitiv într-însa. Ah ! De ce n-a avut curajul să părăsească totul așa cum a fost părăsită ? Strînge mîna Isabellei cu toată puterea — dar strîngerea abia se simte.

— Annie, și cum ți-a venit... ideea asta ?

— La fereastră. Pîndeam. Ziceam să aștept pînă la miezul nopții. Timpul trecea. Eram sigură că n-o să veniți.

— Annie !

— Pînă la miezul nopții. La miezul nopții m-aș fi aruncat pe fereastră.

Sinucidere de Cenușăreasă. Isabelle schimbă o privire cu Marianne ; în timp ce urcau scara, una din ele se uitase la ceas și murmurase : „Douăsprezece și zece...“ Dacă deșteptătorul rudimentar, care de cînd au venit, le acompăniază cu țacănitul lui vorbele, și mai ales tăcerile ar fi mers bine, în pragul imobilului cu nr. 112 le-ar fi așteptat pompierii, poliția, Moartea. Annie nu va ști niciodată că și datorează viața unei biete vechituri. Nu, orice s-ar spune, Destinul e complet lipsit de gust !

Cele trei femei coboară scara fără să scoată un cuvînt. Annie smiorcăie încetișor ori de cîte ori murmură : „Era mai bine dacă...“, Isabelle o privește muștrătoare. Trudindu-se să se stăpînească, ea nu mai vrea să fie îngăduitoare. Marianne nu se poate împiedica să-și amintească cealaltă noapte cînd, forțînd ușa cu umărul, sufocîndu-se, bîjbîind pe jumătate asfixiată, descoperise pe pat trupul statuar al Isabellei. „Imposibil să nu se gîn-

dească și ea la asta !” Și Isabelle se gîndește într-adevăr, și nici una nu îndrăznește să se uite la cealaltă.

Coborînd din mașină, ele zăriră, decupîndu-se pe fondul luminos al ferestrelor, trei siluete aplecate spre noapte și auziră de jos mormăitul bucuros al lui Bertrand.

Erau așteptate cu ușile deschise.

— N-am băut o picătură, n-am schimbat o vorbă în lipsa voastră, spuse Vera încet, am ascultat muzică de Bach.

„Pentru cei ce nu se roagă niciodată, este un fel de a se ruga“, gîndi nu fără duioșie Isabelle, care de cîteva clipe simțea că iubește întreaga lume.

Toți se agitau în jurul micuței Annie, care se uita ca un cîine pierdut de la unul la altul, plini de bunăvoința celor ce săvîrșesc, în comun și fără cheltuieli o faptă bună — un sentiment lipsit de rădăcini. După ce o culcară pe noua venită, și după ce aceasta luă de-a binelea un somnifer, se despărțiră, făgăduindu-și că se vor revedea curînd. Promisiunea însă n-avea sens decît pentru Marianne și Isabelle. Noaptea de mai se lega de amintirea unei anumite nopți de octombrie, pe care nici una n-avea s-o poată uita vreodată ; le-a fost de ajuns o privire ca să se liniștească în privința asta. În prag, cineva mulțumi pentru paella, ceea ce sună însă de-a dreptul nepotrivit : noaptea își schimbase înțelesul.

Isabelle intră în vîrful picioarelor să o vadă pe Annie. Dormea ca un copil abătut, cu lacrimi în colțul ochilor și agitată cîteodată de suspine deznădăjduite.

Întoarsă în camera ei, descoperi pe noptieră un cartonaș alb : era cartea de vizită a lui Bertrand Ferry, pe care numărul de telefon fusese subliniat cu două linii.

Roși puternic. Așezată la căpătîiul patului, invitația dobîndea o semnificație evidentă — tocmai ceea ce urmărise și Bertrand.

„Asta-i din pricina teoriilor mele, își zise Isabelle. Vrea să mă înfrîngă prin mijloacele obișnuite ale bărbaților. Cu răul sau cu binele, ei sînt totdeauna siguri că-și vor atinge scopul — scop, la singular, fiindcă nu urmăresc niciodată decît unul singur ! Nu-i unul care să nu se creadă în stare să readucă pe calea cea bună chiar și o

perversă, ori să domesticească o «feministă», cum li se spune, prosteste. E vechea sfidare în numele onoarei Speței, a speței masculine, desigur ! În numele «ordinii», cum ar zice președintele... Dar bietul Bertrand nu face decît să confirme teoria mea ; Francis n-ar fi comis o astfel de greșeală. Sau poate că s-a săturat de șobolănașul lui și-și caută altă intelectuală, mai pe gust.“

Se gîndea totuși cam prea insistent la aspectul fizic al „bietului Bertrand“

„Destul, Isabelle !“

Totuși, dacă ar mai fi aruncat o privire în oglindă, ar fi constatat că fața ei continua să păstreze un anume zîmbet.

Imaginea cartonașului alb o obsedă și în timp ce se dezbrăca. Își savura victoria asupra Verei, care se dovedise atît de lașă în timpul discuției lor. Și apoi gestul lui Bertrand nu-l pedepsea oare pe Francis și o răzbuna, prin urmare, pe Marianne ?

Astfel luneca încet-încet în brațele unei plăceri cu totul inedite pentru ea — a divagației sentimentale pe care o reproșa cu atîta asprime femeilor. Isabelle în plin Curier al inimii...

Se culcă, epuizată deopotrivă de alcool, de surescitare, de teamă, de constrîngere. Dar va fi în stare să adoarmă ? Va reaprinde curînd lampa de la căpătîi, ca să se mai uite o dată la nevinovatul număr de telefon, cu perfidie subliniat : trei litere și patru cifre.

Tot Parisul, beat de primăvară, se zvîrcolește între cearceafuri, pînă ieri atît de ușoare, în noaptea asta însă atît de apăsătoare. Isabelle adoarme zîmbind. Și toate teoriile ei se clatină, din pricina a trei litere și a patru cifre.

VII

ATÎTA DRAGOSTE PIERDUTA

PENTRU A SĂRBĂTORI CINCIZECI de ani de la întemeiere, C.P.C. își invitasese personalul parizian la un banchet, la care fiecare venea ferm decis să mănînce, să vorbească și să bîrfească pe săturate. De

o lună de zile dezbătea Comitetul de întreprindere probleme arzătoare, cum ar fi : cine să stea lângă președinte ? Meniul să cuprindă și carne (căci banchetul avea loc într-o vineri) ? Sau : ce fel de orchestră să fie angajată ? Dar, mai întâi, era oare decent să se danseze după dineu ?

— Și dacă nu-i lași să danseze, cu ce-ai să-i distrezi ?

— Dar ce vor spune soții funcționarilor ?

— Și mai ales soțiile ?

Tot atâtea dileme, pentru a căror soluționare se făcuse apel la arbitrajul Isabellei ; în sfârșit, în seara asta, putea și ea să observe la largul ei mulțimea de fețe vesele, pe care nu le văzuse pînă acum decît una cîte una, miloage, patetice sau arogante, în taina biroului său.

Președintele, care, după ce-și mîncase salata, își pregătea discursul și nu mai răspundea vecinilor decît prin zîmbete absente, se ridică încet și așteaptă să se facă liniște, în timp ce-și plimba peste mese o privire de o bună-tate care aproape că-ți sfîșia inima. Fiecare își compuse o atitudine politicoasă ori servilă, ca să se arate atent. „Iată-i redeveniți școlari“, constată Isabelle, dar începu și ea să-l asculte pe orator cu inima strînsă. Fiindcă ori de cîte ori președintele luneca în „paternalism“, ea, care era în același timp complice și victimă, pentru că se simțea tot atît de aproape de salariați ca și de conducători, numai ea suferea cu adevărat.

Pentru evenimentul de azi, tragegianul pregătise o tiradă foarte cumsecade și blajină, prin care voia să arate că e la fel cu ultimul curier al Casei sale, dînd totuși a se înțelege că se tutuia cu guvernatorul Băncii Franței. Iar curierii, ascultîndu-l, se simțeau la rîndul lor egali cu guvernatorul, și trabucul ce li se oferise parcă avea acum alt gust.

La aceeași masă cu ea, totuși prea departe ca să poată sta de vorbă, domnul Jacquet (a cărui firmă de asigurări le gira pe toate cele ale Casei) trebui să-și scoată batista și să-și tamponeze fruntea, atît de tare îl stingherea acest gen de elocință. Cînd președintele, după ce schimbă tonul cu tot atîta virtuozitate ca un organist parohial registrul, vorbi de „marea familie a C.P.C.“, Isabelle, a cărei privire cerea ajutor, o întîlni pe aceea a domnului Jacquet și schimbă amîndoi un surîs forțat. „Va să zică nu sufăr numai eu“, își spuse fiecare din ei coborînd ochii. Ea îi

studia mîinile goale și îngrijite, ale căror degete îi aminteau... Dar de care altele îi aminteau mîinile domnului Jacquet ? Ghici de la distanță că erau fierbinți și simți dorința absurdă, dar aproape de nestăpînit, să le atingă. Așa cum ți se întîmplă uneori — cel puțin atîta timp cît mai ești în stare să redevii copil — să te trezești cerce-tînd cu luare aminte lucrurile cele mai familiare, cum ar fi un copac, un cal sau o casă bunăoară, ca și cînd nu le-ai fi văzut niciodată, tot astfel Isabelle nu-și mai putea dezlipi privirea de la mîinile acelea. Cîtă ingeniozitate, ce complicație admirabilă ! Mai ales unghiile i se păreau... Uite-le că încep să bată darabana pe fața de masă. „Oare simte că-l observ ?“ Nu mai îndrăzni să ridice ochii spre domnul Jacquet, deși tocmai acum avea chef să o facă. „Dacă cineva m-ar pune să-l descriu, ce-aș putea spune ? Ochii cenușii... cenușii sau verzi ? Fața impasibilă, da, cu desăvîrșire impasibilă — dar ăsta nu-i un semn particular !“

După o binecuvîntare finală, oratorul se așează.

— Președinte, murmură Blondal strîngîndu-i mîna, ai spus exact ce trebuia să spui.

În tot cazul, era exact ce voia președintele să audă, dar din gura altuia : de exemplu, din a domnișoarei Devrain care, din demnitate, încetase să mai aplaude. Cel mai vechi membru al Comitetului de întreprindere se sculă la rîndul său și, din două gesturi, făcu adunarea să înlemnească : își puse ochelarii pe nas și scoase un teanc de hîrtii din buzunar. Vocea îi tremura aproape tot atîta ca și mîinile, în vreme ce debita cu rîvnă formule, aluzii, citate răsuflete — adică toate epavele școlii medii, pe care francezii le confundă cu cultura, și care permit cîtorva sute de mii de impostori să se facă preferați oamenilor onești care tac. „Nu-i adevărat că în Franța totul se termină cu cîntece, gîndea Isabelle. Totul sfîrșește cu discursuri“.

Vorbitorul nu ridică paharul decît după un ultim citat, dealtfel eronat ; înglobase cu forța în toastul lui pe Voltaire, La Fontaine și, mai ales, pe domnul Prudhomme. Ridicînd capul cu un aer de cunoscător, președintele gîndea : „Ce imbecil ! Și ceilalți, care-l aplaudă aproape tot atît cît m-au aplaudat și pe mine !...“ Dar el

însuși avu grijă să înceteze ultimul de a mai bate din palme.

Se făcu tăcere, și tăcerea deveni apăsătoare ; atunci președintele făcu muzicanților un semn, același pe care Ludovic al XIV-lea trebuie să-l fi făcut lui Lulli, și orchestra atacă, așa cum fusese stabilit, un dans din vremurile de altădată. Înclinându-se spre vecina lui din dreapta, decana de vîrstă a salariaților, președintele rosti tare : „Doamnă Mandru, vreți să-mi faceți cinstea de a deschide balul cu mine ?” Expresia îi atrase pe loc întreaga simpatie a femeilor, totdeauna mai sensibile la bunele maniere decît la virtuți.

Doamna Mandru, care în cinstea festivității adunase pe ea o droaie de culori și tinichele, schiță o reverență și se îndreptă zornăind spre pista de dans. De cîteva săptămîni nu mai trăia decît pentru minutul acesta. Avură norocul să intre în dans călcînd cu dreptul, căci valsul e asemenea galopului unui cal : totul depinde de pornire. Dar fiecare avea cu cincisprezece ani mai mult decît vîrsta pe care vinul le dădea iluzia c-o au, astfel că valsul deveni curînd un calvar. „Dacă mă dau bătut, toți mă vor socoti sfîrșit, își zicea președintele de-a dreptul terorizat. Și totuși nu pot risca un infarct de dragul mumiei acesteia înzorzionate...”

Isabelle se strecură pînă la orchestră și-l rugă pe dirijor să scurteze valsul.

— Mi-a spus și un domn același lucru.

Ea își închipui că trebuie să fi fost Jacquet și această potrivire îi produse o inexplicabilă plăcere.

Valsul încetă deodată ; doamna Mandru se prăbuși pe un scaun ; președintele se uită la ceas, apoi strînse cîteva mîini, scuzîndu-se : „Trebuie să plec, mai am de lucru...” Deși prima lui datorie ar fi fost să rămîna printre ai lui, ca să nu-i facă să se simtă prost.

— Pînă și Dumnezeu s-a odihnit în ziua a șaptea, domnule președinte, remarcă Jacquet surîzător.

Celălalt îl privi surprins, dar nu-i trecu prin minte că ar fi cineva în stare să-și bată joc de el.

După plecarea sa, dansatorii deveniră parcă alții ; vinul incitant prinse a circula prin vine, și adevărata pe-

trecere abia începu. Pentru cei mai mulți, noaptea avea să se sfîrșească tîrziu, pentru unii — chiar în zori, pe un pat oarecare. Isabelle se instalează în apropierea unei ferestre (restaurantul se învecina cu un parc) și începu să contemple societatea cu un ochi perfect lucid. Devenise nu doar spectatoare, ci aproape o străină. Seara, cînd suna telefonul, tresărea ca un operator, de la celălalt capăt al pămîntului, care recepționează un semnal necunoscut. Cheița de la apartament (ce încîntată era, în primele zile, cînd deschidea poșeta și dădea de ea !), cheia aceasta oarbă era simbolul singurătății și al împărăției ei posomorîte. Cel puțin nu mai domnea de-o lună încoace peste un pustiu : Annie stătea la ea și se putea bucura, în sfîrșit, de privilegiul bărbaților de a fi așteptați cînd se întorc acasă. Frigiderul nu mai era gol și cafeaua cu lapte nu-i mai ținea loc de cină : Annie se întorcea înaintea ei, ca să facă ea cumpărăturile și să pună masa ; cîteodată cumpăra și flori.

Annie nu venise la banchet ; își poate permite să se menajeze, să se răsfețe, pentru că are alibiul în propria ei ființă ; a căpătat siguranța aceea, care irită și în același timp impune, a gravidelor. Dar mai mult ca orice, se teme copilărește ca ceilalți să n-o vadă venind odată cu domnișoara Devrain și astfel să-și dea seama că locuiesc împreună — secret bine păstrat pînă acum, care pe ea o încîntă, dar pentru Isabelle devine din zi în zi tot mai apăsător.

Parfumul teilor în floare se strecoară insinuant pe fereastra întredeschisă și-l anihilează pe cel amețitor al dansatoarelor. Adevărata sărbătoare e afară, printre minunile tăcute ale lunii iunie. Oare de ce o adiere mai caldă, mai dulce, îi strecoară o lacrimă în colțul ochiului ? Ce clipă fugară a copilăriei noastre, pe care numai bunul Dumnezeu o mai fi ținînd-o minte, reînvie în noi inexplicabil grație parfumului unei flori, dangătului de clopot, trilului păsărelelor ?

Isabelle îl caută cu privirea pe domnul Jacquet. „Care i-o fi numele mic ?“ Îl descoperă acaparat de Blondal, care cu siguranță că-l pisează cu chestiuni de serviciu, în timp ce-i suflă în față fumul trabucului său subțire. „Trebuie să-l salvez !“

— Domnișoară Devrain, îl cunoști pe domnul Hervé Jacquet de la asigurări ?

Mîna pe care i-o întinde el este exact așa cum se aștepta să fie : caldă și fermă. Ea și-o retrage pe a ei cam prea repede, ca dintr-o cursă ; sau poate de teamă să n-o simtă umezindu-se, ca altădată ?

— Cred că v-am mai văzut în biroul domnului Blondal. (Ceea ce nu era adevărat.)

— Mă tem că nu, domnișoară, o contrazise dînsul cu voce tărăgănată, căci dacă v-aș fi văzut, nu v-aș fi uitat.

— Eu... eu nu pot să vă uit în nici un caz, glumește Isabelle, izbită de afirmația lui. Cred că știu pe de rost toate polițele dumneavoastră !

— Iar eu, intervine Blondal, amabil dar amar, mă întreb cum găsești timp să lucrezi atîta ?

Ea simte cum i se strînge gîtlejul, ca ori de cîte ori e gata să scape un cuvînt care-i va fi dușman.

— E timpul pe care-l cîștig fiindcă nu mă uit la mine. Aruncă o frază între ea și bărbatul acesta, la fel cum își trăsese mîna adineaori. E un fel de a-i spune : „Ce poate fi între dumneata și mine ? Nu vezi că sînt urîta ?“

De la un timp, poartă ochelari, deși nu are deloc nevoie. Numai și numai ca să se urîțească și mai mult. Marianne, însă, n-o slăbește o clipă : „Tocmai tu, Isa, care ai atîta gust ! Ce-ți vine să te neglijezi în halul ăsta ?“

„...Timpul pe care-l cîștig fiindcă nu mă uit la mine“.

În momentul ăsta, însă, ea se uită la Hervé Jacquet cu un amestec patetic de sfidare și mîndrie. El încruntă sprîncenele, nu înțelege. Dar cînd îl vede înclinînd capul spre umărul drept, Isabelle descoperă, în sfîrșit, cu cine seamănă : mîinile calde, fața impasibilă, plină de siguranță... Domnul Jacquet e din aceeași rasă cu medicul de la Claude-Bernard, care o salvase fără mîenajamente anul trecut. Dar el nu înțelege nici de ce îi salută cu o ușoară mișcare a capului și le întoarce spatele atît de brusc.

Orchestra tace. Instinctiv, bărbații și femeile se regrupează separat ; zumzetul de voci e iar, ici, numai lăudăroșenie, colo bîrfeală. Isabelle ar vrea să iasă afară, în noaptea adîncă și mută — Mama noastră noaptea, care numai ea singură știe să păstreze secretele noastre. Să plece departe de balul acesta care, prin mirosul, căl-

dura și pălăvrăgeala lui, îi amintește de acela din Orléans. „O dansatoare bună pentru sala obscură...” Ce s-a schimbat de atunci ? Nimic, în afară de faptul că l-ar refuza pe oricine ar invita-o la dans ; nimic, în afară de faptul că în seara asta n-are dreptul să plece de la petrecere, de la petrecerea altora. Și că trebuie să stea aici și să-i observe cu un ochi pătrunzător, care a căpătat deodată trista putere de a ghici toate complicitățile lor sentimentale.

Este un adevărat târg de fete ; complice și concurente, le poate ghici de la distanță, discuțiile de alcov. Sînt printre ele și urîte, care se fandosesc și sînt totuși invitate. Drama nu este să fii urît, ci să știi că ești. „Dacă aș fi cel puțin fascinant de urîtă”, își spune Isabelle.

Societatea devine mai degajată. Se vorbește din ce în ce mai tare, gesturile își pierd convenționalul. Persoanele mai în vîrstă își scot pipa din buzunar și mulți dansatori își leapădă haina. Neclintită, implacabilă, orchestra învîrtește fără încetare paiațele cu fața lucioasă. Zburlete, transpirate, fetele au pierdut în eleganță ceea ce au cîștigat în accesibilitate ; ochii își schimbă privirea. „Frumoasa se înfrățește cu Bestia...” Nimeni nu se mai observă și nu se mai simte observat. Cui i-ar păsa de Isabelle ? Ea nu e femeie, ci unul din „cadrele de conducere”... Care, unul cîte unul și aproape în ordine ierarhică, au părăsit discret sala. Nu chiar toți, ce-i drept.

— Ați ales locul cel mai bun, domnișoară Devrain : la aer curat !

E domnul Blanchouin, șeful serviciului comercial, pe care Isabelle își amintește că l-a văzut, de la fereastra biroului ei, atît de binevoitor față de domnul Tannoire, colegul lor infirm. Și amintirea o face să-i surîdă.

— Simțiți parfumul teilor înfloriți, domnule Blanchouin ?

— Iunie : teii, trandafirii, crinii ; mai : glicina, liliacul...

— Și lăcrămioarele !

— Natura ne copleșește, domnișoară. (Nu, nu e convențional : buzele îi tremură și ochii îi strălucesc.) Primăvara, ea pune în pieptul nostru o inimă, adaugă el mișcat. Era și timpul !

— Toamna pune o inimă, rectifică Isabelle ; primăvara, numai un trup. Și, cu un gest din cap, îi arată pe dansatori.

— Trupurile, repetă el foarte încet ridicându-și obrazul, pe care, dintr-odată și-a pus pecetea durerea.

Un nor imens acoperă vizibil cerul domnului Blanchouin.

— Nu... nu vă simțiți bine ?

— Ba da, ba da, iertați-mă. Mă... mă credeam singur, ca de obicei. Ah, nu trebuie să ai încredere în chipul tău...

Pentru această dublă mărturisire, ei îi vine să-i întindă mîna ; dar nu știe de ce mîna domnului Blanchouin, lungă, albă, și debilă îi produce o senzație de dezgust. „Hervé Jacquet trebuie să fi plecat...“, gîndește ea deodată.

— Corpul e mai întîi de toate purtătorul sufletului, reia domnul Blanchouin cu tărie. Cînd — iertați-mă — nu-i decît un purtător de sex, poate fi magnific, dar în același timp și hidos, ca Satana.

— De ce spuneți așa ?

Domnul Blanchouin oftează și, la rîndul lui, îi arată pe dansatori. Lumina a fost micșorată „pentru a crea ambianță“ ; capetele se apleacă spre umărul partenerului, mîinile devin îndrăznețe.

— Ei, zice Isabelle zîmbind, și corpul este o creatură, domnule Blanchouin.

— Știu.

Răspunsul lapidar ascunde fără îndoială o frămîntare fără scăpare, o problemă mereu nedezlegată.

— Un creștin care trăiește singur... începe domnul Blanchouin, dar nu-și continuă ideea.

Orchestra atacă o piesă pe care Isabelle o recunoaște numaidecît : acompania numărul de *strip-tease* pe care Francis și Marianne l-au putut privi pînă la sfîrșit. Și-n seara asta muzica îi dă o senzație de greață, dar ca atunci cîndiei o doctorie. Îl aude pe domnul Blanchouin murmurînd :

— Vă cer iertare.

— Pentru ce ?

— Pentru că vă vorbesc de lucruri atît de intime. Așteptam de mult ocazia asta. Cînd ne întîlnim la birou, nu vorbim decît de afaceri sau chestiuni administrative. Pe cînd în seara asta...

Isabelle îl examinează cu alți ochi : o față de bărbat blond, dintr-o pastă cam moale, cu ochii înfundați ciudat în orbite, foarte întunecoși, foarte strălucitori. Simte în

prezența lui un amestec inexplicabil de încredere și de repulsie — o atât de nedreaptă repulsie, încît se revoltă împotriva ei însăși.

— Trupurile, desigur, reia domnul Blanchouin anevoie, dar mai ales fețele ; și-i simți imediat pe aceia care... care s-au înfrățit întru Hristos.

Expresia trădează afectarea, clișeul. Isabelle se încruntă puțin.

— Ei și ? întreabă ea după o clipă de tăcere.

— Nimic, răspunde dînsul, plecînd ochii.

Orchestra s-a întrerupt ; tăcerea care se așterne între ei se face de marmură, de plumb. Din fericire, parfumul învăluitoare al teilor...

— Nu voiam să plec fără să stau de vorbă cu dumneavoastră, domnișoară. Acum, eu...

— Plecați ?

— Da. Și tocmai mă întrebam dacă... mi se pare că nu aveți mașină...

— Nu, dar e pe aici un autobuz...

— Din jumătate în jumătate de oră ! Mai bine îngăduiți-mi să vă conduc.

— Atunci... fie. Vă mulțumesc.

Simți că nu trebuia să lase discuția să se sfîrșească așa, ca să nu se instaureze între ei o jenă pe care nu o vor mai putea depăși.

— Vreți să coborîți peste cîteva clipe ? Voi fi în mașina gri pe care o vedeți acolo, lîngă cei trei castani... Vă mulțumesc. Vă aștept !

„De ce-mi mulțumește ? se întreabă nedumerită Isabelle. Și de ce să cobor peste cîteva clipe ? I-e teamă de ce o să zică lumea ?“ Îi vine să rîdă în timp ce se îndreaptă spre mașina gri ; la care însă nu va ajunge înainte de a-și îngădui un lung ocol, pe sub copacii înalți și puri. Noaptea e plină de farmec. Aerul răcoros o purifică, înlăturînd urmele contactului cu acel bîlci al trupurilor de care se scutură, mînată de luciditate, disperare, gelozie. Îi trece prin minte că și lui Hervé Jacquet i-ar plăcea să se plimbe la fel, tăcut, pe sub acest tunel de arbori, și, fără să vrea, grăbește pasul, ca și cînd ar merge lîngă el.

Cînd îl regăsește pe domnul Blanchouin, înțelege în sfîrșit ciudata neîncredere pe care i-o inspiră. Și iat-o mai umilită decît s-ar simți el însuși. „Adevărul este că nu mă dorește deloc ; nici nu exist ca femeie pentru el...

Ce bine se pricepe să vorbească despre «trupuri» bietul de el ! În fața lui mă simt și în afară de pericol, și fără arme... Pentru că să fii dorită este orgoliul și servitutea femeilor, a tuturor probabil. Sînt, deci, și eu la fel cu celelalte“. La fel cu celelalte... Impresie care, astă seară, o face pe această orgolioasă să simtă o inexplicabilă mîndrie și o imensă ușurare.

Mașina mergea foarte încet. „Momentele acestea au mai mult preț pentru el decît pentru mine“, medita Isabelle, și conștiința o muștra, pentru că a te ști mereu dator e chinul sufletelor nobile — numai dacă nu cumva e cursa în care cad mai ales cei orgolioși. Privea pe furiș fața lui încordată, fruntea îndărătul căreia se îngrămădeau, fără îndoială, gînduri pe care nu îndrăznea să le împărtășească. Oare cînd își va da drumul ?

Nu se putu împiedica să compare mersul acesta atît de prudent, tăcerea aceasta grea de vorbe nerostite, cu seara aceea, atît de asemănătoare cu cea de acum, cînd se întorsese cu Francis. Era... — Dar cînd fusese asta ? Cum ! A și trecut un an ? Și un fior o străbătu din creștet pînă în tălpi, semn al panicii subite care-l cuprinde pe orice muritor cînd se întîlnește față-n față cu dușmanul său de moarte, Timpul. Bietul Blanchouin, care și-a găsit tocmai acum, în clipa asta, să-și dezlege limba ! Dar oare nu-l terorizează și pe dînsul conștiința timpului pierdut cînd vede Parisul apropiindu-se ?

— Domnișoară, trebuie totuși să vă spun : de cînd ați venit la noi, totul s-a schimbat pentru mine. Fiindcă, pentru un celibatar, profesiunea este, din păcate (sau poate tocmai dimpotrivă !), aș putea spune însăși viața. Ei bine, parcă mi-aș fi schimbat profesia !

Ea ar fi trebuit să spună ceva : ar fi fost de ajuns un cuvînt pentru ca prea plinul acestei inimi delicate să se reverse, ori, dimpotrivă, să nu se întîmple nimic. Dar nu știa pe care să-l aleagă, așa că tăcu.

— Da, da, parcă mi-aș fi schimbat-o, urmă el, dregîndu-și glasul. Și Isabelle văzu picături de sudoare pe marginea tîmplelor sale blonde. Numai faptul simplu de a simți, că deasupra mea — căci birourile noastre corespund, ați remarcat ? (Nu, ea nu remarcase !) — trăiește și muncește cineva despre care știu — da, știu, reluă el cu o

forță neașteptată — că simte și gîndește la fel ca mine, că sufletele noastre sînt gemene, că avem exact aceeași concepție de viață și aceeași viziune despre lume, mă face... Mă face să mă gîndesc la asta în fiecare zi, domnișoară Devrain. Cine crede că-mi îndrept ochii spre tavan ca să reflectez se înșală : spre dumneavoastră îi îndrept, ca să mă pot gîndi nestingherit la dumneavoastră.

— Poate că numai vă închipuiți așa, răspunse Isabelle cu blîndețe. De unde știți, în definitiv, că „viziunea mea despre lume“, cum spuneți...

— Dar din ce aud de la unul și de la altul. Dumneavoastră aveți de-a face cu toată Casa, sub raportul relațiilor umane. Și la mine vin mulți, nu știu de ce, ca să mi se destăinuie. Sau poate că știu : exact din același motiv care-i determină să vină la dumneavoastră pentru a-și descărca inima. Căci sufletele noastre, așa cum v-am spus, sînt gemene.

— Să zicem numai înfrățite !

El scoase batista și își tamponă fruntea cu o grijă aproape maternă. Isabelle simți că i se face milă, sentiment pe cît de nelămurit în finalitatea lui, pe atît de primejdios.

— Trebuie să vă spun, domnișoară, că mă rog, dimineața și seara, împreună cu dumneavoastră. Stranie mărturisire, nu-i așa ? Dar toate acestea au un nume. Și așa vrea...

— Da, zise repede Isabelle. Prietenie ! Ceva într-adevăr extrem de prețios, domnule Blanchouin, și credeți-mă că sînt mișcată.

El întoarse spre ea o figură contrariată și-i văzu aerul decis, aproape ostil, ceea ce pur și simplu îl consternă.

— Nu asta voiam să spun.

— Știu. Dar trebuie să mă credeți. (Se străduia să vorbească blînd ; în realitate, se simțea aproape ofensată de aceste vorbe atît de îndatoritoare.) Trebuie să mă credeți, domnule Blanchouin : e prietenie și nimic altceva. Sufletul meu e acela... pe care-l iubiți.

— Da, pe care-l iubesc, se grăbi să întărească dînsul, pe care-l iubesc !

— Numai că, vedeți, noi toți sîntem și trup, și suflet. V-am mai spus-o adineaori, lîngă geam.

— Fără îndoială, dar esențialul...

— Dar trupul și sufletul sînt de nedespărțit. Așa că nu poate exista esențial în ceea ce nu e separabil.

— Vă asigur că și dinspre partea aceasta...

— Ba nu, domnule Blanchouin, nu există nici o „dinspre partea aceasta“ : nici o concesiune, nici o anexă, nici o îndatorire. Eu mă simt una. Nu sînt deloc dispusă („mai mult ca oricare alta nu sînt dispusă“, întregi ea mintal) să mă las împărțită, redusă la suflet.

— Și totuși așa ne este scris, să fim într-o bună zi „reduși la suflet“...

— Într-o bună zi, da. Dar a aștepta ziua aceea înseamnă a trăi — și eu vreau să trăiesc.

El nu mai știa ce să răspundă ; respira precipitat ; sudoarea îi curgea pe obraji, dar nu se mai gîndea s-o șteargă. Isabelle simți din nou remușcări : „El e acela care trece printr-un moment greu al vieții sale și nu eu. Pentru că trupul pur și simplu mă oprește să ascult un bărbat care nu-l dorește absolut deloc. Ce meschinărie... — Ba nu ! Nu-i decît instinctul de conservare, în fața unei oferte care mă condamnă definitiv ! Pentru că nimeni nu m-a tratat vreodată atît de deschis ca pe o urîtenie ca acest bărbat, care — culmea ironiei ! — e primul care mă iubește !... De-ar fi încercat în mașina asta să mă sărute — ce-mi trece prin minte ! — sau măcar să-mi mîngîie mîna...“

— Totuși dumneavoastră îmi spuneți, îndrăzni Blanchouin, cu privire la acei bieți dansatori...

— Acei bieți dansatori erau totuși fericiți !

Aproape că strigase. Reluă apoi calmă :

— În noaptea aceasta, se lasă pradă trupurilor lor, numai lor. Și fac aceeași greșală ca și dumneavoastră. (El tresări vizibil.) Se lasă împărțiți și, din pricina asta, își înăbușă și neglijează jumătate din propria lor ființă, Păcătuiesc împotriva unității.

Toate mașinile îi depășeau. Șoferul unui taxi se hlizi la ei :

— Ei, voi doi de colo, se vede că nu prea vă plictisiți !

Interpretarea era atît de deplasată, încît Isabelle își dădu toată silința să rîdă, ca să-l dispună și pe însoțitorul ei.

— Iată-ne aproape ajunși. Nu, vă rog să nu mă mai conduceți. Aș vrea să merg puțin pe jos.

— Era preferabil să bruscheze un pic lucrurile, decît să se despartă în fața ușii închise, ceea ce ar fi avut o valoare simbolică deloc plăcută pentru el.

— Da, aici, foarte bine... Domnule Blanchouin, seara aceasta n-am s-o uit niciodată, mulțumită dumneavoastră. De acum înainte am să mă gîndesc și eu la biroul de dedesubt, ceea ce-mi va fi de mare ajutor. În definitiv, nu aveam prieteni la noi, la serviciu ; pe cînd acum...

Vorbea precipitat, ca să nu-l lase pe dînsul să vorbească și ca să dea convorbirii lor aparența unei încheieri deosebit de convenabile. Știa însă, din proprie experiență, că nici nu se vor fi despărțit bine și el va re trăi febril clipele acestea scurte, pentru a reconstitui, în felul lui, discuția și a-și reproșa ceea ce spusese, dar mai ales ce nu spusese, și că totul va deveni un izvor nesecat de regrete. În ceea ce o privește, își dădea seama că remușcărilor ei vor fi mai mici și mai puțin durabile.

Coborî din mașină, grăbită, înainte de a se răzgîndi. Simțea că ar fi fost deajuns o vorbă ca să decidă de viața ei întreagă, și-i era teamă de amețeala aceea care-i îndreptase o dată pașii către mănăstire.

Se întoarse totuși ca să-i facă un semn prietenos ; zări o figură disperată aplecîndu-se peste geamul deschis. „N-ar îndrăzni să iasă, să alerge după mine, să-și încerce ultima șansă, își spuse ea cu răceală. Mă respectă prea mult. Cu atît mai rău pentru el !” Grăbi pasul. Satisfacția involuntară dar jalnică de a fi fost mai țare o făcea să sufere.

În timp ce urca scara, se străduia ca să se împace cu ea însăși, să se gîndească numai la mica Annie, fapta ei cea bună. „Trăiește liniștită sub aripa mea ocrotitoare, niciodată n-o aud vorbind de viitor. Ce va fi mîine ? Ei, las' că o să vedem atunci !”

Annie nu doarme, ci desigur că-i pîndește întoarcerea, fiindcă nici nu intră bine în casă și iat-o agățată de gîtul ei. E desculță ; trupul i se ghicește sub stofa ușoară ; sarcina încă nu se observă.

— Ai să răcești, o dojenește Isabelle. (Dar ce bine-i pare că nu găsește casa goală, mai ales în seara aceasta !) Nu trebuie să stai de veghe.

— Nu mai pot să dorm cînd lipsiți de-acasă, răspunde Annie aproape cu mîndrie.

Și o ia de mînă ducînd-o la bucătărie :

— Mă temeam să nu vă fie foame...

Pregătise cu mult prea multă sîrguință o gustare : masa plină cu fel de fel de accesorii inutile și o crăticioară sub care veghează flacăra mașinii de gătit.

— Dar a fost mîncare berechet !

— Da, dar eu v-am făcut ce știu că vă place.

— Vai, Annie, dar crede-mă...

Fiindcă însă în seara asta nu poate necăji pe toată lumea, capitulează :

— Bine, dar te rog să te duci la culcare.

— Dar veniți să-mi spuneți noapte bună ?

— Sigur, ca la copii !

— Da, repetă cealaltă aproape cu fervoare, ca la copilul dumneavoastră.

Zîmbitoare, deși cam iritată, Isabelle se grăbește, în spatele ei, să strîngă totul fără să ia o îmbucătură. Simte nevoia să pună cît mai repede o noapte între ea și domnul Blanchouin. Annie i-a făcut și patul, a îndoit cuvertura și i-a pus... — Ia te uită ! De ce singura ei pijama, cînd șifonierul e plin de cămăși de noapte ? Cînd să stingă lampa, își aduce aminte de făgăduială. Se ridică iar, întredeschide ușa, șoptește :

— Noapte bună, Annie.

— Veniți puțin și stați pe patul meu, domnișoară !

Un miros fad se înalță din vizuina calduță.

— Domnișoară, sînii mei încep să se întărească. Uitați...

— Nimic mai firesc, Annie.

— Dar uitați-vă !

Ea îi apucă brațul, îl petrece pe după umărul ei și-i apasă cu sila mîna pe piept. Carnea suplă, umflată, vie, o tulbură pe Isabelle. Cealaltă icnește într-un chip bizar.

— Ți-am făcut rău ?

— O, nu ! Dumneavoastră n-o să-mi puteți face nici-odată rău !

Pe acest „dumneavoastră“ ea îl rostește ca pe un prenume, ca pe o tandră alintare. Se strecoară între brațele deschise și își cuibărește capul la pieptul Isabellei, care vrea s-o îndepărteze ; ea însă izbucnește în lacrimi.

— Annie... Ce-i cu tine ?

— Mi-e frică. Cum rămîn singură, mi-e frică.

— De cine ți-e frică ?

— De mine, pentru că mă schimb... De tot ce-o să se întâmple...

— Mititica de ea !

Și-i mîngîie blînd părul, care mai păstrează urmele aspre ale bigudiurilor puse ca să-i placă lui Marcel. „Parcă-i un copil...” Atinge ușurel cu buzele părul acela de fată sărmană, fruntea aceea prea neîncăpătoare pentru gînduri, atîtea și totuși mereu aceleași. Deodată, Annie își ridică fața și o sărută drept pe buze. Isabelle n-apucă să se desprindă. Carnea aceea tînă, în penumbră, o copilă care-i datorează viața, în sfîrșit, un pic de tandrețe... Și fiindcă n-a reacționat mai prompt, Annie îi cuprinde cu pasiune fața și o lipește de a ei, de obraji, de gît...

— Stai, Annie ! Ce faci !

— Iertați-mă, dar vă iubesc atît de mult...

Fără nici o vorbă în plus, Isabelle se scoală și se retrage în camera ei. Hervé Jacquet... domnul Blanchouin... și acum Annie...

Și în timpul acesta, ceilalți, acolo, ultimii rămași la sindrofie, cei cărora puțin le pasă cum se vor întoarce la Paris, ce s-or mai fi sărutînd, pierduți, sub teii care șoptesc, prin parfumul lor de dragoste și de păreri de rău, care în aroma amețitoare îți ceartă sufletul de atîta amar de vreme pierdută în fiecă primăvară... — Cum să mai dormi, dar, Isabelle ?...

În toată clădirea, de sus pînă jos, birourile vuiau de comentarii pe marginea petrecerii. Indiscreția feminină și fanfaronada masculină afectau cursurile la bursa zvonurilor din C.P.C., pînă mai ieri ferme grație îngrijitoarelor și oamenilor de serviciu de la etaje, producînd modificări neașteptate pe harta itinerariilor sentimentale¹, ca să nu spunem a măruntelor combinații și frivolități curente. Da, fusese o petrecere într-adevăr de neuitat...

Pe stradă, Isabelle îl zări de la spate pe domnul Blanchouin și încetini pasul, ca să nu fie silită să intre în

¹ Sau „la Carte du Tendre”, cum scrie autorul francez, făcînd aluzie la alegoricul *Pays du Tendre*, străbătut de feluritele căi ale iubirii pe care Domnișoara de Scudéry (1607—1701) și literații prețioși din anturajul ei le-au imaginat și zugrăvit.

vorbă : de acum înainte nu dorea să mai aibă alt subiect de conversație cu el decît „afacerile sau chestiunile administrative“. Annie, care ajungea la birou prima, o saluta de obicei cu un „bună dimineața, domnișoară“, pe tonul plăcut surprins al celor ce se revăd acum, cu toate că abia se despărțiseră. În dimineața asta, însă, îi șopti un salut plin de atîta afecțiune, încît Isabelle, ipocrită la rîndul ei, se văzu nevoită să-i răspundă sec. Moș François moțăia pe bancheta ascensorului.

— Ce-i cu dumneata, François, ceva nu-i în regulă ?

— Nu-i, domnișoară, nu-i, toată noaptea am vomitat...

— Și doar te-am prevenit François.

— Vai, domnișoară, tocmai la petrecere... Nu-i drept...

— Dimpotrivă ! Dacă n-ai bea decît la petreceri...

Obrazul dojenitului se albi subit.

— Iertați-mă, domnișoară, dar simt că iar îmi vine...

Și François o zbughi spre toaletă.

Isabellei nu-i rămase decît să urce pe jos ; gîndul i se opri la domnul Blanchouin cînd ajunse în dreptul palierului unde-și avea acesta biroul, dar picioarele se grăbiră s-o poarte mai departe.

Niște lucrători instalau prin biroul ei un nou cablu telefonic pentru domnul Blondal. Căci, ca mulți alți bărbați, domnul Blondal își măsura puterea și își închipuia că activitatea lui e apreciată după numărul de aparate telefonice îngrămădite pe birou, ceea ce-l ajutase să descopere acum că-i devenise indispensabilă o linie directă cu un nu știu cine.

Nu odată s-a gîndit Isabelle, în cursul dimineții, că, sub picioarele ei, domnul Blanchouin... „Ce-o mai fi făcut azi-noapte ? Poate că tocmai în clipa asta își ridică ochii spre plafon...“ Nu se împăca deloc cu ideea că ar putea fi cauza unică și directă a vreunei suferințe oarecare.

Pe la unsprezece coborî la președinte, ca să-i înmîneze proiectul unei note, a cărei redactare i-o încredințase personal („ah, de-ar ști Blondal...“). Dar acesta era plecat la uzina din Gentilly. Isabelle le găsi pe secretare întrecîndu-se în zel și servilism dinaintea unei doamne foarte împodobite, pe care — nu-i fu greu să ghicească — o identifică a fi soția președintelui. „Calul, Șoarecele și Măria sa Gîscana“, intitulă ea mintal fabula pe care scena i-o sugera. Cealaltă o privi de la înălțimea superiorității

evidente a celei ce cheltuiește două milioane pe lună numai pentru „tîrguieli“, față de una care abia le cîștigă într-un an, lucrînd nouă ore pe zi¹. Isabelle se prefăcu că o ignorează pe vizitatoare. Disprețul, ca și furtuna pentru flori, încovoia definitiv ființele umane sau, dimpotrivă, le răzvrătește; umilită în copilărie, Isabelle ținea acum capul cam prea sus. Această falsă mare doamnă, în stare să provoace o scenă pentru că bărbatul ei nu era la birou tocmai în dimineața în care îi făcea onoarea să treacă pe acolo !

Întoarsă în biroul ei, găsi o notiță : moș François fusese expediat acasă, iar ascensorul rămăsese blocat. Ciocăni Blondal, care, fără să aștepte răspuns, intră — blestemat trabuc ! — și se aruncă în fotoliu cu intenția vădită de a sporovăi despre petrecere.

— Ai produs o puternică impresie asupra lui Jacquet, spuse dînsul la un moment dat, prefăcîndu-se că se uită în altă parte.

„A, de asta mi-ai venit...“, înregistrează mașinal Isabelle. Simulînd la rîndul ei indiferența, atacă problema „ajustării“ salariilor, căci experiența o învățase că era cel mai sigur mijloc de a-l pune pe dumnealui pe fugă. Și de cum previziunea i se realizează, deschise larg fereastra.

La orele șase seara, zbîrnîitul soneriilor golește stupul și-l lasă pe mîna femeilor de serviciu. Ele îi cunosc pe de rost topografia și știu ce birouri — împreună cu acela al lui „Devrain“ — vor continua să rămînă ocupate pînă la căderea nopții. O singură telefonistă rămîne de serviciu, cu nasul într-un roman de duzină, din care nu-l ridică decît pentru a se uita din cînd în cînd la ceas. De aceea Isabelle tresare cînd soneria telefonului sfîșie tăcerea.

— Veniți repede, domnișoară ! Domnul Tannoire a căzut !

— A căzut ?...

— Ascensorul nu funcționează. A coborît singur și a alunecat pe o treaptă. Veniți repede, domnișoară.

¹ Calculul este făcut în franci francezi vechi (dinainte de 1959).

Domnul Tannoire, infirmul... Isabelle nici nu mai pune receptorul la loc. „Domnule Blondal !” strigă ea ; dar Blondal a plecat. Se năpustește pe scări. „Domnule Blanchouin !” strigă din goana ei. Nimeni. Inima îi bate atît de repede și de tare, încît trebuie să se agațe de rampă la primul etaj.

— Repede, repede, domnișoară ! Obrazul telefonistei, care-o pîndește la picioarele scării, este atît de schimonosit de spaimă, încît abia o recunoaște. N-am îndrăznit să mă ating...

„Să mă ating !” Parcă ar vorbi de un lucru. Uite-l. O grămadă de stofă gîfîitoare, cu trei pete livide : fața ca o mască împietrită și cele două mîini cu degetele încovoiate, ca niște păianjeni morți.

— Danielle, caută-l pe doctorul Lelong. Dacă nu e acasă, sună-l pe Perez. Dacă nu-i nici el, pe Marceville.

Îngenunchează lîngă domnul Tannoire și-l strigă încetișor. Ce altceva să facă ? Probabil că din adîncul durerii lui o aude totuși, pentru că ochii i se deschid și fața capătă din nou expresie : un fel de strîmbătură, dar Isabelle nu înțelege imediat că e veșnicul lui surîs, pe care domnul Tannoire crede că și-l compune cu prețul unui efort sfîșietor. Mișcă buzele, sau mai bine zis numai buza inferioară. Ea își apropie urechea, pe care o suflare abia simțită și totuși arzătoare o atinge, și reușește să descifreze doar : „...dezarticulat”.

Ea îi răspunde — ce ? N-are importanță. Orice-ar spune ar suna fals : „suferință... așteptare... ușurare...” Rostește chiar și „vindecare” ; strîmbătura se modifică abia simțit, iar Isabellei îi e rușine să-l mintă pe acest om care poate că luptă, în nemișcarea lui, cu moartea.

— Doctorul Perez la aparat, domnișoară.

„Dacă nu găsesc cuvintele potrivite...” Fără îndoială că le găsește, căci el răspunde :

— Vin imediat. Numai să telefonez la Garches ca să le anunț pacientul.

— Și noi, ce să facem pînă veniți ?

— Chemați ambulanța. Ba nu, o chem eu : vine mai repede. Puneți o siringă la fierț.

— Danielle, pune apă la fierț pe reșoul paznicului și adu-mi trusa de ajutor. Din dulapul cel alb. Repede !

Avusese la început intenția — ce lașitate ! — să se ocupe ea însăși de preparative : să te faci util poate fi uneori un alibi atît de prețios ! Știe însă prea bine că locul ei este lîngă trupul acesta zdrobit și se întoarce lîngă el, inutilă și totodată indispensabilă. O mîna albă se tîrăște spre buzunarul hainei, încearcă să-l ajungă, cade la loc, reîncepe. Isabelle ezită, apoi scotocește ea însăși prin buzunar, cu atîta delicatețe, încît rănitul nici nu observă, și descoperă printre hîrtii un șirag de mătănii. I le apropie de buze — singura lui posibilitate de a se ruga — apoi le strecoară în palma care le închide în căușul ei. Fața rănitului se destinde. „Parcă ar ieși la liman“, notează Isabelle, și încetează și ea, în sfîrșit, să mai socotească timpul.

Doctorul Perez sosi cu sufletul la gură ; își lăsase mașina imobilizată nu știu unde, într-o îmbulzeală.

— Ce coșmar și cu blocajele astea de circulație, cînd fiecare minut contează... Ambulanța încă n-a venit ?

— Încă nu. Danielle, ieși afară și pîndește-o. Să le arăți infirmierilor drumul. Iată siringa, doctore.

— Și un foarfece, vă rog, ca să tai stofa. Trebuie să-l mișcăm cît mai puțin cu putință.

Nu-i fu deloc ușor să descopere un pic de carne printre articulațiile carcasei de piele și oțel, care semăna teribil cu trofee ce împodobesc cazărmile și care-l acoperea pe domnul Tannoire ținîndu-l în picioare.

Sosi în sfîrșit și ambulanța. Sănătoși, îngrijiți, indife-renți, adevărați ciocli în alb, infirmierii mutară grămada neînsuflețită de jos pe targă, apoi în mașina încăpătoare. Fiecare zdruncinătură o făcea pe Isabelle să sufere.

— Nu, el nu mai simte nimic, murmură medicul văzînd-o cum se crispează. Efectul injecției va dura pînă la Garches, unde-l așteaptă Noblet. Vreți să-l însoțiți ?

— Desigur.

Simți că-l invidiază pe medic pentru că își încheiase rolul, în timp ce al ei abia începea.

Cabina albă și sirena monotonă nu-i aminteau nimic și se întreba la ce-o fi servind aparatul acela cromat, ca un fel de acordeon, atîrnat pe perete. Își pusese palma pe mîna inertă și nu slăbea o clipă din ochi obrazul alb ca varul. Niciodată nu-l văzuse atît de aproape. Complet schimbat

de sfortărea îndoită a fiecărei clipe, efortul și surîsul i-l brăzdau cu riduri diametral opuse. Fața domnului Tannoire devenise, în modul cel mai evident, locul de întâlnire al trupului și al sufletului. Isabelle se uită la ceas. Cu fiecare secundă se apropia momentul în care va încredința altor mâini insuportabila povară. Căci așa ne petrecem viața, îndeplinindu-ne datoria efemeră și apoi trecînd povara asupra altora. Trăim ca pe o bandă rulantă.

Și, ca pentru a răspunde privirii sale insistente, o rază de lumină se ivi pe fața încremenită : domnul Tannoire deschisesă ochii. Isabelle pregătise un arsenal întreg de cuvinte de îmbărbătare, dar, luată pe nepregătite, nu putu decît să-l întrebe cu glas foarte scăzut :

— De ce zîmbiți, domnule Tannoire ?

— Pentru că nu mă mai doare, cel puțin pentru moment... Așa că nici dumneavoastră nu mai aveți motiv să suferiți...

— Dar...

— De doi ani suferim : dumneavoastră pentru mine și eu pentru dumneavoastră. Chiar din prima zi.

— Pentru mine ? !

— Pentru că vă credeți urîță, rosti el după o scurtă ezitare.

— Dar chiar sînt !

— Așa credeți. Și, din nefericire, ăsta-i singurul lucru care contează.

El închise pleoapele. Respirația îi deveni precipitată. Isabellei i se făcu frică. Pleoapele se întredeschiseră însă din nou.

— V-am spus-o, poate, prea direct. Știam că o să stăm de vorbă într-o zi ; dar nu-mi închipuiam că... Ei, și ! Totul este grație...

Ochii Isabellei se umplură de lacrimi : de revoltă, nu de compasiune. „Totul este grație“ — așa îi spunea și maica stareță.

— Dimpotrivă, totul e dizgrație, răspunse ea cu voce schimbată. Ce e mai rău, domnule Tannoire : să fii toată viața infirm ? Sau urîț ? Să-î vezi pe ceilalți că rîd de tine. sau că le înspiri milă ?

— Infirmi, urîți, săraci sau bolnavi — toți sînt frați.

— Da de unde ! Ceilalți, adică cei arătoși, bogați și sănătoși, sînt aceia care ne pun pe toți laolaltă. În timp ce

fiecare din noi știe că e singur, absolut singur, victimă a dizgrației sale ; și nici unul din noi nu vrea să știe de...

— Viețile noastre însingurate comunică totuși între ele, rosti domnul Tannoire cu un ton surprinzător de autoritar ; apoi închise ochii și rămase așa îndelungă vreme. Nu mai zîmbea.

— Unde mergem ?

— La Garches.

— La Noblet ?

Ea confirmă.

— Nici chiar el nu va putea să mă *alcătuiască la loc*.

— Ba fiți sigur că da !

Avea toate motivele să fie supărată pe el ; pentru căzătura asta, pentru resemnare, pentru că nici măcar nu mai voia să spere. „Dacă moare, n-am să i-o iert...”

— Noblet nu mai poate face nimic, insistă el. Și o privi fix. Noi, ăștia, rareori ne înșelăm : prea ne cunoaștem bine.

— Adevărat, zise Isabelle. La urma urmelor, fericirea, faimoasa lor fericire, nu-i altceva decît să poți uita, din cînd în cînd, de tine.

— De aceea e bine să știi de altul ; să uiți de tine, fiindcă te preocupă alții.

Isabelle își retrase mîna.

— Ba nu ! Cunosc eu refrenul creștin, dar în seara asta îl resping, domnule Tannoire ! Resping împărăția orbilor și a șchiopilor ! Nu pot, nu vreau să iau asupra mea toată nefericirea lumii.

— Care este doar puțin mai grea decît a dumneavoastră.

Vorbise cu voce așa de înăbușită, încît Isabelle îi cerceță chipul. Părea transfigurat. Domnul Tannoire urmă :

— Dar trupurile noastre sînt fructul libertății. Părinții noștri și părinții părinților noștri au făcut ce-au vrut cu libertatea lor. Aceasta poate naște minuni, dar și nenorociri.

— La întîmplare !

— Sau după legi pe care noi nu le cunoaștem, dar pe care poate că le vom stăpîni într-o bună zi.

— Dar acela care a căzut pe scară în seara asta sînteți dumneavoastră ! Dumneavoastră și nu altul, care s-ar fi ridicat rîzînd.

— Pentru că invalidul sînt eu și nu altul, de la vîrsta de opt ani.

— Și de ce la vîrsta de opt ani ați...

— Pentru că virusul poliomielitei este liber ; liber ca și savantul care-l neutralizează. Pentru că această libertate, fără de care oamenii nu pot trăi, este una și indivizibilă. Cînd o revendici, trebuie să-i admiți și consecința care se numește durere, consecința care se numește nedreptate. E o copilărie să învinuiești pronia cerească.

— Eu una nu pot, zise Isabelle după o pauză, nu pot...

Apoi, cu glas abia auzit, reluă fără să-l privească :

— Există clipa în care a sunat telefonul, există accidentul care s-a produs cu dumneavoastră și nu cu altcineva ! — și apoi iată-ne pe amîndoi în această ambulanță... Nu, nu văd nici un argument contra tuturor acestora. Orice încercare de consolare ar fi o lașitate.

— Atunci, n-aveți decît să suferiți, făcu domnul Tannoire, răspicat, și închise din nou ochii. N-aveți decît să suferiți, dar asta nu-i de nici un folos ; nici mie, nici altuia și nici măcar dumneavoastră. Resemnați-vă să vă irosiți viața din... din demnitate !

— Nu-i nici o pagubă !

Dar după cîteva momente, el reîncepu să vorbească, foarte încet, ca pentru sine :

— Am căzut, pentru că liftul era blocat ; blocat, pentru că François se îmbolnăvisese de prea multă băutură ; băuse prea mult, pentru că a murit nevastă-sa ; și așa mai departe. Totul are totdeauna o cauză omenească foarte simplă ; e destul să le reconstitui una cîte una, cu răbdare. Dar ele nu au nici o legătură cu divinitatea. Adică e vorba de ceva omenesc, al nostru !

— Vă doare ? îl întrebă Isabelle.

— Reîncepe. Așa că... s-o sfîrșim mai repede ! E singurul prilej pe care-l vom avea vreodată de a sta de vorbă ; îl doream și-l așteptam de atîta timp !

— De ce, domnule Tannoire ? se miră ea. Și vocea îi tremura.

— Pentru că tot ce vă spun — și care e singurul răspuns posibil — nu putea proveni decît de la un om și mai nefericit decît dumneavoastră.

— Ei, bine, refuz ! strigă ea. Refuz totul ! Cu siguranță că există și un alt răspuns. Dacă aș putea în seara asta să dau foc cerului...

— Din compasiune pentru mine ? Nu aceasta e iubirea, vă înșelați ; aproape toți se înșală în privința asta.

Isabelle ridică mîna ca să-l oprească, dar domnul Tannoire continuă autoritar :

— Lăsați-mă să vorbesc ! Peste o clipă, n-am să mai pot ; și sînt lucruri pe care țineam să vi le spun, din prima zi... Ascultați-mă. Să nu așteptați să treacă timpul : să îmbătrînească ceilalți, să se urîțească și să devină infirmi la rîndul lor. A fi la fel cu ei, iată cea mai rea dintre ispitele noastre. Și cea mai hidoasă. Nu trebuie... nu trebuie...

O implora. Ea puse din nou palma pe mîna lui inertă, dar nu zise nimic. Nu putea să-i promită că va renunța la infama dar singura ei consolare. Ieri, la petrecere — oare fusese doar ieri ? — căuta pe fața fiecărei femei fericite urmele sau semnele prevestitoare ale decăderii ei.

— Ascultați-mă... (Durerea creștea în el ca marea, val după val, iar vocea i se altera frază cu frază.) Femeia a fost creată ca să dea viață... Sînt multe feluri de a da viață... Vă trebuie... disponibilitate...

— Vă rog să nu mai vorbiți, îl imploră ea, să nu...

El scoase un țipăt îngrozitor ; șoferul și vecinul lui se întoarseră ; ea le făcu semn să accelereze și înțelese că infirmierul îi comunică : „Ajungem acuși“. Strîngea din răsputeri mîna aceea fără viață. Nu voia să se roage, să intre din nou în angrenajul care te face să devii supus, resemnat, răspunzător. Și, în același timp, simțea că dacă nu s-ar ruga, ar fi în stare să urle sau să spargă un geam. Domnul Tannoire respira sacadat ; fața lui se contracta, apoi se destindea ca trupul unei caracatițe.

Deodată însă păru că-și revine : nu deschise ochii, dar buzele i se mișcă. Isabelle își apropie din nou urechea.

— Iubirea transfigurează, numai iubirea, șoptea domnul Tannoire. Nu aceea pe care-o primești ; aceea pe care o dăruiești.

Apoi căzu în izbăvitoarea comă.

Cu precauții infinite, infirmierele dezlegau prețioasa povară : desfăceau, deschideau, deșurubau toată aparatura aceea precisă care-i ținea loc domnului Tannoire de mușchi și nervi. Înmănușați, îmbrăcați și mascați în alb, chirurgii așteptau în conul de lumină. Pe măsură ce-l liberău, trupul domnului Tannoire se surpa. Cu voința anihilată și fără armura demontată bucată cu bucată, nu mai

rămase decît o masă inertă de carne lividă, care părea de aceeași culoare ca cearceafurile aspre de spital. Isabelle nu-și putu stăpîni un geamăt ; abia atunci sora-șefă păru să-i înregistreze prezența.

— Sînteți rude, doamnă ?

— Da... adică nu.

— Atunci trebuie să ieșiți.

— Cît durează operația ?

— Nimeni nu știe, nici chiar chirurgul.

— Aș fi vrut...

— Dați-ne un telefon. Vorbiți la direcție.

Tonul o alunga mai mult decît cuvintele. Vru să mai vadă o dată fața domnului Tannoire, dar capul i se răsucise către peretele imaculat al spitalului, căruia acum îi aparținea, astfel că singura imagine care-i rămase Isabellei de la el fu aceea de larvă aproape informă.

Ieșind, o luă la fugă pe coridoarele abia luminate, apoi pe scările pe care pașii răsunau asurzitor. Chiar și aerul i se părea irespirabil în acest univers al durerii, nefericirii, nenorocului, în această lume fără ieșire, a cărei capitală era spitalul — sau mai bine zis acest oraș alb. Îndărătul fiecărei ferestre, sub fiecare veioză se găseau alte trupuri reduse la neputință, alte suflete trădate definitiv și în mod public umilite. Carcasa umană cedase și totuși — neputincioasă suverană — ea era aceea care poruncea aici. Cum de nu auzeai ridicîndu-se de pretutindenii și neîncetat un strigăt de protest ? E cu putință ca toți cei ce zăceau aici să se fi resemnat ? Printr-un act de curaj, ca domnul Tannoire, sau din lașitate ? Resemnați în fața nedreptății, exilați de cei vii care le întorceau spatele, părăsiți de Dumnezeu în numele libertății ! Cum, oamenii aceștia, pe jumătate morți, aveau pretenția s-o înlănțuie și pe ea ? „Toți sîntem frați“, frați întru dizgrație ? Nu, nu ! N-avea ce căuta între ei. Alerga spre pomii aceia, mai vii decît ei, care cel puțin simțeau schimbarea anotimpurilor. Alerga îmbătată de propriile ei mișcări, căci fiecă mișcare era o sfidare aruncată tuturor stanelor de piatră veghetoare în dubla lor detenție, a pătului și a propriului lor trup — și odată cu ele, chiar și lui Dumnezeu. Frumos mai arăta opera lui, capitala Garches ! Și încă mai frumos faimoasa libertate, acest dar minunat de care și vulcanul, și șarpele, și virusul se pot folosi orbește la fel ca oamenii !

Pavilionul acesta adăpostea numai copii. Poliomieliță la opt ani și apoi pentru tot restul vieții, un pavilion totdeauna complet în fiecare oraș din lume, în timp ce la Lourdes zgîrcitul cer făcea economie de miracole — ce harababură, cîtă obscuritate ! Și totuși acești copii condamnați la o existență de insecte strivite nu păreau abătuți ; iar domnul Tannoire, care se sfîrșea în clipa aceasta printre fantomele cu mîini de cauciuc, era resemnat. „Totul este grație“. Iată așadar ce era grația : orbire !

Se stăpînea cît putea să nu plîngă ; știa că lacrimile o duc iar spre divinitate, iar ea era ferm decisă să-i întoarcă spatele.

Felinare iluzorii proiectau pe solul unor alei, la fel de iluzorii, umbra fugară a Isabellei, singura realitate vie. Cînd să ajungă la grilaj, un clopot începu să bată precipitat, dînd semnalul schimbării de tură în pragul nopții. Isabelle nu se putu împiedica să compare cascada de sunete scurte și neliniștitoare cu amplul elan solemn al clopotelor mănăstirii. „Oare n-am ajuns și eu, se mai întrebă odată ea, caricatura celei ce eram atunci ?“

Ieși trîntind poarta — dar pe sine însăși se zăvora prin acest gest. Porni spre gară pe jos, de-a lungul zidurilor peste care tufele de trandafiri și de iasomie își revărsau podoaba ; dar nu vedea decît șoseaua și mașinile cu privirea fixă care escamotau crengile în trecerea lor vijelioasă.

Piața gării oferea acelora pe care trenul îi readucea în fiecare seară din infernul parizian balsamul pomilor săi tunși și după un gust naiv și al felinarelor înduioșător de demodate. Nu pentru prima oară se așeza Isabelle pe banca unei gări la ieșirea din spital. Cînd își dădu seama, neliniștea puse iar stăpînire pe ea. Să plece ! Îi venea să plece ca unui copil sau unui sărac cu duhul care își închipuie că poți fugi de tine însuși dacă schimbi locul. Dar această cale ferată iluzorie nu te ducea decît cîteva leghe mai departe și te lăsa în mijlocul pădurii. Găsi deodată absurd și tragic cuvîntul „terminus“. Ideea de a se întoarce acasă i se părea de-a dreptul odioasă ; se afla în starea aceluia care se duce la poliție ca să se predea de bunăvoie și realizează, cît mai e liber, că peste cîteva minute va ajunge în închisoare. Privea cu încăpățînire afișele mincinoase, care te invitau să vizitezi țări de basm, ca să scape de o altă viziune care știa că are s-o

obsedeze toată noaptea : corpul *dezarticulat* al domnului Tannoire, grămada aceea de carne albă, căreia pînă în seara asta un corset îi dădea formă omenească. Devenise pentru ea ambasadorul respingător al unei lumi în care nu era cu putință de trăit, în care bătrînețea, durerea, Dizgrația precumpăneau asupra oricărei Grații. Uitase parful teilor.

Isabelle urmări cu privirea debarcarea cîtorva serii din cei ce se reîntorceau aici ca să respire și să doarmă în mijlocul naturii. Călătorii încă nu-și abandonaseră măștile pariziene și nu-și recăpătaseră propriul lor chip. Cei mai mulți țineau în mînă, ca pe un pașaport de doi bani, gazeta de seară, deschisă la pagina ineptelor benzi desenate. Aruncau, în treacăt, o privire indiferentă spre această călătoare, singura ființă care aștepta să plece către locul de care fugeau ei. Își aruncau unul altuia un „pe mîine“, fără a se privi. Ceea ce însemna că, în toate zilele vieții lor, la aceeași oră și printre aceleași fețe, aveau să se întoarcă pentru a îndeplini aceeași muncă. Oare nu tot perspectiva aceasta, care o făcea acum pe Isabelle să simtă că i se strînge inima, i se părea anul trecut însăși definiția fericirii ?

Trenurile spre Paris se răreau la ora asta. Fiindcă se plictisea, Isabelle schiță un gest de om sărac sau de copil : deschise poșeta și-i făcu inventarul. Un cartonaș alb zăcea la fund, rătăcit printre tichete de metrou și ustensile pentru manichiură : era cartea de vizită a lui Bertrand Ferry.

Într-o clipă, decizia fu luată, ireversibil, ca un iceberg care se răstoarnă. Fusesse destul să vadă cartonașul alb, ca și cînd hotărîrea ar fi dospit demult în adîncurile subconștientului său și i-ar fi comandat gestul inutil de a-și cotrobăi poșeta. Din clipa aceasta, mintea îi deveni de piatră, refuzînd să mai gîndească, să caute justificări sau să prevadă. Și decizia era să-i telefoneze lui Bertrand că va lua masa cu el. Da, masa ; da, chiar diseară. „Masa“ — asta însemna tot ce putea să însemne. Accepta de la bun început orice eventualitate. De pildă, ca telefonul să sune și nimeni să nu ridice receptorul. Sau să i se răspundă : „Vai, ce rău îmi pare, dar nu sînt liber în seara asta...“ Dacă s-ar întîmpla așa, nu-i va mai da întîlnire altă dată și nu-l va mai căuta niciodată pe Bertrand. Dar dacă avea să spună da...

Piatră...

Ieși din gară ; un vînt mai răcoros mișca frunzișul pomilor, înviorînd decorul de operetă. Întră într-o cafenea, ceru o fisă și pătrunse hotărîtă în cabina cu aer stătut. Pereții erau plini de numere de telefon care supraviețuiau, printre urme de degete și zugrăveli obscene, conversațiilor de care poate că nimeni nu-și mai amintea. Trei litere și patru cifre. Combinație în stare oricînd să deschidă un seif care ar cuprinde o comoară sau nimic... Isabelle o formă ; i se răspunse aproape imediat, și vocea acestui bărbat viu o readuse pur și simplu la viață. Viu, puternic și sigur, un bărbat verde ca bradul. „Da, era liber... Chiar cu totul liber, preciză el. Să ia masa împreună ? Sigur că da, dar mai bine acasă decît la un bistrâu, ar fi cu atît mai plăcut. Așa că o așteaptă“. Masă, liber, plăcut — nici un cuvînt nu-și păstra în seara asta sensul lui propriu ; ce cod or fi folosind ei doi ? Isabelle răspundea lapidar, fără intonație, fără un cuvînt de prisos, ca un mesaj transmis prin alfabetul Morse :

Ieșind din cabină, îl întrebă pe patron dacă avea whisky, ceea ce păru să-l ofenseze pe bietul om :

— Un „scoș“¹ mare sau mic ? se burzului el.

Ea bău două mari.

Cînd îi deschise Bertrand, zări simultan — căci nici o ușă nu era închisă — masa cu două tacîmuri și două lumînări și, dincolo, în camera cealaltă, un pat de dimensiuni promițătoare. Imaginea atît de simplă a fericirii omenești îi arăta măsura exactă a lucrurilor de care era frustrată. Și ea înlătura — numai ea putea să înlătore — imaginea domnului Tannoire. Un trup de bărbat adevărat și un trup de femeie adevărat — oare nu reprezentau singurul mijloc de a goni moartea ? Viața e făcută numai din clipe.

— Ce-i cu tine, nu te simți bine ? Ești atît de palidă !

— Dă-mi ceva să beau, Bertrand.

Mintea ca o piatră, inima la fel. O panică animalică o făcu să se repeadă la ușă.

— Isabelle, unde te duci ?

— Nimic... Credeam...

Se lăsă să cadă pe un scaun ; el o copleși cu atenții, măgulit la gîndul că tulburarea i se datora doar lui. Ea

¹ Corect : scotch.

închise ochii : o teribilă amețeală o cuprinsese. „Dar tu nu-l iubești ! Și nici el nu te iubește ! Ei și ? explodează în sinea ei. Cu atât mai bine ! N-o să-mi mai vorbească de sufletul meu...”

VIII

„OARE POT FI ȘI EU IUBITA ?...”

CÎND SE LĂSASE NOAPTEA, BERtrand nu trăsese nici obloanele, nici draperiile, căci o astfel de prezență de spirit ar fi compromis ritualul seducției.

În zori, Isabelle se deșteaptă din somnul ei scurt cu trupul învăluit într-o sfîrșeală delicioasă, așa cum simți cîteodată după febră, dar cu mintea în întregime limpede. Nu se întrebă deloc „unde sînt ?” Și nu simțea nici plăcere, nici remușcare. Se dădu jos din pat cu mii de precauții și se apropie de fereastra deschisă. O adiere matinală mîngîie perdeaua ; abia acum descoperi că era goală și-și improviză din voalul ei o togă transparentă. Dimineața atât de pură o intimida ; invidia păsările liniștite ; avea senzația bizară de a fi izgonită din această lume a liniștii, a păcii fără de oameni.

Nu fără efort își întoarse privirile spre pat, unde dormea el, gol, pe spate, cu brațele întinse în cruce, ca după beție. Simți că-l detestă. „Un străin...” Dar poți oare să urăști cu adevărat un străin ? Cuvîntul acesta o ușura, oferindu-i o revanșă iluzorie și trecătoare, singura pe care ne-o pot da cuvintele. Totuși, cu cît și-l repeta, cu atât mai lămurit simțea că, dimpotrivă, ceva fără seamăn o lega acum de acest bărbat. Ceva ce nu era nici dragoste, nici indulgență, nici recunoștință — o legătură fără nume, în stare să se împace cu neîncrederea și cu disprețul, o dezgustătoare legătură. Din trupul ale cărui forme erau îngroșate de cearceafuri, ea nu mai ținea minte decît greutatea apăsării lui. Își amintea rușinată că i-o suportase cu delicii și că-n acel moment regăsise ceea ce-i lipsea de la moartea tatei : siguranța că e apărută.

Îi reveneau acum în minte, cu duiumul, imaginile acestei nopți, nu însă și senzațiile (or, unele fără altele devin

la fel de ridicole ca niște dansatori pe care-i vezi fără să auzi și muzica în ritmul căreia se mișcă). Și abia acum putea să-și dea seama — ceea ce-i oferea un motiv în plus de a se simți umilită — cât de mult o derutase și o pervertise imaginația, pînă în noaptea aceasta. „Imaginația, dușmană a oricărei purități...” Isabelle se detesta pe sine însăși cel puțin tot atît de mult cît și pe acest om zăcînd în nemiscare. Nu pentru că și-ar fi regretat virginitatea — ce ridicol cuvînt, oare cine mai îndrăznește să-l rostească ! „Ce nu ți se întîmplă decît o singură dată în viață ? Să-ți pierzi virginitatea și să-ți pierzi chiar viața... Ca și cînd n-ai putea prea bine să mori din întîmplare !” Și chiar încerca să se încredințeze că era de acum înainte cu adevărat eliberată.

„Da, eliberată !”

Rostise cuvintele cu jumătate de voce, ca pentru a le face astfel mai veridice ; dar simțea cum se lasă copleșită, în aceste zori atît de simple, de o imensă tristețe. Ce harababură... Ea, care de ani de zile se mulțumea s-o urmărească de la distanță cu ochi însetați de spectatoare, ea care încă alaltăieri, la petrecere, îi făcea cu toată luciditatea inventarul (și se bucura în sinea ei că nu-i aparține), — tocmai ea să se arunce în mijlocul acestei universale harababuri a dragostei, timpului, plăcerilor ! Și de ce ? Din nimic ! Contaminare, sau poate din curiozitate, din nevoia lașă de a face la fel ca toată lumea. Dar să fi uitat ea oare că se revoltase împotriva unui cer prea indolent și că numai pentru a scăpa de obsesia jalnicei carcase a domnului Tannoire se dăruise acestui animal superb care, sătul de dînsa, dormea acum sub ochii ei ?

Așa cum îl examina, din picioare și aparent lucidă, încerca să se convingă că-i era și amantă, și stăpîină, ceea ce la drept vorbind era pe cît de stupid, pe atît de umilitor, pentru că o femeie nu devine „metresă” decît înjosindu-se, și nu rămîne ca atare decît lingușind animalul. De fapt, dincolo de suferința și apoi de plăcerile acestei nopți, ea mai simțea și acum greutatea trupului lui, atît de potrivit cu al ei. „Iată în ce stă toată puterea bărbatului asupra femeii !” spumega ea. Greutatea acestui trup masiv și viguros părea a-i fi simbol și chiar origine. Dar de ce-i dădea această senzație de eliberare ? Simțea astfel, pentru prima oară, subtila satisfacție pe care probabil o încerci cînd păcălești o fiară. Femeia și bărbatul erau într-un fel ca

David și Goliat : șiretenia veșnic trează sfârșește prin a birui pînă și forța prea sigură de ea.

Astfel ședea Isabelle trează în zorii acelei zile și se îmbăta cu un triumf destul de iluzoriu asupra învingătorului ei adormit. Întorcîndu-se din nou spre auroră, care-i potolea setea ciudată, își zări reflectat în geam obrazul pe care-l uitase de aseară, adică exact din clipa în care îl rugase pe Bertrand să stingă lumina.

În sfîrșit, își biruise adevăratul dușman — fața. Ce mai contase ea în noaptea asta ? Nu, niciodată nu cunoscuse Bertrand atîta fericire în brațele șobolănașului cu fața delicată — cum îi zicea ? Da, putea fi sigură că, din cauza ei, Vera Walter, cu micul ei corp sprinten și impur, își pierduse dintr-odată farmecul. Era, nu-i vorbă, una din acele „vanități femeiești“ pe care le disprețuia atît de mult la suratele ei și care o făceau să se simtă atît de umilită. Ori de cîte ori o funcționară îi făcea confidențe de un atare gen, devenea de gheață. Dar iată că în dimineața asta, pentru că un bărbat fusese încîntat de ea...

Bertrand se răsuci în culcuș. Ea schiță mișcarea naivă de a-și ascunde goliciunea sub perdea. Gîndul că ar putea să se trezească, s-o caute, s-o cuprindă iar în brațe îi inspira oroare.

S-o cuprindă în brațe... Imaginația, „Nebuna — ba nu : Tîrfa“, se puse în mișcare. Își amintea cu tot corpul întîmplarea nocturnă. Era gata să-i atribuie o inocență animală ; era gata să-l trezească ea însăși, îngenunchată la picioarele lui ca o mamă și cerșetoare în același timp — ca Femeia pur și simplu. „Victime înnăscute ? Mai mult : sclave din năștere ! Toate !...“

Îmbrăcămintea îi zăcea risipită pe covor. I se întîmpla pentru prima dată în viață să n-o găsească în ordine, la locul ei. O adună și se îmbracă fără zgomot, degrabă, propunîndu-și să alunge orice gînd, dar mai ales orice imagine. Cu toate acestea, pe măsură ce se îmbrăca, îi era tot mai greu să nu-și amintească mîinile îndemînatice și nerăbdătoare care o dezbrăcaseră aseară. Ce tare tremura și ce teamă îi era ca el să nu observe ! Și cum se mai trudea să-și păstreze starea de semiconștiență, de nevinovată inerție pe care i-o dăduse alcoolul ! Din nou îi fu rușine. Și sentimentul acesta o salvă. Îmbrăcată, se simți de altă rasă decît cel ce dormea gol. Și fragila ei

superioritate o încînta. „N-am să-l mai revăd niciodată, îşi făgădui ea, decît doar din întîmplare“. Dar, întorcînd capul pentru ultima oară, văzu că-şi îndoise braţul drept şi că acest braţ îi arăta locul unde se afla ea cu cîteva ore mai înainte, apărută de toţi şi de toate, viaţă lîngă viaţă. Avu curajul să se apropie, căci locul o atrăgea ca un magnet, şi se aplecă asupra celui ce dormea. Deasupra inimii lui, cearcăful pulsa abia perceptibil, dar regulat şi sigur, ca apa unui izvor. Şi avu presimţirea că intrase, de bunăvoie, într-o cursă din care nu mai exista scăpare şi că din seara aceea singurătatea va avea pentru ea altă semnificaţie. Lăsînd în urmă camera, scara, casa, ea părăsi tiptil, ca un hoţ, aceste locuri.

Străzile mai erau scăldate într-o lumină tulbure cînd ajunse acasă. Abia răsuci cheia în broască, însă, că şi auzi : „Dumneavoastră sînteţi ?“ Tresări. Uitase cu totul de Annie. O văzu zburlită, cu cearcăne la ochi, îngrijorată, dar parcă mai mult prefăcîndu-se a fi.

— Unde aţi fost ? M-aţi lăsat singură ! Mi-a fost aşa de frică !

Şi se aruncă de gîtul Isabellei, care încercă destul de blînd s-o îndepărteze : nu mai putea suporta, cel puţin deocamdată, contactul cu alt corp, cu un corp de femeie.

— Nu mai ai doisprezece ani, Annie ! Iar eu nu-ţi sînt mamă.

Cealaltă încremeni ; ochii i se umplură de lacrimi.

— Ăsta-i adevărul, reluă Isabelle cam stingherită, **nu** trebuie să fii atît de nervoasă.

— Mă tîmeam să nu vi se fi întîmplat vreun accident. Eram să telefonez la poliţie.

Cît de fragilă şi vrednică de milă părea în cămaşă de noapte şi cu picioarele goale ! „Cel puţin ea ţine cu adevărat la mine“, îşi zise Isabelle, cu gîndul la noaptea aceea, la simulacrul acela ; ceea ce însă nu avu darul s-o îmbuneze.

— Nu eu am suferit un accident, ci domnul Tannoire. L-am transportat la spital.

— Doar n-aţi stat acolo toată noaptea ! N-am închis ochii o clipă, scînci ea pe tonul plîngăreţ al şcolarilor silitori.

— Văd că nu te interesează deloc ce i s-a întâmplat domnului Tannoire ! Poate că la ora aceasta nici nu mai e printre cei vii...

Nu voia decît s-o facă pe nechibzuită să se simtă prost și mai ales să-i ocolească întrebările ; abia apoi își dădu seama că putea fi adevărat.

„Cine știe dacă a putut suporta operația ! Nu m-am mai gîndit la el de la gara din Garches...” Or, dacă rugăciunea te poate apăra de primejdie, cine știe dacă simplul fapt de a nu învrednici pe cineva cu un gînd bun nu o agravează cumva ? Ar fi fost firesc, după logica unui cer pe care n-o poți abandona chiar peste noapte.

— A, începui Annie, oricum, domnul Tannoire...

— E un infirm, vrei să zici, nu-i așa ? Condamnat să sufere toată viața ? Așa că un pic mai mult sau mai puțin...

— Ba nu, dar...

— Dar infirmii cu infirmii și sănătoșii cu sănătoșii, urîții cu urîții și frumoșii cu frumoșii, iar...

Se opri chiar la limita imposturii, gata-gata să reediteze, inversînd rolurile, conversația din amubulanță. Puțin lipsise să nu-i țină micuței Annie o predică în toată regula pe tema sufletului ei.

— Nu sînteți drăguță cu mine, smiorcăi cealaltă, eu care v-am așteptat toată noaptea, eu care...

— Eu, eu, eu ! o parodie Isabelle, aruncîndu-și cu violență poșeta pe un scaun. Nu ești numai tu pe lume, și-apoi n-am a-ți da socoteală de felul cum îmi întrebuițez timpul.

— Dar vă iubesc atîta ! șopti cealaltă, parcă însă mai puțin convinsă.

„Iubire...” De alaltăieri, de cînd cu Blanchouin, cu domnul Tannoire și cu Bertrand Ferry, cuvîntul acesta o persecuta pe Isabelle pînă la exasperare. El fu bisturiul care sparse abcesul.

— Și eu țin mult la tine, draga mea Annie. Dar cred că a venit timpul să ne gîndim și la altceva : să ne reluăm viața normală. Ești aici ca într-o tabără turistică de nu știu cîte zile...

— Șaizeci și patru, o ajută cealaltă cu voce slabă.

— Nu e practic nici pentru tine, nici pentru mine. Și nu-i bine să ne formăm obiceiuri pe care nu le putem păstra. La ce-ar folosi ?

„La ce-ar folosi...” Odios precept și în același timp alibi al moralei burgheze ! Una dintre expresiile obișnuite ale mamei sale. Isabelle ar fi avut toate motivele s-o disprețuiască, dacă în dimineața asta n-ar fi fost mînată de intenția obscură a unei revanșe. Cu atît mai rău pentru inocenți !

Fața micuței Annie păru că se ofilește brusc ; se uita cu ochi mari la Isabelle ca la o necunoscută. Dar și aceasta o privea cu alți ochi, cu ochi care n_u mai vedeau în ea victima, copila care poartă în pîntece alt copil, de pe acum prea greu pentru ea, ci corpul care se dăruise atît de stupid unui Marcel oarecare, chipul care, ca și al ei, purta de acum înainte, pentru totdeauna, stigmatul anumitor nopți. Și cît se străduise să-i deschidă ochii, să o pună în gardă la timpul potrivit ! Nici ea nu merita, ce-i drept, în dimineața asta, mai multă îngăduință ! Căci acum făcea și ea parte din turmă, din harem, și pe nedrept se descărca pe singura ființă care ținea la ea cu adevărat. „Oare pot fi și eu iubită ?...”

Brusc, Annie îi întoarse spatele și se năpusti în cealaltă cameră, închizînd ușa după ea. „Oricum, trebuia să-i vorbesc deschis odată și odată”, căută să se scuze Isabelle, care pînă atunci se bucurase, totuși, că în casa ei nu mai era pustiu.

Se închise la rîndul ei în baie, dădu drumul dușului și începu să se spele cu energie. Nu știa cum să mai scape de mirosul de bărbat care aproape că o sufoca.

O oglindă mare strălucea pe unul din pereții camerei de baie. Se răsuci spre ea și, goală, își înfruntă dușmanul. Nu s-ar fi mirat să vadă două ființe în loc de una, atît de adînc sfîșiată se simțea. Oare trupul acesta nu se schimbase ? Îl vedea îngreunat de mîngîieri ; căuta pe el, ca pe o sculptură neterminată, urma degetelor sculptorului. Trupul acesta, fața aceasta o dădeau de gol. Oare nu la fel descifrase ea însăși, cîndva, pe fața micuței Annie, jalnica ei aventură ? Și Marianne ar ghici-o imediat. Și s-ar întreba : cine e ? Îl cunosc ? „Totdeauna confundă femeile împărăția inimii cu erosul ; asta-i menirea lor, asta-i dezgustătoarea lor vocație, își zicea cu ciudă Isabelle. Și tocmai eu m-am găsit să le dau lecții, în dimineața asta !” Ceea ce n-o împiedica să întîrzie, cu un fel de lăcomie, în fața trupului ei care-i stîrnea curiozitatea. La

fel și-l contemplase, intact, în ajunul primului și ultimului ei bal, la Orléans. Din nou, în dimineața asta, reușea să-l observe, ca și cum n-ar fi fost al ei și, astfel, să-l iubească ; dar îl privea cu ochii lui Bertrand și nu cu ai ei.

Își dădu seama deodată că peste cîteva ore ar trebui să se ducă la birou. Cu neputință ! Mîine, da, poate că mîine ; azi va spune că nu se simte bine. Dar ce-o să creadă Annie ? Și apoi nu trebuia să se ocupe, tot în dimineața asta, de domnul Tannoire ? Căci domnul Tannoire, viu sau mort, avea să reprezinte de acum înainte un dosar, un dosar în plus pe biroul domnișoarei șefă a personalului.

Împotriva tuturor așteptărilor corpului medical, domnul Tannoire supraviețui celor trei intervenții chirurgicale care, cu prețul unei răbdări și al unor eforturi de neînchipuit, îl „reconstituiră”. Trupul său deveni un adevărat cîmp de luptă. El cunoscuse fluxul suferinței care urcă, atînge ultimele limite ale rezistenței umane, apoi se retrage încet în fața medicamentelor. Cît fusese copil, zăcuse adesea în spital. Acum, cînd era om în toată firea, fără speranțe și fără iluzii, regăsea pustiul alb, fețe care nu se întorceau spre el, ora inutilă ; suferința i se preschimba în durere. Recăpătase obiceiul de a-și întoarce privirea spre ușă ori de cîte ori se deschidea, dar nu mai era mama care să vină la căpătîiul lui.

În ziua în care-l vizită, domnișoara Devrain îl găsi pe moș François la picioarele patului, stînd foarte țeapăn pe un scaun de metal, cu ochii țintă la pacient și fără să deschidă gura. De cum o văzu, moș François îi cedă scaunul și ieși la fel de tăcut, fără să se întoarcă, întocmai ca o santinelă schimbată în post.

— În fiecare seară, după ce iese de la slujbă, vine să mă vadă, explică domnul Tannoire. Mă întrebă : „Cum merge ?” Iar eu îi răspund : „Bine, după cum vezi...” Asta-i tot ce ne spunem.

— La fel vreau să vă întreb și eu : cum merge ?

— Mai bine întrebă-i pe ei.

— Știți prea bine că în Franța lumea spitalicească te tratează ca pe un țaran din evul mediu. Bolnavii sînt făcuți ca să sufere și să aștepte ; familiile, ca să aibă ochii

roșii și să aștepte. Nimeni nu-ți dă niciodată vreo explicație. Așa că spuneți-mi dumneavoastră cum vă simțiți.

— Sufăr și aștept. (O văzu înghițind cu noduri.) Iar dumneavoastră, faceți bine că n-aveți ochii înroșiți. Nu le dați dreptate !

— Și mai departe, domnule Tannoire ? Ce va urma ?

— Nici măcar din umeri nu mai pot să dau. În fiecare zi descopăr o mișcare pe care nu mai pot s-o fac. E o anti-vindecare. Chirurгии, însă, sînt satisfăcuți.

— Pentru că trăiți.

— Trăiesc ?

O privi atît de insistent, încît ea se văzu silită să plece ochii în jos. Își aminti de domnul V., mortul-viu de la spitalul Claude-Bernard ; oare nu cumva și domnul Tannoire era condamnat să-și sfîrșească zilele într-un astfel de pat, de unde nu puteai zări nici măcar un pom ?

— François e mai prudent decît dumneavoastră : nu-mi pune întrebări. Totdeauna vorbim mai mult decît trebuie, adăugă el încet.

Ea crezu că ghicește.

— Regrețați convorbirea noastră din ambulanță ?

— Într-un fel. Credeam că n-am să vă mai văd niciodată...

— N-ar fi fost o soluție.

— Atunci, seara, vorbele mele te-ar fi putut duce la disperare, replică el cu voce înfundată.

— Ar fi putut, consimți ea generoasă.

Se simțea gata să plîngă.

— Trebuie să plec, bolborosi dînsa, dar voi veni mai des.

O perdea păru că se lasă între ei ; domnul Tannoire își schimbă expresia, ca și cum ar fi rămas singur. „În ochii lui, întruchipez viața și libertatea, își spuse Isabelle. De-ar ști cît sînt de disperată...”

— François, îl întreabă domnișoara Devrain cînd ia ascensorul, cît timp îți trebuie în fiecare seară ca să te duci la Garches ?

— Un ceas și jumătate, domnișoară, și tot atîta ca să mă întorc acasă. Am de făcut două schimbări.

— Așa că la ce oră ajungi acasă ?

— Niciodată înainte de nouă, răspunde el cu o satisfacție aproape agresivă. Și așa și trebuie !

— Dar...

— Plătesc. Dacă n-aș fi băut prea mult în ajun...

— Dar, François, nu trebuie...

— Ba da, micule. Ăă, iertați-mă, domnișoară... Dar spuneți-mi, vă rog, adevărul : cum îi merge ?

— Vezi bine că a scăpat, minte Isabelle.

— Scăpat, repetă François cu un zîmbet care-l întinește (căci oamenii simpli mai cred în cuvinte), scăpat...

Ca și când n-ar fi așteptat decît înapoierea ei, telefonul o cheamă.

— Domnișoară, un domn Ferry v-a căutat ieri de două ori și azi-dimineață din nou, chiar la prima oră. A spus că va reveni.

— Te rog să-i spui că sînt în ședință.

— Ori de cîte ori va suna ?

Știe că răspunsul ei va da loc la comentarii, dar între două rele...

— Da. Altcineva m-a căutat, Danielle ?

— Domnișoara B. (Adică Marianne.) E îngrijorată din cauză că nu i-ați mai telefonat.

— Asta-i tot ? Mulțumesc.

Marianne... Dacă nu-i telefonează nici acum, are să-i sporească și mai mult îngrijorarea. Dar de ieri noapte Isabelle nu-și mai găsește pacea decît trăind ca un lup singuratic în vizuina lui, pe care Annie a părăsit-o în aceeași zi, împărăție unde timpul nu mai curge, unde nu mai e nimeni care să răspundă la telefon și unde din nou cafeaua cu frișcă ține loc de mîncare. Duminica și-o petrece făcînd ordine în dulapuri cu o perseverență de insectă, ca și când ar pune astfel ordine în propria ei viață.

Telefonul sună din nou. Îl recunoaște pe Blondal după gîfîit, înainte de a-l auzi vorbind.

— Te simți mai bine, Devrain ? Părei cam obosită zilele trecute.

Ah, spionajul ăsta universal... Oare lumea nu-i decît un ochi imens și de neocolit ?

— Eu ? Dar eu n-am niciodată probleme, domnule Blondal.

— Cu excepția celor de serviciu, bineînțeles ! Ei, poftim atunci una în plus : Jacquet ar vrea să te vadă.

— Imposibil... Nu pot acum, se corectează ea, dar bătrînul vulpoi nu poate fi păcălit.

— E ceva ce nu suferă amînare, Devrain : e vorba de interesul nefericitului nostru coleg. (Aşa-i spune el domnului Tannoire de la accident încoace.) Iar Jacquet se află în biroul meu.

— Atunci, dacă binevoieşte, să poftească la mine.

Peste cîteva clipe va fi aici... Acum nu-şi mai poate ascunde adevărul atît de evident, că Hervé Jacquet e singura fiinţă de pe lumea asta dinaintea căreia ar muri de ruşine dacă ar afla de aventura ei. Ca şi celălalt, tot atît de prostesc, şi anume că reprezintă, pentru ea, contrariul lui Blanchouin şi al lui Blondal. Isabelle e pur şi simplu orbită de evidenţa bruscă a acestor adevăruri inexplicabile. De nu i le-ar citi pe faţă bărbatul care se îndreaptă chiar în clipa asta spre biroul ei ! Să-şi pună ochelarii, ca să-şi ascundă privirea ? Dar o urîţesc. („Ce prost mă prinde acest taior. Are dreptate Marianne. Am să mă duc sîmbătă să-mi cumpăr nişte rochii...“) Două mîini îndemînatice se agită în jurul capului, aranjînd pieptănătura. Mătasea părului îi redă curajul. Încă un gest ca să-şi întindă bluza la piept şi să-şi aranjeze fusta.

— Poftiţi, vă rog.

E acelaşi... Şi înţelege, în sfîrşit, ce-o atrage la acest bărbat : este indiscutabil acelaşi primăvara ca şi toamna, luni dimineaţa ca şi sîmbătă seara ; este *unul* şi acelaşi. „Sînt nebună de legat ! Nu l-am văzut decît o singură dată. Cu ce drept...”

— Aveţi veşti despre Tannoire, o întrebă el pe dată, veşti sigure ? Apoi, la răspunsul ei afirmativ : Mai bune ?

— Va trăi.

Se privesc în tăcere, puţin stînjiţi din pricina gîndului lor ascuns, de care sînt totuşi siguri că e acelaşi.

— Am încercat să rezolv problema asigurării cît mai conform cu interesul lui, dar... (Coboară vocea.) Dar ca să transform căderea într-un accident de muncă, ar fi necesară o adevărată suită nesfîrşită de minciuni şi de mărturii false, pe care nici el, nici dumneavoastră nu le-aţi accepta.

— Înţeleg. Dealtfel, datoria dumneavoastră faţă de societăţi...

— Nu există o singură datorie, domnişoară : totdeauna sînt cel puţin două — şi pe care din ele s-o aleg ?

— Totuși...

— Ori de câte ori ții seama numai de una, ești amenințat să fii acuzat fie de șovinism, fie de părtinire, fie pur și simplu de prostie.

— Dar dumneavoastră sînteți un om atît de înțelept.

— Înțelept ?...

El închide ochii ca să reflecteze mai bine, ceea ce-i permite Isabellei să-l examineze în voie. Nu, nu e un bărbat frumos — „dar asta nu contează pentru el fiindcă... ah, vechea nedreptate primordială !” O față solidă și simplă, ca a statuilor de pe care timpul sau eroziunea a șters tot ce nu era esențial ; dar umbra unui zîmbet îi stăruia aproape neînterupt în privire și pe buze. Iar ochii... Își dă seama că-i în stare să-i descrie deși îi ține închisi : verzi-cenușii, stropiți cu pepite de aur brun. Fără ei, chipul e ca o fațadă închisă ; cînd îi deschide, parcă ar răsări soarele.

— Înțelept ? reia el. Nu. Cred că sînt numai om în toată firea. Și cum sprîncenele ei se arcuiesc în așteptarea explicației, urmează : Vreau să spun că am terminat cu copilăria și că mă împac cu situația aceasta.

— Ca noi toți, din păcate !

Cînd rîde, mijeste ochii, la fel ca o pisică pe care-o mîngîi.

— Din păcate ? V-ați trădat, domnișoară, v-ați trădat. N-ați terminat complet cu copilăria, de vreme ce o regretați. Dar, știți, nu-i bine să trăim privind în urma noastră.

— Dar dumneavoastră, cînd rîdeți, parcă ați fi un copil...

El devine din nou serios, chiar grav.

— Tannoire, în ceea ce-l privește, a știut să termine cu copilăria, păstrîndu-i totodată spiritul. Știți, adăugă el după un moment de tăcere, mi-e foarte drag domnul Tannoire.

— Poate și din milă ?

— Ce cuvînt îngrozitor ! Nu, nici măcar pentru că l-aș compătimi. Ci așa, ca bărbat : de la egal la egal.

— În timp ce pe o femeie n-o poți iubi de la egal la egal, nu-i așa ?

Hervé Jacquet închide o clipă ochii, numai o clipă, pentru că fața Isabellei îi spune limpede ce gravă e între-

barea. Ea însăși își dă seama că roșește ; palmele i se umezesc ; și regretul de a se fi trădat o copleșește.

— Da și nu. Sigur că, în esență, sîntem cu toții egali ; dar... cum să spun ? Cine acordă altuia protecție, acela și comandă. Așa e în politică, pe tărîm militar...

— Și conjugal ?

— Absolut. Restul e dezordine, nu credeți ?

Și cum ea nu răspunde (pentru că încă n-a reușit să asimileze cu totul afirmația că „cine acordă altcuiva protecție, acela și comandă“), adaugă aproape cu timiditate :

— Aș fi atît de bucuros să fiți de acord cu mine...

Sună a declarație. Nu, Isabelle nu se înșală, dar, odată mai mult, refuză. O femeie urîță trebuie să iasă din joc, ba chiar să se urîțească și mai mult, de teamă să nu fie ispitită sau să ispitească. Spectatoare în sala obscură, femeia urîță nu e femeie. Poate spera cel mult să încerce să ajungă, prin muncă, în rînd cu bărbații, dușmanii ei, să profite de indiferența pe care i-o arată, ca să se asimileze cu ei. Dar o femeie urîță care nu vrea un bărbat urît se rînduiește într-un al treilea regn : al celor ce nu sînt dorite, al celor ce sînt de nedorit. „Oare pot fi și eu iubită ?“...

Cam asta-i convingerea Isabellei în clipa de față. Sau poate că-i e teamă să nu se înșele în privința sentimentelor lui Hervé Jacquet. Ori poate că, gîndindu-se la Bertrand Ferry, vrea — vorba lui moș François — să „plătească“

— Ar trebui mai întîi să ne punem de acord în privința afacerilor noastre, răspunde ea în sfîrșit, surîzînd stînger și bîlbîindu-se puțin.

Se ridică și se duce să caute dosarul pe care scrie ASIGURĂRI. Simte că ochii cenușii o urmăresc, și se întrebă dacă nu cumva o dezbracă din priviri, după obiceiul detestabil al bărbaților. Puțin îi pasă, însă ; trupul ei se simte la largul lui, oferindu-se privirii sale, așa cum s-ar oferi razelor soarelui. Totuși îi e oarecum teamă de clipa cînd va trebui să se întoarcă și să-și arate fața. Cînd se decide, celălalt o întoarce îndată pe a lui.

Săptămîna următoare, într-o dimineată, trabucul subțire vine să-i otrăvească aerul din birou :

— Devrain, a doua noastră fată de serviciu pleacă în concediu de boală, pentru douăzeci și una de zile.

— Annie ? !

— Da, și mă întreb, urmează el nu fără satisfacție, de ce-a venit să-mi spună mie și nu dumitale.

Cînd el „se întreabă“, înseamnă că întreabă pe altcineva ; Isabelle se preface că nu înțelege.

— Voi face tot ce este necesar. Vă mulțumesc, domnule Blondal.

— Trebuie să punem pe cineva să-i țină locul.

— Pentru douăzeci și una de zile ?

— Firește. Căci *standing*-ul¹ casei... (Cînd minte, nici nu-și mai dă osteneala să termine frazele.) Am să mă ocup eu de asta : cunosc o micuță destul de capabilă.

Domnișoarei Devrain nu-i este greu să-și închipuie circumferința bustului și a coapselor unei micuțe atît de capabile.

— Are măcar idee de meserie ?

— De meserie ! pufnește Blondal. Dar, ca mai toate ocupațiile feminine, asta nu-i o meserie, ci cel mult o înclinație !

Și dă să iasă, încîntat de lovitura perfidă pe care i-o administrase. Isabelle nu se mai poate stăpîni :

— Dar știți care este totuși avantajul femeilor care lucrează, domnule Blondal ? (El face semn, că nu.) Este acela că, în general, n-au „înclinația“ să fumeze țigări de foi.

— Ah, micule, dar de ce nu mi-ai spus !

Și, înainte de a ieși, strivește în scrumiera de cristal chiștocul care, la fel ca unii morți, se preschimbă îndată în ceva hidos. Isabelle îl aruncă în coșul de hîrtii, apoi ridică receptorul.

— Dă-mi-o pe Annie, te rog. Mulțumesc... Annie, vrei să vii pînă la mine ? Da, da, chiar acum...

Fiindcă simte o nevoie imperioasă să-și confirme sau să-și alunge îndată temerile care au cuprins-o. Apucă o hîrtie cu însemnări de pe birou, dar mîna îi tremură. Pînă are s-o vadă, inima are să-i bată la fel, nebunește, și n-are să fie în stare să citească un rînd. Ce rău îi pare acum și cît se dojenește că trece în fiecare dimineață

¹ Reputație (în l. engleză în text).

prin fața fetelor fără să ridice ochii, de teamă să nu întâlnească privirea micuței Annie !

„Dar avea tot timpul să ajungă pînă acum. De ce întârzie ? Dinadins...” N-are încotro și se apropie de fereastră, silindu-se să respire adînc, ca să tempereze galopul nebunesc al îngrijorării.

Iat-o, în sfîrșit. Dar ce palidă, ce slabă e... Slabă ! O singură privire îi e de ajuns ca să-i confirme temerile, și o dată cu ele muștrările de conștiință.

— Ce-ai făcut, Annie...

— M-am descotorosit de copil.

— Ai făcut... !

— Nu strigați așa, domnișoară. Nu știe nimeni.

— Afară de Simone, firește, care ți-a arătat „direcția cea bună.” Doar o știe !

— Direcții puteau să-mi arate toate fetele de aici.

— Știu. Știu că numărul avorturilor e de trei ori mai mare decît al nașterilor.

— Și a cui e vina ?

— Dar tu, Annie, tu !

— Nimeni n-avea nevoie de copilul ăsta, nici Marcel, nici dumneavoastră.

Ochii îi sclipesc, buzele îi sînt crispate : un nod o îneacă de zile și mai ales de nopți întregi.

— Eu ? ! Dar cred că nu era cazul ca eu să am sau să nu am nevoie de acest copil, gîndește-te !

— Atunci de ce m-ați împiedicat să mă omor atunci, în duminica aceea ?

— Nu-i chiar o dramă să aștepți un copil.

— Și să nu-l mai aștepți este ? De ce ?

— Atunci de ce plîngi, Annie ?

— Pentru că mă enervați, pentru că m-ați alungat, pentru că...

— Annie !

Prea tîrziu. Cade lată în fața biroului. Isabelle se repede, strînge în brațe pumnul acela de oase și de nervi, care găsește totuși puterea să-i opună rezistență, s-o lovească și pe urmă să se agațe de ea cu mult prea multă tandrețe, la fel ca în seara aceea. Și din nou trebuie s-o dea la o parte. Tăcere. Dacă ar intra cineva acum, ce-ar spune ?

— Acum pricep eu, zice în sfîrșit Annie ; și vocea îi e șuierătoare. Din pricina copilului m-ați luat. La el țineați,

nu la mine... Atunci de ce ne-ați alungat pe amîndoi ?... Ar fi fost copilul nostru... Dumneavoastră n-aveați decît să porunciți... Aș fi făcut orice ați fi vrut...

Nu bătea cîmpii decît pe jumătate. Ce roman întreg clădise pe ruinele aventurii ei ! Abia acum e în stare Isabelle să-și dea seama la ce primejdie o expusese compătimirea ; ca și pe ce căi greșite poate fi abătută o existență întreagă din cauza unei erori sau a unei iluzii de o clipă. Ceea ce era la fel de adevărat pentru Annie, ca și pentru ea.

— Ridică-te, Annie. Coboară în sala de așteptare și odihnește-te pe canapea. Simone va avea grijă să nu te deranjeze nimeni... Hai, sus !

Cealaltă se ridică anevoie. Copilă travestită în femeie... Isabelle trebuie să facă un mare efort ca să-și înăbușe mila care era gata-gata s-o cuprindă din nou. Din fericire, Annie o ajută :

— Vă urăsc, zice ea cu un calm desăvîrșit, nu vreau să vă mai văd niciodată. Plec de aici...

De data aceasta are de luptat cu o senzație de ușurare care nu-i face nici o cinste.

— Gîndește-te bine. Annie. Aici toți te...

— Aici toți țin la mine, recită cealaltă, și C.P.C. este o mare familie. Așa ni se spune în fiecare an la pomul de Crăciun. Dar tocmai familia e tot ce poate fi mai rău pe lume.

Apoi, din prag :

— Dacă mă omor, să știți că e din vina dumneavoastră !

„Ba n-ai să te omori deloc, gîndește Devrain cu toată răceala. Nu există recidivă. Cea mai bună dovadă sînt eu“. Dar și ea simte că se detestă.

Isabelle plecă foarte devreme de la birou. După vizita micuței Annie, avea senzația că se înăbușă ; și nu se simți la largul ei decît atunci cînd ajunse sub primii copaci, ca și cînd acești imenși plămîni ai naturii ar fi respirat în locul ei. Făcu un ocol, ca să străbată curtea pătrată a Luvrului ; fațadele erau aproape în întregime curățate : temnița funinginoasă devenise iar palat și personaje sculptate recăpătaseră coloritul cărnii. Balustrele se detașau pe cerul limpede. Soarele scăpăta aruncînd pieziș sclipiri de spadă pe fațada estică, și, cu spatele

proptit de zid, își susținea duélul vesperal cu umbrele diafane ce umpleau treptat vasta clădire. Pe creasta unui acoperiș, o mierlă beată de vară se asculta cîntînd în crepuscul. Armonia dintre monument și peisaj, dintre opera naturii și aceea a omului, părea că simbolizează armonia care ar trebui să existe între suflet și trup. Idee care, cu toată vizita lui Hervé Jacquet, sau poate din cauza aceleia a micuței Annie, redeschisese în Isabelle o rană veche. În seara aceea, însă, totul făgăduia o întremare. Se gîndi cu duioșie aproape maternă la domnul Tannoire. „Am să mă duc să-l văd mîine ; și vom relua discuția noastră, pe cea adevărată...” Avea convingerea naivă că și domnul Tannoire trebuie să-și fi recăpătat în momentul acesta speranța. Căci așa ne place nouă, să atribuim altora starea sufletească ce ne convine, spre propria noastră liniște sufletească. Mai cu seamă la ispita serii, a primăverii, a unei clipe de fericire.

Portalul regal dădea pe cheiul Senei. Apele se scurgeau liniștite în dreapta Isabellei, în timp ce la stînga ei își trimitea în sens invers puhoaietele zgomotoase, înfierbîntate, pestilențiale fluviul de mașini, de care spre norocul ei o despărțea un șir de platani semeți. Ei împrăștiu pe solul călduț o umbră tot atît de dantelată ca și coroana lor ; umbra Isabellei se confunda cu a lor, și ea o urmărea cu stranie plăcere cum dispare și apare din nou. Vara moleșea crengile arborilor. „Anne, soră Anne...” Păreau, din înaltul lor, că întrezăresc primele semne ale toamnei și că, spre deosebire de nepăsătoarele ființe umane, își așteptau cu resemnare fastuosul lor declin.

Isabelle mergea în pas cu apele Senei, contemplînd în voie priveliștile vaste pe care le oferă atît de des Parisul, cînd auzi deodată un apel de claxon, la fel de ușor ca și o tuse discretă. „Un fustangiu”, presupuse ea, și nici măcar nu catadicsi să se întoarcă. Apelul se repetă, fără mai mult succes, și automobilul trebui s-o depășească și să oprească lîngă trotuar pentru ca Isabelle să-i arunce o privire : era Francis, cu o fetișcană, într-o mașină sport, albă ca laptele.

— Isa ! Nu ne-am mai văzut de luni de zile...

— Bună seara, Francis, bună seara domnișoară.

Era cît pe ce să întrebe de Marianne, dacă n-ar fi văzut-o pe fetișcană mai bine : abia își dresese machiajul și coafura, iar fața-i exprima acea oboseală consecutivă

ritualului amoros pe care o poți descifra fără nici o greutate la ființele lipsite de adâncime sufletească.

— Ai o mașină nouă, Francis ?

— Da, mult mai rapidă. Urcă, te rog.

— Dar n-are decît două locuri.

— Tocmai voiam s-o las aici pe domnișoara. Nu-i așa ? Cealaltă improviză un da în ciudat, își luă rămas bun pe un ton lipsit de inflexiuni și coborî.

— Pe curînd, Nicole. Mai dă-mi un telefon zilele astea.

„El e acela care are s-o sune, chiar diseară, și are să inventeze o minciună măgulitoare pentru ea și neplăcută pentru mine ; n-are să-i fie greu să pună din nou mîna pe ea, lucru pe care-l știe prea bine“.

— Hai, Isa, repede, suie lîngă mine, că n-am voie să staționez aici.

— Te-ai îndrăgit cu fetișcana, Francis...

Privirea i se îngustă ; făcu un efort să zîmbească.

— Dar știi că ești perspicace, domnișoară Devrain... Cum de te-ai schimbat așa ? A, nu, să nu-mi cînți cîntecul tău cu Marianne ! Am mai avut noi o explicație în privința asta.

Isabelle nu se putu împiedica să nu-l compare cu Bertrand : era mai seducător, dar nu la fel de bine făcut, ceea ce-i dădea în taină puterea să-i reziste. „Unul e ca un stadion, celălalt ca un teatru...“ Comparația, bizară, o determină să surîdă la rîndul ei, iar surîsul o făcu să se simtă și mai tare în fața acestui bărbat care, prin mirosul (aprinsese o țigară), căldura și vocea lui, o tulbura. Nu se putea împiedica să-și pună întrebarea *prin ce era* diferit de Bertrand, fără să-și dea seama că acest teribil angrenaj al curiozității o mîna tocmai spre un om ca Francis, pe care credea că-l disprețuiește, spre un om devorat de dorințe și impulsuri tiranice.

— N-am nici un chef acum de discuții, continuă el. Dar să mă plimb cu tine prin Bois de Boulogne, asta da ! Tu ce zici ?

— N-am timp, Francis.

— Ei hai, abia ai ieșit de la serviciu. Și sînt atît de sigur că ți-ai făcut toate lucrările și ți-ai pus în ordine toate dosarele...

— Elevii slabi rîd de cei buni tocmai pentru calitățile lor !

— Aşa e, aşa e, totdeauna am fost un elev slab ; cît timp am avut profesoare, însă, nu mi-a mers prea rău.

— Don Juan de la opt ani ?...

De ce-i venise în minte această cifră ? Se lămuri deodată : „Poliomelită la opt ani...” Mai fidel decît ea, subconştientul îi îndrepta deci gîndurile spre domnul Tannoire.

— De la opt ani ? Ba mai dinainte ! Aşa că, Isa, vezi şi tu că n-are rost să mă condamni.

— Şi atunci pe cine ?

— Dar mai întîi şi-ntîi, pentru ce ? „Victimele” mele sînt benevole, mulţumite şi recidiviste. Şi atunci ?

— Atunci, atunci... Dar Marianne ?

Faţa i se întunecă deodată ; accelerează, începuse să conducă imprudent, frînînd în ultima clipă, evitînd ca prin miracol alte maşini ; aşa ajunseră în Bois de Boulogne.

— Dacă asta numeşti tu plimbare, remarcă placidă Isabelle, mai bine „lasă-mă” şi pe mine, ca pe Nicole a ta de-o zi.

Cînd zîmbea, faţa îi devenea încîntătoare, aproape pură. „De asta l-o fi iubind Marianne, gîndi Isabelle, şi a singura lui calitate. Dar nu-şi dă seama. Ce păcat că nimeni nu-şi dă seama ce-l avantajează...” Gîndul îi zbură la Hervé Jacquet, şi în aceeaşi clipă Francis i se păru nespus de frivol.

— Nu ştiu femeie pe lume a cărei prietenie s-o doresc mai mult decît pe a ta, Isa. N-ai nimerit bine !

El însă o nimerise mai rău chiar decît îşi închipuia.

— Prietenie ? !

— Prietenia totală între un bărbat şi o femeie cere...

— Nu zău ! Şi atunci ce mai cere dragostea ?

— Dragostea ? Ce-i aia ?

Ea se cutremură, cu gîndul la Marianne.

— Eşti atît de obişnuit să obţii totul de la toate, încît cresc la preţ în ochii tăi. Dar n-am nici un merit, crede-mă. Asta-i strică pe cei prea bogaţi, ca şi pe femeile frumoase şi pe Don Juani.

— Dacă aş fi un Don Juan adevărat... vru el să replice, dar se întrerupse ca să o apostrofeze aproape brutal : Ascultă, Isa, ce s-a schimbat de la ultima noastră întîlnire ?

— Dar...

— Știu, simt că s-a întâmplat ceva. Femelele fluturilor atrag masculii de la kilometri depărtare când le vine vremea.

— Asta-i bună, iată-mă acum și fluturoaică ! Numai că „vremea“ n-a venit, cel puțin pentru tine.

— Dar pentru altul, da ? Asta e ? Te iubește cineva, Isa !

— Dacă ar fi așa, răspunse dînsa fericită și în același timp stînjenită de mica-i impostură (ca și cînd părerea lui Francis l-ar putea angaja pe Hervé), dacă ar fi așa, ar trebui cu atît mai mult să mă respecti.

Fața lui căpătă aerul acela de vînător, aer care-o dezgusta.

— Ei aș ! Dimpotrivă ! Corpul n-are morală, Isa.

Se opriseră la marginea unei peluze, lîngă lac. El își petrecu brațul pe după umerii ei și mîna îi deveni indiscretă. Cu tot efortul de a-și ascunde tulburarea, contactul îi dădu fiori.

— Eram sigur ! strigă el cu glas răgușit. Vara, sînteți aproape goale sub rochiile voastre de mătase, dar gata să urlați cînd vă atinge cineva. Asta-i curată provocare !

— Asta o fi faimoasa feminitate, replică dînsa ironică.

Observase că Francis, ca toți bărbații probabil, nu putea suferi ironia : mai ales servită de o femeie, îi umilea. Va să zică, avea și ea o armă, în sfîrșit !

— Nu, o contrazise el, faimoasa feminitate — și tu n-o ai deloc — înseamnă să fii în același timp și una, și alta : șefă a personalului într-o mare întreprindere, dar și prietenă ispititoare.

— Regină a Egiptului și bucătăreasă magistrală. Bun coleg ziua și sirenă seara.

— De ce nu ?

— În timp ce Măria Sa Bărbatul ar rămîne, netulburat și superb, el însuși, zi și noapte : așa-i ? Dar bine, Francis, noi am fi atunci de-a dreptul geniale !

— Să nu exagerăm.

— Ba da, zise ea, chiar geniale. Fiindcă sîntem în stare să fim și una, și alta, să dăm și viață și să și creștem copiii ; în stare să fim singurul și adevăratul sprijin al familiei : nu numai să-i asigurăm hrana, dar și existența.

Întoarse fața, fiindcă simțea că o podidesc lacrimile ; se gîndea la micuța Annie, la eșecul la care bărbații

condamnă femeile și pentru care nu sînt niciodată pedepsiți.

— Să nu uităm că mai sînt și femei de stradă, remarcă Francis.

— Ele răzbună specia, puse ea punctul pe i. Hai să ne întoarcem.

Pe cînd ieșeau din parc, se trezi întrebîndu-l :

— Și ce mai face amicul tău Bertrand ? Tot cu Vera nu mai știi cum e ?

— Nu, dar nu credeam că te-ar putea interesa chestii dintr-astea. S-au despărțit.

— De mult ?

— De vreo cincisprezece zile.

— Cincisprezece zile... ia te uită ! La urma urmei, nu era deloc genul lui.

Francis îi aruncă o privire cam încruntată ; dar ea plecă repede capul : se temea să nu-i citească pe față imensul, nedemnul, stupidul orgoliu căruia Isa cea Urîță nu reușea să-i opună rezistență.

IX

FULGERUL CARE CADE ÎN PUSTIU

SE APROPIA VACANȚA. PRIN Birouri, fiecare își făcea planuri, amestecîndu-le cu reminiscențe ale celor de anul trecut. Blondal se pregătea sufletește pentru luna cea mai plictisitoare din viața lui : singura ireproșabilă. Președintele nu pierdea nici o ocazie ca să se lamenteze că „nici anul acesta afacerile nu-i vor da răgaz să evadeze cu adevărat“. Pur și simplu nu-l răbda inima să nu provoace colaboratorilor muștrări de cuget, ca să justifice, în ochii lor ca și ai lui, grasele venituri. De fapt, se plictisea de moarte fără aparatele lui de telefon și consiliile de administrație. Și-apoi, în vacanță i se spunea Albert în loc de „domnule președinte“, deciziile le lua tineretul și orice neisprăvit înota mai bine decît el — ceea ce, trebuie să recunoaștem, era de nesuportat. Dialogul tradițional avusese loc încă din mai : „Biata mea prietenă, organizează-ți vacanța fără mine, căci, din păcate...“ De data aceasta, însă, consoarta nu-i mai

răspunsese că se va duce la prietenii lor din Sologne sau de la Biarritz ; oare nu cumva remarcase ?

— Și dumneavoastră, domnișoară Devrain, unde proiectați să plecați în vacanță ?

— Nu mi-am făcut niciodată proiecte.

Hervé Jacquet lucra împreună cu ea și în dimineața asta. De fapt, dosarele lor nu conțineau nimic care să justifice întâlniri atât de dese, nici atât de lungi ; totuși fiecare din ei se prefăcea că le consideră indispensabile. „Urc la domnul Blondal“, spunea Jacquet fetelor de serviciu, dar în realitate intra la Isabelle.

— Am revizuit această poliță de asigurare contra incendiilor pentru uzina din Cholet și mă întreb...

— Nu vă gândiți niciodată la vacanță, reluă el. Exact ca și președintele dumneavoastră.

— Ba nu. Mi-ar plăcea să plec, dar, știți... aerul de pe meleagurile copilăriei nu mai e respirabil pentru mine.

— Dar aveți prieteni.

— Trei e o cifră fără noroc !

Tăcură, ca ori de câte ori se apropiau prea mult de vreuna din frontierele gândurilor lor ascunse.

— Știți, eu am o căsuță pe malul Ronului, printre podgorii. Mă duc acolo în fiecare an, în octombrie, la culesul viilor.

Vorbea anevoie despre un subiect aparent fără complicații și evita privirea ei. Oare nu va reuși de data aceasta să treacă de barieră ?

Nu avu timp : un zgomot înăbușit răsună alături, apoi un țipăt de femeie ; aproape imediat, ușa se deschise brusc și o fetișcană cu bluza în dezordine și ochii ieșiți din orbite le strigă :

— Veniți repede ! Domnul Blondel...

— Blondal, rectifică mașinal Isabelle.

Jacquet se și repezise în biroul alăturat. Blondal zăcea pe covor, cu un braț prins sub spate. Fața îi era de nerecunoscut : parcă o mână nevăzută i-ar fi schimonosit-o într-o grimasă ridicolă. Încercase probabil să se agațe de faimoasele lui telefoane, dar nu reușise decât să le smulgă unul câte unul și să se lege aproape fedeleș în firele negre. Trabucul stins putea a cadavru.

— Isabelle, ajută-mă !

O tutuia pentru prima dată, însă într-un chip atât de firesc, încât ea nu observă imediat.

— Nu, capul jos de tot. Desfă-i gulerul.

— Dar ce a...

— Un atac, însă (își lipi urechea de pieptul lui) are să scape. Mă auzi, Blondal ?

O pleopă, una singură, coborî pe ochiul cu privirea fixă și terorizată — privire de pasăre de noapte.

— Vreau să plec, scînci fetișcana.

— Dar cine ești dumneata ?

— Noua femeie de serviciu. Dar nu mai vreau să rămîn aici. El m-ă...

— Știu, zise încet Isabelle. Îmbracă-te și treci dincolo ; am să-ți calculez drepturile.

— Nu poți telefona decît din biroul tău, o preveni Jacquet, care încercase aparatele. Astea de aici sînt toate smulse.

— Imediat.

Și se ținu de cuvînt, probabil și din lașitate. Căci privirea rugătoare pe fața schimonosită, gura mare și plină de spume — copilul acesta monstruos îi provoca greață. Nu reușea să deștepte în ea nici un pic de milă, ceea ce o făcea să se simtă cu atît mai prost.

Rămas singur cu accidentatul, Jacquet căută să-l îmbărbăteze :

— Nu fi îngrijorat, amice, îi spuse el cu glas scăzut, las' că trece și asta, ai să vezi. (Și în timp ce vorbea, îi aranja îmbrăcămintea, a cărei dezordine îl trăda.) Ai întins prea mult coarda, Blondal, asta e... Nu, nu încerca să vorbești. Nu poți, și e și normal să fie așa ; nu-i nimic, ai să-ți revii... Respiră liniștit. Așa... Încă...

Încercă să-i miște brațul drept, care rămase însă inert. Naufragiatul își continua și el eforturile, dar nici buzele nu-l ascultau : un șirag de bășici era singura pleoară în tentativa lui de a se justifica acum, pe marginea prăpastiei : „Hélène... Hélène...” Cu gura-i grotescă, își chema fiica mult iubită, dar numai Dumnezeu ar fi fost în stare să-l audă.

Președintele o rugă pe domnișoara Devrain să vină pînă la el. Ea găsi Șoricelul pitit în colțul ei și Calul aprinzîndu-și o țigară de la alta.

— Domnul președinte e într-o dispoziție...

„Înțeleg, comentă Isabelle ; cerul și-a trimis fulgerele fără să-l fi consultat !“

— Luați loc, domnișoară.

Președintele continuă să măsoare în diagonală covorul excesiv de gros. Isabelle trebui să contemple îndelung fotoliul roșu, ceea ce nu-i mai produse nici o emoție. Altădată, nu-l putea vedea fără să tresară ; iar acum episodul mănăstirii parcă s-ar fi mistuit în imensitatea Timpului. „Ce mai poate avea comun cu mine sora Thérèse a Schimbării la Față ? se întreba ea. Eu sînt autentică. Cealaltă era deghezată...“

Și abia acum, tocmai acum, în biroul președintelui și în timp ce acesta îi vorbea fără ca ea să-l poată urmări cu toată atenția, își dădu seama că, dinaintea trupului fulgerat al lui Blondal, Hervé îi spusese pe numele cel mic... Slavă Domnului că președintele nu-i observă surîsul. Sătul probabil să se plimbe fără a fi măcar urmărit cu privirea, se așezase.

— Mai întâi Tannoire, acum bietul Blondal, urmă el. Știu că o nenorocire nu vine niciodată singură, totuși, oricît... Cînd te gîndești că amîndoi sînt acum în cărucior...

— Dar n-au nimic comun unul cu altul, domnule președinte, interveni prompt Isabelle. Soarta s-a înverșunat pe nedrept împotriva unuia, care-i ține piept cu tot curajul, cu zîmbetul pe buze și cu o admirabilă luciditate. Pe cînd pe celălalt...

Aici se întrerupse. „Împăratul“ o privi atît de lung, încît ea simți că roșește.

— Țineți mult la Tannoire ?

— Domnul Tannoire mi-e foarte drag.

— Iar Blondal nu vă este simpatic.

— De data aceasta, ripostă ea cu cruzime, putem vorbi la imperfect. Dacă mi-ați fi pus întrebarea acum două zile, domnule președinte, v-aș fi răspuns : deloc. Însă acum...

— Totuși, ați fost pentru el o colaboratoare remarcabilă.

S-ar fi convenit, fără îndoială, să înceapă a vorbi, cu ochii plecați, de atașamentul ei față de Societate, de întregul ei devotament ; dar ea nu cunoștea limbajul care

place președinților și generalilor. Așa că se mulțumi să tacă. Celălalt, descumpănit, reluă cu oarecare greutate :

— Aș vrea să văd, împreună cu dumneavoastră, cum o vom putea scoate la capăt.

— Ei bine, voi rezolva eu treburile curente.

— Dar nu veți putea face față la tot ce aveți de făcut !

— Eu cred totuși că da.

— Dar vacanța dumneavoastră...

— Oricum, nu plănuiam să plec înainte de octombrie, se auzi ea răspunzînd.

— A, la culesul viilor, șopti el mașinal. Sînt foarte mișcat de devotamentul dumneavoastră, domnișoară Devrain, foarte mișcat. Vă rog însă ca, la cea mai mică dificultate pe care o veți întîmpina, să mă consultați. Ușa aceasta vă va fi totdeauna deschisă.

Ar fi fost și acum momentul să-i arate recunoștință ; ultimul cuvînt pronunțat la capătul unei convorbiri cu personajele importante trebuie să fie întotdeauna „mulțumesc“. Isabelle însă nu cunoștea acest obicei, astfel că ieși înclinînd ușor din cap.

„Are personalitate“, își zise președintele foarte intrigat, pentru că această Isabelle nu corespundea nici uneia dintre definițiile date de el Femeii. Sună Șoricelul și o tiraniză un pic, numai ca să-și revină.

Între timp, domnișoara Devrain se îndrepta spre biroul ei, obsedată nu atît de acest surplus de îndatoriri, cît de descoperirea pe care o făcuse. „Isabelle...“ Încerca să-și amintească intonația cu care Hervé (de ce nu i-ar spune și ea la fel ?) îi pronunțase numele. De mai multe ori, coborînd scara, ea repetă cu voce tare prenumele lui, încîntată ca un copil care a descoperit ceva nou.

Abia întoarsă în birou, i se anunță vizita doamnei Blondal. Nu-i este greu să-și compună atitudinea cuvenită, pentru că s-a gîndit de multe ori la ea cu milă. Iat-o. O femeie înaltă, slabă, care trebuie să fi fost frumoasă și care mai este încă, dar cam în genul unui pom care s-a uscat. Isabelle începe să-și debiteze frazele dinainte pregătite, dar cealaltă, cu un gest hotărît, i-o taie :

— Dumneavoastră îl cunoașteți mai bine ca oricine de aici, domnișoară. Iar eu eram la curent cu totul...

— Dar...

— Cu totul, și chiar de la început, sau aproape. Așa că n-are nici un rost să ne pierdem timpul.

Îmbrățișează dintr-o privire biroul, florile de pe masă, reproducerile cu care Isabelle împodobise pereții, dar și dosarele așezate în cea mai perfectă ordine.

— Erați singura pe care o stima, domnișoară Devrain. Și cred că ghicesc motivul.

— Îl ajutam cât puteam mai bine.

— Poate că acesta n-ar fi fost un motiv suficient, dimpotrivă... În fine, totul sfârșește așa cum trebuia să sfârșească. Cine s-ar putea mira ? În nici un caz dumneavoastră, îmi închipui.

— Într-adevăr, recunoaște Isabelle. Dar constat că știți să fiți tare, curajoasă.

La drept vorbind, atîta perspicacitate și duritate o cam sperie.

— Curaj ? repetă doamna Blondal. Pînă acum mi-a trebuit curaj. Dar în momentul cînd se întîmplă ceea ce de douăzeci de ani te temeai că are să se întîmple, te simți, dimpotrivă, mai degrabă ușurată.

„De ceea ce te temeai, sau de ceea ce sperai ?“ gîndește Isabelle, și cum cealaltă refuză cu încăpăținare să se înduioșeze, renunță și ea să-și mai caute cuvintele.

— Ce ameliorare se poate spera că...

— Nici una. Paralizia este aproape totală ; și nici de vorbit nu va mai putea vorbi — așa-mi garantează doctorii.

O spune cu atîta satisfacție, încît Isabelle își schimbă fără voie atitudinea : de la compătimire trece la antipatie.

— Și ce existență va duce de acum încolo ?...

— Am să mă ocup eu de el, ca de un copil, ca de un copil nevolnic. Un copil cum nu și-ar dori nimeni, adaugă ea după o scurtă ezitare. Dar, în sfîrșit, asta este datoria mea.

Nu, nu o datorie, ci o răzbunare. Isabelle este atît de încredințată, încît, brusc, ireproșabila soție îi inspiră

aceeași oroare ca și Blondal. Răul dă naștere la rău. Va să zică femeia aceasta, pe care fiecare trebuie s-o plîngă și s-o admire, a așteptat în realitate douăzeci de ani clipa revanșei nesperate. Bietul Don Juan de trei parale depinde acum de ea și numai de ea, astfel că cea mai respingătoare dintre servituți devine dintr-odată răzbunare. Umilită atîta timp, ea poate da în sfîrșit primului venit cele mai înjositoare detalii asupra tiranului redus la neputință. Și Isabelle, la rîndul ei, o oprește cu răceală :

— Doamnă, să vorbim mai bine despre drepturile dumneavoastră.

Ce ușurare să deschizi un dosar, să calculezi procente, să completezi formulare ! Dar în vreme ce scrie Blondal, ea gîndește Francis ; și atîta timp cît o va avea dinaintea ei pe această pseudo-văduvă, își va închipui, fără motiv, că însăși Marianne — da, Marianne — e în pericol...

De aceea, îndată ce penibila convorbire ia sfîrșit, se grăbește să dea un telefon prietenei.

— Isa ! Tu ? !... Și să mai zici că nu există fantome în vremea noastră !

Ca totdeauna, un singur cuvînt rostit de această voce e de ajuns ca să-i evoce privirea, zîmbetul. „Glasul îi e ca și sufletul, își spune Isabelle. Ah, cît țin la ea !“ Dar mai ales, cît îl detestă dintr-odată pe Francis.

— Marianne, draga mea, dacă ai ști cît am de lucru !

— Ei, chiar de trei luni ? Hai, las-o, las-o ! Pune-te-n genunchi, Isa, și cere frumos iertare.

— Iartă-mă, Marianne.

— Zi : niciodată n-am să mai...

— N-am să mai fac niciodată.

— Așa, așa. Acum deschide-ți agenda și caută o zi ca să luăm prînzul împreună. „

— N-am timp la prînz.

— Atunci o cină în doi.

— Sau în trei.

— Francis e mereu în turneu. Am... am să-ți explic eu. (Tonul s-a schimbat ; Isabelle ar putea să jure că la celălalt capăt al firului zîmbetul a dispărut.) Ce zici de miercuri ?

— Nu, miercuri trebuie să mă duc la Garches să-l văd pe domnul Tannoire.

- Cine-i domnul Tannoire ?
- Una din cele trei drame ale mele. Dealtfel, mai cunoști tu una : pe Annie.
- Annie ?... Mititica pe care am...
- Da. Las' că am să-ți istorisesc eu.
- Știe însă că n-o să-i spună istoria decît pe jumătate.
- Și-n coloana cealaltă ?
- Care coloană ?
- Pe lîngă drame poate că se mai întîmplă să fie una sau două... fericiri, cine știe !
- O jumătate, Marianne ! O speranță, o fantomă...
- Ai să-mi spui, nu-i așa ?
- În nici un caz !
- Semn bun...
- Ia mai taci, Curier al inimii !
- Atunci, în ce seară ai să-mi istorisești dramele tale și mai ales „jumătățile de fericire“ ? Joi ?
- Joi.
- Iar eu, încheie Marianne cu voce din nou schimbată, am să-ți vorbesc despre ale mele jumătăți de drame.

Miercuri. Isabelle ajunge la Garches spre sfîrșitul celei mai căldușoare zile a anului. Rîndunelele zboară la înălțimea unui stat de copil. Fiecare creatură, omească sau nu, are impresia că duce tot cerul în spinare. Trotuarele și zidurile, dogoritoare, coc la foc potolit trecătorii.

Sălile spitalului sînt toride ca o seră ; în atmosfera sufocantă, bolnavii agonizează și nu mai au putere decît să întoarcă privirea spre tine, cu încetineala unui far.

Ghemuit în fotoliul său pe rotile, domnul Tannoire a fost înghesuit în colțul întunecos și ceva mai răcoros al unui coridor.

— Scumpă domnișoară Devrain ! Fie-vă milă și duceți-mă afară.

— Da, dar știți că afară e și mai înăbușitor decît aici.

— Totuși e aer, aer adevărat.

Iată-i, dar, sub copacii pleoștiți ; deasupra lor, un vîl imens perdeluiește cerul.

— Nu l-ai întîlnit cumva pe Blanchouin ? A plecat chiar acum.

— Nu. Îmi pare rău.

— Sigur ?

— Nu, răspunde ea după o scurtă ezitare. S-a întîmplat ceva între noi...

— Știu. Și-mi pare rău.

Cum Isabelle nu răspunde, el continuă :

— E de necrezut cîte pot afla de cînd sînt aici. Vizi-tele zilnice... Întîi vin din politețe, compătimire sau curiozitate. Dar se întorc. Cu toții. Și-mi fac darul cel mai prețios : nu-mi mai vorbesc de mine, ci de ei înșiși.

— Din egoism !

— Vă pripiți, o admonestează el blînd. La început, confidențele acestea mă incomodau. Pe urmă mi-am dat seama că asta era, poate, noua mea datorie, noua mea funcție : să ascult... Cine mai are timp să stea să-i asculte pe alții ? Chiar și preoții sînt surmenați.

Face o pauză, apoi adaugă fără urmă de amărăciune :

— Se întîmplă atît de rar să întîlnești un om de care n-ai a te teme.

— Dar cui îi era „teamă“ de dumneavoastră, domnule Tannoire ?

— Oricum, conduceam un serviciu ; acum, nu mai sînt nimic, în nici o`privință. Și nimic nu mi se mai poate întîmpla. Unică situație... Să nu te superi pe Blanchouin că mi-a făcut destăinuiri care nu-i aparțineau decît pe jumătate.

— Și pe care vi le-aș fi făcut eu însămi mai curînd sau mai tîrziu, răspunde ea zîmbind. Domnul Blanchouin... Dar se întrerupe.

— Ei, ce-i cu domnul Blanchouin ?

— Nu tovarășă de viață caută, ci numai un suflet înrudit. Or, sufletele înrudite nu au sex.

— Asta am înțeles și eu.

Isabelle vede iarăși transpirația scurgîndu-i-se pe tîmplele blonde și privirea aceea chinută, cum o au cîte-odată animalele, pentru că nu pot să se exprime. Nici domnul Blanchouin n-a știut în noaptea aceea să se exprime. Isabelle își termină gîndul cu glas tare :

— Oricum, nu puteam...

— Nu, hotărăște domnul Tannoire, nu puteați. Și nu puteați nici s-o țineți mai departe la dumneavoastră pe micuța Annie.

— Știți și asta ?

— Fiți pe pace : sînt singurul care o știe.

— A fost și ea pe aici ?

— Ca să vadă ce mai fac.

— Și n-a vorbit decît de ea, bineînțeles !

— Vă pripiți, repetă domnul Tannoire și mai blînd.

Închide pleoapele. Forța acestui semn atît de simplu o frapează : e ca și cînd toată puterea imobilizatului s-ar concentra în gesturile derizorii care-i mai sînt îngăduite. Coboară pleoapele și ea se știe judecată ; în timp ce Annie s-a simțit probabil iertată, iar Blanchouin, poate, consolată. Hervé Jacquet o fi venit să-l vadă pe domnul Tannoire își ia seama însă și nu-l întreabă, ca să nu se dea de gol.

Un fluturaș rătăcit cade pe iarba mușcată de rugină și aripile lui palpită ca o inimă. Larvă care devine fluture... Ce legătură subtilă, ce asemănare poate să existe între domnul Tannoire și acest fluture ?

— Bietul Blondal, șoptește el ; apoi, după o clipă de tăcere : Nu-l plîngeți. (Nu-i nici măcar o întrebare.) Socotiți, poate, că „așa i se cuvine“...

— A, nu, dar nu pot admite că și dumneavoastră, și dînsul, aveți aceeași soartă.

— Ei, exclamă el ; și începu să surîdă. Va să zică, reluăm discuția noastră de demult. Știți ce cred eu ? Eu cred că fiecare atrage fulgerul în felul lui...

— Fulgerul ?

— Da. Fiecare este lovit în punctul lui sensibil : în preferința lui ascunsă, indiferent dacă e rușinoasă sau nu. Cazul bietului Blondal ne-o dovedește, într-adevăr, prea evident... Femeia care se știe prea frumoasă se va trezi desfigurată. Cine preferă ființelor umane muzica sau cărțile se va pomeni surd sau orb. Un personaj important va fi tăvălit în ridicol. N-ați observat lucrul acesta ?

— Dar dumneavoastră, domnule Tannoire ? întreabă ea pe un ton aproape agresiv.

— Eu ? Ei bine, să zicem că am fost un pic prea orgolios, pentru că reuşisem să mă descurc singur. Snobismul înfirmităţii — o fi existînd şi el ! Să nu depinzi de nimeni...

— Dar asta înseamnă tărie, curaj.

— Pentru unii, da ; pentru alţii, însă, orgoliu. Periculos refugiu !

— O spuneţi şi pentru mine, domnule Tannoire ?

— Asta numai dumneavoastră o ştiţi.

Un lăstun culege din zbor fluturaşul ; gazonul parcă a murit, iar Isabelle simte că se sufocă.

— Şi mie, domnule Tannoire, întreabă ea cu glas schimbat, ce-ar trebui să mi se întîmple, logic vorbind ?

— Logic ?

— Da, ce fel de „fulger“ atrag eu ?

— Îmi închipui că vi s-au şi întîmplat destule.

— Destule şi nimic.

Apoi, ca şi cînd omul acesta redus numai la privire ar avea puterea s-o elibereze :

— Domnule Tannoire, îmi urăsc mama, am încercat să mă sinucid, am vrut să intru la mănăstire...

El închide ochii şi-i ţine atît de mult timp închişi, încît Isabelle se întreabă dacă nu cumva vreo pasăre nevăzută n-a nimicit fluturaşul.

— Cel mai rău lucru care ar putea să vi se întîmple, zice el în sfîrşit surîzător, dar fără să deschidă ochii, ar fi să fiţi iubită.

— Cel mai rău !...

— Pentru că sînteţi orgolioasă. Da, da. V-aţi închis definitiv în convingerea că, „pe mine nu mă iubeşte nimeni“.

— Ca toate femeile urîte, spune Isabelle, dar de data aceasta afirmaţia n-o mai costă.

El face ochii mari şi o examinează îndelung.

— Dar ştiu că vă faceţi din ce în ce mai frumoasă... Ba da, ba da ! E un semn care nu înşală niciodată. Cineva vă iubeşte, domnişoară Devrain. Ar trebui să aflaţi cine !

— Cred că ştiu.

— Şi eu ştiu, zice domnul Tannoire.

„Privirea coconească“, de care Isabelle şi Marianne, pe vremea cînd erau fete mici, îşi băteau joc cu atîta

poftă la Orléans, adică ochiada îngrijorată pe care zîmbetul o dezmente și care scrutează fulgerător obrazul celeilalte și-l compară cu al său, o schimbare și ele cu rușine, pe furiș.

„S-a făcut aproape frumoasă, constată Marianne. Să fi fost «jumătatea de fericire» de care-mi vorbea? Îi părea bine, nici vorbă, dar nu chiar pe loc, instinctiv. Schimbarea parcă ar fi amenințat-o direct, ca și când frumusețea ar exista pe lume numai într-o cantitate bine stabilită și orice ia una din ea, împruținează inevitabil partea celeilalte. Calcul meschin pe care-l alungă cu un zîmbet, care însă, după cum remarcă Isabelle, nu mai invadează tot obrazul, ca odinioară. Cel de acum i se păru slab, rigid — îmbătrînit. „Să fi fost deajuns jumătățile de dramă la care se referea?” Totul nu durase decît atît cît durează o „*privire coconească*”; dar spre deosebire de cele din Orléans, ele vorbiră de la început deschis:

— Isa, dar ești în formă, scumpo!

— Și tu cam obosită, Marianne. Ce nu-i în regulă?

— Ce să fie? Grijile noastre, care, ca totdeauna, poartă nume de bărbați.

— În nici un caz!

— Ei, să lăsăm controversile în seara asta, Isa. Am impresia că toată viața nu facem decît să purtăm zadarnic aceleași discuții cu aceleași persoane.

— Ai nevoie pur și simplu de o vacanță, draga mea. Încerca s-o liniștească și să se liniștească și pe ea în același timp; dar nu înceta o clipă s-o observe, cu acea falsă îngăduință pe care o ai față de un bolnav cînd îl vizitezi. „Decepționată... Încîntătoare dar decepționată: nevoia patetică de o nouă dragoste i-e scrisă pe față.” Aceasta era sentința pe care i-o sugera, cuvînt cu cuvînt, spiritul ei de observație.

— Vacanță, repetă Marianne. Așa e. Plec la Saint-Tropez.

Isabelle făcu un efort ca s-o întrebe (căci numele, el singur, evoca tot ce putea urî mai mult):

— Cu Francis?

— Francis... A inventat nu știu ce turneu de inspecție. Nu mai pot conta pe el.

— Și atunci, pleci singură ?

— Ei așa ! sfidează Marianne, dar în glasul ei tremurau lacrimi. Nu văd de ce m-aș lipsi de... de companie când el... Cred că-i destul de conform cu ideile tale, nu ? adăugă ea acru. Libertate, Egalitate... De ce-ar avea Francis privilegiul să...

Orice cuvânt în plus nu putea decât să strice. Isabelle întinse mîna ca și când ar fi vrut s-o împiedice să continue, dar nu răspunse nimic. Se simțea îngrozitor de împărțită între satisfacția de a-l vedea în sfîrșit pe Francis pus la locul lui și o mare mîhnire : „Numai nu Marianne, nu Marianne !” Ca orice femeie, recunoștea acum dintr-o ochire pe cele mai greu încercate... Mititica, mititica de ea ! Numai tu nu !

Fiindcă Isabelle tăcea, demonul confidențelor o împinse pe cealaltă să i se destăinuie mai mult decât trebuia :

— La Saint-Tropez, și știi cu cine ? Cu Bertrand... Bertrand Ferry, ții minte ? Campionul de tenis.

Isabelle simți că îngheață.

— Nu ! strigă ea incapabilă să se stăpînească. Nu cu Bertrand !... Așică nu tu, se grăbi să adauge. Căci, vezi tu, Marianne...

— A, te rog, dacă vrei cumva să-mi faci morală, începu cealaltă, cu un aer amar și cinic ce-o făcea să semene cu Francis... dacă vrei să-mi vorbești de puritate, sub pretextul că tu...

— Te rog, i-o tăie Isabelle. Nu mă amesteca pe mine în toate astea. Puritatea n-are sens decât când ești frumos ; altfel, e nimica toată.

— Atunci, așa fi curioasă să-ți aflu obiecțiile. De luni de zile Francis...

Ea își continuă pledoaria, dar Isabelle n-o mai asculta. Cu luciditatea pe care ți-o dă cîteodată furia retrăia noaptea petrecută cu un Bertrand gata la orice și și-o închipuia pe Marianne în locul ei. Oare celălalt va juca același joc ? Acele cuvinte confuze, acele nenumărate mîngîieri, acea ardoare animalică ce nu-ți mai lasă deodată în brațe decât un copilăș palpitînd... În brațele Mariannei ! Erau imagini insuportabile, dar care în același timp o

atrăgeau irezistibil. Era *inversul* satisfacției pe care i-o produsese vestea că Bertrand rupsesse cu Vera Walter. Bertrand avea să plece cu Marianne, dar nu ca să petreacă împreună numai o noapte jilavă de iunie : trupurile lor se vor atinge în apa transparentă, se vor lungi pe nisipul fierbinte, vor dansa în fiecare seară, se vor contopi în fiecare noapte. „Aș fi putut fi eu în locul ei. Aș mai putea fi...” Era stăpînită de cea mai josnică dintre gelozii, de aceea a trupului (aproape tot așa de meschină ca și pizma pe care o inspiră banul). Douăzeci de ani în șir își bătuse joc de ea ca să-i cadă pradă azi ? Uita cît îl detestase pe Bertrand a doua zi în zori, după noaptea aceea animalică, uita de Hervé Jacquet, uita că Marianne era prietena ei cea mai bună, singura ei prietenă, și că suferea.

Marianne pleda mai departe ; o întrerupse la întîmplare :

— Nu, nu, Marianne, asta nu se poate !

— Tu nu poți înțelege, Isa. În fond, tu n-ai iubit niciodată viața.

— Dar tu nu iubești viața, tu îi iubești pe bărbați.

— Vrei să mă jighești, zise cealaltă încetișor.

— Nu, drăga mea, dar te condamnă la...

— Știu. Știu că durata medie a vieții unei femei este de douăzeci de ani. Ei bine, mă împac cu situația aceasta, și gata. La urma urmei, totdeauna a fost așa.

— La fel ziceau și sclavii pînă în ziua în care...

— N-o să schimbăm noi lumea, Isa !

— Și atunci, cine ?

— Mă întreb, reluă blînd Marianne, ce înseamnă pentru tine o femeie.

— Nici servitoare, nici păpușă, ci soție.

Glasul îi era atît de răgușit, încît prietena ei îi apucă mîna. În clipa aceasta, fiecare o deplîngea pe cealaltă.

— Dar pentru tine, Marianne, ce înseamnă un bărbat ?

— Cineva care-i mai puternic decît mine.

— Mai puternic decît tine stupidul acela de Bertrand ?...

— E drept că nu-i nici un intelectual, nici un șmecher ; numai că de intelectuali mă împiedic toată ziua ; iar ca șmecher, îmi ajunge Francis. Tot ce cer, Isa (și o umbră

de oboseală trecu pe fața ei), este să... este să dorm la adăpostul unei stînci, al unei stînci vii.

— Mai bine ai alege o stîncă dotată cu gîndire, replică ea, dar fără convingere, pentru că nici ea nu căutase altceva în seara aceea de la Garches.

— Pentru ceea ce cer eu de la el !...

— Asta este o expresie bună pentru un bărbat, Marianne, o nédemnă expresie masculină. Știi prea bine că noi nu putem iubi dacă nu stimăm, dacă nu admirăm pe cineva.

— Dar cine vorbește de iubire ?

Ochii i se umpleau de lacrimi în vreme ce se trudea să zîmbească, întocmai ca un copil îndărătnic.

— Ei, ei, o alintă Isabelle mișcată, ce-ar fi să stai și tu singură un timp...

— Nu mai știu să stau singură... Și apoi... atîta timp pierdut... Fiecare an contează dublu pentru o femeie.

— Acum îmi dau seama de deosebirea dintre noi, rosti cu glas chinuit Isabelle. Tu ai acceptat, eu nu.

— Eu, șopti Marianne, eu vreau să trăiesc, Isa, asta-i alegerea mea.

Se învîrteau prin bucătăria minuscule fără să se împiedice niciodată una de alta, cu sprinteneala rîndunelilor în amurg. Fiecare gest avea rost și rezultat : umila împărăție domestică, apa ca și focul realității cotidiene le ascultau supuse.

Aceeași Marianne care, azi după-amiază, ținuse piept redactorului șef, și aceeași Isabelle care, toată ziua, telefonase, dictase, hotărîse, reluau fără efort și fără revoltă măruntele ocupații esențiale. Masa se umplea de tacîmuri, cina se înfiripa ; era lumea liniștii. Și bărbații știu, desigur, să-și facă de lucru cu îndemînare, dar totdeauna cu un mecanism oarecare ; domeniul lor e ceea ce e nou, îndrăzneț, util, nu ceea ce e modest și indispensabil. „Lor nu le place decît existența plină de violență, de risc, gîndea Isabelle. Ori, ori ; totul sau nimic — acestea sînt maximele lor. Făuresc o lume de care ne e groază, dar de care sîntem și mîndre în același timp, ca recrutul care se laudă cu

asprimea comandanților lui. Și le cerșim protecția împotriva răului pe care-l născocesc ; și, ca să ne-o asigurăm, sîntem gata să ne trădăm una pe alta..." Se gîndea la Francis, la Bertrand, la Marianne : la confidențele lamentabile care ar fi fost de ajuns pentru a le face insuportabilă atmosfera din jurul lor.

Seara asta i se părea la fel ca Marianne : obosită, resemnată. Un anotimp splendid, dar pe sfîrșite... Isabelle își rezemă coatele de fereastră ; abia respira.

— Marianne, zise ea cu un glas pe care abia și-l putu recunoaște, cum trece vremea...

„Are să-mi răspundă cu o glumă, nădăjduia dînsa, și i-aș fi recunoscătoare.“ Dar prietena se apropie tăcută și-și lăsă capul pe umărul ei, așa cum fac uneori caii obosiți. Icnii, ca și cînd și-ar trage sufletul ; sau poate că era un suspin.

— Am intrat în celălalt anotimp, zise ea în fine, foarte încet.

„Ah, Doamne, cruț-o ! Fă-o să nu sufere ! se rugă Isabelle. Mai bine eu decît ea, ca de obicei !“ Era compătimire sau orgoliu ? „O corabie care și-a pierdut busola“, completă ea. Ar fi fost timpul să iasă amîndouă la liman ; curentul le mîna într-acolo, dar Marianne, luntre rătăcită, se îndepărta de port.

Gelozia dezgustătoare care-o săgetase adineaori la numele lui Bertrand o simțea acum străină și în același timp periculos de aproape, ca un vis urîcios după ce te-ai deșteptat. Mititica, mititica de ea... Nutrea o imensă afecțiune pentru Marianne cea fidelă, maternă, pentru Marianne pe care Francis o ignora și înrăia, pentru Marianne care la rîndul ei va trece din mîină în mîină, din noapte în noapte, ca să devină un trup — să lupte împotriva Timpului, care e dușmanul femeilor, prin mizerabilele stratageme ale trupului. Pentru Marianne dinainte învinsă — dar cum ar fi putut să-i vină în ajutor ? Ce-i de făcut cînd panica timpului care trece pune stăpînire pe o ființă și-i grăbește pieirea ? Unitatea de măsură a timpului fusese, pentru Marianne, șirul orelor petrecute așteptîndu-l pe Francis, iubindu-l în cuget, țesînd visuri pentru amîndoi. Ea va deveni sclava clipelor fugare pe care le dăruiesc plăcerile fizice, întîlnirile întîmplătoare,

micile proiecte clandestine. Marianne intra în aria unui timp precipitat, care trece și mai repede, mușcînd din țărmurile ei și nelăsînd în loc decît amare aluviuni. O, Marianne !... Lui Francis îi va rămîne, cel puțin, siguranța neonestă pe care le-o dau bărbaților banii lor, meseria lor, jucăriile lor — onorurile, decorațiile — precum și trupul ce și-l cred imuabil, pentru că totdeauna se găsește o femeie care să se piardă după el.

Pe fereastra deschisă, Isabelle zărea un monument, iar în monumentul acela o muză de piatră înlănțuia cu brațele un bărbos de bronz (căci monumentele pe care le înalță bărbații celebrează aproape totdeauna tot bărbații). Porumbei și vrăbii își împărțeau peluza modestă dimprejur. Vesele, zglobii, unele zburau, căutau, ciuguleau ; altele o măsurau în lung și-n lat cu pas apăsător, pline de temerile inutile ale unor proprietari. Porumbeii aruncau împrejur priviri pofticioase, se năpusteau orbește asupra prăzii, își luau zborul ca să se lase apoi și mai îngreunați pe pămînt, se umflau în pene în jurul unei femele plictisite, se țineau scai de ea, ca pe urmă, îndată ce erau satisfăcuți, să nu-i mai dea nici o atenție. „Exact ca bărbații și femeile, medită Isabelle, care nu putea suferi porumbeii. Dar a cui o fi peluza ?“

Marianne o strigă :

— Vino la masă, draga mea !

Și, după ce se așezară față în față, în liniștea fericită a prieteniei, adăugă :

— Numai noi două, Isa, ca pe vremuri ! Fără bărbați. Și fără vîrstă...

Marianne plecă la Saint-Tropez. Hervé Jacquet, închipuindu-și probabil că Isabelle avea să părăsească Parisul în august, își pregătise un turneu pe la diverse societăți de asigurări europene. Departele de ea, interzicîndu-și să-i telefoneze de la Zürich sau Milano și neînfrînzînd să-i trimită scrisori (căci acum orice cuvînt conta între ei), descoperi modul de corespondență al celor nepretențioși : îi expedia cărți poștale ilustrate ; iar Isabelle, care totdeauna le considerase inutile și

vulgare, le aștepta, le păstra și le recitea. Francis îi telefonă de mai multe ori ; „Între două Nicole, fără indoială“, îl stigmatiză Isabelle, care puse să i se răspundă că era în ședință, sperînd să-l enerveze astfel și mai mult. Voia să fie singură, ca să simtă și mai bine cum trece perioada de așteptare. „Cum ! se mira ea cîteodată. Nu-s nici șase luni de cînd ne-am întîlnit la sindrofia aceea ridicolă (căci păstra petrecerii o amintire neplăcută din cauza lui Blanchouin și a micuței Annie). Șase luni și, de atunci, n-am vorbit decît de dosare. Dar ce-aș putea spera ?“

Astfel glăsuiește rațiunea cînd devine păzitoarea inimii ; Isabelle însă nu credea o iotă și simțea că soarele își schimbase drumul. Altminteri, o ilustrată de la Atena sau Copenhaga, cu numai două inițiale pe ea, era destul ca să-i năruie toate raționamentele și să o cufunde în reverii fără sfîrșit.

După trei săptămîni de la îmbolnăvirea lui Blondal, președintele o convoacă.

— Am discutat ieri, în Comitetul de direcție, problema înlocuirii domnului Tannoire. Aș dori să cunosc părerea dumneavoastră.

— Cred că domnul Sancerre, adjunctul său...

— Desigur. Totuși unii domni se întrebau dacă nu cumva doamna Floriant...

Isabelle nu-și poate stăpîni o tresărire, nici președintele un zîmbet.

— Nu ați fi de acord ?

Ea trebuie să-și adune toate resursele spirituale ca să justifice gestul inconștient : doamna Floriant are trei copii care-i dau destule griji... Lipsește deseori... A mai avut vreodată ocazia să ia decizii ? Să reprezinte serviciul în afară ? Etc., etc.

În timp cîr riscă aceste perfidii, dealtfel nu lipsite de argumente, își spune că, hotărît, femeile sînt acelea care le trădează pe femei și se întrebă ce o inspiră acum mai mult — servilismul sau invidia — și dacă instinctul îi dictează să recunoască superioritatea domnului X asupra doamnei Floriant, sau dacă promovarea acesteia ar

umili-o pe ea însăși. Dar oare nu erau la fel de înjositoare ambele explicații ?

Președintele o lasă să-și depene firul, apoi atacă brusc :

— Așadar, sînteți împotriva promovării femeilor, domnișoară Devrain.

— Dimpotrivă, dar ea are atît de puțini adepți, încît mi-e teamă de o croare. În muncă, pentru ca o femeie să fie considerată egală bărbatului, trebuie să-i fie superioară.

Împăratul încruntă sprîncenele și rămîne așa un timp, încercînd să digere ideea. Apoi :

— Sincer vorbind, domnișoară Devrain, mi se pare că în acest domeniu balanța stă în echilibru.

— Bărbaților le place s-o creadă echilibrată, pentru că este imobilă. (Din nou președintele se încruntă.) De altfel, domnule președinte, aici nu este vorba decît de avansarca femeilor ; „promovarea“ lor e cu totul altă problemă.

El face un gest de nerăbdare :

— Și apoi, nu mi-am propus niciodată să înlocuiesc pe bietul nostru Tannoire cu doamna Floriant. În schimb...

El se ridică și se duce încet, cu mîinile la spate, la fereastră. Isabelle știe că va vorbi așa, cu fața înspre geam, apoi va executa o întoarcere bruscă, pentru a surprinde efectul spuselor sale. Este un procedeu de actor ; dar cine — comediantul sau împăratul — împrumută trucurile celuilalt ? Această capacitate de „mizanscenă“ pe care o au oamenii oricînd, chiar și atunci cînd publicul se reduce la actori, o umple de admirație. Și în același timp o pune în gardă.

— În schimb, zice președintele cu o încetineală calculată, am propus Comitetului de direcție ca domnul Blondal să fie înlocuit cu... domnișoara Devrain.

Așa cum prevăzuse, el se răsucește brusc spre a savura încurcătura, recunoștința și...

— Și care a fost răspunsul Comitetului, domnule președinte ? întreabă Isabelle cu destulă răceală.

„Este o femeie superioară, gîndește celălalt, mai mult derutat decît dezamăgit. Nu se trădează. Asta va ajunge departe...“.

Dar ce-ar fi putut să trădeze ? Căci nu simte nimic. Neașteptata avansare i-ar lăsa viața la fel de pustie ca și mai înainte dacă nu va găsi diseară, în curierul ei, o anume ilustrată. Dealtfel, chiar președintele, la apogeul carierei sale, face altceva decât ea ? Oare nu exact aceleași lucruri, numai că nu aici, ci cu trei etaje mai sus ? Lumea nu-i decât un gigantic motor. Care-i deosebirea dintre subretă și regina Angliei, dacă e să fim dreți ?

— Comitetul de direcție a aprobat. Este adevărat că unul din membrii săi a amintit de doamna Floriant. Dar eu i-am răspuns : „Nu pot avea nimic comun ! Domnișoara Devrain este un adevărat bărbat...”

„Și își închipuie că-mi face un compliment !” nu-l iartă Isabelle, care se schimbă deodată la față.

— ... Dispunînd, în plus, de toate calitățile care ne lipsesc nouă, se grăbește să adauge președintele.

Ea are totuși prezența de spirit să-i mulțumescă ; dar în seara aceasta și-a dat seama cât prețuiesc ambiția și succesul. „Dacă aș fi un adevărat bărbat, așa cum spune el, aș leșina de bucurie. Sau, poate, dacă bărbatul pe care-l iubesc ar primi o astfel de avansare...” Dar ori directoare, ori șef de serviciu, existența i se pare la fel de găunoasă — căci de cinci zile n-a mai primit nici o veste de la Hervé Jacquet.

La sfîrșitul săptămîinii, se duse la Garches ; nu-l găsi însă pe domnul Tannoire nici în salon, nici pe coridoare.

— L-a scos la plimbare bătrînul lui prieten, ca în fiecare sîmbătă și duminică, o lămuri un vecin de pat.

Ea ieși și, într-adevăr, îi zări în grădină : François împingea căruciorul cu un aer în același timp important și copleșit. Îi urmări cu privirea. O clipă i se păru că se contrazic, în privința orei sau a direcției vîntului probabil. Ca o pereche obișnuită de bătrîni, își vorbeau fără să se uite unul la altul sau rămîneau mult timp tăcuți.

„François nu mai «plătește», medită ea. Se crede indispensabil. Dar ce-ar face el însuși, la sfîrșit de săptămîină, fără copilul acesta de duminică ? Numai un om și mai nefericit decât tine te poate salva. Căci omul este cîine pentru om...”

Îi observă multă vreme, nu fără gelozie, dar și cu oarecare milă. Se gîndea la toate cuplurile umane al căror ham, în lipsa dragostei, îl formează compătimirea, vinovăția sau obișnuința. „Își închipuie că-l împinge pe domnul Tannoire, cînd în realitate celălalt îl duce cu el...”

Nu avu curajul să-i strice bucuria : „Voi reveni mîine, la ora prînzului“, decise ea ; contratimpul o încînta, căci tot ce-i modifica programele, tot ce împiedica zilele să semene una cu alta, în lipsa lui Hervé, o ajuta să trăiască.

În luna aceea, în vreme ce taxiul care-o aducea de la Garches cobora strada Saint-Denis, capitala prostituatelor, Isabelle se ghemui brusc în fundul mașinii și inima începu să-i bată nebunește : într-un ciorchine de fete din fața intrării unui hotel o recunoscuse pe Annie.

— Te rog să cotești pe prima stradă la dreapta, apoi iar la dreapta, ceru ea șoferului.

— Dar o să ne întoarcem tot aici, remarcă acesta.

— Asta și vreau : am trecut pe lîngă ceva ce-aș vrea să văd mai bine.

— Nu prea înțeleg ce-i așa de frumos de văzut pe aici, mormăi șoferul. N-ar fi mai bine să opresc ? V-ați duce să vedeți ce vă interesează și eu v-aș aștepta.

— În nici un caz !

Șoferul execută manevra cu vădită neplăcere. Cînd trecură prin dreptul aceluiași hotel, Annie nu mai era acolo.

— Ei, ați văzut ce-ați vrut să vedeți ?

— Da, mulțumesc.

„M-am înșelat, căută ea cu lașitate să se încredințeze. Da, cu siguranță că m-am înșelat“.

Soția președintelui nu plecă nici în Sologne, nici la Biarritz, ci în insulele Baleare, împreună cu bijuteriile, cu garderoba și cu camerista ei, plus un prinț italian cvadragenar. Poseda o avere personală destul de frumoasă, pentru ca decizia ei să nu pună decît o problemă de ordin moral. Pe vremuri, tatăl ei făcuse parte din șaizeci și șapte de consilii de administrație ; patru sau cinci le dăduse ca zestre tînărului necunoscut, atașat de

ambasadă, căruia nu-i acordase mîna fetei sale decît cu condiția separării bunurilor. Se va pune oare ginerele pe treabă ? Curînd, nici n-avea să mai facă altceva... Frustrată în tot ce avusese la un moment dat — uniforme, vizite, călătorii — și devenită soție de președinte, adică a unei fantome, silită să se mulțumească doar cu parada modei și cu partidele de bridge, ea suportase pînă acum ceea ce i se părea a fi o imensă păcăleală. Dar, după ce i-a răposat tatăl, după ce i s-au căsătorit copiii și, mai ales, după ce oglinda a început să se arate din zi în zi tot mai crudă cu ea, și-a căutat scăparea în tranchilizante și în psihanaliză (care, amîndouă, au darul de a anihila timpul), pînă la prodigioasa întîlnire cu prințul M. El îi apărură ca însăși reîncarnarea logodnicului ei de odinioară, cu deosebirea că cel de acum era ferm hotărît să nu muncească niciodată. Astfel că, în brațele lui, se simțea mai credincioasă căsniciei decît îi fusese vreodată soțul : ea nu-l înșela ; înceta doar de a mai fi înșelată de el.

Președintele se repezi pe calea aerului în Baleare ca să apere ceea ce numea el „fericirea lor“, expresie care-o făcu să izbucnească în rîs. „E prima dată că te deranjezi pentru mine“, îi atrase ea atenția, și nu fără dreptate. Totuși el nu izbutea să-și găsească vreo vină. „Am devenit un străin pentru ea“, își spunea, fără să-și dea seama că niciodată nu fusese altfel și că la urma urmelor nu suferea cine știe cît.

Cei doi copii, apoi ginerele, apoi nora, încercară să intervină, spre a se izbi însă de fermitatea ca de stîncă a fericitei. Vorbeau de scandal și inimi zdrobite unei femei care-și bronza în plin soare al impurității un corp pe care tocmai îl descoperea din nou și al cărui primat i-l demonstrase psihanalistul în schimbul unor substanțiale onorarii. Monoloagele lor patetice sau indignate ? Ei, aș ! O noapte în brațele prințului era de ajuns ca să le reducă la neant... În septembrie îi invitasă Onassis într-o croazieră ; apoi vor petrece octombrie la Veneția (atît de vulgară primăvara și vara), noiembrie în Tahiti, decembrie în Monaco. La Paris ? Poate, în aprilie. Pînă atunci, divorțul va fi fost pronunțat : doi vechi avocați își asumaseră sarcina asta.

Cum prințul fusese amantul unei actrițe de la Hollywood și logodnicul unei foste împărătese, presa de scan-

dal stîrni mare vîlvă în jurul aventurii. Ridicularizat în fața opiniei publice, președintele cunoscuse, în fine, suferința. Copiii, ca și vecinii săi prieteni, îl copleșeau cu dovezi de simpatie, ceea ce-l plictisea cam tot atît cît și pe ei ; nu putu scăpa de supliciul sollicititudinii decît muncind îndoit, adică pierzîndu-și vremea în timpul orelor de lucru ca să aibă ce face în ceasurile celelalte.

Către ora șapte seara, apăsă pe fiecare clapă a cenotafului telefonic. Zadarnic însă : toți colaboratorii erau plecați. Numai Devrain, slavă Domnului...

— Ați putea...

— Urc imediat, domnule președinte.

Și cînd intra, parfumul ei alunga pe loc izul de tutun, amintind sărmanului împărat că în propria lui casă nu mai mirosea a femeie și în același timp că fiecare femeie are parfumul ei.

— Vă rog să poftiți aici, la birou, o invită el într-o seară, vă va fi mai ușor să citiți documentele.

De acum înainte stăteau, deci, unul lîngă altul : cedîndu-i fotoliul roșu, el se așeză pe scaunul pe care-l pregătise înainte de venirea ei. În felul acesta nu-i mai putea vedea fața, cu a cărei urîțenie încă nu se obișnuise complet ; în schimb, apropierea dădea mai multă căldură parfumului ei. Vișciunea gesturilor, carnația care se ghicea sub rochia ușoară, adierea înmiresmată ce-o stîrnea mișcarea mătăsoasă a părului ei de Messidor¹ produceau o tulburare delicioasă bărbatului aflat în pragul bătrîneții. Singurei lui pasiuni adevărate — munca — i se adăuga acum o prezență feminină care nu numai că n-o stingherea, ci — pe cuvînt de onoare ! — îi dubla eficacitatea. Domnișoara Devrain (căci acum nu-i mai spunea pur și simplu „Devrain“ !) îi oferea exemplul unui alt gen de femeie, deosebit de toate acelea pe care își întemeiase el universul : un fel de tovarășă, maternă și atrăgătoare în același timp, care-l făcea să se simtă cu douăzeci de ani mai tînăr și-i insufla dorința de a mai trăi douăzeci. Intuia în ea o egală, dar care-l respecta și pe care el însuși putea s-o respecte și totodată s-o dorească fără a și-o mărturisi.

¹ Auriu, deci, ca grînele coapte, a căror perioadă tradițională de recoltare e sugerată de denumirea acestei luni (20 iunie — 19 iulie), a zecea din calendarul republican introdus, pentru puțin timp, după Revoluția Franceză.

Conștientă de puterea ei, Isabelle nu mai încerca să păstreze proporțiile între prestigiul profesional și farmecul pe care diferența de vîrstă îl sporea nu mai puțin decît deosebirea de situație. Uza de ea fără a abuza, dar cu secreta satisfacție de a domina un bărbat la rîndul său dominator, căruia îi acorda o stimă cu atît mai mare cu cît se simțea, seară de seară, devenind cea mai puternică.

Cîteodată, noaptea, se amuza trecîndu-i în revistă cu îngăduință pe acești bărbați atît de diferiți : Francis și domnul Blanchouin, Bertrand și președintele, care poate că în clipa asta se gîndea la ea. Se înșelau cu toții în privința ei. Micul imperiu fantomă o liniștea : chipurile ce-l alcătuiau îi țineau loc de oglindă. Căci încă nu-și dusese răzbunarea pînă la capăt : Orléans mai figura pe hartă și nici Habsburgii nu fuseseră răpuși cu toții...

Într-o seară, cînd activitatea lor se prelungea deși soarele apusese, Isabelle se uită într-un chip semnificativ la ceas. Împăratul îi aruncă o privire rugătoare.

— Vă țin prea tîrziu, domnișoară Devrain, dar... știți de ce ora nu mai contează acum pentru mine ?

Ezită o clipă, apoi îi povesti toată nefericirea lui. Ea avu bunul simț de a se preface că afla abia acum.

De fapt, toată întreprinderea o cunoștea pînă în cele mai mici amănunte : adevărate sau inventate, rețeaua de transmisie care unea sediul cu uzinele și cu filialele le difuzase în aceeași zi în care le pusese în circulație presa. Dar pentru președinte, Casa era o insulă, și crezu de cuviință să coboare vocea pentru a destăinui colaboratoarei sale umilitorul secret.

— În sfîrșit, domnișoară Devrain, conchise dînsul după o tăcere care trăda consternare, cîte femei n-ar fi invidiat o astfel de existență ! Fără muncă și, în schimb, tot ce-și putea dori...

„În afară de prințul italian“, completă mintal Isabelle, care se mulțumi să întrebe doar atît :

— Dar dumneavoastră v-ar fi plăcut să duceți o astfel de existență, domnule președinte ?

— Mie ? Sigur că nu. Dar unei femei...

— Ei bine, nici mie nu mi-ar fi plăcut.

— Ah ! exclamă președintele după o vreme în care Isabelle îl auzi respirînd prea greu, dumneavoastră ați fi fost cu totul altfel de tovarășă, domnișoară Devrain...

Ați fi cu totul altfel, reluă el cu o voce schimbată, privind-o țintă.

Isabelle își dădu seama că ar fi fost de ajuns un cuvânt de-al ei, poate chiar numai tăcerea, ca să-i devină președintelui amantă, și nu după mult timp soție. Înțelese într-o clipă ce ispită de viață ușoară, de lene, de îndoielnică revanșă se oferea astfel femeilor. Și cum să nu se lase fascinată, orbită, de această putere dubioasă ? De ce să nu prefere o poleită și indolentă servitute luptei inegale din această lume a bărbaților ? Fusesse de ajuns să simtă trupul lui Bertrand în noaptea aceea, ca să măsoare toată nedreptatea dominației bărbatului asupra femeii ; în seara asta înțelegea, dimpotrivă, cât putea fi de mare puterea acesteia. Ar fi fost destul să întindă mîna spre cea a omului vîrstnic, care și începea să tremure în lumina lămpii ; iar el și-ar fi pus-o peste această mîna fragedă și fermă, mărturie a unui trup tînăr.

Cum ar fi decis Isabelle Devrain, în ciuda tuturor teoriilor ei, dacă mîna aceasta, pe care vîrsta o și împestrițase cu pete cafenii și o brăzdase cu liniile șerpuitoare ale vinelor, nu i le-ar fi evocat, deodată, pe cele ce-i treziseră atunci, în seara festivității, dorința irezistibilă de a le atinge ? Mîinile lui Hervé, atît de îngrijite, atît de calde ; fața, ochii cu paiete de aur, întreaga ființă atît de calmă și de sigură a lui Hervé...

Isabelle își retrase mîna și, ca și cînd nu l-ar fi auzit pe președinte, ca și cînd n-ar fi simțit încordarea cu care-i pîndea răspunsul și nici că e gata să-și joace viața pe o singură carte, pronunță cu o comică gravitate :

— Nu putem decît s-o deplîngem pe soția dumneavoastră, domnule președinte. Va suferi ; va regreta ceea ce-a făcut, fiți sigur...

Reușea astfel să-i redea orgoliul și conștiința împăcată exact atît cît trebuia ca el să poată trece, fără regret și remușcări, la dosarul următor.

Cînd numirea deveni oficială, președintele coborî el însuși — favoare extraordinară — ca să o felicite pe domnișoara Devrain, noua sa directoare administrativă.

— Nu, domnule președinte, îl corectă cu blîndețe Isabelle, ci „director administrativ“.

— Parcă nu prea sună franțuzește.

— Dimpotrivă, e neapărat necesar în Franța. Se zice : doamna primar, doamna doctor cutare...

— Un fel de a vorbi !

— Un fel de a gândi ! Noi nu putem avea autoritate decît asimilate cu bărbații. Dealtfel, n-ați convins Comitetul de direcție, spunînd despre mine că...

El o întrerupse foarte încureat :

— Voiam numai să le explic că...

— Chiar așa am și înțeles, domnule președinte, îi luă ea vorba din gură, cu glas care tremura puțin, și vă mulțumesc.

Dar își dădea seama că avansarea și-o datora cusurului ei și, tot atît de bine, că acest fel de succes nu avea nimic comun cu „promovarea femeii“. În ziua cînd femeii nu-i va mai fi impus să aleagă între muncă și cămin, cînd muncitoarea mamă nu va mai fi silită să lucreze nouăzeci de ore pe săptămînă, cînd nu va mai trebui să fii urîtă ca să ajungi în posturile înalte și frumoase ca să reușești în cele inferioare... În ziua cînd bărbații vor accepta să deschidă lumea lor în fața prudenței femeilor, în fața înțelepciunii femeilor, în fața respectului pentru viață pe care ele îl perpetuează stăruitoare printre ruinele Violenței lor și printre nebuniile Tehnicii lor... În ziua cînd izbăviți de un rol reciproc impus — ea, de matroană sau de prostituată, el, de fanfaron și tehnocrat — Bărbatul și Femeia vor încerca să clădească împreună... În ziua aceea...

Președintele, care-o observa, văzu că-i tremură buzele și ochii îi strălucesc — căci de la accidentul domnului Tannoire și, mai ales, de la plecarea lui Hervé, ea era oricînd la discreția disperării ca și a celei mai fragile speranțe.

„Ei, gândi președintele, făcea pe grozava alaltăieri. Numirea o copleșește ; pot deci să contez pe devotamentul ei necondiționat. Mi-era cam teamă de inițiativa mea, dar acum văd ce bine am făcut anexînd-o pe femeia aceasta la statul nostru major : voi putea, astfel, să-i neutralizez pornirile feministe, să-i țin în respect pe ceilalți directori și să dau în același timp tuturor salariatelor noastre o dovadă a spiritului modern care ne animă. Excelentă manevră !“

Totuși împăratul reuși să-și compună o atitudine cu totul și cu totul ponderată.

— Domnișoară Devrain, rosti el cu reală noblețe, emoția dumneavoastră mă mișcă adânc.

Joi, 22 septembrie, Isabelle Devrain și Hervé Jacquet își oficiară cununia la capela spitalului din Garches, în fața unui singur spectator care, dealtfel, le era și martor. Apoi plecară pe malurile Ronului, ca să se pregătească pentru culesul viilor, care gemeau de rod.

Scurtându-și turneul cu mai multe zile, Hervé pătrunsese în noul birou al Isabellei în ținută de călătorie. Ea se ridicase, fără să scoată un sunet, deși buzele încercau să șoptească un singur cuvânt : „Hervé“. El însuși surîdea teribil de intimidat, exact ca un copil în dimineața de Crăciun.

Gest sau cuvânt, orice pregătise fiecare din ei pentru această clipă, fu de prisos.

Rămăseseră mult timp nemișcați, descumpăniți, fără a îndrăzni să rostească o vorbă, căci iubirile târzii se tem de ridicol, din care pricină își dau cu atît mai ușor în vileag naivitatea. În sfîrșit, se apropiase de ea și-i pusese mîinile pe umeri, ca un jug. Acest gest ciudat ar fi copleșit-o, dacă nu și-ar fi amintit că și Francis făcuse la fel în seara în care încercase s-o seducă. De data asta însă nu mai simți nici o tulburare. Dimpotrivă : o imensă siguranță. Se lăsa atrasă de această stîncă ; și deodată crezuse că are să leșine, cuprinsă de o slăbiciune cum nu mai simțise niciodată din ziua cînd, copilă fiind, se scăldase în mare și fusese cît pe ce să se înece. Hervé o prinse în brațe, în același timp viguros și tandru. Mîinile îi atinseră fără să vrea pieptul, așa cum îi atinseseră și umerii. Nimic ascuns. Dar tocmai asta o tulbură în mod deosebit. Mîinile atît de ferme ștergeau fără greș urmele tuturor celorlalte.

— Îmi dorisem această călătorie ca o încercare pentru mine și pentru tine, zise el. Acum știu.

— Știi ?

— Da. Știu că nu voi mai călători fără tine. Că, despărțiți, ne irosim timpul și că așa nu mai merge... Chiar din a treia zi am renunțat să mai vizitez muzeele, bisericile ;

aveam impresia că ți le fur. Ori de cîte ori vedeam ceva frumos, mă gîndeam la tine.

Afirmație prea crudă sau prea inocentă. Cuvîntul teribil trebuia totuși pronunțat, pentru prima și ultima dată !

— Ceva frumos ? repetă Isabelle. Dar eu, Hervé... eu sînt... urîță !

— Tu ești tu, sună răspunsul.

Este singura definiție a Dragostei. Ca și singura replică posibilă. Ea văzu ochii cenușii punctați cu aur cum se apropiau, crescînd, de ai ei ; buzele nu-i mai aparțineau ; lumea toată se clătina.

Sîmbătă, 7 ianuarie, o mașină sport, albă ca laptele, derapă pe o porțiune cu polei a șoselei dintre Epernay și Reims și, cu 130 de kilometri pe oră, se zdrobi de un pom. Era spre seară ; nu toți automobiliștii catadicsiră să oprească — fiecare cu grijile lui ! Unul singur anunță, în sfîrșit, jandarmeria. Însoțitoarea șoferului, o femeie foarte tînără, fusese ucisă pe loc și fața ei neatinsă, nu exprima decît o imensă stupoare. Plin de sînge, șoferul fu transportat la spitalul din Reims. Era Francis.

Pînă să se dea de urma Mariannei, care se despărțise de el, accidentatul suferi mai multe intervenții chirurgicale. Apoi corpul acela, oarecum reconstituit sub carcasa albă de ghips, fu transferat la serviciul unui specialist în chirurgie estetică și acesta îi sculptă o față cu totul nouă. Pacientul se alese cu ochi japonezi, o gură ce rîdea americănește și un nas maori. Din tot ce fusese la început, nu-i mai rămăsese decît vocea, prizonieră a unei fețe cu care nu-l înzestraseră natura. Și acum își punea forța inutilă în serviciul unui chip devastat.

La căpățiul lui, Isabelle nu putu suporta mult timp această nepotrivire : glasul îi amintea atîtea vorbe pe care fața mutilată le dezmințea cu mult prea multă cruzime.

— Nu vreau să te obosesc, Francis, îi zise deci ea, am să mai vin să te văd.

— Cum îl găsești ? o întrebă Marianne plină de neliniște, după ce închiseră ușa albă. Doctorul susține că va redeveni curînd așa cum a fost înainte.

— Dar doctorul n-are de unde ști cum era înainte, replică Isabelle fără nici o răutate.

— Dealtfel, pentru mine asta nu schimbă nimic.

Și ea căpătase o altă înfățișare.

— Vrei deci să rămii cu el ?... Toată viața ? adăugă Isabelle coborînd vocea.

— Nu are pe nimeni.

— Și tu, pe cine aveai tu cînd el...

— Taci, Isa. Nu-i același lucru.

Ea se gîndi la doamna Blondal și la toți acești copii tiranici cărora li se devotează femeile fără copii.

— E prea nedrept, murmură ea, prea ușor...

— Și tu, reluă Marianne după o lungă tăcere, aștepti un copil ? Sînt fericită pentru tine. Dar Hervé mi-a spus că ai vrea să-ți părăsești postul... Nu pot să cred !

— Ba da, zise Isabelle puțin stînjenită. Așa vrea el. Ca și mine dealtfel. Știi, totdeauna trebuie să alegi...

Marianne o privi și surîse ; dar surîsul era trist. Clătină capul.

— E prea nedrept, Isa, șopti la rîndul ei. Și prea ușor.

— Ai dreptate. Am trădat și eu. Păcat de atîtea discursuri...

— Mai bine să vezi limpede, și să ai dreptate. Oare n-o să scăpăm niciodată ?

— Ascultă-mă, reluă Isabelle cu voce puțin voalată, cînd mori de frig și reușești să aprinzi un foc, trebuie să arunci în el totul, totul ! Pentru mine, e singura posibilitate ca să scap de Isa cea Urîță, pricepi ?... Înțelegi, Marianne, cerși ea, căci se simțea vinovată față de sine însăși, față de toate femeile.

Marianne își puse mîna pe a ei fără să răspundă și se strădui să zîmbească. De fapt, era disperată.

Isabelle înregistra perfect alunecările, șoaptele, tot acest du-te-vino înăbușit de la căpătii. Trupul ei îndurerat se simțea eliberat ; și lespezile care atîta vreme îi ținuseră loc de pleoape se făceau din ce în ce mai ușoare. Cu toate acestea, la fel ca atunci, la spitalul Claude-Bernard, ea refuza să le deschidă ; dimpotrivă, le ținea atît de strînse, încît simți două lacrimi la colțurile ochilor.

Înainte de a se interna, arsese, pagină cu pagină, Caietul negru.

Recunosc glasul îngrijorat al lui Hervé, apoi pe acela, calm, al medicului. Simți că cineva se apropie de ea, că se apleacă asupra ei. O mână minunată de sigură și viguroasă o bătu ușor pe obraz și-i mișcă încetisor capul pe pernă.

— Ei, ei, zicea doctorul, dar deșteptați-vă odată ! Este o fetiță, doamnă, și va fi tare frumoasă. Mă auziți ? Sînt sigur că mă auziți. Va fi o frumusețe de fată.

**ȘI ACUM RĂMÎNEȚI CU BINE
COPII AI SUFLETULUI MEU !**

Iulie, 1964

CUPRINS

I	Cimitirul celor vii	6
II	Un chip pentru toată viața	27
III	Fotoliul roșu	58
IV	Zăpadă în luna mai	82
V	O insulă pustie	105
VI	Ieșirea din prăpastie	123
VII	Atîta dragoste pierdută	154
VIII	„Oare pot fi și eu iubită ?“...	181
IX	Fulgerul care cade în pustiu	200

Lector : DAN RĂDUCANU
Tehnoredactor : ION TUDOR

*Apărut 1976. Bun de tipar 22.III.1976. Tiraaj 60 000.
Broșate 56 000. Legate 4 000. Coli tipar 14,5.*

Comanda nr. 60 017
Combinatul Poligrafic „Casa Științei”,
București — Piața Științei nr. 1,
Republica Socialistă România

Institutoarea Isabelle Devrain poartă pe chip pecetea urîteniei. Va reuși pînă la urmă această femeie harnică, inteligentă, dar neconținut apăsătoare de conștiința lipsei de farmec, să compenseze zgîrcenia naturii, prin marea ei generozitate sufletească? Iată întrebarea căreia G. Cesbron caută să-i dea un răspuns, relatîndu-ne zbuciumul eroinei sale, zbaterea ei plină de curaj împotriva tuturor capcanelor falsei iubiri și a prejudecăților, pentru găsirea adevăratei fericiri.

Autor a nenumărate volume de succes, printre care «Nevinovații din Paris», «E mai tîrziu decît gîndești», «Ciini pierduți fără zgardă», laureat a diferite premii literare (Gilde-Lausanne, 1944, Saint-Beuve, 1948), Gilbert Cesbron (n. 1913) confirmă în acest roman marile sale calități de narator și analist al stărilor sufletești.

ULTIMELE APARIȚII

116	Thomas Hardy	■	Doi ochi albaștri
117	Corneliu Ștefanache	■	Ziua uitării
118	Charlotte Brontë	■	Villette
119	Teodor Mazilu	■	O singură noapte eternă
120	Galina Serebrenkova	■	Mireasmă de micsandre
121	I. Peltz	■	Noaptea domnișoarei Mili
122	George Meredith	■	Rhoda Fleming
123	Jan Kozák	■	Mariana